VASILE TURLIUC • VASILE COCRIȘ • OVIDIU STOICA
ANGELA ROMAN • VALERIU DORNESCU • DAN CHIRLEȘAN

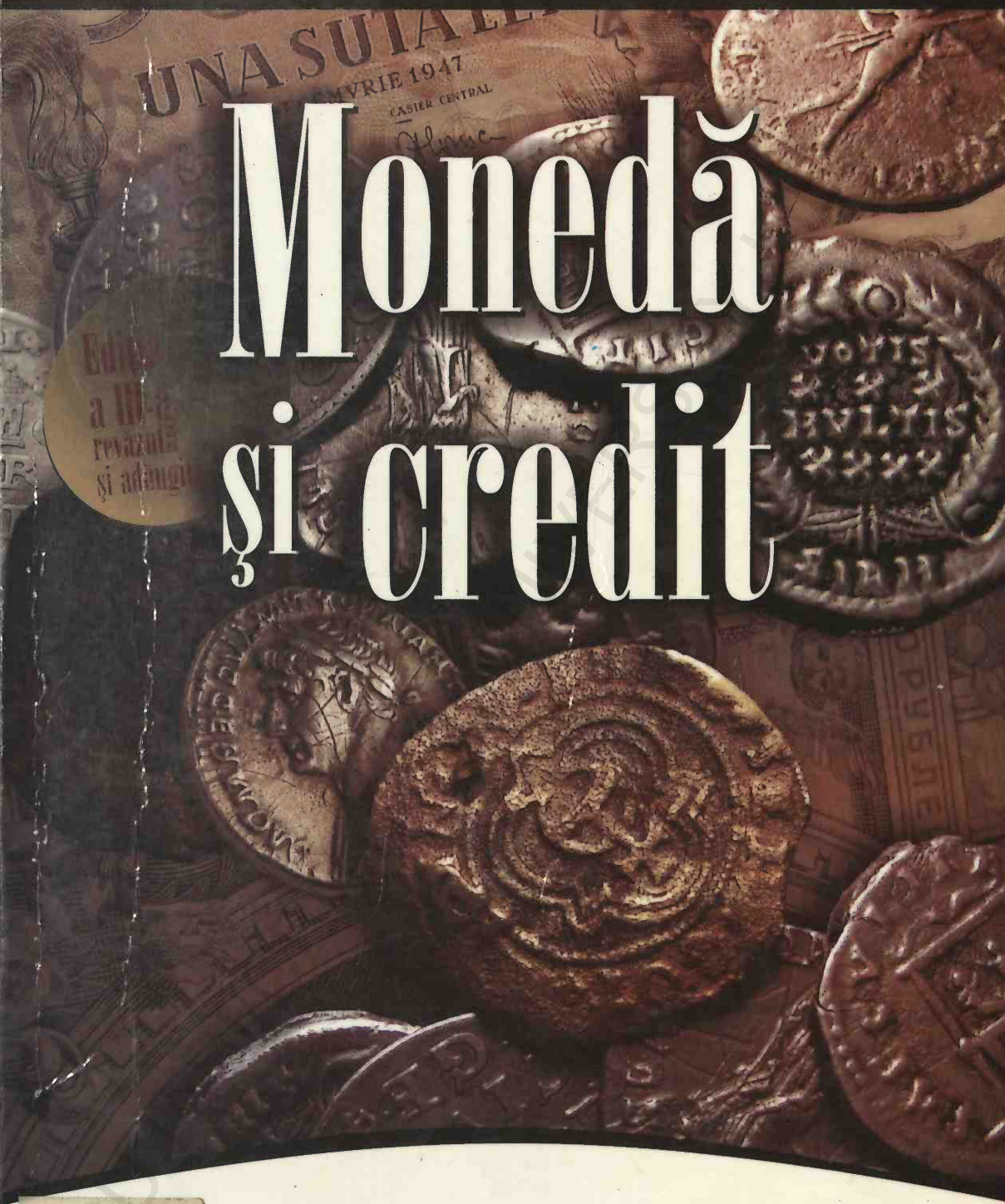

Monedă și credit

III 297.899

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza" Iași

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE 15

CAPITOLUL 1 MONEDA ŞI FORMELE SALE 23
1.1. Conceptul de monedă 24
1.2. Funcţiile monedei 26
1.3. Caracteristicile monedei 33
1.4. Apariţia şi evoluţia monedei. Scurt istoric 34
1.5. Formele monedei 36
1.6. Relaţia monedă-credit 45

CAPITOLUL 2 MONEDA ŞI SISTEMUL MONETAR NAŢIONAL 51
2.1. Conceptul de sistem monetar naţional şi elementele sale specifice 52
2.2. Bimetalismul 59
2.3. Sisteme monetare bazate pe etalonul aur 62
2.4. Sisteme monetare bazate pe etalonul devize (Exchange Standard) 66
2.5. Sistemul monetar internaţional 67
2.5.1. Sistemul monetar internaţional: concept, funcţii, etape premergătoare 67
2.5.2. Sistemul monetar internaţional de la Bretton-Woods 70
2.5.2.1. Obiectivele şi principiile de funcţionare ale sistemului monetar internaţional de la Bretton-Woods 70
2.5.2.2. Evoluţia sistemului monetar internaţional de la Bretton-Woods 74
2.5.3. Sistemul monetar internaţional actual 77
2.5.3.1. Funcţionarea sistemului monetar internaţional actual 77
2.5.3.2. Drepturile Speciale de Tragere 78
2.5.4. Moneda în relaţiile economice internaţionale 84

CAPITOLUL 3 MONEDA NAŢIONALĂ ŞI SISTEMUL MONETAR ÎN ROMÂNIA .. 105
3.1. Scurt istoric al evoluţiei circulaţiei monetare pe teritoriul românesc până la înfiinţarea sistemului monetar naţional 106
3.2. Legea monetară de la 1867 111
3.3. Legea de înfiinţare a Băncii Naţionale a României 114
3.4. Alte etape importante ale evoluţiei sistemului monetar naţional 117
3.5. Sistemul monetar naţional al României după 1989 122

CAPITOLUL 4 INTEGRAREA MONETARĂ EUROPEANĂ 127
4.1. Mecanismul şarpelui monetar 128
4.2. Sistemul Monetar European 133
4.2.1. Mecanismul de funcţionare al Sistemului Monetar European 133
4.2.2. Evoluţia şi criza Sistemul Monetar European 138

4.2.3. Sistemul Monetar European după apariția euro 140
4.3. Moneda unică, euro 143
4.3.1. Crearea uniunii economice și monetare 143
4.3.2. Trecerea de la ECU la euro 145
4.3.3. Avantaje și dezavantaje ale monedei unice 148

CAPITOLUL 5 CREDITUL ȘI DOBÂNDA 153
5.1. Definirea creditului 154
5.2. Trăsăturile și funcțiile creditului 157
5.3. Formele creditului 163
5.4. Dobânda și scontul 184

CAPITOLUL 6 SISTEME BANCARE 205
6.1. Apariția și dezvoltarea băncilor 206
6.2. Băncile de emisiune 208
6.3. Băncile comerciale 214
6.4. Tendințe în evoluția contemporană a băncilor 222
6.5. Apariția și evoluția băncilor și a sistemului bancar în România 226

CAPITOLUL 7 MASA MONETARĂ ȘI AGREGATELE MONETARE 239
7.1. Moneda în contextul inovațiilor financiare. Lichiditatea economiei 240
7.2. Definirea masei monetare și structura acesteia 243
7.2.1. Definirea masei monetare și cuantificarea acesteia 243
7.2.2. Structura masei monetare 244
7.3. Agregatele monetare și viteza de circulație a monedei 246
7.4. Contrapartidele masei monetare 255

CAPITOLUL 8 CEREREA ȘI OFERTA DE MONEDĂ 261
8.1. Abordarea teoretică a cererii de monedă 262
8.2. Oferta de monedă și limitele procesului de creație monetară 269
8.2.1. Mecanismul creației monetare și caracteristicile sale 269
8.2.2. Procesul de creație monetară într-un sistem bancar diversificat 274
8.2.3. Mecanismul creării de monedă de către banca centrală 276
8.2.4. Limitele procesului de creație monetară 278
8.2.5. Mecanismul de multiplicare a creditelor 281

CAPITOLUL 9 PIAȚA MONETARĂ 287
9.1. Piața monetară: concept, evoluții, funcții, actori 288
9.2. Mecanismul compensărilor pe piața interbancară 290
9.3. Piața interbancară și operațiunile ei. Intervențiile băncii de emisiune pe piața interbancară 294
9.4. Piața monetară în România 296

BCU SIBIU UNIVERSITY LIBRARY

CAPITOLUL 10 MONEDA ŞI INFLAŢIA 305
10.1. Conceptul de inflaţie 306
10.2. Formele inflaţiei 309
10.3. Cauze şi consecinţe ale inflaţiei 311
10.4. Deflaţia, dezinflaţia şi hiperinflaţia – forme ale dezechilibrului monetar 319
10.5. Inflaţia în România după 1990 322

CAPITOLUL 11 ACTIVITATEA BANCARĂ PE PLAN INTERNAŢIONAL 327
11.1. Corporaţiile bancare multinaţionale 328
11.2. Tipuri de operaţii administrate de bănci în străinătate 329
11.3. Bănci străine care funcţionează în Statele Unite ale Americii 333
11.4. Organizarea federală a băncilor din SUA cu activităţi în străinătate .. 335
11.5. Viitorul activităţilor bancare internaţionale şi riscul creditării internaţionale 337
11.6. Încrederea publică în activitatea băncilor străine 339

ANEXĂ 347

BIBLIOGRAFIE 373

FIBAS 375

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

List of Contents

Foreword 17

Chapter 1 Money and its forms 23
1.1. The concept of money 24
1.2. Functions of money 26
1.3. Features of money 33
1.4. Emergence and evolution of money. Brief historical overview 34
1.5. Forms of money 36
1.6. Money-credit relationship 45

Chapter 2 Money and the national monetary system 51
2.1. The concept of national monetary system and its specific elements 52
2.2. Bimetalism 59
2.3. Monetary systems based on gold standard 62
2.4. Monetary systems based on Exchange Standard 66
2.5. International monetary system 67
2.5.1. International monetary system: concept, functions, preliminary stages 67
2.5.2. Bretton-Woods international monetary system 70
2.5.2.1. Bretton-Woods international monetary system: objectives and operating principles 70
2.5.2.2. Evolution of Bretton-Woods international monetary system 74
2.5.3. Current international monetary system 77
2.5.3.1. How the international monetary system functions? 77
2.5.3.2. Special Drawing Rights 78
2.5.4. Money in international economic relations 84

Chapter 3 National currency and monetary system in Romania 105
3.1. Brief historic overview of the evolution of monetary circulation on the Romanian territory before the set-up of the national monetary system 106
3.2. Monetary law from 1867 111
3.3. Romanian National Bank founding acts 114
3.4. Other important stages in the evolution of the national monetary system 117
3.5. The national monetary system of Romania after 1989 122

Chapter 4 European monetary integration 127
4.1. The mechanism of the monetary snake 128
4.2. European Monetary System 133
4.2.1. European Monetary System operational mechanism 133
4.2.2. Evolution and crisis of the European Monetary System 138

4.2.3. European Monetary System after the issue of Euro 140
4.3. Euro – single currency 143
4.3.1. The creation of economic and monetary union 143
4.3.2. The passage from ECU to euro 145
4.3.3. Advantages and disadvantages of a single currency 148

CHAPTER 5 CREDIT AND INTEREST 153
5.1. Definition of credit 154
5.2. Credit features and functions 157
5.3. Forms of credit 163
5.4. Interest and discount 184

CHAPTER 6 BANKING SYSTEMS 205
6.1. Emergence and development of banks 206
6.2. Issuing banks 208
6.3. Commercial banks 214
6.4. Tendencies in the contemporary evolution of banks 222
6.5. Emergence and evolution of banks and banking system in Romania 226

CHAPTER 7 MONETARY MASS AND MONETARY AGGREGATES 239
7.1. Money in the context of financial innovation. Liquidity of economy 240
7.2. Defining monetary mass and its structure 243
7.2.1. Defining monetary mass and quantifying it 243
7.2.2. Structure of monetary mass 244
7.3. Monetary aggregates and currency circulation speed 246
7.4. Counterparts to monetary mass 255

CHAPTER 8 CURRENCY DEMAND AND OFFER 261
8.1. Theoretic approach to currency demand 262
8.2. Currency offer and the limits of the process of monetary creation 269
8.2.1. The mechanism of monetary creation and its characteristic features 269
8.2.2. The process of monetary creation in a diversified banking system 274
8.2.3. The mechanism of monetary creation by the central bank 276
8.2.4. Limits of the process of monetary creation 278
8.2.5. Credit multiplication mechanism 281

CHAPTER 9 MONETARY MARKET 287
9.1. Monetary market: concept, development, functions, actors 288
9.2. Compensation mechanism on interbanking market 290
9.3. Interbanking market and its operations. The interventions of the issuing bank on the interbanking market 294
9.4. Monetary market in Romania 296

CHAPTER 10 MONEY AND INFLATION 305
10.1. The concept of inflation 306
10.2. Forms of inflation 309
10.3. Causes and consequences of inflation 311
10.4. Deflation, disinflation and hyperinflation – forms of monetary unbalance 319
10.5. Inflation in Romania after 1990 322

CHAPTER 11 BANKING ACTIVITY AT INTERNATIONAL LEVEL 327
11.1. Multinational banking corporations 328
11.2. Types of operations administered by foreign banks 329
11.3. Foreign banks operating in the United States of America 333
11.4. Federal organization of USA banks with activities abroad 335
11.5. The future of international banking activities and the risk of international crediting 337
11.6. Public confidence in the activity of foreign banks 339

APPENDIX 347

BIBLIOGRAPHY 373

FIBAS 375

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TABLE DES MATIERE

INTRODUCTION 19

CHAPITRE 1ER LA MONNAIE ET SES FORMES 23
1.1. Le concept de la monnaie 24
1.2. Fonctions de la monnaie 26
1.3. Traits caractéristiques de la monnaie 33
1.4. Emergence et evolution de la monnaie. Bref aperçu historique 34
1.5. Les formes de la monnaie 36
1.6. Les relations monnaie-credit 45

CHAPITRE 2E LA MONNAIE ET LE SYSTEME MONETAIRE NATIONAL 51
2.1. Le concepte de système monétaire national et ses éléments specifiques ... 52
2.2. Le bimetalisme 59
2.3. Les systèmes monétaires basés sur l'étalon d'or 62
2.4. Les systèmes monétaires basés sur l'étalon échange-standard 66
2.5. Le Système Monétaire International 67
2.5.1. Le système monétaire international: concept, fonctions, étapes précédentes 67
2.5.2. Le Système Monétaire International de Bretton-Woods 70
2.5.2.1. Objectifs et principes de fonctionnement du Système Monétaire International de Bretton Woods 70
2.5.2.2. Evolution du Système Monétaire International de Bretton Woods 74
2.5.3. Le système monétaire international actuel 77
2.5.3.1. Le fonctionnement du système monétaire international actuel.... 77
2.5.3.2. Droits de Tirage Spéciaux 78
2.5.4. L'argent dans les relations économiques internationales 84

CHAPITRE 3E LA MONNAIE NATIONALE ET LE SYSTÈME MONÉTAIRE EN ROUMANIE 105
3.1. Brève histoire de l'évolution de la circulation monétaire sur le territoire de la Roumanie avant l'établissement du système monétaire national 106
3.2. La Loi monétaire de 1867 111
3.3. La Loi fondatrice de la Banque Nationale de la Roumanie 114
3.4. D'autres étapes importantes dans l'évolution du systeme monétaire national 117
3.5. Le système monétaire de la Roumanie après 1989 122

CHAPITRE 4 L'INTÉGRATION MONÉTAIRE EUROPÉENNE 127
4.1. Le mécanisme du serpent monétaire 128
4.2. Le Système Monétaire Européen 133

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.2.1. Le mécanisme de fonctionnement du Système Monétaire Européen .133
4.2.2. Evolutions et la crise du système monétaire européen.....138
4.2.3. Le Système Monétaire Européen après l'emergence de l'Euro.....140
4.3. L'Euro en tant que monnaie unique 143
4.3.1. La création de l'Union Économique et Monétaire 143
4.3.2. Passage de l'écu à l'euro.....145
4.3.3. Avantages et desavantages de la monnaie unique.....148

CHAPITRE 5 LE CREDIT ET L'INTERET.....153
5.1. Définition du credit 154
5.2. Traits caractéristiques et fonctions du crédit.....157
5.3. Formes du credit.....163
5.4. Intérêt et escompte 184

CHAPITRE 6 SYSTÈMES BANCAIRES.....205
6.1. L'émergence et le développement des banques 206
6.2. Les banques d'émission 208
6.3. Les banques commerciales.....214
6.4. Tendances dans l'évolution contemporaine des banques 222
6.5. L'émergence et le développement des banques et du système bancaire en Roumanie 226

CHAPITRE 7 MASSE MONETAIRE ET AGREGATS MONETAIRES.....239
7.1. La Monnaie dans le contexte des innovations financières. La liquidité de l'économie.....240
7.2. Définition de la masse monétaire et sa structure.....243
7.2.1. La définition de la masse monétaire et sa quantification 243
7.2.2. La structure de la masse monétaire 244
7.3. Les agrégats monétaires et la vitesse de circulation de la monnaie.....246
7.4. Les contreparties de la masse monétaires 255

CHAPITRE 8 LA DEMANDE ET L'OFFRE DE MONNAIE 261
8.1. Approche théorique de la demande de monnaie.....262
8.2. Offre de monnaie et les limites du processus de création monétaire 269
8.2.1. Le mécanisme de la création monétaire et ses traits caractéristiques 269
8.2.2. Le processus de création monétaire dans un système bancaire diversifié 274
8.2.3. Le mécanisme de création de monnaie par la banque centrale 276
8.2.4. Les limites du processus de création monétaire 278
8.2.5. Le mécanisme de multiplication des crédits 281

CHAPITRE 9 LE MARCHÉ MONÉTAIRE.....287
9.1. Le marché monétaire: concept, développement, fonctions, acteurs 288
9.2. Le mécanisme des compensations sur le marché interbancaire 290

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

9.3. Le marché interbancaire et ses opérations. Les interventions de la banque d'émission sur le marché interbancaire....294
9.4. Le marché monétaire en Roumanie....296

CHAPITRE 10 L'ARGENT ET L'INFLATION....305
10.1. Le concept de l'inflation....306
10.2. Les formes de l'inflation....309
10.3. Causes et conséquences de l'inflation....311
10.4. La déflation, la désinflation et l'hyperinflation - formes du déséquilibre monétaire....319
10.5. L'inflation en Roumanie après 1990....322

CHAPITRE 11 L'ACTIVITE BANCAIRE AU NIVEAU INTERNATIONAL....327
11.1. Corporations bancaires multinationales....328
11.2. Types de transactions opérées par les banques à l'étranger....329
11.3. Les banques étrangères opérant aux États-Unis d'Amérique....333
11.4. L'organisation fédérale des banques des Etats-Unis qui ont des activités à l'étranger....335
11.5. L'avenir des activités banquaires internationales et le risque des prêts internationaux....337
11.6. La confiance publique dans l'activité des banques étrangères....339

ANNEXE....347

BIBLIOGRAPHIE....373

FIBAS....375

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

(1) diametral
(2) dematerializarea
(3) detaşarea
(4) întrevăzut

CUVÂNT ÎNAINTE

Ediţia 2009 a cursului de *Monedă şi Credit* doreşte să pună în valoare progresele realizate în realitatea monetară, bancară şi de credit şi instituţiile cele mai semnificative în concepţiile asupra acestei realităţi.

Locul **monedei şi creditului** în mecanismul economiei de piaţă nu doar diferă de cel ocupat în economia socialistă planificată central, ci este, sub raporturi fundamentale, diametral (1) opus. Rolul monedei în organizarea economiei, în exprimarea necesităţilor societăţii în continuă şi sensibilă schimbare şi, mai ales, în promovarea eficienţei economice a trebuit să fie mereu reactualizat de activitatea economică reală, de practică.

Aceste progrese vizează dematerializarea (2) monedei prin detaşarea (3) ei, în mentalitatea masei mari a agenţilor economici, de metalul preţios, prin substituirea progresivă a monedei ca numerar cu moneda de cont electronizată, lipsită de existenţă fizică şi prin informatizarea circuitelor bancare şi a relaţiilor de plăţi.

Asistăm acum la internaţionalizarea **relaţiilor economice, monetare şi financiare**, la globalizarea lor cu efecte de potenţare a stimulentelor economice, la extinderea şi generalizarea economiei de piaţă şi la utilizarea monedei care iese din perimetrul naţional şi trece în supranaţional şi zonal.

Ştiinţa economică a întrevăzut prin Keynes necesitatea de a depăşi relaţionarea monedei cu metalul preţios, iar prin teoria zonelor monetare optimale şi a cadrului naţional şi posibilitatea absorbirii şocurilor asimetrice pentru care economistul canadian Robert Mundell a fost încununat cu premiul Nobel pentru economie în anul 1999. Dar şi un economist român, Augustin Tătaru, a fundamentat încă din anul 1938 în lucrarea *Colaborarea economică a ţărilor din Bazinul dunărean* premise esenţiale pentru a se creea o asemenea integrare monetară în zonă.

Privită în perspectivă, intuiţia stiinţifică a lui Augustin Tătaru este o anticipare parţială a viitoarei Uniuni Europene, pe care o prefaţează: „Realizarea Uniunii Vamale complete presupune libertatea de comerţ înăuntrul (5) teritoriului unificat şi un singur regim de politică economică faţă de statele terţe." (*Colaborarea economică a ţărilor din Bazinul dunărean*, Tipografia Naţională Cluj, 1938, pag.132). Se are în vedere, de asemenea, instituirea unui suport precis şi nevariabil între monede şi realizarea unei înţelegeri între băncile de emisiune ale

(5) înăuntrul

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

acestor ţări pentru efectuarea plăţilor rezultate din schimb şi pentru realizarea unei politici comerciale unitare (opera citată, pag.133).

Totuşi, fără o înţelegere politică prealabilă, cu implicarea marilor puteri ale zonei nu era posibilă realizarea unei regiuni dunărene distincte, care să funcţioneze viabil. Problema colaborării ţărilor dunărene a devenit astăzi foarte actuală.

Statornicirea economiei de piaţă funcţională în ţara noastră şi integrarea în zona euro presupune adaptări în sfera monetară, bancară şi financiară, pe care sperăm că le serveşte prezenta configurare a cursului.

Prezentarea prealabilă distinctă a mecanismelor monetare şi de credit în cadrul primei părţi a cursului de *Monedă şi Credit* ar putea pregăti terenul pentru a dezvolta şi aprofunda cea de-a doua parte ce are ca obiect „Politicile Monetare şi de Credit".

Conceput ca material de studiu pentru studenţii de la profilul economic, cursul este utilizabil de către studenţii din învăţământul economic de la toate specializările. Realizarea acestei ediţii a constituit prilejul unei fructuoase colaborări în aprofundarea problematicii generale a cursului şi a unei conlucrări în realizarea de delimitări faţă de disciplinele ce concură la conturarea specializării „Finanţe-Bănci".

Sperăm ca elaborarea noastră să prezinte interes şi utilitate pentru profesioniştii din domeniul bancar şi financiar, din viaţa pragmatică a agenţilor economici şi să răspundă unor deziderate de cunoaştere şi pentru alte categorii sociale preocupate de evoluţiile atât de incitante şi controversate din sfera băncilor şi a relaţiilor monetar-financiare ale actualităţii.

Vom fi recunoscători pentru toate observaţiile critice pertinente şi sugestiile de îmbunătăţire a actualei ediţii.

Iaşi, 25 Februarie 2009

Autorii

(1) statornicirea

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

FOREWORD

The 2008 edition of the *Money and Credit* coursebook wishes to bring to fruition the recent developments in the study of money, banking and credit and of the most significant institutions that have shaped the way we conceive of the field.

The place of money and credit in the mechanism of market economy differs from the one it had in socialist, centrally planned economy; in fact, it stands at its opposed end from the point of view of fundamental relations. The role of money in organising the economy, in expressing the continuously and perceivably changing needs of society and especially in promoting economic efficiency has had to be constantly updated taking into account real, practical economic activity.

These developments aim to dematerialize money by detaching it, in the minds of the great number of economic agents, from precious metal, by the progressive substitution of money as cash with electronic-account money, deprived of physical existence and by digitalizing banking circuits and payment relations.

We currently witness the internationalisation of economic, monetary and financial relations, their globalization and its ensuing effect to potentate economic enticements, the extension and generalisation of market economy and the use of currency that gets out of national perimeter to enter supra-national and regional areas.

Through Keynes, as well as through the theory of optimal monetary areas and of the national frame and the possibility to absorb asymmetric shocks, for which the Canadian economist Robert Mundell was awarded the Nobel Prize for Economics in 1999, the science of economics foresaw the need to go beyond tying currency to precious metal. In addition, a Romanian economist, Augustin Tătaru established as early as 1938, in his "Economic Collaboration of the Countries in the Danube Valley", "the essential grounds to create such a monetary integration in the area".

Seen in perspective, Augustin Tătaru's scholarly intuition anticipates in part the future European Union, which he refers to in the following terms: "The creation of complete Customs Union supposes freedom to trade within the unified territory and a single regime of economic policy towards third-party states". ("Economic Collaboration of countries in the Danube Valley", Tipografia Națională Cluj, 1938, pag.132). The author also envisioned the creation of a

precise and invariable support between currencies and the achievement of an agreement between the issuing banks of these countries to carry out payments stemming from exchange and to create a unitary commercial policy (op. Cit. pag.133).

However, without prior political agreement and given the involvement of the great powers of the area it was not possible to create a distinct Danube region, that would function viably. The problem of the collaboration of the Danube countries has become very topical nowadays.

The definite settlement of working market economy in our country and the integration in the Eurozone suppose adjustments in the monetary, banking and financial area that we hope to be assisted by the current configuration of this course.

The preliminary, distinctive presentation of monetary and credit mechanisms in the first part of the *Money and Credit* course, could set the ground to develop and deepen the second half, whose topic is "Monetary and Credit Policies".

Conceived as study material for students specialising in economics, the coursebook can be used by all students of the broader field of economics, irrespective of their field of specialization. The publication of this edition has been the occasion of a fruitful collaboration to deepen the general course topics and of the work to set academic boundaries among the subjects that define "Finance-Banking" as a field of specialization.

We hope that professionals working in banking and finance, as well as economic agents, will find our work interesting and useful; we equally hope that it will meet the wish to know of other social categories that are concerned with the so exciting and controversial developments in the banking systems, and with the current monetary-financial relations.

We shall be grateful for all pertinent critical observations and suggestions to improve the current edition.

Iaşi, 25 February 2009

The authors

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

INTRODUCTION

L'édition 2009 du cours de *Monnaie et Crédit* a l'intention de mettre en valeur les progrès réalisés dans la réalité monétaire, bancaire et de credit et dans les institutions qui sont les plus significatives dans leurs conceptions sur cette réalité.

La place de la monnaie et du crédit dans le mécanisme de l'économie de marché est non seulement différente par rapport à celle qu'elle occupe dans l'économie socialiste centralement planifiée, mais elle y est aussi diamétralement opposée, sous le rapport des relations fondamentales. Il a toujours fallu que le rôle de la monnaie dans l'organisation de l'économie, dans l'expression des besoins de la société, qui continuent à changer sensiblement, et, en particulier, dans la promotion de l'efficacité économique, soit actualisé par l'activité économique réelle, par la pratique.

Ces évolutions concernent la dématérialisation de la monnaie en la détachant, dans la mentalité d'une grande masse d'agents économiques, du métal précieux, par la substitution progressive de l'argent comme numéraire avec la monnaie du compte electronique, dépourvu d'existence physique, et par l'informatisation des circuits bancaires et des relations de paiement.

Aujourd'hui nous sommes les témoins de l'internationalisation des relations économiques, monétaires et financières, de leur mondialisation, avec ses effets de potentialiser les stimulants économiques, de l'extension et la généralisation de l'économie de marché et de l'utilisation de la monnaie qui sort du périmètre national et entre le périmètre supranational et régional.

La science économique a eu, par l'intérmediare de Keynes, l'intuition de la necessité de dépasser l'idée que la monnaie soit liée au métal précieux. Ce progrès a été soutenu par la théorie des zones monétaires optimales et du cadre national et de la possibilité d'absorber les chocs asymétriques, théorie qui a emporté le Prix Nobel d'économie à l' l'économiste canadien Robert Mundell en 1999. En même temps, l'économiste roumain Augustin Tataru a fondamenté, dès 1938, les prémisses essentielles pour créer une telle intégration monétaire dans notre région, dans son ouvrage « La coopération économique des pays du bassin danubien ».

Vue en perspective historique, l'intuition scientifiques de Tataru Augustine est une anticipation partielle de l'Union Européenne: « La réalisation de l'union douanière complète implique la liberté des échanges commerciaux à l'intérieur du territoire unifié et un seul régime de politique économique envers les pays

tiers. » (« Collaboration économique des pays du bassin du Danube », Imprimerie nationale, Cluj, 1938, pag.132). On considère également l'institution d'un appui précis et invariable entre les monnaies et la réalisation d'un accord entre les banques d'émission de ces pays pour effectuer les paiements résultés de l'échange et pour créer une politique commerciale unitaire (pag.133 oeuvre citée).

Quand même, sans un accord politique préalable impliquant les grands pouvoirs de la région, la création d'une région Danubienne distincte, dont le fonctionnement soit viable, n'était pas possible. La question de la collaboration des pays du Danube est très actuelle de nos jours.

L'établissement de l'économie de marché durable et fonctionelle dans notre pays et l'intégration dans la zone Euro impliquent des ajustements dans le domaine de la politique monétaire, bancaire et financière, et nous esperons que la configuration actuelle de ce cours va servir dans ce processus d'ajustement.

La présentation préalable et distincte des mécanismes monnétaires et de crédit dans la première partie du cours de *Monnaie et Crédit*, pourrait ouvrir la voie pour développer et approfondir la deuxième partie, dont l'object est « Les Politiques monétaires et de crédit ».

Conçu comme matériel d'étude, le cours est addressé aux étudiants en économie, de toutes spécialités. La réalisation de cette édition a constitué l'occasion d'une fructueuse collaboration dans l'approfondissement de la problematique générale du cours et d'une coopération en vue d'établir les délimitations des disciplines qui concourent à contourer la spécialisation « Finance et banques ».

Nous espérons que notre travail soit intéressant et utile pour les professionnels du secteur bancaire et financier et pour la vie pragmatique des agents économiques, et qu'il réponde aux désirs de connaître d'autres catégories sociales préocupées par les évolutions tellement passionnantes et controversées de la sphère bancaire et des relations monétaires et financières de nos jours.

Nous serons reconnaissants pour toutes les remarques critiques et les suggestions pertinentes pour améliorer cette édition.

Iaşi, 25 fevrier 2009

Les Auteurs

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

Asociația Generală a Economiștilor din România

Diploma de excelență

Pentru cel mai bun manual în domeniul ştiinţelor aplicative

se acordă echipei de autori:

prof. univ. dr. **Vasile Turliuc,** prof. univ. dr. **Vasile Cocriş,**
conf. univ. dr. **Angela Boariu,** conf. univ. dr. **Ovidiu Stoica,**
conf. univ. dr. **Valeriu Dornescu,** lect. univ. drd. **Dan Chirleşan**

pentru lucrarea *„Monedă şi credit"*

Secretar general
Prof. univ. dr. **Marin Dinu**

București,
23 noiembrie 2005

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 1

Moneda şi formele sale

Cuprinsul capitolului

1.1. Conceptul de monedă
1.2. Funcţiile monedei
1.3. Caracteristicile monedei
1.4. Apariţia şi evoluţia monedei
1.5. Formele monedei
1.6. Relaţia monedă-credit

Obiective:

1. Înţelegerea conceptelor fundamentale: bani, monedă
2. Cunoaşterea funcţiilor monedei şi a importanţei fiecăreia dintre ele
3. Cunoaşterea modului de evoluţie a monedei şi formele sale
4. Înţelegerea relaţiei monedă-credit şi a mecanismelor specifice acestei legături

Cuvinte-cheie:

bani, monedă, troc, bani-marfă, mijloc de schimb, măsură a valorii, rezervă de valoare

Introducere

Deşi moneda face parte din viaţa noastră de zi cu zi şi toată lumea o cunoaşte şi o utilizează, puţine alte definiţii au iscat controverse mai mari. Atât definiţia, cât şi funcţiile monedei diferă ca abordare de la un autor la altul.

1. bani
2. moneda
3. bani - marfă
4. mijloc de schimb
5. măsură a valorii
6. rezervă

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1.1. Conceptul de monedă

Din punct de vedere **etimologic**, cuvântul **monedă** provine din latinescul *„moneta"*, participiul trecut feminin al verbului *moneo*, care înseamnă a prevesti, a avertiza. Conform legendei, prima monetărie romană a funcţionat o vreme în templul de pe Capitoliul din Roma dedicat zeiţei *Juno* sau *Junona* (soţia lui Jupiter), care era numită în scrierile vremii şi *Juno- Moneta,* plecând de la capacităţile atribuite, de a prezice evenimentele (trimiterea fiind făcută la prezicerea atacului galilor asupra Romei). Aici se pare că au fost bătute piese de metal pentru a celebra victoria Romei asupra regelui Epirului în anul 275 î.Hr (după alte surse, în anul 269 î.Hr.).

Dacă în limba română în prezent întâlnim, aparent contradictoriu, termenii *„monedă", „monetar"* şi *„monetărie"*, explicaţia constă în originea lor diferită: cuvântul *monedă* provine din greaca veche, iar *monetar* şi *monetărie,* din limba latină. Deşi în trecut s-a folosit (şi) termenul latin de monetă (din care derivă termenii „monetar" şi „monetărie"), Academia Română a recomandat folosirea termenului de monedă[1].

După unele opinii, termenul de **ban** provine de la dinarul banal (bătut de banii Sloveniei în perioada 1255-1349), care a circulat mult timp şi pe teritoriul României de azi. Treptat, denumirea a fost extinsă şi asupra altor tipuri de dinari, desemnând orice monedă cu o anumită greutate şi calitate[2].

În sens strict, noţiunea de **bani** *nu se identifică* cu cea de **monedă**, cea dintâi fiind pe de o parte *mai cuprinzătoare,* iar pe de altă parte, mult *mai veche; banii reprezintă o denumire generică* pentru toate felurile de monede şi semne de valoare, în timp ce *moneda reprezintă doar un anumit tip de bani*[3].

În accepţiunea strictă, restrictivă, **moneda** reprezintă doar o parte a banilor – piesele metalice – indiferent dacă au valoare proprie deplină sau nu (aceasta este inferioară valorii nominale). **Moneda** este o piesă metalică, de o anumită formă, dimensiune, greutate, dintr-un anumit aliaj, cu puritate prestabilită (cu un anumit titlu), cu însemne specifice, care *circulă ca bani* într-un areal dat, pe baza unui acord de voinţă sau impusă, fiind emisă (bătută) de către o autoritate monetară.

În prezent însă, termenul de **monedă** se foloseşte *în înţeles larg,* cuprinzând şi biletele de bancă şi banii de cont şi, astfel, **noţiunile de bani şi monedă pot fi considerate ca fiind similare**[4].

Moneda este definită cel mai adesea **prin funcţiile sale**; este vorba deci de o **definiţie funcţională** (numită şi tranzacţională[5]); o asemenea definiţie

---

[1] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit,* Editura Ankarom, Iaşi, 1997, p. 9.
[2] Kiriţescu Costin – *Moneda, mică enciclopedie,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 42.
[3] *Ibidem,* pp. 63-65.
[4] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *op. cit.,* p. 9.
[5] Vasile Radu – *Monedă şi politică fiscală,* Editura Uranus, Bucureşti, 1994, p. 95.

răspunde la întrebarea „la ce folosește moneda?" În acest sens **moneda** *este un mijloc de schimb, este folosită drept etalon al valorii (funcția de măsură a valorii) și ca rezervă de valoare (prezervare a valorii). Orice bun care îndeplinește aceste funcții este monedă.*

O a doua abordare în definirea monedei, **definirea statistică**, pleacă de la analiza indicatorilor și agregatelor monetare[6]. Această abordare, prin prisma agregatelor monetare (a structurii masei monetare în circulație), oferă prilejul formulării a *două definiții ale monedei, în sens restrâns și în sens larg.*

Moneda în sens restrâns cuprinde *numerarul, depozitele la vedere și cecurile de călătorie.*

Moneda în sens larg cuprinde și alte active, cvasimonetare, fiind *ansamblul mijloacelor de plată general acceptate în schimbul de bunuri și servicii sau în reglarea unei datorii.*

Cvasimonedele (cvasibanii) reprezintă active care au caracteristici apropiate de cele ale monedei: au lichiditate mare, pot fi ușor transformate în bani fără o pierdere (substanțială) de valoare. *De regulă, lichiditatea mai scăzută este compensată în mod corespunzător printr-o remunerare.* În același sens este astăzi utilizată și noțiunea de **activ financiar**.

O a treia abordare a definiției monedei își propune pur și simplu să descrie **trăsăturile monedei așa cum rezultă din viața de zi cu zi**. În acest sens *banii sunt o convenție socială* – acceptăm banii ca plată pentru simplul motiv că ne așteptăm ca și alții să-i accepte drept plată – în consecință *orice este general acceptat ca mijloc de schimb* (în schimbul bunurilor și serviciilor) *în cadrul unei comunități reprezintă bani.*

Banii pot fi definiți și **din punctul de vedere al lichidității**, fiind, așa cum spune Keynes, *lichiditatea prin excelență,* întrucât pot fi schimbați oricând, la alegere, în orice bunuri sau servicii; ei permit stingerea imediată a oricărei datorii, au putere liberatorie deplină și imediată.

Într-o definiție mai cuprinzătoare, banii sunt un instrument social, o formă particulară imediat mobilizabilă a unei părți din avuția socială, o întruchipare transmisibilă omnivalentă a puterii de cumpărare, care conferă deținătorului dreptul suveran de a dispune asupra bunurilor și serviciilor[7].

[6] Dardac Nicolae, Vâșcu Teodora – *Monedă - credit,* vol. I, Editura ASE, București, 2002, p. 9.

[7] Kiriţescu Costin – *Idei contemporane în acțiune,* Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 9.

1.2. Funcțiile monedei

Abordarea clasică, frecvent întâlnită, face trimitere la funcțiile monedei așa cum au fost definite încă de Aristotel, în lucrările sale „Etica nicomahică" și „Politica":

1. mijloc de schimb;
2. măsură a valorii;
3. prezervare a valorii.

1. Funcția de mijloc de schimb[8]

Deși nu există un acord deplin, mulți economiști consideră că funcția de bază a banilor este aceea de a *permite separarea în timp a cumpărării de vânzare,* făcând posibilă realizarea tranzacției *fără dubla coincidență a dorințelor sau nevoilor specifică trocului*: „Separarea actului de vânzare de actul de cumpărare *presupune existența a ceva care să fie general acceptat în plată* – funcția de mijloc de schimb."[9]

Banii ca mijloc de schimb sunt utilizați nu pentru că au o valoare intrinsecă, ci pentru că – și numai în măsura în care – pot fi schimbați contra altor bunuri necesare.

Trocul înseamnă *schimbul direct* de bunuri fără utilizarea banilor, dar presupune o dublă coincidență a nevoilor (*complementaritatea intențiilor*). Cu alte cuvinte, persoana A, care deține un bun X și dorește bunul Y, trebuie să găsească o persoană B, care deține bunul Y și are nevoie de bunul X. De aici rezultă că trocul este complicat și relativ ineficient, permite doar tranzacții simple și presupune un *mare consum de timp*[10].

Evident, lucrurile se complică pe măsură ce în schimb intervin mai mulți participanți și mai multe bunuri și pot apărea situații de blocaj, așa cum rezultă din tabelul următor.

Tabelul nr. 1 – Inconvenientele trocului

Persoana	Bunul deținut	Bunul dorit
A	X	Y
B	Y	Z
C	Z	X

[8] Unii autori, în abordările teoretice, preferă să desemneze conținutul acestei funcții sub o altă terminologie: **mijloc de plată**, **instrument de plată** sau **mijlocitor al tranzacțiilor.**

[9] Friedman Milton – *Money,* http://www.britannica.com/rotel/macro/5004-32.html.

[10] În cazul în care există încredere între cele două părți, într-o comunitate foarte restrânsă, nu este obligatorie existența complementarității nevoilor: apare creditul, cumpărarea pe credit, când *bunurile sunt schimbate contra promisiunii de bunuri, cu o valoare echivalentă, în viitor.*

Soluția de deblocare este ca unul dintre cei trei, de exemplu A, *să preia asupra sa un risc* (ca persoana B să se răzgândească sau să obțină din altă parte bunul Z) *și să piardă timp,* schimbând bunul X cu bunul Z (de care nu are nevoie), făcând un schimb cu persoana C, și apoi bunul Z să-l schimbe contra bunului Y pe care și-l dorea, în relație cu persoana B.

Exemplul presupune că bunurile sunt comparabile ca valoare, dar pot apărea situații în care *echivalența bunurilor* să presupună cantități mari dintr-un anumit produs (să ne imaginăm că bunurile X, Y și Z reprezintă o căruță, o pereche de pantofi și un kilogram de carne), care ar putea fi și perisabil sau greu de stocat (cu costuri mari), greu de transportat, de valoare foarte mare sau indivizibil.

O soluție alternativă ar fi existența unei mărfi[11] *de care nici unul dintre participanți să nu aibă nevoie, dar să fie sigur că toți ceilalți o vor accepta, nu neapărat pentru a o utiliza personal, ci pentru a o schimba mai departe* contra altui bun de care au nevoie. În această accepțiune banii sunt ca un limbaj comun[12], care este utilizat pentru că toți cei din jur îl vorbesc.

Mărfurile care au servit mai întâi ca bani (și apoi banii propriu-ziși) trebuia să îndeplinească o **condiție**: toți utilizatorii să aibă *încredere* în ele, în valoarea lor de schimb, să aibă certitudinea că ele vor fi *acceptate* mai departe în schimbul oricărei alte mărfi.[13]

Pe insula Yap, o mică insulă făcând parte din Insulele Caroline din Pacific, într-o vreme s-a utilizat un tip aparte de bani, numit fei: roți de piatră, cu diametru de până la șase metri, găurite la mijloc pentru a putea fi transportate în vederea schimburilor.

Având în vedere greutatea lor și dificultățile de transport, nu erau un mijloc de schimb tocmai comod și, în consecință, în unele cazuri noii proprietari nu mai transportau pietrele, ci acceptau hârtii care le dovedeau proprietatea și care puteau fi apoi schimbate pe orice alte bunuri.

Chiar în prezent, deși se folosesc dolari americani în schimburile curente, pietrele sunt preferate ca rezervă de valoare[14].

Astfel se consideră că *banii au facilitat diviziunea muncii și specializarea*[15]; nimeni nu s-ar fi putut specializa în realizarea unui singur produs – în acel domeniu în care avea un avantaj comparativ, ci ar fi trebuit să-

[11] Astfel au apărut banii-marfă. **Banii-marfă** sunt mărfuri utilizate ca bani, dar care sunt în același timp cumpărate și vândute ca mărfuri obișnuite.

[12] Kohn Meir – *Money, Banking and Financial Markets,* The Dryden Press, Orlando, 1991, p. 63.

[13] Pe dolarii americani sunt tipărite următoarele cuvinte: „aceasta bancnotă este mijloc de plată legal pentru toate datoriile, publice sau private."

[14] Quiggin A. H. – *The Story of Money,* Methuen's Outlines, London, 1956, p. 22.

[15] Kidwell David, Peterson Richard – *Financial Institutions, Markets and Money,* 5th edition, The Dryden Press, Orlando, 1993, p. 5.

și asigure în continuare toate bunurile necesare subzistenței – dacă nu ar fi fost sigur că acesta poate fi schimbat cu ușurință (prin intermediul banilor) în orice produs de care avea nevoie. Cu alte cuvinte, specializarea are sens doar dacă schimburile sunt posibile, iar banii au fost un factor de dezvoltare a schimburilor, *permițând tranzacții indirecte complexe*; rolul banilor este cu atât mai important cu cât crește volumul schimburilor de intermediat.

Banii (B) se interpun în schimbul marfă (M) contra marfa (M'), în economia monetară schimbul devenind M-B-M'[16].

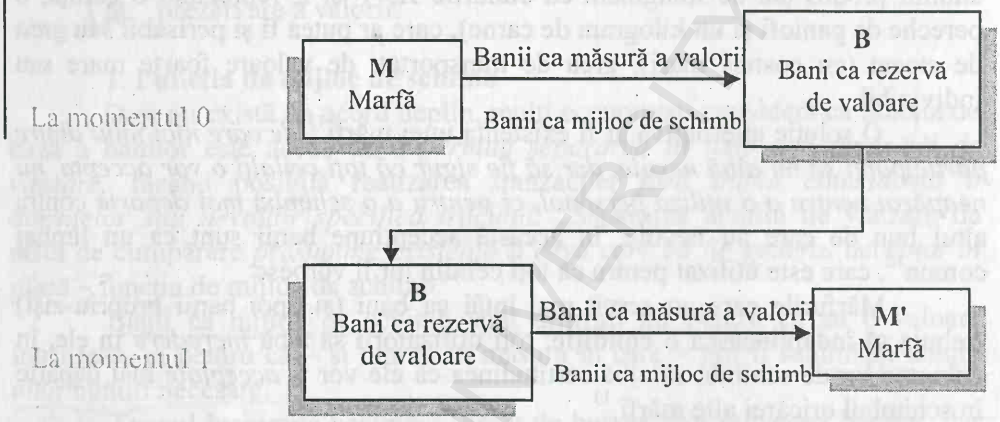

Figura nr. 1 – Ilustrarea funcțiilor banilor[17] în schimbul M-B și B-M'

În cadrul funcției de mijloc de schimb se pot distinge **funcția de mijloc de cumpărare** (în cazul în care circulația mărfurilor și banilor este simultană, de genul M-B-M') și **funcția de mijloc de plată** (în cazul în care mișcarea compensatoare a banilor este decalată – prealabilă sau ulterioară – față de mișcarea mărfurilor, de tipul M-B și B-M'), cu observația că în literatura economică actuală distincția este mai puțin frecventă[18].

2. Funcția de măsură a valorii

Unii autori preferă să folosească o altă terminologie pentru a desemna conținutul acestei funcții: **„etalon al valorii"**, **„standard al valorii"**[19], **„funcția de calcul economic"**, **„funcția de unitate de cont"** sau **„funcția de monedă de cont"**[20]. *Materializarea* funcției de măsură a valorii, presupune existența unui etalon, cu care să fie comparate bunurile și serviciile.

[16] Uneori interpretarea este B-M-B', unde B' > B.

[17] A se vedea și Manolescu Gheorghe – *Moneda și ipostazele ei,* Editura Economică, București, 1997, pp. 18-23.

[18] Turliuc Vasile – *Politici monetare*, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 21.

[19] Apare dintr-o traducere eronată din limba engleză a expresiei „standard of value", fiind de fapt „etalon al valorii".

[20] Formularea „funcția de monedă de cont" pentru funcția banilor de măsură a valorii nu este tocmai inspirată, întrucât *poate genera confuzii cu o componentă a masei monetare*

Așa cum sugerează și denumirea, funcția de măsură a valorii permite, pe de o parte, *exprimarea valorii* (evaluarea și dimensionarea) celor mai diverse mărfuri și servicii, iar pe de altă parte, *măsurarea și compararea* prețurilor acestora (în timp și spațiu); ea răspunde la întrebarea „care este prețul bunurilor sau serviciilor?" **Prețul** este în acest sens expresia, în unități monetare, a valorii unui anumit bun.

Deși s-ar presupune ca fiind absolut necesară – ca în cazul oricărui alt etalon – *constanța, stabilitatea (în timp) nu este caracteristică* și monedei. De fapt, valoarea nominală a banilor se păstrează, dar fluctuează puterea lor de cumpărare.

În aceste condiții s-ar putea pune întrebarea de ce mai este utilizat un asemenea etalon – variabil – iar răspunsul ar fi simplu: întrucât *banii reprezintă o necesitate într-o economie de schimb.* Dacă într-o economie naturală, de subzistență, trocul sau barterul, schimbul marfa contra marfă poate fi o soluție, în economiile contemporane, date fiind complexitatea schimburilor, nevoilor și diversitatea produselor și serviciilor, soluția nu este viabilă, cel puțin pe termen lung și la scară largă. Cu toate acestea, în mod excepțional și temporar, în cazul unor crize economice severe sau al unor conflicte armate, se poate reveni la troc.

Într-o economie monetară, modernă, *există atâtea prețuri câte produse sunt pe piață. În economia naturală,* numărul de prețuri este mult mai mare, întrucât *fiecare bun trebuie să aibă un preț exprimat în toate celelalte bunuri de pe piață.* În consecință, pe măsură ce crește numărul produselor disponibile pe piață, numărul prețurilor bunurilor și serviciilor, exprimat prin alte mărfuri sau servicii, crește și mai mult, iar schimbul devine tot mai dificil.

Formula după care se calculează numărul de prețuri într-o economie de autosubzistență este cea folosită în matematică în cazul combinațiilor (ținând cont că sunt necesare prețurile luate două câte două și că prețul unui bun X în bunul Y este egal cu prețul bunului Y în bunul X):

$$C_n^2 = \frac{n!}{2!(n-2)!} = \frac{1\times 2\times ...(n-2)(n-1)n}{1\times 2(1\times 2\times ...n-2)} = \frac{n(n-1)}{2},$$

unde: n = numărul de bunuri din economie.

Dacă însă un bun (o marfă) ar juca rolul de bani (ca etalon al valorii) numărul de prețuri ar scădea, de la n(n – 1)/2 la n – 1.

Astfel *folosirea banilor a redus considerabil,* pe măsura dezvoltării economiei, *timpul (și efortul) presupus anterior, în cazul trocului, de realizarea schimbului.*

în circulație care are exact aceeași denumire, *între cele două neexistând* de fapt, evident, *nici o legătură.*

Exemplu

Presupunem o economie naturală (închisă) în care ar fi produse doar zece bunuri. În acest caz ar exista 45 de preţuri, în timp ce într-o economie monetară, doar zece preţuri.

Lucrurile se complică dacă presupunem existenţa a 1.000 de bunuri, caz în care în economia naturală ar exista 499.500 de preţuri, faţă de 1.000 în cazul unei economii în care există bani.

Evident, în cazul a 1.000.000 de produse, în loc de 1.000.000 de preţuri există 499.999.500.000 de preţuri.

Existenţa unui etalon al valorii este primordială[21], fără să fie importantă forma sa – concretă sau abstractă. Unitatea monetară *îşi îndeplineşte rolul* de a facilita schimburile, prin măsurarea valorii diverselor bunuri şi servicii şi permiţând compararea valorii acestora, *la fel de bine dacă există sub formă de monedă concretă sau abstractă, fictivă, fără existenţă fizică.* Tot astfel, alegerea *mărimii* unităţii de măsură este fără nici o importanţă din punctul de vedere al valorii pe care o măsoară şi o exprimă.

Funcţia de măsură a valorii este cea dintâi care se manifestă, premergând ca succesiune necesară a operaţiunilor funcţiei de mijloc de schimb, dar *cele două funcţii se presupun (condiţionează)* şi se completează reciproc. Banii rămân o necesitate în lumea de azi şi sunt folosiţi în continuare, chiar dacă, de exemplu, nu îşi mai îndeplinesc complet – din diverse motive – funcţia de rezervă de valoare[22]. Dar *funcţiile de măsură a valorii şi mijloc de schimb nu pot fi separate*, ambele fiind necesare pentru a contura rolul îndeplinit de bani în societatea contemporană; fără una dintre ele nu putem vorbi practic de bani. De altfel se consideră că *banii au apărut îndeplinind deodată ambele funcţii.*

3. Funcţia de prezervare a valorii[23]

Prin această formulare se are în vedere procesul de **acumulare (economisire)**, în principiu în vederea consumului ulterior; dacă momentul cheltuirii este mai îndepărtat, putem spune că prin această funcţie *se transferă putere de cumpărare din prezent în viitor.*

Ceea ce se urmăreşte este ca produsele care pot fi cumpărate astăzi cu o unitate monetară să poată fi cumpărate şi în viitor la acelaşi preţ, *banii să păstreze valoarea, puterea de cumpărare în timp*, fiind astfel elocventă formularea lui Costin Kiriţescu – *putere de cumpărare în aşteptare*. Acest lucru

---

[21] Bailly Jean-Luc, Caire Gilles, Figliuzzi Archangelo, Lelievre Valerie – *Economie monétaire et financière,* Breal, Paris, 2000, p. 22.

[22] De altfel, în trecut, au îndeplinit, temporar, rolul de bani şi mărfuri perisabile sau consumabile.

[23] Alte formulări întâlnite în literatura de specialitate sunt: **„rezervă de valoare", „tezaurizare", „depozit de valoare".**

este de înțeles dacă facem legătura cu funcția banilor de mijloc de schimb: banii permit separarea în timp între momentul încasării și momentul cheltuirii (vezi figura 1) și, între două schimburi intermediate, banii trebuie să păstreze valoarea. Dacă de la o zi la alta banii pierd din valoare (din puterea de cumpărare), atunci tentația va fi de a scăpa de ei cât mai repede. În acest context, trebuie remarcat faptul că **deținerea de monedă în sine nu aduce nici un câștig** prin comparație cu deținerea altor active (financiare) – cu excepția unor perioade de deflație, când valoarea banilor crește în timp[24].

Formula utilizată în cazul monedei cu valoare intrinsecă – **funcția de tezaurizare** – avea atunci un alt înțeles[25], întrucât banii nu erau afectați de inflație; deținerea de monedă (în timp) nu se concretiza în nici un caz într-un prejudiciu, în pierderea puterii de cumpărare. În economia contemporană însă, când pericolul inflaționist este omniprezent, moneda în sine nu este soluția ideală pentru păstrarea puterii de cumpărare, optându-se de regulă pentru substitute (active financiare). Din acest motiv este de înțeles nuanțarea, apărută în unele cazuri, în ceea ce privește funcția de prezervare a valorii, care ar putea fi interpretată ca **rezervă de precauție contra unor situații neprevăzute** și ca **rezervă** (comodă sau facilă) **pentru tranzacțiile curente**[26].

Funcția de prezervare a valorii **nu a fost și nu este îndeplinită întotdeauna** și de orice formă a banilor. Unele mărfuri (perisabile) care au îndeplinit în trecut (unele) funcții ale monedei, nu corespundeau din acest punct de vedere: peștele de exemplu, care în anumite areale juca rolul de monedă, nu era mijlocul cel mai indicat de păstrare a avuției (nici măcar de păstrare în vederea unor schimburi ulterioare, într-un orizont de timp nu prea îndepărtat).

Totuși, chiar dacă anumite monede, cel puțin în unele perioade, nu îndeplinesc funcția de prezervare a valorii, nu înseamnă că se renunță la utilizarea lor, în condițiile în care reușesc să facă față cerințelor presupuse de celelalte funcții. Este elocvent în acest sens cazul economiilor afectate de hiperinflație, unde se manifestă fenomenul numit generic „dolarizare": orientarea într-o mare măsură, cel puțin în tranzacțiile de mare valoare, spre monede cu vocație internațională, în condițiile în care moneda națională își pierde substanțial puterea de cumpărare într-un interval scurt de timp; moneda națională mai îndeplinește doar funcția de măsură a valorii și eventual pe cea de mijloc de schimb, prețurile raportându-se însă la moneda internațională, considerată mai stabilă.

În acest sens, în literatura de specialitate se subliniază faptul că „funcția de a face posibilă acumularea, adică păstrarea de valori, atribuită monedei, nu este specifică. Se pot tezauriza și diverse obiecte scumpe: pietre prețioase,

[24] În schimb, în perioade de inflație, banii își pierd în timp din puterea de cumpărare.

[25] De altfel, tezaurizarea în sens clasic însemna păstrarea mărfii-aur (a se vedea și mecanismul baterii libere și al liberei tezaurizări: se păstra nu moneda-aur, ci cu ajutorul ei se cumpăra marfa-aur, sub formă de lingouri).

[26] Bailly Jean-Luc, Caire Gilles, Figliuzzi Archangelo, Lelievre Valerie, *op. cit.*, p. 25.

bijuterii, anumite mărci poştale, tablouri etc."[27] Banii nu reprezintă unica formă de păstrare a valorii şi nu mai reprezintă astăzi nici măcar soluţia optimă pentru aceasta, fără ca astfel să le fie afectată funcţionalitatea[28]; totuşi *este necesar ca banii să reprezinte un mijloc de rezervă rezonabil* (acceptabil).

Dacă o funcţie de bază a monedei este aceea de a mijloci schimbul (vânzarea-cumpărarea), valoarea şi utilitatea ei sunt date tocmai de gradul în care îşi îndeplineşte rolul, atât la momentul prezent, cât şi în perspectivă (conservă valoarea, păstrează puterea de cumpărare, fiind în acelaşi timp lichidă şi larg acceptată).

4. Alte abordări ale funcţiilor monedei

Abordarea funcţiilor monedei diferă de la un autor la altul. Unii prezintă trei, alţii patru sau chiar cinci funcţii ale monedei. De regulă funcţiilor „clasice" li se adaugă altele, ca *rezultat al separării din cele trei menţionate anterior*.

Astfel, unii autori identifică o aşa-zisă **funcţie de etalon al plăţilor amânate (viitoare)**, evidenţiind faptul că moneda foloseşte la definirea împrumuturilor în termeni monetari, fiind mai convenabil astfel decât în termeni de mărfuri. *În această funcţie* însă *se regăsesc simultan funcţia de mijloc de schimb (de plată) şi funcţia de măsură a valorii*, întrucât datoriile în general sunt exprimate valoric, într-o unitate de cont (de măsură) şi sunt plătite, în sensul stingerii datoriei, cu un mijloc de plată[29].

Tot astfel, deşi **funcţia de unitate de cont** este prezentată uneori separat, se identifică cu funcţia de unitate de calcul şi de etalon al valorii, fiind de fapt vorba de aceeaşi funcţie, de comparare, măsurare a valorilor.

Într-o grupare interesantă a funcţiilor monedei[30], se disting funcţii în spaţiu şi funcţii în timp. Sub denumirea de **funcţii în spaţiu** sunt desemnate funcţiile de mijloc de schimb şi măsură a valorii. **Funcţiei în timp**, de prezervare a valorii, i se identifică două atribute: *conservarea trecutului* (a valorii) şi *anticiparea viitorului* (anticipatoare de valoare), sugerând acelaşi lucru ca şi expresia celebră a lui Keynes „banii sunt legătura dintre prezent şi viitor".

Funcţiile monedei mai sunt ierarhizate din punctul de vedere al importanţei lor[31], identificându-se **funcţii de bază şi funcţii derivate**. În această accepţiune funcţiile de unitate de cont şi standard al plăţilor viitoare sunt derivate din funcţiile de măsură a valorii şi mijloc de schimb.

---

[27] Jinga Victor – *Moneda şi problemele ei contemporane,* voi. I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 113.

[28] Aceasta şi pentru că, deşi alte bunuri pot păstra mai bine valoarea, nu pot îndeplini funcţiile de mijloc de schimb şi măsură a valorii.

[29] Le Roy Miller Roger, Pulsinelli Robert – *Moneda y banca,* secunda edición, McGraw-Hill Interamericana, Santafe de Bogota, 1992, p. 19.

[30] Guitton Henri – *La monnaie,* Editions Dalloz, deuxième édition, Paris, 1971, p. 15.

[31] Dardac Nicolae, Vâşcu Teodora – *op. cit.,* p. 13.

Tot astfel funcțiile banilor sunt împărțite în **principale** (măsură a valorii și mijloc de schimb) și **secundare** (mijloc de plată, mijloc de economisire, păstrarea și transferul valorilor – transferul în timp și spațiu – distribuirea bunurilor și serviciilor după puterea de cumpărare conferită de societate membrilor ei)[32].

Într-o altă abordare, funcțiile monedei sunt împărțite în **funcții concrete** (*mijloc de schimb, mijloc de plată* și *prezervare a valorii*) și **funcții abstracte** (*măsură a valorii, unitate de cont, etalon al plăților amânate*)[33].

1.3. Caracteristicile monedei

De regulă, se consideră că banii trebuie să îndeplinească cel puțin următoarele **caracteristici**[34]:

1. portabilitate – banii să poată fi ușor de transportat pentru efectuarea de plăți în diferite locuri (**valoare mare în volum mic**, în cazul clasic; în condițiile anumitor forme de bani din zilele noastre, cum ar fi moneda scripturală, cea electronică sau chiar moneda de hârtie, o asemenea condiție nu mai este de interes acut);

2. durabilitate – să poată face față, în timp, uzurii fizice inerente circulației monetare, **fără pierderea valorii** și să reziste o perioadă îndelungată, între momentul în care sunt primiți și momentul în care sunt cheltuiți;

3. divizibilitate – să poată fi împărțiți cu ușurință pentru a permite și efectuarea unor plăți de mai mică valoare sau pentru a da rest - iar la nevoie, preferabil, să poată fi refăcut întregul (de exemplu, prin tăiere-topire). De mare interes în trecut, în condițiile banilor contemporani problema este rezolvată de către banca centrală prin asigurarea unei structuri adecvate a masei monetare pe cupiuri (pe valori nominale);

4. omogenitate (uniformitate) – în sensul că toți banii cu aceeași valoare nominală sunt identici și au valoare (reală) egală;

5. recunoaștere ușoară – presupusă de necesitatea unei largi (totale) acceptări în tranzacții;

6. acceptabilitate – pentru a-și îndeplini funcțiile, banii trebuie să fie general acceptați în plată, în schimbul oricărui bun sau serviciu; trebuie să existe *încrederea* utilizatorilor *că vor putea folosi banii mai târziu, știind că au fost folosiți astfel și în trecut fără probleme.*

---

[32] Kiriţescu Costin, Dobrescu Emilian – *Băncile – mică enciclopedie,* Editura Expert, Bucureşti, 1998, p. 38.

[33] Glyn Davies – *A history of money from ancient times to the present day*, revised edition, University of Wales Press, Cardiff, 1996, p. 27.

[34] A se vedea Hoanță Nicolae – *Bani și bănci*, Editura Economică, București, 2001, p. 17 și Dardac Nicolae, Vâșcu Teodora – *op. cit.*, pp. 17-18.

(2) îndoială : nghi ngờ
(3) antropologia : nhân học
(4) milenii : thiên nhiên kỉ

Acestor caracteristici se consideră că li se mai poate adăuga una: **raritatea**. Primele forme de bani au avut și această caracteristică, generând încredere că oferta de bani (din marfa care îndeplinea rolul de bani) era limitată.

Dacă, ținând cont de aceste aspecte, facem trimitere la proprietățile aurului (*omogen, divizibil, valoare mare în volum mic și inalterabil*) devine evidentă „supraviețuirea" sa timp de secole în funcții monetare.

Evident că, dacă în trecut anumite forme de bani au îndeplinit – mai mult sau mai puțin – aceste caracteristici, banii din zilele noastre le întrunesc pe toate, integral.

1.4. Apariția și evoluția monedei. Scurt istoric

Sistemul financiar de astăzi, cu monedă, cecuri, automate de distribuire a banilor și nenumărate instrumente sofisticate, nu a apărut peste noapte. El este rezultatul evoluției de-a lungul secolelor. Nucleul acestui sistem îl reprezintă banii[35].

Putem avea însă o viziune exclusiv economică asupra monedei? Această întrebare este fără îndoială prima care se pune atunci când studiem fenomenele monetare. Dacă contribuțiile altor științe sociale, precum antropologia, psihologia sau istoria, sunt de un interes cert pentru știința economică în general, acest lucru este și mai adevărat pentru analiza monetară, unde studiul din perspectivă istorică, subliniind diferențele de context, ajută la clarificarea adevăratelor implicații ale prezentului ca și a aspectului multidimensional al monedei.

Referințele la istoricul monedei permit astfel înțelegerea mai ușoară a trei întrebări pe care și le pune economistul privind natura monedei („natură" în sensul de „ansamblul caracterelor fundamentale care definesc o ființă sau un lucru")[36]:

- **Care sunt formele monedei? (natura formală):** cele trei milenii de istorie a monedei ne arată că nici un obiect nu este monedă în sine și că diferitele forme monetare nu ne trimit înapoi doar la o evoluție a tehnicilor, ci și la diferite regimuri monetare (înțelese ca reguli de emitere și de gestiune a monedei).
- **La ce servește moneda? (natura funcțională):** în mod tradițional, am văzut că se atribuie monedei trei funcții instrumentale: mijloc de schimb, măsură a valorii, rezervă a valorii, dar aceste trei funcții nu sunt indisociabile, ele nu au apărut simultan, nici nu au traversat aceleași suporturi monetare.
- **Care sunt proprietățile monedei? (natura conceptuală):** moneda a avut mereu drept consecință „o încredere și o menire socială" (F. Simiand) deoarece ea unește între ei contemporanii, dar și trecutul, prezentul și viitorul. Ea se împotrivește unei reguli

[35] Samuelson P., Nordhaus W. – *Economie*, Editura Teora, București, 2000, p. 574.
[36] Bailly Jean-Luc, Caire Gilles, Figliuzzi Archangelo, Lelievre Valerie, *op. cit.*, p. 11.

sociale care exprimă și întărește valorile globale ale societății. De altfel orice criză monetară nu poate fi decât reflectarea unei crize sociale.

Mărfurile au fost prima formă de bani, dar în decursul timpului ei au evoluat până la forma bancnotelor și a conturilor bancare. Toate acestea au aceeași calitate esențială: sunt acceptate la plata bunurilor și a serviciilor.

Moneda datează de la începuturile civilizației[37]

Nu este întâmplător că banii au apărut aproximativ în același timp cu scrisul, adică în epoca fierului. În această epocă s-a realizat trecerea de la sistemele complicate de scriere – hieroglific și cuneiform – ale imperiilor vechi la alfabetul simplu fenician, care a făcut știința de carte tot atât de accesibilă și populară cum era fierul. Apariția banilor se situează pe aceeași treaptă istorică. Atunci au apărut banii din metal, mai întâi sub formă de lingouri marcate, în Lidia, și apoi, după secolul al VII-lea î.Hr., ca monedă.

Metalul luat în greutate a fost folosit ca bani și în vechile imperii, însă întrebuințarea sa era o excepție, regula rămânând trocul și plata în natură.

Banii, care au devenit curând măsură pentru orice altă valoare, au schimbat toate relațiile sociale în cadrul operațiunilor de vânzare-cumpărare. Datorită caracterului lor general și anonim, banii au dat posibilitatea schimbului lesnicios, au reprezentat un puternic impuls pentru producție, dar au favorizat inegalitatea de avere, starea de îndatorare și deci primele forme ale creditului.

Rolul schimbului și deci și al monedei și creditului a fost, în societatea antică și în Evul Mediu, datorită predominării economiei naturale, limitat. În societatea modernă, banii și creditul au dobândit un rol esențial în adaptarea producției la necesitățile sociale. Sfera circulației monetare s-a extins în decursul timpului, aceasta în legătură cu înlocuirea economiei naturale cu economia de schimb și ca efect al sporirii producției de mărfuri.

Existența monedei din metal prețios ca unică formă a banilor se extinde până la sfârșitul secolului al XVII-lea, când au apărut primele bănci de emisiune moderne și un nou tip de bani, sub formă de bancnote (bilete de bancă). Legătura cu moneda din metal prețios s-a păstrat, bancnotele fiind convertibile.

O dată cu apariția unor rețele de bănci comerciale au luat naștere moneda fiduciară (bazată pe încredere) și banii de cont. Plățile fără numerar se efectuau cu bani scripturali (de registru). Începând cu Primul Război Mondial, bancnotele clasice au încetat, pe plan generalizat, să mai fie convertibile în aur potrivit definiției în aur a etalonului monetar și s-au transformat în bani de hârtie.

În prezent, masa monetară în circulație este formată precumpănitor din moneda de cont, adică concretizată printr-o înscriere în conturile bancare, circulația căreia se realizează prin cecuri și cărți de credit aflate în plină

[37] Turliuc Vasile, Cocriș Vasile, *op. cit.*, pp. 7-8.

(2) buzunar
36 (3) tipări
(4) zestre

expansiune. Plăţile se efectuează ca un „dialog" prin intermediul calculatoarelor, moneda fiind „electronică". S-a produs o dematerializare a monedei prin trecerea progresivă de la moneda cu existenţă fizică, exterioară, la o monedă fără existenţă fizică, corporală.

1.5. Formele monedei

Banii sunt familiari tuturor – ca numerar în buzunar, ca intrări în conturile bancare, ca valoare a averii noastre. Dar rareori ne oprim să cugetăm ce lucru ciudat sunt în realitate banii. Muncim şi ne agităm să câştigăm bani şi totuşi fiecare bancnotă nu este decât o hârtie, fără valoare intrinsecă. Numai guvernul, prin banca centrală, poate tipări bani şi totuşi în conturile curente şi de economii se află mai mulţi bani decât a produs vreodată guvernul.

În acest subcapitol vom analiza formele monedei, în mod tradiţional distingându-se patru arhetipuri monetare: *moneda-marfă, moneda-metalică, moneda de hârtie şi moneda scripturală.*

1. Paleomoneda sau moneda-marfă

Paleomonedele sunt mărfuri sau obiecte diverse, cel mai adesea puţin perisabile, care au fost utilizate în anumite momente ale evoluţiei societăţii pentru a efectua nu numai cumpărături curente, ci şi pentru a plăti impozite sau ca elemente de zestre.

a) Monedele-marfă „consumabile"

Această „monedă primitivă" putea fi aleasă dintre bunurile utilitare. În general era vorba de un bun folosit în mod deosebit şi cu o mare valoare simbolică[38].

Încă înainte de sosirea lui Cortes la 1519, aztecii utilizau ca monedă *boabele de cacao,* în afara folosirii lor ca băutură a aristocraţiei. Această marfă scumpă servea cumpărăturilor cotidiene (câteva boabe permiteau cumpărarea unor cantităţi de porumb sau de mazăre roşie, care constituiau la acea dată baza alimentaţiei poporului), iar, regrupate în saci („xiquipilli", conţinând 8000 de boabe), ele erau în mod egal destinate tranzacţiilor mai importante, precum plata impozitelor. Într-un mod similar, baloturile de ceai presat din Tibet, morunul în Terra-Nova, zahărul în Indiile Occidentale (Antilele actuale) au putut fi utilizate ca monedă de schimb.

Printre aceste monede „alimentare", moneda „sare" a cunoscut o largă folosire în interiorul unor societăţi cu culturi foarte diverse (ea este atestată de exemplu în Noua Guinee, Abisinia sau Katanga), sub formă de lingouri sau de

[38] Alegerea unei monede-marfă apare astfel în funcţie de tipul de societate: *cereale* în societăţi agricole, *animale* în societăţi păstoreşti, *oale sau stofe* în societăţile care aveau relaţii comerciale cu exteriorul, *arme* în societăţile războinice.

bulgări mari sau mici, mereu divizibili în bucăți și ambalați cu grijă, ca să ușureze transportul.

Marfa aleasă poseda deci o dublă natură, ce rezulta, pe de o parte, dintr-o folosire monetară – se accepta, căci știai că ai putea apoi s-o schimbi la rândul ei pentru un obiect dorit – și, pe de altă parte, dintr-o folosire nonmonetară, utilitară, ca bun de consumație. Valoarea monedei era atunci într-un fel gajată de valoarea de folosire corespunzătoare nevoilor, chiar dacă, după antropologi, aspectul simbolic rămâne primordial.

b) Moneda marfă „neconsumabilă"

Dar paleomoneda sau moneda-marfă poate fi constituită și din mărfuri sau din obiecte fără nici o valoare utilitară și neavând decât o funcție monetară.

Cea mai cunoscută dintre aceste paleomonede neconsumabile a fost „**cauri**", mica cochilie de aproximativ 2 cm, recoltată din Oceanul Indian, care devine un fel de monedă de schimb internațională utilizată în multe regiuni ale Asiei și Africii.

Dar poate, în mod egal, să fie vorba și de obiecte special elaborate în scopul unei folosiri monetare. Astfel locuitorii din Kotogo sau Ciad foloseau piese de pământ ars, făcute din argilă, fără nici o întrebuințare culinară sau chiar fără nici un ornament. Ele reprezentau anumite valori, care variau în funcție de numărul și forma incrustațiilor pe care le purtau sau dacă erau găurite sau nu. În același mod, în alte societăți au fost fabricate obiecte de metal, unelte sau arme (lance, topor, nicovală), simple copii foarte friabile, sfărâmicioase și în miniatură. **Materialitatea obiectelor devenea așadar pur simbolică, iar rolul lor, pur monetar.**

Două monede „extreme"[39]

Dintre aceste obiecte cu utilizare exclusiv monetară, cea mai grea a fost fără îndoială „discul de aragonită" (piatra de calcar), utilizat de locuitorii insulelor Yap și Caroline. Cu un diametru variind de la 50 cm la 4 m, această piatră de moară perforată în centru servea la reglarea plăților mai mari sau la rezolvarea conflictelor dintre sate. Ele erau expuse în fața caselor ca semn al bogăției. În opoziție cu aceasta, moneda cea mai ușoară atestată a fost „moneda-pană" din insula Santa Cruz din Pacific. Compusă din rulouri de fibre vegetale de aproximativ 10 m lungime, decorată la capete cu minuscule pene roșii de pasăre, ea a fost utilizată pentru anumite cumpărături (vase) sau pentru ceremonii sociale precum căsătoria.

Aceste monede-marfă nu sunt totuși amintiri exotice ieșite din antropologie. În anumite circumstanțe ele pot reapărea ca monede de „schimb", substituindu-se unei „monede moderne" slăbite[40].

[39] Bailly Jean-Luc, Caire Gilles, Figliuzzi Archangelo, Lelièvre Valérie, *op.cit.*, p. 14..

[40] De exemplu pachetul de țigări din Germania anilor 1945-1946 sau folosirea colierelor

2. Monedele metalice

Monedele de metal constituie o forma derivată – atât ca materie primă – și **ideală** – datorită valorii sale intrinseci – a **monedei-marfă**. Ca urmare ele prezintă mai multe avantaje:

- abilitate ridicată în a face mai ușoară transformarea lor din monedă în obiecte de folosință și viceversa;
- sunt perfect divizibile de la „zero la infinit", fără a rămâne resturi sau deșeuri;
- raportul ridicat dintre valoarea și volumul lor contribuie la un transport facil al acestora;
- inalterabilitatea lor le dă o durată de viață cvasiinfinită;
- sunt susceptibile de o calitate constantă;
- dificultatea în fabricarea lor le protejează în parte de imitații.

a) Moneda măsurabilă (cântărită)

Plățile se efectuau măsurând lingourile sau pudra de metal (aur, argint, cupru, plumb, fier). Folosirea în acest fel a metalului cântărit presupunea existența unui sistem ponderal regulat și folosirea generalizată a cântarului. Aceste două condiții menționate mai sus au fost reunite în Mesopotamia, în Egiptul faraonic și în China imperială.

Dar cântărirea reprezenta un sistem greoi, deoarece necesita prezența și plata unui expert în cântărire, însărcinat cu garantarea cantităților de metal, iar operațiunea trebuia să fie repetată la fiecare nouă tranzacție.

b) Moneda numărată

Ideea a apărut încă din anul 3000 î.Hr. în valea Indusului și în China și a constat în a împărți, a debita metalul în fragmente de dimensiuni uniforme și greutăți predefinite. Aceste bucăți metalice au îmbrăcat diverse forme, în funcție de tipul de societate: bulgări sau bile, discuri, rondele, mici bastonașe.

Totuși această monedă, așa-zis numărată, nu dispunea – cel puțin în tranzacțiile importante – nici de cântărire, nici de expert, astfel încât bucata etalonată putea să fie alterată sau scurtată printr-un adaos de material fraudulos. Nevoia unei garanții vizibile a titlului și greutăților îl va conduce pe *Hittitis* în anul 1530 î.Hr. la aplicarea pe acest metal a unui semn reprezentativ.

c) Moneda bătută

La Marea Egee, în Lidia (regiune a actualei Turcii), au fost inventate, în jurul anului 650 î.Hr., primele piese metalice dintre cele pe care noi le cunoaștem astăzi. Aceste prime piese erau compuse din *electrum* (un aliaj natural de aur și argint extras din fluviul Pactole) și aveau formă globulară, iar ele corespundeau unei picături de metal topit. Pe una dintre părțile acestor piese metalice figura, în relief, un animal gravat (leu, cerb, berbec, cal, albină, taur),

---

de bile la Clubul Mediteranean, urmaș îndepărtat al colierelor de „cauri".

iar pe cealaltă parte erau puse una sau mai multe mărci pătrate; numărul și combinația acestora permitea cunoașterea valorii piesei, estimate în *„statere”*, unitate de greutate corespunzând aproximativ la 14 grame.

Totuși electrumul ridica o problemă. Compoziția acestui aliaj natural nu era stabilă: anumite piese conțineau 55% aur, altele, 31%. În jurul anului 550 î.Hr., grație progresului înregistrat în domeniul metalurgiei, apar primele piese de aur și de argint pur, o piesă de aur valorând 13,3 piese de argint (asistăm astfel la nașterea primului sistem monetar bimetalist)[41].

Baterea monedei

Tehnica de fabricație a acestor prime monede era următoarea: o dată decupată pastila de metal prețios – matrița – aceasta era plasată între doi cilindri de metal – pene – cu colțurile gravate în scobitură. Unul era fixat pe o nicovală sau pe o bilă din lemn – reversul – al doilea era ținut cu mâna și bătut cu lovituri de ciocan pentru ca partea respectivă să primească amprenta. „Revers”, „față”, „a bate” sau „a lovi” moneda sunt deci expresii născute din această tehnologie, ale cărei mari principii rămân neschimbate chiar și astăzi, chiar dacă baterea monedei nu mai este manuală și, evident, s-a mecanizat. Baterea se face începând cu secolul al XVI-lea cu ajutorul unei mașini cu balansier, în care forța hidraulică înlocuiește nicovala și ciocanul, iar mașina de presat monetară este pusă în funcțiune de forța vaporilor de apă, începând cu anul 1830. Astăzi instalația din Pessac, din Gironde42 (Franța), permite încă producerea a 80 de milioane de piese monetare pe lună.

În mai puțin de un secol folosirea pieselor monetare se va răspândi în toată lumea greacă; ele vor apărea și încep a fi utilizate și în regiunea Marsiliei încă din 450 î.Hr.

Fiecare cetate grecească – existând aproape 1400 în secolul al IV-lea î.Hr. – începe să bată propria sa monedă (în general de argint), pe care figurează emblema orașului: Pegas în Corint, broasca țestoasă în Egina, foca în Phocęea.

În secolul al IV-lea î.Hr. bogăția și puterea Atenei permit acestui oraș să impună propria monedă, drahma, pieților mediteraneene. *Tetradrahma*[43] va deveni de atunci „dolarul” Mediteranei (Galia și Marea Britanie o utilizează și o copiază).

Începând cu domnia lui Alexandru cel Mare (334-324 î.Hr.), portretul suveranului va înlocui progresiv animalele simbolice de pe piese și zeii sau eroii panteonului grec. Această personificare se va impune definitiv până la

[41] Tradiția grecească atribuie paternitatea acestei inovații lui Cresus (561-546), ultimul rege al Lidiei. Bogăția sa legendară provenea din traficul comercial și din zăcămintele de aur din regatul său.

[42] Bailly Jean-Luc, Caire Gilles, Figliuzzi Archangelo, Lelievre Valerie, *op. cit.*, p. 15.

[43] Tetradrahma era din argint de 4 drahme cu minim 966‰ puritate și avea pe o față capul Atenei, protectoarea cetății Atena, iar pe revers bufnița, animalul simbolic al zeiței.

naşterea republicilor moderne, dar rămâne încă valabilă în multe regiuni monarhice sau autocratice.

d) Moneda divizionară astăzi

Încă de la apariţia monedei metalice, valoarea sa ridicată a provocat nevoia unei monede mici. În loc de a recurge la un aliaj sărac, a cărui compoziţie să rămână suspectă, s-a preferat alegerea unui metal comun, cuprul sau fierul (de exemplu în cazul *obole,* subdiviziunea drahmei din Atena), pentru realizarea monedei divizionare.

Compuse din aliaje de aluminiu, cupru sau nichel[44], piesele contemporane au astfel o valoare uşor independentă faţă de costul lor de fabricaţie (de exemplu în Franţa, în 1999, se înregistrau costuri în jur de 16 centime pentru realizarea unei piese de 5 centime, un franc pentru piesa de 10 franci şi 1,30 franci pentru cea de 5 franci).

Această monedă mai mică este calificată pentru divizionare deoarece ea este destinată tranzacţiilor cu sume mici, precum şi pentru a face plata salariilor. În Franţa aceste piese sunt fabricate de către administraţia monedelor şi a medaliilor din Pessac sub egida trezoreriei publice franceze, iar numărul de piese în circulaţie era, de exemplu, în 1998, de 17.532 de milioane, aproximativ 300 de piese pe fiecare locuitor, cu o valoare de circa 287 de franci.

3. Moneda de hârtie

Primele bilete au apărut în China, ţara unde tocmai fusese inventată hârtia[45]. La origine, moneda de hârtie era folosită în cazul unor ritualuri consacrate tranzacţiilor „cu lumea cealaltă". Era vorba de hârtii de ofrandă, de bilete reprezentând o anumită sumă de argint, care, în paralel cu monedele din pământ ars şi cu simulacrele realizate din obiecte de hârtie, erau arse în timpul funeraliilor pentru a asigura defunctului prosperitate pe lumea cealaltă (această practică este încă prezentă în Extremul Orient la ceremoniile funerare)[46].

Apoi această **„monedă a morţilor"** se va transforma, începând cu secolul al X-lea în **„moneda viilor"**. Astfel cele mai vechi bilete sunt emise în China la începuturile dinastiei Song în Nord (960-1127), iar folosirea lor se va generaliza între secolele XII şi XIV. Aceste bilete reprezentau o valoare nominală exprimată într-un număr de piese (de 10, 20, 30, 50, 100, 200, 1000 şi 2000) şi puteau fi convertite în piese de argint în orice moment.

Abia începând cu secolul al XVII-lea Europa va trece la utilizarea monedei de hârtie ca urmare a unui proces logic, dar foarte lent, realizat în trei

---

[44] Observaţie: începând cu anul 1968, piesele emise în Franţa – mai puţin piesele comemorative – nu mai sunt din metal preţios (ultimele piese din argint de 5 franci au fost tezaurizate şi retrase din circulaţie în 1881).

[45] Hârtia a fost inventată în secolul al III-lea î.Hr. în China; tehnica fabricării hârtiei nu se va răspândi în Europa decât spre sfârşitul secolului al XVI-lea.

[46] Bailly Jean-Luc, Caire Gilles, Figliuzzi Archangelo, Lelievre Valerie, *op. cit.*, p. 16.

etape, în afara oricărei influențe chinezești (de exemplu, atunci când, la sfârșitul secolului al XIII-lea Marco Polo și alți exploratori au povestit în Europa de utilizarea monedei de hârtie de către chinezi, ei s-au lovit de o neîncredere generală).

a) Biletul reprezentativ

Primele bilete europene au apărut sub forma unor simple recipise de speța celor emise, în jurul anului 1640, de către băncile din Veneția și Amsterdam. Aceste instituții, pentru depozitele în aur și argint aflate în casele de bani, emiteau câte un certificat la purtător, rambursabil la scadența convenită și fixată în prealabil. Cum aceste recipise erau rambursabile purtătorului, ele puteau circula ca *instrument de schimb.*

Totuși această formă primitivă de *bilet de bancă* era încă destul de incomodă: el nu privea decât sume rotunde și nu era rambursabil decât la scadență. Nu era vorba, în final, decât de o circulație a hârtiilor, cu o durată de viață limitată, între mari negustori internaționali, aceasta substituindu-se circulației cu piese metalice, deoarece erau mult mai ușor de transportat și de manipulat.

b) Biletul convertibil

Comerciantul și bancherul suedez Johan Palmstruch, fondatorul Băncii din Stockholm în 1656, este cel care va propune în 1661 prima emisiune de „**bancnote de bancă**" moderne. Era vorba tot de certificate de creanță asupra băncii, dar care conțineau patru inovații majore în raport cu practicile epocii:

- nu reprezentau decât *sume rotunde și standardizate;*
- nu presupuneau și nu conțineau *nici o dobândă sau comision;*
- erau *plătibile la vedere,* după caz, în monede de cupru, care la acea vreme circulau în Suedia, de unde și denumirea lor de „bilete de cupru";
- punerea lor în circulație se făcea **în contrapartidă, fie printr-un vărsământ în diverse feluri, fie ca urmare a unei simple recunoașteri a datoriei.** Această a doua procedură constituie o primă ruptură între moneda metalică și banii de hârtie și marchează nașterea mecanismului creației monetare. Ea va fi cauza falimentului Băncii din Stockholm unde, încă din 1666, încasările metalice au devenit insuficiente față de cererile de rambursare ale deținătorilor de bilete.

Biletele convertibile pot fi emise de autoritățile publice. Prima experiență de acest fel („**biletele de stat**") a fost făcută în 1685 în Noua Franță (Canada). În fața demersurilor necesare sosirii din Franța a numerarului și a întârzierilor înregistrate, intendentul Jacques de Meulles utilizează, pentru a face față plăților pentru trupele sale, *promisiuni de plată,* manuscrise purtând semnătura sa și cea a trezorierului, redactate pe cărți de joc (în 1717 regele va interzice emisiunea acestor „monede imaginare", dar ele vor continua totuși să

circule până la Convenţia franco-engleză din 1766, care va asigura răscumpărarea acestor cărţi la aproximativ ¼ din valoarea nominală).

Atâta timp cât aceste bilete (de bancă sau de stat) rămân la curs liber[47], ele pot fi considerate simple promisiuni (credibile sau nu) de monedă metalică. Dar de îndată ce statul îi acordă cursul legal[2], aceste monede de hârtie devin bani în acceptiunea generală, deoarece primesc o putere liberatorie nelimitată.

c) Biletele neconvertibile

În anumite circumstanţe grave, politice (război, revoluţie) sau economice, purtătorii pot fi tentaţi să reclame rambursarea tuturor biletelor deţinute de ei în metal preţios. Valoarea biletelor puse în circulaţie fiind însă superioară metalului deţinut, această cerere masivă de convertibilitate conduce instituţia de emisiune la faliment. Pentru a evita însă falimentul, statul poate decide instituirea cursului forţat[48] al biletelor.

Biletul este atunci privat de fundamentul său metalic. Astfel, în Franţa, biletele de la banca lui Bauce de Law primesc curs forţat în 1720. Biletele de la Banca Franţei devin neconvertibile între 1848 şi 1850, între 1870 şi 1878, apoi din nou între 1914 şi 1928. Convertibilitatea lor este restabilită parţial (numai în lingouri de 225.000 de franci) înaintea abandonului definitiv al principiului convertibilităţii în 1936.

d) Biletele astăzi

Folosirea biletelor nu se va democratiza realmente decât începând cu Primul Război Mondial. Astfel, la începutul secolului al XX-lea de exemplu, francezii nu posedau câtuşi de puţin mai mult de un bilet pe persoană, într-adevăr, Banca Franţei, de la crearea sa de către Napoleon în 1800, nu emitea decât bancnote divizionare într-o anumită sumă, destul de ridicată şi destinată în principal celei mai bogate clase a societăţii: până în 1914 suma minimă a fost cel mai adesea de 100 de franci (echivalentul unui salariu pe o lună şi jumătate al unui muncitor în 1894). Mai mult, ca urmare a celor două experienţe traumatizante din secolul al XVII-lea de la banca lui Bauce de Law, francezii au rămas mult timp reticenţi la folosirea banilor de hârtie, care nu le inspirau încredere.

Înainte de trecerea la moneda unică europeană, în Franţa biletele utile aflate în circulaţie erau în număr de 1310 milioane de unităţi[49], aproximativ 22 pe locuitor, reprezentând o sumă de aproape 4780 de franci[50].

---

[47] **Curs liber** – orice persoană este liberă să refuze sau să accepte biletele ca plată. Curs legal – statul face obligatorie acceptarea biletelor pe ansamblu de către agenţii economici.

[48] **Curs forţat** – statul suspendă temporar sau definitiv posibilitatea de a schimba biletele cu monedele metalice.

[49] Bailly Jean-Luc, Caire Gilles, Figliuzzi Archangelo, Lelievre Valerie, *op. cit.*, p. 18.

[50] Costul unitar de fabricaţie se situa între 1 şi 1,5 franci, iar durata de viaţă medie ajungea de la 14 luni pentru biletele de 50 şi 100 de franci până la 76 de luni pentru cele

Totuşi utilizarea biletelor ca mijloc de plată se află în declin de 30 de ani, chiar dacă ele rămân larg utilizate în plăţile curente.

4. Moneda scripturală

Aşa cum o indică şi numele, moneda scripturală sau moneda de bancă se exprimă printr-un simplu joc de înscrisuri: se creditează sau se debitează conturile în registrele de bancă. *M. Ansiaux*, economist belgian, creatorul sintagmei *„monedă scripturală"* în 1912, o defineşte ca fiind o monedă care *„trece din cont în cont în loc să circule din mână în mână"*.

Exemplu privind cronologia mijloacelor de plată scripturale în Franţa[51]

- 1823: crearea serviciilor de mandat poştal.
- 1865: introducerea cecurilor.
- 1955: introducerea avizelor de extragere (acordul băncilor).
- 1955: crearea unui fişier central de cecuri fără acoperire (localizat la Banca Franţei).
- 1968: introducerea RIB (lista identităţii bancare).
- 1968: lansarea cărţii albastre (de către Credit Lyonnais, Société Générale, BNP, CCF, CIC).
- 1971: primul automat de distribuire a biletelor.
- 1977: lansarea reţelei Visa International.
- 1976: crearea titlurilor universale de plată (TUP).
- 1982-1984: primele experimente ale cardurilor cu bandă magnetică şi codurilor PIN.
- 1984: fabricarea cardului bancar.
- 1993: generalizarea codului PIN pentru toate cardurile bancare emise în Franţa.
- 1999: aprobarea de către Societatea Financiară a portmoneului electronic interbancar.
- 2002: introducerea monedei unice europene.

a) Depozitele, creditele şi plăţile scripturale realizate în Babilon

Numeroase tehnici legate de moneda scripturală sunt foarte vechi şi, pentru unii autori, se întorc până la *inventarea scrisului*[52]. Într-adevăr, începând cu primele secole ale mileniului I î.Hr., apare în Mesopotamia un **sistem complex de contracte de depozite şi de împrumuturi** cu privire la cereale, mărfuri şi bani de argint. Aceste operaţii erau înregistrate prin scrieri pe tăbliţe de pământ ars, iar termenii contractuali erau reglementaţi prin Codul lui

---

de 500 de franci.

[51] Bailly Jean-Luc, Caire Gilles, Figliuzzi Archangelo, Lelievre Valerie, *op. cit.*, p. 18.

[52] După anumiţi istorici, sumerienii au inventat scrierea cuneiformă pentru a răspunde mai bine nevoilor contabilităţii lor.

Hammurabi (1792-1750 î.Hr.), cod care constituie cea mai veche dispoziție reglementară scrisă cunoscută. Mai mult, nenumărate astfel de tăblițe de recunoaștere a datoriilor nu conțineau numele creditorului, ci erau autentificate de doi martori și de unul sau mai multe sigilii, ceea ce permitea cu adevărat folosirea lor ca instrument de plată. Totuși manipularea acestor tăblițe făcea imposibile operațiile complexe.

b) Schimburile bancare

În secolul al VI-lea î.Hr., în Grecia, odată cu proliferarea diferitelor monede metalice în circulație, bătute în diferite cetăți, va apărea o nouă meserie: cei care schimbă, probează monede sau trapeziștii[53]. Pe lângă reglementările existente între negustori, acești trapezişti sunt prezenți și ca specialiști în cunoașterea valorii respective a diferitelor piese și în verificarea calității aliajului lor.

Mai apoi, grație încrederii pe care o inspira meseria lor, acești trapezişti se vor fixa și-și vor deschide prăvălii în care clienții vor deprinde obiceiul de a depune sume în vederea realizării mai multor plăți nedeterminate sau pentru unele retrageri succesive. Apariția **contului curent** de depozit are la bază posibilitatea de a efectua plăți printr-un simplu înscris atunci când creditorul și debitorul au fiecare un cont deschis la același trapezist.

Aceste practici bancare, conservate la Constantinopol și Alexandria, vor fi „redescoperite" în Occident în timpul cruciadelor și reutilizate mai întâi de schimbătorii din Genova începând cu secolul al XVI-lea, înainte de a se perfecționa și a se răspândi în toată Europa comercială a marilor târguri[54].

Încă din secolul al XVI-lea, într-o lume care suferea de o penurie cronică de metal prețios și de drumuri departe de a fi sigure, **aceste plăți prin înscrisuri le vor depăși ca volum, în comunitatea marilor comercianți, pe cele realizate cu bani sub formă de piese metalice:**

- reglementările erau făcute ca și astăzi, prin debitarea și creditarea de conturi curente ținute de bancheri, care dețineau sucursale în principalele orașe ale Europei;
- avansurile în conturile curente (descoperite sau gajate) erau posibile;
- conturile puteau fi deschise fără existența unor depozite prealabile;
- exista și funcționa un sistem de compensație multilaterală între bănci, iar soldurile erau reglate prin credit interbancar și mai rar prin plăți în numerar („bani gheață"), deoarece bancherii dispuneau de rezerve mici.

---

[53] Trapeziștii își primesc numele de la tabla mobilă, *trapez* în greaca veche, pe care își exercitau meseria.

[54] Aceste bănci italiene erau desemnate în raport cu masa (tavola) sau cu banca (banco) schimbătorului. Când un bancher nu-și ținea angajamentele, se vorbea de „bancă spartă" (banco rotto), care stă la originea cuvântului „bancrută".

Dacă principalele elemente ale sistemelor de plată scripturale sunt deci folosite încă din perioada Renașterii, din contră, democratizarea lor va fi realizată în România extrem de târziu.

c) Instrumente de circulație a monedei scripturale astăzi

Este important de subliniat faptul că suportul monedei scripturale este depozitul la vedere. Această formă monetară este caracterizată prin circulația înscrisurilor realizate în registrele organismelor specializate în colectarea de depozite și în atribuirea de credite, adică ale băncilor.

Altfel spus, ceea ce corespunde monedelor și biletelor este contul bancar, care nu trebuie confundat cu biletele de hârtie sau cu mijloacele de plată electronice, care permit circulația acestor monede scripturale. **Aceste instrumente au ca unic obiect materializarea ordinului dat de debitor gestionarului contului său de a vărsa o sumă determinată lui însuși sau unui terț.**

Portmoneul electronic

Portmoneul electronic (PME) reprezintă un sistem de cărți de plată (carduri) preplătite precum cartelele de telefon (denumite și „mono-prestatoare"), dar utilizabile într-o rețea diversificată a comercianților. Funcționarea sa este următoarea:

- unitățile electronice ale PME sunt încărcate, în schimbul unei sume de bani vărsate, de emitent (sau de debitorul unui cont);
- plata se realizează prin transferul unei plăți a PME de la purtătorul-consumator spre cardul comerciantului și antrenează o operație de debitare-creditare a soldului fiecăruia dintre utilizatorii PME;
- soldul înscris pe suport reprezintă suma pe care purtătorul poate să o ceară emitentului în monedă fiduciară sau scripturală.

Această „monedă electronică", ca titlu de creanță asupra emitentului, este concepută foarte apropiat de ceea ce reprezentau biletele de bancă în secolul al XVIII-lea.

1.6. Relația monedă-credit

Relația monedă-credit pe linia creditului comercial presupune existența vânzării mărfurilor cu plata amânată și intervenția efectelor de comerț, ca formă de recunoaștere a datoriei comerciale.

În urma unei vânzări de mărfuri cu plata amânată, vânzătorul își poate mobiliza anticipat creanța materializată într-un efect de comerț, prin **scontarea** acestuia la o bancă comercială.

În momentul în care are nevoie de lichidități, banca comercială, la rândul ei, poate mobiliza anticipat creanța (de regulă nu izolat, ci prezentând portofolii de efecte de comerț) prin **rescontare**, în relația cu banca de emisiune. În schimbul efectelor de comerț (efecte sau titluri de credit private), banca centrală **emite monedă**.

La scadența efectelor, trasul, cumpărătorul mărfurilor cu plata amânată, își va achita datoria prin intermediul băncii sale față de beneficiar (în acest caz banca centrală), care procedează la o diminuare a activului cu valoarea efectelor și la o diminuare a pasivului bilanțului propriu corespunzătoare retragerii de monedă din circulație.

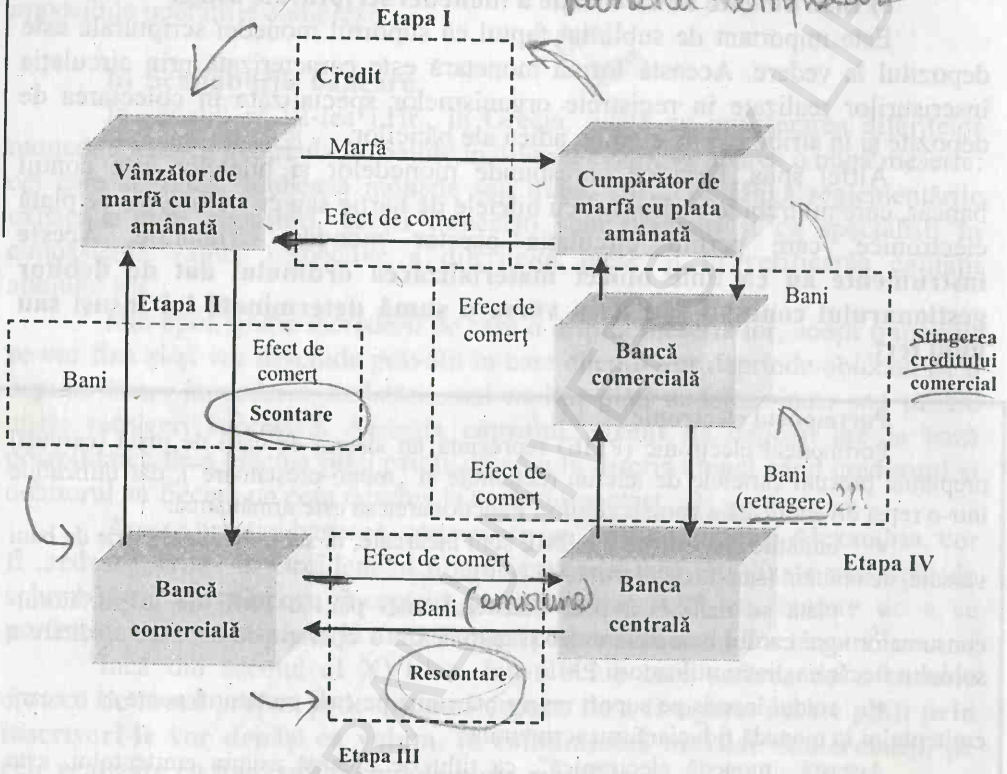

Figura nr. 2 – Relația monedă-credit pe linia creditului comercial (credit comercial – emisiune de monedă)

O altă formă a legăturii dintre monedă și credit este pe linia creditului bancar, rezultatul final fiind o **creație de monedă**. Mecanismul este următorul: o bancă comercială acordă un credit unui client, moment în care cresc atât activul, cât și pasivul bilanțului băncii cu aceeași sumă. Când clientul utilizează acest împrumut bancar, apar simultan o creație monetară în favoarea întreprinderii și o creanță asupra întreprinderii în favoarea băncii.

Suma plătită de client poate ajunge sub formă de disponibil (depozit) într-o altă bancă sau în aceeași bancă. Noul depozit are la bază creditul și este la rândul lui baza pentru acordarea de noi credite (creditele fac depozite, iar depozitele sunt baza acordării creditelor) pentru creația de monedă, fiind vorba de mecanismul multiplicator al creditului. *Moneda nou-creată reprezintă putere*

de cumpărare suplimentară și nu diminuează nicidecum puterea de cumpărare a altui agent economic.

„Distrugerea" banilor are loc prin operațiunea în sens invers, la scadența creditului, în momentul rambursării lor, contul curent al clientului fiind debitat cu valoarea rambursării, iar masa monetară creată de către bancă dispare.

Activ	Pasiv	Activ	Pasiv
Acordare credite 1.000 u.m.	Disponibil creat 1.000 u.m.	Disponibil creat 1.000 u. m.	Contractare credit bancar 1.000 u. m.

Creditele creează monedă

Figura nr. 3 – Relația monedă-credit (credit bancar – creație de monedă) pe linia creditului bancar

Legătura dintre monedă și credit poate fi și **pe linia creditului public**, prin împrumuturile pe care le realizează statul sub forma certificatelor de trezorerie (pe termen scurt) sau a obligațiunilor (pe termen lung).

Statul, ca agent economic deficitar, **emite titluri** prin care atrage disponibilitățile excedentare ale agenților economici. Aceste titluri, fiind sigure, de încredere (întrucât sunt emise de stat, care nu intră – teoretic – în încetare de plăți), remunerate la un nivel rezonabil (randament) și lichide (există o piață secundară pe care pot fi transformate în bani rapid, fără o pierdere substanțială de valoare), intră în categoria activelor financiare (cvasibani), tentante atât pentru băncile comerciale, cât și pentru agenții nefinanciari sau financiari nebancari, ca forme de plasament.

Dacă cumpărătorul acestor titluri, o bancă comercială, are nevoie de lichidități înainte de scadență, una dintre modalitățile de obținere este în schimbul acestor active financiare, în relație cu banca de emisiune, prin intermediul unei operațiuni de vânzare-cumpărare definitive sau temporare. În ambele cazuri însă, rezultatul imediat este o **emisiune de monedă** (crește pasivul băncii centrale), corelată cu creșterea activului, determinată de înregistrarea intrării titlurilor de stat în bilanțul băncii centrale.

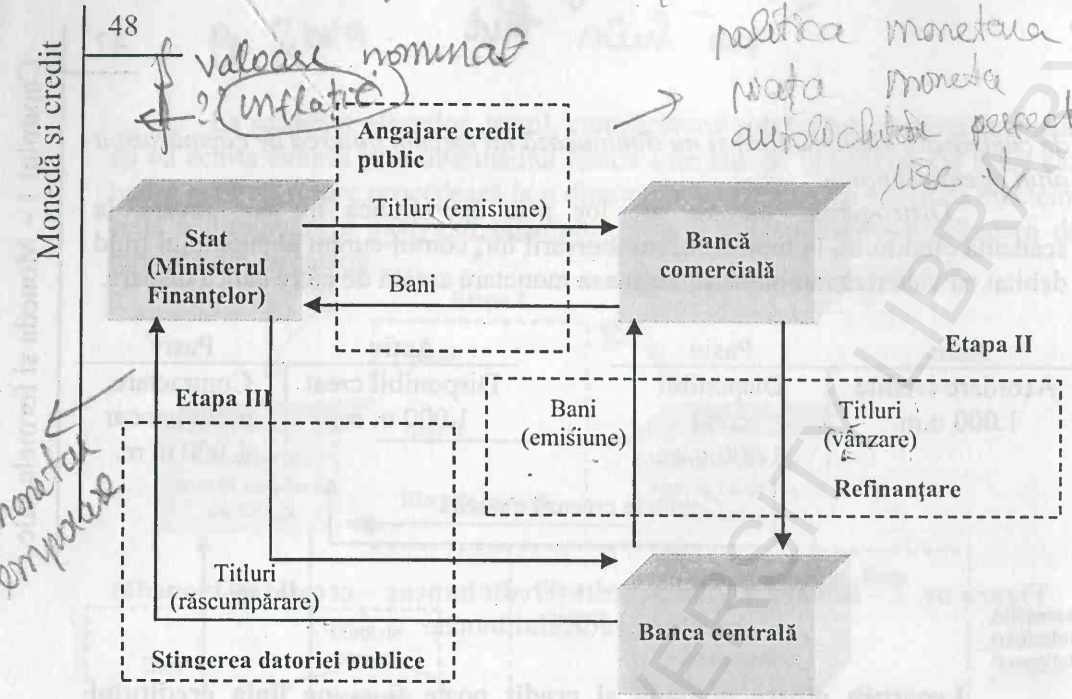

Figura nr. 4 – Relația monedă-credit pe linia creditului public (credit public – emisiune de monedă)

Relațiile monedă-credit prezentate sunt în primul rând **relații credit-monedă**, care ne arată cum **de la credit** (o anumită formă a creditului – credit comercial, credit bancar sau credit public) **se ajunge la monedă** (la **creație de monedă**, în legătură cu creditul bancar, sau la **emisiune de monedă**, în legătură cu creditul comercial și cel public).

Este de remarcat faptul că *emisiunea de monedă pe linie de credit este temporară,* urmează la un moment dat (de regulă într-un termen scurt) o operațiune inversă prin care banca centrală retrage din circulație monedă (o reducere a pasivului său, având drept corespondent o diminuare a activului, prin returnarea titlurilor de credit public sau private ajunse la scadență, pe baza cărora se făcuse emisiunea).

Întrebări

1. Care erau proprietățile necesare unei mărfi pentru a fi utilizată ca bani? Care dintre aceste proprietăți considerați că este mai importantă?
2. Care dintre funcțiile banilor este mai importantă? Argumentați.
3. Evidențiați inconvenientele trocului. Poate fi concepută lumea contemporană fără bani?
4. Care sunt caracteristicile ce trebuie îndeplinite de către bani?
5. Explicați de ce aurul a fost una dintre mărfurile preferate mult timp în îndeplinirea funcțiilor banilor.
6. De ce emisiunea monetară pe linie de credit este temporară?

Întrebări grilă

1. Banii în sens larg, din punct de vedere al definirii statistice a monedei, cuprind:
a) [x] ansamblul mijloacelor de plată general acceptate în schimbul de bunuri și servicii sau în reglarea unei datorii
b) [x] cvasimoneda
c) [x] cecurile de călătorie

2. Keynes definea moneda ca fiind:
a) [ ] o convenție sociala
b) [x] lichiditate prin excelenta
c) [ ] un instrument social

3. Banii în sens larg, din punct de vedere al definirii statistice a noțiunii de moneda, cuprind:
a) [x] numerarul
b) [x] depozitele la vedere
c) [x] ansamblul mijloacelor de platã general acceptate în schimbul de bunuri °i servicii sau în reglarea unei datorii

4. Funcțiile banilor în abordare clasică sunt:
a) [x] mijloc de schimb
b) [x] măsură a valorii
c) [x] prezervare a valorii
d) [ ] funcția de unitate de cont
e) [ ] funcția de calcul economic

5. Funcția de mijloc de schimb a banilor presupune:
a) [x] separarea în timp a cumpărării de vânzare
b) [ ] schimbul direct de bunuri fără utilizarea banilor
c) [ ] un mare consum de timp în comparație cu trocul
d) [x] face posibilă realizarea tranzacției fără dubla coincidență a dorințelor/nevoilor specifică trocului

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Bibliografie recomandată

1. Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997;
2. Dardac Nicolae, Barbu Teodora – *Monedă, bănci și politici monetare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2005;
3. Hoanță, Nicolae – *Bani și bănci*, Editura Economică, București, 2001;
4. Manolescu Gheorghe – *Moneda și ipostazele ei*, Editura Economică, București, 1997;
5. Stoica Victor, Deaconu Petre – *Bani și credit. Banii. Teoriile monetare. Administrarea banilor și politica monetară*, Editura Economică, București, 2003;
6. Turliuc Vasile, Cocriș Vasile – *Monedă și credit*, Editura Ankarom, Iași, 1997.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 2

Moneda şi sistemul monetar naţional

Cuprinsul capitolului

2.1. Conceptul de sistem monetar naţional şi elementele sale specifice
2.2. Bimetalismul
2.3. Sisteme monetare bazate pe etalonul aur:
  a) Sisteme monetare bazate pe etalonul aur-monedă (*Gold Specie Standard*)
  b) Sisteme monetare bazate pe etalonul aur-lingouri (*Gold Bullion Standard*)
  c) Sisteme monetare bazate pe etalonul aur-devize (*Gold Exchange Standard*)
2.4. Sisteme monetare bazate pe etalonul devize (*Exchange Standard*)
2.5. Sistemul monetar internaţional
  2.5.1. Sistemul monetar internaţional: concept, funcţii, etape premergătoare
  2.5.2. Sistemul monetar internaţional de la Bretton-Woods
    2.5.2.1. Obiectivele şi principiile de funcţionare ale sistemului monetar internaţional de la Bretton-Woods
    2.5.2.2. Evoluţia sistemului monetar internaţional de la Bretton-Woods
  2.5.3. Sistemul monetar internaţional actual
    2.5.3.1. Funcţionarea sistemului monetar internaţional actual
    2.5.3.2. Drepturile Speciale de Tragere
  2.5.4. Moneda în relaţiile economice internaţionale

Obiective:

1. Cunoaşterea modului de evoluţie în timp, în diverse ţări, dar şi pe plan internaţional a formelor de organizare monetară, a mecanismelor de funcţionare a acestora şi a semnificaţiei evoluţiilor generale în plan monetar
2. Înţelegerea unor concepte specifice (sistem monetar, etalon monetar, monometalism, bimetalism, etaloane-aur, etalonul putere de cumpărare etc.)
3. Înţelegerea semnificaţiei proceselor de demonetizare a aurului şi de dematerializare a monedei precum şi a naturii monedei actuale
4. Cunoaşterea modului de organizare a circulaţiei monetare la nivel naţional în prezent
5. Înţelegerea unor concepte specifice (paritate monetară, curs valutar, Drepturi Speciale de Tragere, monede-coş etc.)
6. Cunoaşterea metodelor de cotare şi a modului de formare a cursului valutar în decursul timpului, precum şi a factorilor de influenţă a acestuia

Cuvinte-cheie:

sistem monetar naţional, etalon monetar, monometalism, bimetalism, etaloane-aur, monedă-marfă, monedă fiduciară, etalon putere de cumpărare, legea lui Gresham, paritate, curs valutar, mecanismul „punctelor-aur", coşuri valutare, Drepturi Speciale de Tragere

Introducere

Complexitatea fenomenului monetar, precum şi efectele pe care le induce acesta în viaţa economică şi socială a ţărilor lumii a constituit şi constituie şi în prezent subiectul multor controverse şi dispute. Caracterul complex al monedei a făcut necesară instituirea, încă de la apariţia acesteia, a unor organisme abilitate cu atribuţii în domeniul reglementării emisiunii monedelor naţionale şi al circulaţiei lor la nivel intern şi internaţional. Formele actuale de organizare a circulaţiei monetare din diverse ţări, dar şi pe plan internaţional, reprezintă rezultatul unui proces continuu de transformări şi inovaţii în plan monetar, proces care a constat, pe de o parte, în disocierea treptată a aurului de la baza sistemelor băneşti, iar pe de altă parte, în dematerializarea instrumentului monetar. Inovaţiile contemporane în plan financiar şi monetar au o semnificaţie foarte complexă şi conduc la estomparea din ce în ce mai puternică a graniţei dintre monedă şi celelalte active financiare.

2.1. Conceptul de sistem monetar naţional şi elementele sale specifice

Apariţia şi generalizarea utilizării banilor cu valoare intrinsecă au condus la instituirea primelor reglementări cu privire la circulaţia acestora. Unii specialişti în domeniu susţin că începuturile organizării monetare la nivel naţional au apărut încă din Antichitate, odată cu punerea în circulaţie a primelor monede din metal preţios. Primele încercări în domeniul centralizării şi uniformizării circulaţiei monetare la nivel naţional aparţin – potrivit mărturiilor lui Herodot – regelui Cressus al Lydiei, care a bătut în secolul VI î.H. primele monede din aur şi din argint, numite **stateri**. Deoarece între aceste două metale monetare a fost fixat un raport de valoare de 1 la 13, regele Cressus este considerat şi fondatorul primului **sistem bănesc bimetalist** cunoscut în istorie. Acest model de organizare monetară va fi preluat ulterior şi de către popoarele vecine (grecii, perşii şi romanii). Pe măsura dezvoltării societăţii statale vor fi elaborate norme şi se vor crea instituţii abilitate cu reglementarea, supravegherea şi organizarea relaţiilor monetare naţionale. Vor apare astfel primele **sisteme monetare naţionale**, prin care se reglementau emisiunea, punerea şi retragerea din circulaţie a monedelor, având la bază metalele preţioase. Aceste reglementări au cunoscut particularităţi de la o ţară la alta şi de la o perioadă la alta şi au avut un rol important în dezvoltarea fiecărei ţări şi în extinderea relaţiilor economice

internaţionale. Conţinutul specific al acestora, precum şi atribuţiile instituţiilor monetare abilitate cu organizarea circulaţiei monetare se vor modifica în permanenţă, în paralel cu metamorfozele suferite de instrumentul monetar.

În literatura de specialitate din ţara noastră sunt întâlnite mai multe definiţii ale **conceptului de sistem monetar naţional**. Astfel academicianul Costin Kiriţescu[55] defineşte sistemul monetar naţional ca reprezentând „*o formă de organizare monetară instituită de stat prin acte normative, în cadrul căreia se prevede o circulaţie de monezi cu valoare proprie deplină*" şi consideră că prin extindere, odată cu evoluţiile în plan monetar, nu se mai poate face nici o deosebire între conceptul de sistem monetar şi cel de sistem bănesc. În alte lucrări[56] sistemele monetare sunt definite ca reprezentând *forme de organizare a baterii şi circulaţiei monedei într-o ţară sau alta, organizare realizată prin norme dictate de stat, dar şi prin norme ce decurg din cutume*. Un alt autor, profesorul Gheorghe Zane, clasifică sistemele monetare în două categorii: *legale* şi *consuetudinare* (cele din urmă bazate pe consens, pe uzanţe comerciale, pe legi nescrise). În esenţă, un sistem monetar se constituie dintr-un ansamblu de instituţii şi norme adoptate de autoritatea naţională în vederea facilitării îndeplinirii funcţiilor banilor pe teritoriul său. El trebuie să cuprindă deci elemente referitoare la unitatea monetară de bază, greutatea acesteia, multiplii şi subdiviziunile ei, forma efigiei fiecărei monede, cantitatea emisiunii, punerea ei în circulaţie, obligaţia acceptării în plată, modalităţile de retragere din circulaţie a acesteia, mecanismul convertibilităţii monedei naţionale etc.

În varianta sa clasică, un sistem monetar naţional cuprinde următoarele reglementări:

a) metalul monetar;
b) unitatea monetară;
c) baterea şi circulaţia monedei cu şi fără valoare intrinsecă;
d) emisiunea şi circulaţia bancnotelor convertibile, respectiv a banilor de hârtie.

a) Metalul monetar

La baza organizării primelor sisteme monetare naţionale au stat metalele preţioase (fie aurul, fie argintul, cum s-a întâmplat în condiţiile sistemelor bănești monometaliste, sau ambele metale, cum s-a întâmplat în condiţiile sistemelor bănești bimetaliste). În evoluţiile lor ulterioare, sistemele monetare s-au bazat numai pe aur, iar mai apoi acesta a fost abandonat, astfel încât în prezent ele nu mai fac nici o referire la metalul preţios. Procesul de demonetizare a aurului a început, în mod paradoxal, încă din momentul monetizării metalului preţios. De exemplu, sistemele bănești exclusiv metaliste s-au caracterizat prin diminuarea continuă a conţinutului în metal preţios al

[55] Kiriţescu Costin – *Moneda, mică enciclopedie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 282.
[56] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997, p. 15.

monedelor, iar odată cu apariţia altor forme ale banilor (bancnotele convertibile şi banii de cont), importanţa relativă a monedei din aur în ansamblul circulaţiei băneşti se va diminua în mod continuu.

Se poate afirma totuşi că reperele cronologice cele mai importante ale procesului de demonetizare a aurului au fost următoarele:

- Primul Război Mondial, când s-au sistat baterea şi circulaţia monedelor din aur şi convertibilitatea bancnotelor în metal preţios;
- anul 1971, când a fost eliminată convertibilitatea în aur a dolarului american, singura monedă rămasă convertibilă în metal preţios la nivel internaţional în cadrul etalonului aur-devize instituit la Bretton-Woods în anul 1944;
- anii 1973-1974, când majoritatea ţărilor au renunţat la cursurile fixe bazate pe paritătile-aur şi au adoptat cursurile flotante;
- anul 1978, când, în urma adoptării celui de-al doilea amendament al statutului Fondului Monetar Internaţional, ţările membre au renunţat să-şi mai definească monedele naţionale în metal preţios.

b) Unitatea monetară

Reprezintă, după cum spunea Marx, *„uniforma naţională"* pe care o îmbracă banii. Denumirea unităţii monetare are surse diverse: fie metalul din care era confecţionată moneda (de exemplu *„aureus"*), fie greutatea acesteia (de exemplu *„taler"*, devenit ulterior *„dolar"* sau *„tolar"*[57]), denumirea monedei altei ţări etc. Orice sistem monetar clasic presupune definirea prin lege a unităţii monetare naţionale, a cărei emisiune reprezintă şi un atribut al suveranităţii naţionale.

Există o strânsă legătură între **unitatea monetară şi etalonul monetar**, care exprimă o valoare sau o materie adoptată convenţional ca bază a sistemului monetar şi prin care se defineşte unitatea monetară. În cadrul sistemelor monetare bazate pe aur, unitatea monetară era definită prin lege printr-un anumit conţinut în metal preţios sau printr-un anumit raport faţă de o altă monedă. De exemplu, dolarul american a fost definit în anul 1785 printr-un conţinut în aur de 1,50463 grame, iar în urma devalorizării suferite în anul 1934, conţinutul său în aur s-a redus la 0,888671 grame. De asemenea, leul românesc, instituit în urma legii monetare de la 1867, era definit iniţial printr-un conţinut de 290 de miligrame de aur, iar în urma stabilizării din anul 1929, conţinutul său în aur s-a redus la 9 miligrame de aur. În condiţiile sistemelor monetare bazate pe aur, autorităţile monetare puteau modifica în mod oficial conţinutul în aur al monedei naţionale fie în sensul reducerii (devalorizare), fie în sensul majorării acestuia (revalorizare).

O dată cu trecerea la alte etaloane monetare, unele monede naţionale vor putea fi definite şi în altceva decât în aur. Astfel, în cadrul etalonului aur-devize, extins în anul 1944 la nivel internaţional, monedele ţărilor membre ale

[57] fosta monedă a Sloveniei.

Fondului Monetar Internaţional puteau fi definite şi în dolari americani (prin raportarea conţinutului lor în aur la conţinutul în aur al dolarului american la acea vreme). După anii '80, monedele unor ţări vor putea fi definite în monede-coş de tipul DST (Drepturi Speciale de Tragere) sau ECU (European Currency Unit), deci raportarea lor se va face la o sumă de puteri de cumpărare naţionale. S-a realizat astfel un proces complex de *dematerializare* a etalonului monetar, prin substituirea etalonului monetar-aur cu unele *monede naţionale* (devize) iar ulterior cu etalonul monetar actual, *etalonul putere de cumpărare,* care este un etalon abstract şi se bazează pe puterea de cumpare a monedelor.

c) Baterea şi circulaţia monedei cu şi fără valoare intrinsecă

Monedele bătute din aur şi argint erau **monede cu valoare integrală,** adică valoarea intrinsecă a acestora corespundea valorii lor nominale. De exemplu, dacă în anul 1933 un dolar american avea un conţinut în aur de 1,5 grame, o monedă de un dolar avea aceeaşi greutate, iar una de 10 dolari cântărea de zece ori mai mult, adică 15 grame de aur, cu alte cuvinte, această cantitate de aur valora 10 dolari. Sistemele monetare naţionale clasice prevedeau baterea liberă a monedelor din aur şi argint. Orice persoană deţinătoare de metal preţios sub formă de lingouri avea dreptul să se prezinte la monetăria statului şi să solicite preschimbarea cantităţii respective în monede-aur, plătind pentru serviciul prestat un comision. Această taxă purta iniţial denumirea de *taxă de senioraj,* deoarece veniturile respective reveneau suveranului pe al cărui teritoriu circula acea monedă.

Aplicarea *principiului baterii libere a monedelor cu valoare intrinsecă şi libera tezaurizare* a acestora au reprezentat elemente esenţiale ale mecanismului intern de autoreglare a masei monetare în circulaţie. Astfel, în cazul în care cantitatea de monedă din metal preţios aflată în circulaţie era insuficientă, cererea pentru aceasta fiind în creştere, devenea mai convenabilă deţinerea aurului sub această formă. Pentru deţinătorii de lingouri de aur (al căror preţ era în scădere) devenea avantajoasă atunci operaţiunea de preschimbare la monetărie a acestora în monede-aur. Aceste operaţiuni conduceau în timp la un aflux de monedă de aur în circulaţie şi în final la restabilirea echilibrului dintre cererea şi oferta de metal preţios monetizat. Când echilibrul se deteriora în sens invers (oferta de monedă aflată în circulaţie era mai mare decât cererea), devenea mai avantajoasă deţinerea de aur sub formă de lingouri (al căror preţ era în creştere). Tezaurizarea sub formă de lingouri a excesului de aur monetizat conducea în timp la restabilirea echilibrului pe piaţă. În concluzie, „preţul" lingoului de aur de pe piaţă conducea la influenţarea jocului cererii şi al ofertei de monedă din metal preţios. După abandonarea etaloanelor băneşti bazate pe aur, s-a renunţat la baterea monedelor cu valoare deplină. Din această cauză sistemele băneşti actuale nu mai cuprind reglementări referitoare la monetizarea metalului preţios decât în situaţii excepţionale (realizarea unor emisiuni jubiliare în scop numismatic, baterea unor medalii comemorative etc).

Circulaţia monetară a fost deservită în paralel şi de **monedele fără valoare deplină** (de bilon, cum sunt denumite generic), confecţionate din metale nepreţioase (cupru, bronz, nichel, zinc, aluminiu etc.) şi destinate realizării plăţilor de valori mici. Baterea acestor monede divizionare (care aveau o valoare intrinsecă foarte mică şi nu puteau fi confecţionate din metal preţios) era strict controlată şi constituia un monopol al statului, deoarece valoarea lor nominală nu era determinată de valoarea metalului din care erau confecţionate, ci de valoarea aurului pe care îl reprezentau în circulaţie. Din această cauză baterea lor era limitată, iar diferenţa dintre valoarea nominală a pieselor puse în circulaţie şi costul baterii acestora se constituia în venit al statului. Limitarea baterii acestor monede urmărea să asigure evitarea riscului scoaterii din circulaţie a monedelor din metal preţios. Emisiunea monedelor divizionare este realizată în prezent de Monetăria Statului. După confecţionarea lor, monedele divizionare sunt depuse la banca centrală, unde sunt înregistrate, cu aceeaşi valoare, atât în activul bilanţului acesteia, cât şi în pasiv, în creditul contului Trezoreriei.

d) Emisiunea şi circulaţia bancnotelor convertibile, respectiv a banilor de hârtie

În evoluţia lor, sistemele monetare naţionale s-au confruntat adeseori cu numeroase perioade de criză, generate de lipsa metalului preţios necesar confecţionării monedelor cu valoare deplină. Contradicţia din ce în ce mai puternică dintre cantitatea de metal preţios din rezerva băncilor şi necesarul din ce în ce mai mare de monedă cerut de amplificarea relaţiilor comerciale şi de sporirea volumului tranzacţiilor a fost soluţionată odată cu apariţia şi generalizarea utilizării monedei fiduciare, a bancnotelor convertibile în metal preţios. Întărirea caracterului fiduciar al acestora şi generalizarea utilizării noului instrument de plată s-au datorat menţinerii legăturii dintre volumul emisiunii de bancnote şi stocul de metal preţios aflat în rezerva emitentului. Banca de emisiune era obligată prin lege să deţină un anumit depozit de aur ca element de activ în bilanţ, iar volumul emisiunii de bancnote era reflectat în pasivul bilanţier, ca o recunoaştere a obligaţiei de convertire, la cerere, a acestora în metalul monetar. În funcţie de evoluţia în timp şi de particularităţile reglementărilor naţionale cu privire la emisiunea de bancnote, acoperirea acestor emisiuni se va putea realiza şi prin devize, efecte comerciale sau titluri emise de stat.

Mecanismul monetar pus astfel în practică asigura menţinerea încrederii publicului în noul instrument de plată, deoarece, aşa cum spunea Karl Marx, emisiunea banilor de credit trebuia limitată la aceeaşi cantitate în care trebuia să circule efectiv aurul pe care aceşti bani de hârtie îl reprezentau în mod simbolic. *Convertibilitatea bancnotelor în metal preţios reprezenta în acelaşi timp un important mecanism de autoreglare a volumului masei monetare în circulaţie*, deoarece, pe lângă faptul că volumul emisiunii acestora trebuia acoperit prin lege într-o anumită proporţie printr-un stoc metalic, emisiunea lor în exces era

Cambii

contracarată prin solicitarea preschimbării acestora în aur, reducându-se astfel în mod automat volumul bancnotelor puse în circulație.

Dezvoltarea creditului comercial, respectiv a operațiunilor de vânzare-cumpărare cu plata amânată, reflectată într-un înscris comercial (poliță, trată, bilet la ordin), va constitui elementul decisiv în apariția și generalizarea utilizării bancnotelor[58]. Cambiile comerciale îndeplinesc și ele funcția de instrument de plată, la fel ca și banii propriu-ziși, deoarece până la scadență ele pot circula de la o persoană la alta, permițând stingerea succesivă a unor datorii. Această funcție este îndeplinită însă parțial, deoarece utilizarea lor ca instrument de plată prezintă o serie de limite importante în comparație cu bancnotele, care pot fi considerate cambii ale băncii de emisiune:

- cambiile sunt emise de întreprinzători privați și au la bază tranzacții comerciale, în timp ce bancnotele sunt emise de banca de emisiune și au drept acoperire un stoc de aur sau de devize;
- fiind înscrisuri private, cambiile prezintă un risc important, spre deosebire de bancnote, a căror valoare este garantată de emitent, fiind convertibile în metal prețios;
- cambiile pot fi refuzate la plată și circulă, de regulă, pe un areal limitat, în timp ce bancnotele au putere liberatorie și circulă în întreaga țară;
- utilizarea cambiilor în plăți este limitată (ele nu se pot adapta la cerințele efectuării unor plăți în sume variabile și nu pot servi la plata salariilor, impozitelor, la cumpărarea de mărfuri din comerțul cu amănuntul etc.), în timp ce bancnotele servesc la efectuarea oricărui tip de plată, de mărime variabilă;
- din punct de vedere juridic, stingerea unei datorii prin cedarea unei cambii are loc doar la scadența acesteia (după efectuarea plății de către debitor către ultimul deținător al cambiei), în timp ce stingerea unei datorii printr-o plată în bancnote conduce la stingerea pe loc a datoriei;
- cambiile au o durată de viață limitată, în timp ce bancnotele circulă o perioadă mult mai îndelungată, până sunt retrase din circulație;
- valoarea cambiilor se modifică în timp, în vreme ce valoarea bancnotelor este relativ constantă etc.

Aceste neajunsuri au fost eliminate odată cu generalizarea utilizării bancnotelor, a căror emisiune va fi realizată în fiecare țară de către un singur emitent (banca de emisiune), care va deține monopolul exclusiv al acestor operațiuni. Cambiile comerciale vor deține un rol important în cadrul mecanismului de emisiune monetară mai ales în țările romanice, unde punerea lor în circulație se va realiza cu precădere prin procesul scontării și rescontării acestora. Prototipul băncilor naționale de emisiune îl va reprezenta Banca Angliei, înființată în anul 1694. Convertibilitatea internă a bancnotelor în metal

[58] Așa cum arăta Karl Marx, „după cum aceste avansuri reciproce între producători și comercianți constituie baza propriu-zisă a creditului, tot așa și instrumentul lor de circulație, poliția, constituie baza banilor de credit propriu-ziși, a bancnotelor".

preţios va fi ulterior sistată, poziţia exclusivă a aurului ca etalon monetar fiind înlăturată definitiv după criza economică din anii 1929-1933.

În condiţiile contemporane aurul nu mai constituie o contrapartidă a masei monetare în circulaţie, iar bancnotele au devenit neconvertibile, pierzându-şi pentru totdeauna caracterul de creanţă asupra emitentului.

Emisiunea şi circulaţia banilor de hârtie sunt o componentă a sistemelor monetare contemporane. Moneda de hârtie convenţională, contemporană, este emisă şi pusă în circulaţie din ordinul şi pe cheltuiala statului, care nu îşi asumă nici o obligaţie în ceea ce priveşte modalităţile şi condiţiile de rambursare. Banii de hârtie actuali reprezintă o putere de plată legală şi nelimitată şi pot fi asimilaţi titlurilor de credit ale statului, nepurtătoare de dobândă. Procesul emisiunii banilor de hârtie actuali a apărut şi s-a generalizat în preajma Primului Război Mondial şi a scos în evidenţă faptul că circulaţia monetară poate fi deservită cu succes şi de monede fără valoare deplină, în condiţiile în care se menţin anumite proporţii între volumul emisiunii şi necesităţile obiective ale economiei. Experienţa statelor a dovedit astfel că, în măsura în care mijlocesc schimbul, nu prezintă importanţă dacă banii au sau nu valoare integrală.

Emisiunea de către stat a acestei monede, cu un curs forţat şi fără valoare proprie, neconvertibilă, prezintă o serie de **avantaje** importante:

- este în primul rând o emisiune elastică, deoarece volumul ei nu mai depinde de mărimea acoperirii metalice sau de altă natură;
- permite acoperirea rapidă a necesităţilor băneşti ale statului şi contribuie la diminuarea considerabilă a cheltuielilor cu circulaţia bănească.

Aceste avantaje presupun însă şi **riscuri** enorme, legate de excesele în acest domeniu, riscuri care s-au manifestat în majoritatea ţărilor după Primul Război Mondial şi care au condus la apariţia unor deprecieri inflaţioniste nemaiîntâlnite până atunci în istorie, la inflaţie – „maladia modernă a banilor" –, cum o definea plastic academicianul Costin Kiriţescu. Fiind eliminate limitele obiective ale emisiunii, excesul de bani de hârtie puşi în circulaţie de către stat pentru acoperirea unor cheltuieli neproductive (acoperirea deficitului bugetar, finanţarea unor cheltuieli militare uriaşe etc.) a condus la generalizarea fenomenului inflaţionist în majoritatea ţărilor lumii. În condiţiile contemporane, inflaţia este cauzată în principal de excesul de masă monetară în circulaţie, de necorelarea volumului acesteia cu evoluţiile din economia reală. Ţinând seama de experienţele inflaţioniste cu care s-au confruntat şi se confruntă încă numeroase ţări, autorităţile guvernamentale şi băncile centrale dintr-un număr din ce în ce mai mare de ţări manifestă în prezent o preocupare din ce în ce mai susţinută în direcţia identificării şi diversificării unor noi forme şi instrumente de intervenţie în sfera monetară, în vederea ţinerii sub control a inflaţiei. În acest context, sistemele monetare naţionale actuale cuprind reglementări diverse prin care autorităţile guvernamentale şi monetare (guvernele, băncile centrale, trezoreriile etc.) intervin în sfera monetară în vederea influenţării stării monedei.

2.2. Bimetalismul

În Antichitate și Evul Mediu sistemele bănești naționale au utilizat drept etalon atât aurul, cât mai ales argintul. Sistemele monetare din această perioadă s-au caracterizat în principal prin două trăsături importante, specifice de altfel sistemelor bănești exclusiv metaliste și anume **fărâmițarea** și **deteriorarea** monedei. Prima trăsătură este determinată de baterea descentralizată a monedei și de lipsa de unitate a circulației monetare pe teritoriul unei țări, fiecare suveran dispunând de dreptul regalian de a bate monedă pe teritoriul pe care îl stăpânea. Deteriorarea monedelor s-a datorat uzului îndelungat al monedelor cu valoare proprie (cele două metale monetare fiind, după cum se știe, metale moi), dar mai ales falsificării acestora, fenomen întâlnit în literatura de specialitate sub denumirea de „**mutații monetare**". Deși aceste practici erau aspru pedepsite prin lege, diminuarea continuă a conținutului în metal prețios al monedelor prin metode și tehnici mai mult sau mai puțin rafinate a fost realizată în principal de către suverani, care reușeau astfel să-și procure venituri suplimentare pe seama spolierii propriilor supuși. Acest lucru a provocat numeroase revolte populare încă din perioada Imperiului roman, iar de-a lungul timpului au apărut o serie de lucrări în care erau înfierate aceste abuzuri, argumentându-se faptul că moneda este un bun public și că valoarea ei nu trebuie știrbită în nici un fel de către suverani, chiar dacă aceștia beneficiază de „dreptul regalian" de a bate monedă.

În ceea ce privește metalul monetar, unii istorici în domeniu consideră că în perioada Evului Mediu sistemele bănești s-au bazat pe monometalismul argint. Alți specialiști apreciază că s-a practicat mai mult bimetalismul, cu utilizarea precumpănitoare a argintului. În majoritatea țărilor, ca formă de organizare monetară națională, bimetalismul s-a impus începând cu secolul al XVI-lea și a durat, în linii mari, până la jumătatea secolului al XIX-lea. Academicianul Costin Kirițescu definește bimetalismul ca reprezentând *„o bază a sistemelor monetare în cadrul căreia două metale, aurul și argintul, servesc ca echivalent general și ca mijloc de circulație"*. În funcție de modalitatea de stabilire a raportului valoric dintre cele două metale, bimetalismul a cunoscut trei variante de funcționare, și anume:

a) bimetalismul integral;
b) bimetalismul paralel;
c) bimetalismul parțial.

a) Bimetalismul integral (cunoscut și sub denumirea de **varianta monedei duble**) se caracteriza prin faptul că prin legea monetară se stabilea un raport de schimb fix între cele două metale monetare aflate în circulație. Acest raport de valoare a fost în medie de 1 la 15 - 1 la 15,5. Baterea monedelor din aur și argint era liberă, monedele având putere liberatorie egală. Practicarea bimetalismului în această variantă prezenta avantajul asigurării unei oferte suficiente de monedă, precum și pe acela al stabilității valorii monedelor, care se realiza prin procese compensatoare. Dezavantajul principal consta în faptul că

raportul de valoare stabilit prin lege între cele două metale intra uneori în contradicţie cu cel de pe piaţă. În acest caz moneda din metalul mai preţios (subevaluată juridic) era retrasă din circulaţie, rămânând să îndeplinească funcţii monetare moneda supraevaluată juridic. Acest fenomen este întâlnit sub denumirea de „legea lui Gresham", sub expresia lapidară „moneda rea scoate din circulaţie moneda bună"[59].

Gresham a sesizat această contradicţie a bimetalismului în această variantă şi a formulat astfel legea care îi poartă numele: *„Atunci când într-o ţară circulă concomitent două monede, dintre care una este considerată public ca fiind mai bună şi cealaltă ca fiind rea, moneda rea o goneşte pe cea bună."* Cu alte cuvinte, o serie de factori perturbatori, cum ar fi afluxurile masive de monedă de aur sau de argint, conduceau la fixarea pe piaţă a unui raport comercial între cele două metale diferit de cel oficial. În acest caz, în mod inevitabil, moneda supraevaluată juridic (mai ieftină pe piaţă) devine „monedă rea" şi rămâne în circulaţie, în timp ce moneda subevaluată juridic (mai scumpă pe piaţă) devine „monedă bună" şi este tezaurizată[60]. Această contradicţie permite şi efectuarea de speculaţii cu cele două metale.

De exemplu, în Franţa, în anul 1803 (momentul instituirii bimetalismului în această variantă) raportul fixat prin lege între aur şi argint a fost de 1 la 15,5. Dacă am presupune că pe piaţă acest raport devine la un moment dat 1 la 16,5, acest lucru înseamnă că argintul este supraevaluat juridic (el este mai ieftin faţă de aur) şi devine „monedă rea", iar aurul este subevaluat juridic (este mai scump faţă de argint) şi devine „monedă bună". Cum în Franţa se aplica principiul baterii libere a monedelor din aur şi argint, deţinătorul unui kilogram de monede din aur putea obţine cu această cantitate pe piaţă 16,5 kilograme de monede de argint, iar prin cedarea a doar 15,5 kilograme de monede din argint putea obţine de la monetăria statului un nou kilogram de monede din aur, pe care îl putea revinde iarăşi pe piaţă. În urma fiecărei operaţiuni speculatorul putea câştiga astfel un kilogram de monede de argint. Prin extensie, se poate afirma faptul că legea lui Gresham îşi menţine şi astăzi valabilitatea. Într-una dintre lucrările sale, Milton Friedman prezintă unele exemple de manifestare a acestei legi. De exemplu, în Rusia, după victoria revoluţiei bolşevice circulau în paralel şi la aceeaşi paritate atât rublele emise de guvernul ţarist (rublele Kerenski), cât şi rublele emise de guvernul bolşevic. După o scurtă perioadă, raportul dintre cele două semne monetare s-a modificat în favoarea rublelor Kerenski (o rublă Kerenski valora pe piaţă 3 ruble puse în circulaţie de guvernul

---

[59] Thomas Gresham (1519-1579), trezorierul reginei Elisabeta I a Angliei şi fondatorul Bursei din Londra („Stock Exchange").

[60] Contradicţiile bimetalismului au fost sesizate şi de David Ricardo (1772-1823), adept al monometalismului, care afirma că *„nu se poate spune că există o măsură permanentă de valoare într-o ţară în care mijlocul de circulaţie constă din două metale, deoarece valoarea lor este în mod permanent supusă variaţiei"* (Ricardo David – *Opere alese*, vol. II, Editura Academiei, Bucureşti, 1962, p. 61).

bolşevic). Acest fapt s-a datorat emisiunii excesive a acestora din urmă şi neîncrederii în noua monedă, precum şi încrederii populaţiei în vechea monedă, care nu mai putea să apară în exces). Legea lui Gresham nu este valabilă însă la nivel internaţional, unde întotdeauna moneda bună alungă din circulaţie moneda rea (în tranzacţiile internaţionale este preferată întotdeauna unei monede slabe o monedă mai stabilă şi mai sigură).

b) Bimetalismul paralel (sau bimetalismul în varianta monedei paralele) s-a deosebit de prima variantă prin faptul că raportul de valoare dintre cele două metale monetare nu era fixat de stat, prin lege, acestea circulând independent pe piaţă, fără intervenţia autorităţilor monetare. Această variantă s-a practicat în Germania, unde monedele din aur şi argint circulau după propria lor valoare. Preţul mărfurilor era exprimat astfel atât în aur, cât şi în argint şi se modifica în principal în funcţie de evoluţia liberă a raportului dintre cele două metale preţioase.

c) Bimetalismul parţial (întâlnit şi sub denumirea de bimetalism *„şchiop"* sau *„compozit"*) a reprezentat o variantă a bimetalismului integral şi s-a caracterizat prin faptul că presupunea utilizarea ambelor metale ca monede principale, însă baterea era liberă numai pentru monedele din aur. Baterea monedelor divizionare din argint era controlată de către stat, iar între cele două metale era stabilit un raport oficial. Tipul clasic de bimetalism în această variantă a fost practicat de către ţările Uniunii Monetare Latine (Franţa, Italia, Belgia, Elveţia şi Grecia).

Bimetalismul a cunoscut în evoluţia sa perioade în care raportul de valoare dintre cele două metale monetare a coincis cu cel oficial, fixat prin lege (de la înfiinţare şi până la jumătatea secolului al XIX-lea acest raport a fost, în medie, de 1 la 15 - 1 la 15,5). Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, contradicţiile bimetalismului se vor accentua ca urmare a sporirii diferenţelor dintre raportul fixat prin lege şi cursul comercial al celor două metale. Acest lucru s-a datorat descoperirii unor importante zăcăminte de argint şi perfecţionării tehnologiilor de extracţie şi prelucrare a acestui metal.

Declinul monedei din argint se va accentua după anul 1870, când raportul de valoare se va modifica din ce în ce mai puternic în favoarea metalului galben, care va fi retras din circulaţie. În acest context, în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea bimetalismul va fi abandonat de majoritatea ţărilor care îl practicaseră (Germania, Franţa şi Olanda în 1875, România între 1890 şi 1892, Rusia şi Japonia în 1897 etc.).

Ca o caracterizare generală, se poate afirma faptul că bimetalismul nu a reprezentat o formulă monetară ideală, aşa cum se sperase iniţial, deoarece menţinerea pe o perioadă îndelungată a unui raport fix între valorile legale şi cele comerciale dintre cele două metale s-a dovedit imposibilă. De asemenea, practicarea bimetalismului într-un număr redus de ţări a făcut posibilă

specularea monedelor acestor ţări pe pieţele altor ţări (de exemplu Indochina şi China, care au aplicat monometalismul argint până în anul 1930, respectiv 1935). Potrivit unor opinii, bimetalismul ar fi putut fi salvat daca ar fi fost practicat în toate ţările şi dacă acestea ar fi cooperat între ele în vederea menţinerii unui raport constant între cele două metale monetare. Cum acest lucru nu s-a întâmplat, sistemele monetare vor abandona bimetalismul şi se vor reorganiza pe baza unui alt etalon – etalonul aur.

2.3. Sisteme monetare bazate pe etalonul aur

După abandonarea bimetalismului, cele mai multe ţări au folosit **etalonul aur** ca bază a sistemelor lor monetare naţionale. **Monometalismul aur** se va impune în majoritatea ţărilor, deşi unele ţări (China, Indochina ş.a.) au preferat **monometalismul argint**. În cadrul monometalismului argint, etalonul a fost reprezentat de moneda de argint, fără ca moneda de aur să circule în paralel, aşa cum au circulat monedele din argint în cadrul monometalismului aur. În afara monedei de argint, ca monedă principală (monedă etalon), circulaţia bănească din aceste ţări a fost deservită şi de monedele divizionare, confecţionate din alte metale, faţă de care era stabilit un raport fix de schimb. Sistemele monetare bazate pe etalonul aur au fost următoarele:

a) sisteme monetare bazate pe etalonul aur-monedă *(Gold Specie Standard)*;
b) sisteme monetare bazate pe etalonul aur-lingouri *(Gold Bullion Standard)*;
c) sisteme monetare bazate pe etalonul aur-devize *(Gold Exchange Standard)*.

a) Sistemele monetare bazate pe etalonul aur-monedă *(Gold Specie Standard).*

Prima ţară care a renunţat la bimetalism şi a introdus în anul 1818 etalonul aur-monedă (aur clasic) a fost Anglia. După anul 1870 acest etalon va fi adoptat de numeroase ţări europene, iar în SUA, în anul 1900. Principalul avantaj al acestui etalon l-a constituit relativa sa stabilitate (internă şi externă), determinată de principiile care stăteau la baza funcţionării sale, şi anume:

- baterea liberă a monedelor din aur şi libera lor tezaurizare;
- circulaţia liberă a aurului pe plan internaţional.

Baterea liberă a monedelor din aur şi libera lor tezaurizare asigurau echilibrul intern şi permiteau funcţionarea spontană a mecanismului de adaptare a masei monetare la necesităţi. Acest echilibru intern era asigurat şi de instituirea convertibilităţii libere şi nelimitate a bancnotelor în monede de aur, la un preţ fix, stabilit de stat. De exemplu, un exces de bancnote în circulaţie putea fi resorbit pe calea solicitării deţinătorilor de a primi de la emitent monede de aur în schimbul acestora. În urma realizării acestor operaţiuni, cantitatea de bancnote din circulaţie se reducea. Pe lângă aur, funcţiile monedei erau

îndeplinite și de moneda de argint, dar mai ales de moneda de hârtie. În ciuda caracterului restrictiv al denumirii, acest etalon s-a caracterizat prin utilizarea cu preponderență a bancnotelor, în țările dezvoltate ponderea acestora fiind de peste 80% din numerarul aflat în circulație.

Libera circulație a aurului pe plan internațional asigura echilibrul extern și permitea realizarea unei echivalențe între valoarea internă și cea externă a metalului. Echilibrarea automată a balanței de plăți externe se realiza astfel: în cazul în care balanța era excedentară, se realiza o intrare de aur și, implicit, o creștere a masei banilor în circulație, care determina o creștere a prețurilor interne. Din această cauză exportul se diminua, reducându-se intrările de aur până când echilibrul balanței de plăți externe și al circulației bănești se restabilea. Invers, un deficit al balanței determina comprimarea masei monetare și reducerea prețurilor, procese care favorizau creșterea exporturilor până la nivelul la care echilibrul se restabilea.

În concluzie, așa cum arăta profesorul Costin Kiriţescu, acest etalon asigura stabilitatea relativă a sistemului monetar, impunând o *„disciplină internațională"* fără subordonare față de o autoritate străină sau supranațională. Libera circulație a aurului pe plan internațional asigura și stabilitatea cursului de schimb prin mecanismul *„punctelor-aur"*, deoarece plățile către străinătate puteau fi efectuate fie în monede de aur, fie în devize convertibile. Potrivit opiniei altor autori, acest etalon nu a fost un etalon ideal, deoarece mecanismele sale stabilizatoare nu ar fi putut funcționa decât în condițiile existenței unor piețe perfect concurențiale și ale unei libertăți efective a transferurilor de capital, lucru care nu s-a întâmplat în realitate. Acest etalon a fost un etalon rigid și presupunea deținerea de către institutul de emisiune a unor stocuri importante de aur, implicand astfel și cheltuieli importante cu circulația monetară. De asemenea, în multe țări mărimea acestor stocuri de aur era insuficientă în comparație cu dimensiunile producției.

Utilizarea etalonului aur-monedă a condus la întărirea economiilor țărilor dezvoltate și la concentrarea aurului monetar în câteva țări mai puternice. Abandonarea acestui etalon în preajma Primului Război Mondial (cu excepția S.U.A., care l-a menținut până în anul 1923) s-a datorat și altor factori, cum ar fi accentuarea dezvoltării inegale a țărilor, repartiția inegală a aurului pe plan internațional, dar și uriașelor cheltuieli și pierderi materiale și umane suferite de țările participante la prima conflagrație mondială. Unele tentative ulterioare de reinstaurare a acestui etalon au eșuat ca urmare a noilor condiții care nu mai permiteau circulația liberă a aurului și menținerea convertibilității bancnotelor în monede de aur.

b) Sisteme monetare bazate pe etalonul aur-lingouri *(Gold Bullion Standard).*

Etalonul aur-lingouri fost adoptat după Primul Război Mondial și reprezintă o variantă redusă a etalonului aur clasic. Acest etalon se caracterizează prin eliminarea din circulație a aurului, care este tezaurizat de

emitenţii bancnotelor (băncile de emisiune) sub formă de lingouri (1 lingou standard de uz curent = 400 de uncii troy = 12,444 de kilograme de aur, iar 1 uncie = 31,1035 grame de aur). În condiţiile în care unitatea monetară continuă să fie definită în aur, bancnotele sunt convertibile în lingouri de aur. Prin urmare, accesul la convertibilitate îl au numai deţinătorii de sume echivalente cu cel puţin valoarea unui lingou. Referindu-se la acest aspect, profesorul francez Henri Guitton, în lucrarea „La Monnaie", caracteriza etalonul aur-lingouri ca fiind un etalon „aristocratic", deoarece convertibilitatea bancnotelor în aur nu era accesibilă decât categoriilor bogate.

De exemplu, un lingou de aur standard era echivalentul unei sume de 1557 de lire în Anglia, de 215.000 de franci francezi în Franţa şi de 14.000 de dolari în SUA. Acest etalon a fost adoptat în puţine ţări (de exemplu în Anglia în perioada 1925-1931, iar în Franţa în perioada 1928-1936) şi a funcţionat o perioadă scurtă de timp. Aurul era folosit în continuare în plăţile externe, iar băncile centrale din ţările dezvoltate vor începe să concentreze cantităţi importante de aur monetar.

Din punct de vedere istoric, etalonul aur-lingouri a reprezentat prima formă de restrângere a convertibilităţii în aur. Aplicarea acestui etalon a fost o soluţie de organizare monetară prin care s-a încercat revenirea la situaţia de dinaintea Primului Război Mondial, lucru care nu a mai fost însă posibil. Această soluţie a fost neinspirată şi păgubitoare, deoarece a restrâns drastic convertibilitatea şi a limitat în mod excesiv posibilitatea de adaptare a masei monetare în circulaţie la necesităţi. Potrivit unor opinii (Milton Friedman şi alţii), aplicarea acestui etalon a constituit chiar unul dintre factorii declanşatori ai celei mai mari crize de supraproducţie cunoscute în istoria capitalismului, criza mondială din anii 1929-1933.

c) Sisteme monetare bazate pe etalonul aur-devize ***(Gold Exchange Standard)*** a fost introdus într-un număr mai mare de ţări şi a avut o existenţă mai îndelungată, el fiind extins la nivel mondial în urma acordurilor încheiate la Bretton Woods în iulie 1944. Momentul apariţiei acestui etalon este destul de controversat. Unii specialişti apreciază că el a fost introdus în urma Conferinţei Monetare Internaţionale de la Genova (1922), care recomanda ţărilor ca în decontările internaţionale să se folosească cu precădere devizele şi să se limiteze utilizarea aurului. Potrivit altor opinii, acest etalon ar fi fost utilizat de unele ţări încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea, ţări în care emisiunea bancnotele aflate în circulaţie era acoperită nu numai prin stocul de aur deţinut de băncile centrale, ci şi prin devize şi alte titluri de creanţă deţinute asupra străinătăţii (trate, cambii, remiteri, cecuri etc). În India, de exemplu, moneda fiduciară avea drept contrapartidă nu numai argintul deţinut de banca de emisiune, ci şi devize exprimate în lire engleze.

Şi în ţara noastră, legea monetară din anul 1892, prin care era instituit monometalismul-aur, prevedea că acoperirea bancnotelor puse în circulaţie de Banca Naţională a României se poate face şi prin „trate de prima ordine trase

asupra Londrei sau Berlinului", deci în devize exprimate în lire sterline sau mărci germane. Aplicarea acestui etalon presupunea deci deţinerea unei rezerve de mijloace de plată internaţionale compuse atât din aur, cât şi din valute de rezervă şi alte titluri de creanţă străine. Convertibilitatea la intern a bancnotelor avea drept scop protejarea împotriva deprecierii banilor, dar mai ales asigurarea mijloacelor de plată necesare pentru achitarea mărfurilor şi serviciilor importate.

Convertirea în aur a bancnotelor naţionale ale acestor ţări se putea realiza *indirect*, prin cumpărarea de pe piaţă a devizelor şi convertirea ulterioară a acestora în ţara lor de origine, unde moneda rămâne convertibilă în mod legal.

Etalonul aur-devize a constituit prima derogare de la caracterul automat al etalonului aur-monedă, datorită faptului că nu mai există în acest caz o legătură directă între bancnotele puse în circulaţie într-o ţară şi stocul de metal preţios deţinut de banca de emisiune a ţării respective. Teoretic, banca de emisiune putea fi chiar dispensată de obligaţia deţinerii de rezerve de aur atâta vreme cât ea nu mai era obligată să convertească bancnotele în aur.

Avantajul principal al ruperii acestei legături directe dintre bancnotele puse în circulaţie şi aurul monetar deţinut de emitent îl constituie posibilitatea adaptării mai elastice a masei monetare în circulaţie la cerinţele economiei. Referindu-se la acest aspect, profesorul Costin Kiriţescu afirma: *„Etalonul aur-devize a constituit o soluţie pentru lărgirea circulaţiei băneşti fără lărgirea corespunzătoare a bazei aur a emisiunii."*[61] Printre celelalte *avantaje* de care beneficiau băncile centrale mai pot fi menţionate următoarele:

- obţinerea unor venituri (devizele sunt producătoare de venituri sub formă de dobânzi, în timp ce deţinerea de aur propriu-zis nu este productivă);
- uşurinţa gestionării rezervelor de valute şi devize etc.

Acest etalon presupune însă şi *riscuri* importante. Datorită faptului că scopul convertibilităţii nu mai este acela de adaptare a circulaţiei băneşti interne la cerinţele economiei, echilibrul monetar devine în acest caz de domeniul amintirilor.

Întreaga istorie a etalonului aur-devize a dovedit *lipsa de stabilitate a banilor* în cadrul sistemului bazat pe acoperirea cu devize, deoarece aurul din rezerva existentă în statul de proveniență a acestora serveşte nu numai la acoperirea bancnotelor emise în acest stat, ci şi, în mod indirect, a bancnotelor emise în statele care deţin devizele respective şi le utilizează ca suport al propriei emisiuni. Cu cât numărul acestor ţări este mai mare, cu atât posibilitatea unei emisiuni excesive de semne băneşti este mai ridicată.

Un alt risc important care derivă de aici este şi cel *politic*, deoarece etalonul aur-devize creează o stare de dependenţă a sistemelor băneşti ale ţărilor mai puţin dezvoltate de sistemele băneşti ale ţărilor mai dezvoltate, ale căror devize sunt utilizate ca rezervă de plăţi internaţionale. În acest sens este de

[61] Kiriţescu Costin – *Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui*, vol. 2, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p. 26.

remarcat faptul că aplicarea acestui etalon a asigurat supremaţia mai întâi a Angliei, iar apoi a SUA în domeniul furnizării de mijloace de plată internaţionale. Aceste ţări au beneficiat de avantaje unilaterale deosebite (plata cu propria monedă a unor importuri de mărfuri şi servicii, constituirea unor monopoluri pe diverse pieţe etc).

Necesitatea deţinerii de creanţe pe termen mediu sau lung de către ţările mai puţin dezvoltate care au aplicat acest etalon a echivalat practic cu acordarea de către acestea a unor credite pe aceleaşi termene ţărilor mai dezvoltate, ceea ce a constituit o anomalie economică şi politică. În plus, se apreciază că aplicarea acestui etalon a condus la *afirmarea unei tendinţe separatiste de dezvoltare a pieţei mondiale şi la destrămarea caracterului unitar al sistemului internaţional de plăţi*, odată cu formarea aşa-numitelor *„blocuri"* sau *„zone"* valutare (blocul lirei sterline, al dolarului, al francului francez etc.).

În anul 1978, odată cu adoptarea celui de-al doilea amendament al statutului Fondului Monetar Internaţional, cariera internaţională a etalonului aur-devize va lua sfârşit, iar ţările vor trece la o nouă formă de organizare monetară bazată pe un nou etalon – etalonul devize.

2.4. Sisteme monetare bazate pe etalonul devize (Exchange Standard)

Etalonul devize, bazat pe puterea de cumpărare, se caracterizează prin eliminarea definitivă a aurului de la baza sistemelor băneşti. Adoptarea în anul 1978 a celui de-al doilea amendament al statutului Fondului Monetar Internaţional, prin care se recomanda ţărilor să nu-şi mai definească monedele naţionale în aur, a însemnat sfârşitul carierei monetare a aurului. Aurul nu mai îndeplineşte în prezent funcţii monetare şi nici un sistem monetar nu mai face referire la metalul preţios. Monedele din aur nu mai circulă în nici o ţară, iar metalul galben nu mai este folosit nicăieri ca etalon al valorii, al preţurilor. Aurul este în prezent cotat la bursele de valori ca o simplă marfă, iar preţul său se determină zilnic în urma cotaţiilor care au loc.

Etalonul monetar actual este un etalon abstract, care se deosebeşte radical de etalonul aur, care era dimensionat fizic printr-o anumită cantitate de metal preţios. Locul metalului monetar a fost luat de puterea de cumpărare a monedei, care este dată de bunurile şi serviciile produse în economia unei ţări. În ceea ce priveşte cariera monetară a aurului există şi opinii (din ce în ce mai puţine ca număr) potrivit cărora aceasta încă nu a apus, că metalul preţios – aflat încă în rezervele oricărei bănci centrale – îşi poate recăpăta în orice moment la nivel internaţional funcţiile monetare care îi sunt contestate în prezent şi că el rămâne în continuare unul dintre suporturile importante ale relaţiilor monetare internaţionale[62]. Se susţine chiar şi necesitatea revenirii la etaloanele bazate pe aur, care prezentau un avantaj important ce nu se mai regăseşte la sistemele băneşti actuale – stabilitatea monedei. Cele mai multe opinii converg însă spre

[62] Leon Walras (1834-1910), Jacques Rueff (1896-1978), Anghel Rugină ş.a.

ideea că o revenire la etaloanele bazate pe aur nu mai este posibilă, că procesul demonetizării aurului este un proces ireversibil, și că autoritățile monetare dispun în prezent de alte instrumente de influențare a stării monedei, mult mai flexibile și mai eficiente. În condițiile actuale, *valoarea etalon* cuprinsă în puterea de cumpărare a monedei este dată de dimensiunile cantitative și calitative ale valorilor de întrebuințare corespunzătoare acestei puteri de cumpărare. Metodele actuale de dimensionare a puterii de cumpărare a monedelor, și de aici a cursului de schimb al acestora, se bazează, în principal, pe evoluția indicilor prețurilor diverselor valori de întrebuințare care constituie suportul puterii de cumpărare a acestora.

2.5. Sistemul monetar internațional

2.5.1. Sistemul monetar internațional: concept, funcții, etape premergătoare

Încercările de creare a unui sistem monetar internațional, precum și înființarea acestuia sunt strâns legate de evoluția relațiilor dintre țările lumii, a comerțului, mișcărilor de capital, investițiilor, procesului de dezvoltare economică, fiind determinate de nevoia, pe plan internațional, unor reglementări în măsură să dirijeze tranzacțiile dintre state și să impună o ordine care să fie respectată de toți participanții în vederea evitării dezechilibrelor și crizelor financiare.

Sistemul monetar internațional poate fi definit ca *ansamblul principiilor, normelor, mecanismelor și instituțiilor care permit persoanelor fizice sau juridice din țări diferite să efectueze reglementarea creanțelor reciproce și să realizeze cooperarea în domeniul monetar*[63].

După alte opinii, *sistemul monetar internațional cuprinde norme și principii stabilite și aprobate de statele membre în vederea cooperării monetare internaționale, precum și mecanismele de finanțare a schimburilor economice internaționale*[64].

Sistemul monetar internațional presupune un ansamblu de reguli, infrastructuri și instituții stabilite de statele membre în scopul dezvoltării schimburilor economice internaționale și al promovării cooperării monetare internaționale.

Rolul sistemului monetar internațional decurge din funcțiile sale principale, și anume:

- asigurarea schimbului și circulației monedelor;
- furnizarea de lichidități monetare internaționale necesare derulării tranzacțiilor internaționale;
- ajustarea balanțelor de plăți externe în condițiile înregistrării unor dezechilibre între încasările și plățile în valută înregistrate în cadrul lor.

---

[63] Popa Ioan (coordonator) – *Tranzacții internaționale*, Editura Recif, București, 1992, p. 78.
[64] Voinea Gheorghe – *Mecanisme și tehnici valutare și financiare internaționale*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2004, p. 22.

asigurarea schimbului și circulației monedelor
ROLUL SISTEMULUI MONETAR INTERNAȚIONAL
ajustarea balanței de plăți externe
furnizarea de lichidități monetare

Până la finele celui de-al doilea război mondial, relațiile monetare dintre state se derulau pe baze bilaterale, fără să existe reglementări sau norme de conduită monetară adoptate de majoritatea țărilor.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, majoritatea statelor dezvoltate se confruntau cu dificultăți de ordin monetar, ca urmare a funcționării neadecvate a bimetalismului sau monometalismului argint. În vederea stopării acestor dezechilibre, unele state au înființat uniuni monetare, care reprezintă, totodată, și încercări de creare a unui sistem monetar internațional. Cele mai cunoscute uniuni monetare sunt: Uniunea Monetară Germană și Uniunea Monetară Latină.

Uniunea Monetară Germană a fost creată pe baza Convenției din 24 ianuarie 1857, încheiată între Prusia și Austria, ulterior aderând și alte state participante la Uniunea Vamală Germană, și a prevăzut: menținerea monometalismului argint și generalizarea sistemului zecimal; stabilirea parităților metalice pentru fiecare țară; reglementări privind emisiunea și circulația monedelor în și între țările membre, precum și a monedelor comerciale utilizate în relațiile de plăți cu țările din afara uniunii. Convenția privind Uniunea Monetară Germană a expirat în 1878.

Uniunea Monetară Latină a fost creată prin Convenția din 23 decembrie 1865, încheiată între Franța, Belgia, Italia și Elveția, la care a aderat în 1868 și Grecia, în vederea consolidării bimetalismului. Țările membre ale Uniunii Latine au adoptat un sistem monetar comun, având ca unitate monetară francul francez și o circulație liberă a monedelor naționale la cursuri fixe stabilite în raport cu moneda franceză.

Uniunea Monetară Latină a stabilit standarde unitare pentru monedele naționale, în ceea ce privește greutatea, titlul și cursul pieselor monetizate de aur și argint, circulația monedelor bătute de o țară din Uniune fiind liberă în celelalte țări partenere.

Uniunea Monetară Latină a contribuit la consolidarea pentru o perioadă scurtă de timp a pozițiilor bimetalismului. În anul 1878, în contextul

fluctuațiilor prețurilor de piață ale aurului și argintului, Uniunea Latină s-a transformat dintr-o uniune monetară bimetalistă într-o uniune bazată pe etalonul aur. În anul 1927, Uniunea Monetară Latină a fost dizolvată efectiv.

O altă încercare pe linia cooperării monetare internaționale a reprezentat-o **Conferința Monetară Internațională de la Genova**, din anul 1922, la care au participat 33 de state. În cadrul conferinței s-a recomandat practicarea sistemului de păstrare a disponibilităților în conturi în străinătate, pentru a se limita utilizarea aurului. În acest scop, s-a propus adoptarea etalonului aur-devize în cadrul sistemelor monetare naționale. Etalonul aur-devize a fost adoptat, în forme asemănătoare, de toate țările europene, ceea ce a însemnat un pas important în direcția uniformizării mecanismelor monetare.

Dezechilibrele provocate de criza economică mondială din anii 1929-1933 au făcut imposibilă respectarea regulilor etalonul aur-devize care, în varianta sa inițială de etalon aur-lire sterline, a încetat să mai funcționeze.

Încercările de reglementare internațională a relațiilor monetare s-au manifestat și sub forma blocurilor monetare.

Blocurile monetare s-au constituit în perioada 1929-1933 din dorința marilor puteri de a institui un control asupra țărilor dependente și au avut la bază o monedă cheie (pivot) și mai multe monede satelit. Caracteristicile principale ale unui bloc monetar sunt: stabilirea unui raport de valoare între moneda cheie și monedele satelit; convertibilitatea totală între cele două categorii de monede; păstrarea și administrarea rezervelor monetare de către banca emitentă a monedei cheie; reglementarea relațiilor monetare ale statelor membre în raport cu statele din afara blocului.

În funcție de moneda care a îndeplinit rolul de monedă cheie (pivot) au existat blocul lire sterline, blocul francului francez și blocul dolarului american.[65] **Blocul lirei sterline** a reprezentat modelul blocului monetar și a funcționat în perioada 1931-1939 având ca obiectiv asigurarea stabilității cursurilor de schimb ale monedelor componente. **Blocul francului francez** a funcționat până în anul 1945, moneda franceză având aceeași putere circulatorie atât în Franța cât și în țările membre. **Blocul dolarului** a fost creat în anul 1933 și a avut la bază dolarul american (în calitate de monedă pivot) și monedele țărilor sud-americane (monede satelit).

În concluzie, funcționarea uniunilor și blocurilor monetare nu a condus la reglementarea internațională a relațiilor monetare, ele urmărind, în principal, promovarea și apărarea intereselor unui grup restrâns de state. De asemenea, nici unul dintre acordurile monetare internaționale încheiate până la începutul celui de-al doilea război mondial nu au dus la formarea sistemului monetar internațional.

[65] Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994, p. 46.

2.5.2. Sistemul monetar internaţional de la Bretton-Woods

2.5.2.1. Obiectivele şi principiile de funcţionare ale sistemului monetar internaţional de la Bretton-Woods

Criza economică mondială din anii 1929-1933, care a fost însoţită de o criză monetară fără precedent, a determinat intensificarea preocupărilor pentru crearea unui cadru internaţional de cooperare monetară. În acest scop s-a organizat la Bretton-Woods (SUA), între 1 şi 22 iulie 1944, Conferinţa Monetară şi Financiară Internaţională, la care au participat reprezentanţi din 44 de state şi care a abordat pentru prima dată problema creării unui sistem monetar internaţional, bazat pe etalonul aur-devize şi, în cadrul acestuia, pe dolarul SUA ca principală monedă de rezervă.

Conferinţa Monetară şi Financiară Internaţională din iulie 1944 a urmărit în principal: **stabilirea de reguli** pentru funcţionarea viitorului sistem monetar internaţional; **instaurarea unui regim de schimb** în măsură să evite dezordinile monetare care au avut loc anterior; **crearea unui organism internaţional**, care să supravegheze respectarea normelor de conduită monetară.

În cadrul dezbaterilor Conferinţei de la Bretton-Woods au predominat proiectele a două delegaţii – a Marii Britanii, condusă de J. M. Keynes şi a SUA, condusă de H. D. White, subsecretar al Trezoreriei SUA – iar acordurile semnate au fost rezultatul unui compromis între tezele conducătorilor celor două delegaţii, cu predominarea punctului de vedere american.

Proiectul englez şi proiectul american (cunoscute şi sub numele de „Planul Keynes" şi „Planul White")

- **Proiectul întocmit de J. M. Keynes** cuprindea două puncte esenţiale: crearea unei monede internaţionale de cont numită „bancor" şi a unui sistem internaţional de compensaţie (Uniunea Internaţională de Clearing), care să asigure finanţarea dezechilibrelor balanţelor de plăţi prin acordarea de credite exprimate în „bancor" de către ţările excedentare. „Planul Keynes" exprima preocuparea de revigorare a economiilor ţărilor occidentale, promovarea creşterii economice şi ocupării depline a forţei de muncă.
- **Proiectul întocmit de H. D. White** a evidenţiat preocuparea SUA pentru liberalizarea tranzacţiilor şi plăţilor internaţionale şi a prevăzut crearea unui Fond de stabilizare al cărui capital urma să fie format prin subscrierile ţărilor membre (30% în aur, iar restul în monedă naţională). Moneda etalon (numită unitas) ce urma să fie aşezată la baza sistemului monetar internaţional propus de planul american era echivalentă cu o cantitate de aur aferentă sumei de 10 dolari americani.

Cele două proiecte au avut puncte comune în ceea ce priveşte adoptarea unui regim de cursuri de schimb fixe şi crearea unui organism internaţional

însărcinat cu acordarea de împrumuturi țărilor cu dezechilibre tranzitorii ale balanțelor de plăți externe.

Acordurile de la Bretton-Woods au instituit etalonul aur-devize la baza sistemului monetar internațional și **au reflectat poziția dominantă a dolarului american** față de celelalte valute, în calitate de **valută de rezervă, singura considerată egală cu aurul și declarată convertibilă oricând și fără restricții în aur.**

Conferința de Bretton-Woods a avut în vedere înființarea a două instituții, și anume:

- **Fondul Monetar Internațional** însărcinat să supravegheze respectarea normelor de conduită monetară și să gestioneze rezerve monetare din care să acorde credite pe termen scurt în scopul acoperirii unor deficite din balanțele de plăți externe ale țărilor membre.
- **Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare** cu atribuții în domeniul dezvoltării economice.

Sistemul monetar internațional din 1944 constituie o expresie a ideii de cooperare internațională în domeniul monetar, o afirmare a concepției potrivit căreia o monedă națională poate să îndeplinească funcții internaționale și, prin urmare, poate să aibă rolul de monedă pivot în cadrul sistemului.

Sistemul monetar internațional de la Bretton-Woods a fost conceput ca un ansamblu de norme și tehnici, convenite și acceptate de către statele participante, menite să coordoneze comportamentul monetar al statelor în vederea desfășurării în bune condiții a relațiilor de plăți și a celor de compensare a drepturilor și angajamentelor rezultate din schimburile economice internaționale.

Sistemul monetar de la Bretton-Woods a avut ca obiective[66]:

- susținerea creșterii comerțului internațional și, implicit, sprijinirea dezvoltării economice și a ocupării forței de muncă;
- promovarea cooperării monetare internaționale, prin mecanisme de consultare și colaborare în problemele monetare internaționale;
- promovarea stabilității cursurilor de schimb și evitarea deprecierilor competitive;
- eliminarea restricțiilor din schimburile internaționale;
- asigurarea de asistență financiară țărilor membre în vederea reducerii și înlăturării dezechilibrelor balanțelor de plăți externe.

Pentru atingerea obiectivelor urmărite, mecanismele sistemului de la Bretton-Woods au avut la bază anumite principii, printre care, cele mai importante vizau:

- alegerea etalonului monetar;
- stabilitatea parităților și a cursurilor de schimb;

[66] Voinea Gheorghe, *op. cit.*, p. 23.

- convertibilitatea monedelor;
- constituirea de rezerve monetare oficiale;
- echilibrarea balanțelor de plăți externe ale țărilor membre.

a) Etalonul monetar

Sistemul monetar internațional creat la Bretton-Woods a avut la bază etalonul aur-devize. SUA fiind singura țară a cărei monedă era convertibilă în aur la extern (în 1944, banca centrală americană deținea 60% din stocul mondial de aur), la baza sistemului, a fost așezat, de fapt, etalonul aur-dolar american. Raportul de valoare dintre dolar și aur a fost stabilit la nivelul de 35 dolari/uncia aur (o uncie = 31,1035 grame de aur) și, prin urmare, valoarea paritară a dolarului era de 0,888671 g de aur.

Valoarea paritară a dolarului: valoarea oficială exprimată printr-o cantitate de aur.

b) Stabilitatea parităților și a cursurilor de schimb

În urma acordurilor de la Bretton-Woods au fost instituite cursurile fixe cu abatere de la paritate de ± 1%. Fiecare țară membră a FMI era obligată să declare paritatea monedei sale în aur sau în dolari și să supravegheze evoluția cursului de piață în limitele amintite. Menținerea cursului de piață în cadrul marjelor de ± 1% se realiza prin intervenții ale băncilor centrale pe piața valutară (prin vânzări-cumpărări de valută).

În afara marjelor de fluctuație de ± 1% s-a prevăzut și posibilitatea de ajustare a parităților (prin devalorizarea sau revalorizarea monedei naționale), însă numai în scopul corectării unui dezechilibru fundamental în economia unei țări și cu aprobarea modificării respective de către FMI.

c) Convertibilitatea monedelor

Convertibilitatea monetară a fost privită sub două forme, și anume:

- convertibilitatea dolarului american, în calitatea sa de etalon, monedă de rezervă și de plată în cadrul sistemul monetar internațional;
- convertibilitatea monedelor naționale ale celorlalte țări membre ale FMI.

Dolarul american era singura monedă convertibilă în aur, autoritățile monetare americane angajându-se să preschimbe propria monedă contra aurului, la paritatea declarată (35 USD/uncia aur), în condițiile în care se manifestau cereri din partea băncilor centrale străine.

Monedele celorlalte țări erau convertibile în aur, în mod indirect, prin intermediul dolarului american.

Potrivit statutului FMI, convertibilitatea monedelor naționale ale celorlalte țări avea 2 accepțiuni:

- desființarea restricțiilor și discriminărilor în domeniul plăților și transferurilor internaționale;
- obligația băncii centrale de a cumpăra propria sa monedă deținută la o bancă centrală străină, la cererea acesteia și numai cu condiția ca suma respectivă să provină din tranzacții curente sau să fie utilizată pentru plăți curente.

În afara convertibilității oficiale (limitată la relațiile dintre autoritățile monetare), mai exista și o convertibilitate de piață, determinată de nevoile comerciale și financiare ale persoanelor fizice și juridice.

d) Constituirea de rezerve monetare oficiale

Băncile centrale ale țărilor membre ale FMI aveau obligația să-și constituie rezerve monetare necesare, în principal, pentru asigurarea stabilității cursului valutar în cadrul marjelor de ± 1% și pentru convertirea sumelor solicitate de băncile centrale ale altor state membre. În structura rezervelor oficiale erau incluse aurul, rezervele valutare (în principal, rezervele de dolari), creanțele față de FMI.

e) Echilibrarea balanțelor de plăți

Țările membre ale FMI aveau obligația să asigure menținerea echilibrului balanțelor de plăți externe. În situația în care o țară înregistra deficite sau excedente fundamentale, avea posibilitatea – în consultare cu FMI – să recurgă la devalorizarea sau revalorizarea monedei proprii cu scopul de a restabili echilibrul balanței de plăți. De la acest principiu făcea excepție SUA, care, în baza poziției dominante a dolarului în cadrul sistemului, își acoperea deficitul balanței de plăți prin emisiune de monedă proprie.

Sistemul monetar internațional creat la Bretton-Woods a pus în evidență supremația SUA. Dolarul american fiind moneda de referință a sistemului, SUA era singura țară care nu trebuia să respecte un anumit curs de schimb, ceea ce a însemnat pentru autoritățile monetare o mare autonomie în materie de politică monetară. Pe de altă parte, SUA a fost singura țară care și-a finanțat deficitul balanței de plăți prin emisiune de monedă proprie. Această situație privilegiată a SUA, exonerate de orice obligație, cu excepția convertibilității în aur a dolarului la cursul de 35 dolari/uncia, a fost numită de economistul Jacques Rueff „dulce neglijență" („douce negligence") și „deficit fără plânsete" („deficit sans pleurs")[67], care permite să iei fără să dai, să acorzi credite fără să te împrumuți, să primești fără să plătești.

Jacques Rueff (1896-1978): economist francez specializat pe probleme monetare internaționale. A fost consilierul economic al generalului De Gaulle; unul dintre cei mai înverșunați susținători ai reinstaurării etalonului aur în anii 1960.

[67] Kiriţescu Costin, *op. cit.*, p. 80.

În perioada postbelică, sistemul monetar internaţional de la Bretton-Woods a contribuit la dezvoltarea economiei mondiale. Stabilitatea cursurilor de schimb şi asigurarea lichidităţii internaţionale au stimulat schimburile economice internaţionale, ţările membre reuşind să facă faţă dezechilibrelor temporare ale balanţei de plăţi externe în baza creditelor acordate de FMI.

2.5.2.2. Evoluţia sistemului monetar internaţional de la Bretton-Woods

Sistemul monetar internaţional înfiinţat în anul 1944 a funcţionat, fără perturbări importante, până în anii 1957-1958. După această perioadă, sistemul monetar a intrat într-o profundă criză structurală, nemaifiind realizate decât într-o mică măsură principiile sale fundamentale.

Cauza principală care a determinat criza sistemului a fost deficitul enorm al balanţei de plăţi americane şi sumele mari de dolari deţinute de băncile centrale şi comerciale din diferite ţări, care depăşeau valoarea stocului de aur deţinut de S.U.A.

Scăderea rezervelor de aur ale S.U.A., existenţa unor sume semnificative de dolari americani în circuitul internaţional, precum şi o anumită rezervă manifestată de autorităţile monetare americane privind convertirea dolarilor în aur au determinat deţinătorii de dolari americani să prefere convertirea în alte monede mai stabile sau să-i plaseze în operaţiuni speculative şi în cumpărări de aur. Slăbirea încrederii în moneda americană, teama cu privire la posibilitatea devalorizării ei, s-au răsfrânt asupra pieţei aurului, determinând o creştere a preţului metalului galben la 41 de dolari pentru o uncie în anul 1960, faţă de preţul oficial de 35 de dolari uncia. În încercarea de a salva sistemul monetar internaţional de la un eşec şi, implicit, de a apăra poziţia centrală a dolarului, S.U.A. împreună cu principalele puteri ale Europei Occidentale (Anglia, R.F. Germania, Franţa, Elveţia, Olanda şi Italia) au înfiinţat, în anul 1960, **Cartelul Aurului (Gold Pool)**. Scopul principal al acestuia era supravegherea pieţelor aurului, în principal a pieţei Londrei şi realizarea unor intervenţii pe aceste pieţe prin vânzări de aur, în condiţiile în care preţul aurului avea tendinţa să crească peste nivelul oficial de 35 de dolari uncia. Slăbirea continuă a dolarului faţă de aur a determinat dizolvarea Cartelului Aurului, iar piaţa aurului a fost divizată în două componente:

- **o piaţă oficială a aurului**, rezervată intervenţiilor băncilor centrale la preţul oficial de 35 dolari uncia;
- **o piaţă liberă a aurului**, pe care operau particularii la preţul format liber pe piaţă, prin confruntarea cererii cu oferta.

„Dubla piaţă" a aurului a însemnat, de fapt, instituirea nonconvertibilităţii dolarului american şi a constituit prima breşă semnificativă în funcţionarea sistemului bazat pe etalonul aur-devize.

O altă modificare importantă a acordurilor de la Bretton-Woods, în sensul restrângerii rolului monetar al aurului, a avut loc în anul *1969, când*

Consiliul Guvernatorilor din cadrul F.M.I. a decis crearea Drepturilor Speciale de Tragere (DST) în calitate de monedă de cont și de activ de rezervă, care să asigure funcționarea sistemului monetar internațional și completarea rezervelor internaționale.

Prăbușirea cursului dolarului și creșterea angajamentelor autorităților monetare americane față de băncile centrale străine de a converti sumele deținute în dolari americani în aur (care se ridicau la 50,6 miliarde dolari în iunie 1971, față de rezervele de aur americane, estimate la doar 10,5 milioane dolari[68]) au determinat administrația Nixon, aflată la conducerea S.U.A., ca la 15 august 1971 să *suspende convertibilitatea în aur a dolarului*. Prin urmare, se elimină astfel primul dintre principiile de funcționare ale sistemului de la Bretton-Woods, și anume *etalonul aur-devize*.

În decembrie 1971, în urma acordului de la Washington, s-a decis *lărgirea marjelor de fluctuație față de dolarul american de la ± 1% la ± 2,25%*. Dolarul american înregistrează prima devalorizare oficială (după 1934), realizată cu scopul de a se stopa scurgerea aurului din rezerva federală în afara S.U.A, iar prețul oficial al aurului a crescut de la 35 la 38 dolari uncia. În anul 1973, după cea de-a doua devalorizare a dolarului, prețul unciei de aur s-a ridicat la 42,22 dolari uncia. Devalorizările înregistrate de dolarul american au creat mari dificultăți băncilor centrale în menținerea cursurilor de schimb în limitele stabilite.

În martie 1973, cursurile valutare fixe, instituite în urma acordului de la Washington, au fost abandonate și s-a trecut la cursurile valutare flotante. Prin urmare, a fost eliminat un alt principiu de funcționare a sistemului monetar de la Bretton-Woods, și anume *stabilitatea cursurilor de schimb*. O altă cauză a crizei sistemului instituit la Bretton-Woods a constat în faptul că monedele au avut o convertibilitate cu caracter limitat și nu una deplină, așa cum se ceruse inițial deoarece țările membre ale FMI au menținut în continuare unele restricții cu privire la plățile externe. În ultima perioadă de funcționare a sistemului s-a practicat o convertibilitate de piață astfel că autoritățile monetare nu au mai fost obligate să preschimbe o monedă pe altă monedă la un curs fix sau stabil.

Excesul inflaționist de rezerve monetare înregistrat în anumite țări și distribuirea defectuoasă a acestora la nivel mondial (majoritatea țărilor s-au confruntat cu o lipsă acută de lichidități) a reprezentat o altă cauză a slăbirii sistemului monetar de la Bretton-Woods. Prin urmare, *principiul asigurăriii unui volum adecvat de rezerve monetare* nu a fost respectat.

Deficitul cronic al balanței de plăți externe a SUA și excedentele balanțelor altor state, asociate cu criza energetică și de materii prime din anii 1973-1974 au condus la imposibilitatea supravegherii echilibrului balanțelor de plăți. Prin urmare, s-a prăbușit (1) și ultimul dintre principiile de funcționare ale

[68] Maioreanu Coloman – *Aurul și criza relațiilor valutar-financiare internaționale*, Editura Academiei, București, 1976, p. 86.

(1) prăbușit

sistemului monetar internaţional de la Bretton-Woods, şi anume *cel al funcţionării echilibrate a sistemului.*

Funcţionarea sistemului de la Bretton-Woods a pus în evidenţă **poziţia privilegiată a SUA** şi manifestarea unei incompatibilităţi, denumită **dilema sistemului de la Bretton- Woods**, între alimentarea economiei mondiale cu dolari americani şi convertibilitatea acestora în aur[69].

Poziţia privilegiată a SUA

În primii ani de după al doilea război mondial, nevoile de reconstrucţie economică ale ţărilor vest-europene le-au orientat pe acestea în special spre S.U.A., singura ţară capabilă să acorde sprjin material şi financiar extern. De asemenea, în perioada de după război, dezvoltarea relaţiilor economice internaţionale a presupus existenţa unui instrument de plată şi de rezervă care să fie general acceptat şi relativ stabil. Acest instrument era, în condiţiile de atunci, numai dolarul american. În calitate de ţară emitentă a principalei monede de rezervă şi de plată pe plan internaţional, S.U.A. şi-au finanţat aproape în permanenţă deficitul balanţei de plăţi externe prin simpla emisiune de monedă naţională, fără nici un efort material sau valutar. Conform acordurilor de la Bretton-Woods, S.U.A. nu aveau nici o obligaţie de a susţine cursul dolarului. Comparativ, băncile centrale ale celorlalte state participante la sistem erau obligate să deţină rezerve însemnate în dolari şi să intervină pe piaţa valutară pentru a menţine cursul monedei naţionale faţă de dolar în limitele de variaţie de ± 1%. În cazul în care, rata de schimb a dolarului înregistra o scădere (datorită emisiunii de dolari în cantităţi abundente) şi ieşea din marja de variaţie admisă, băncile centrale ale celorlalte ţări erau obligate să intervină pe piaţă pentru a readuce cursul în limitele de fluctuaţie convenite, prin cumpărare de dolari în schimbul monedei naţionale. În plus, în vederea fructificării rezervelor în dolari deţinute, băncile centrale naţionale erau interesate să le plaseze la băncile comerciale americane sau la alte bănci care operau pe piaţa valutară internaţională. Aceste plasamente conduceau la un proces de multiplicare de tipul „*creditele fac depozitele şi depozitele fac creditele*", proces al cărui efect a constat în creşterea excesivă a ofertei de dolari pe piaţa valutară internaţională.

Dilema sistemului de la Bretton- Woods

Încă din anul 1960, economistul american de origine belgiană Robert Triffin a evidenţiat, în lucrarea „*Gold and the dollar crisis: the future of convertibility*", ideea potrivit căreia sistemul de la Bretton Woods s-ar confrunta cu o dilemă (cunoscută sub numele de dilema sau paradoxul lui Triffin), care ar determina, în cele din urmă, prăbuşirea sistemului. În opinia lui Robert Triffin, dilema sistemului de la Bretton Woods ar consta în faptul că, SUA trebuiau, pe de o parte, să alimenteze piaţa mondială cu sume importante de dolari, care să

[69] a se vedea şi Dardac Nicolae, Barbu Teodora – *Monedă, Bănci şi Politici monetare*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2005, p. 121-122.

permită dezvoltarea schimburilor internaționale, iar pe de altă parte, să mențină valoarea dolarului în raport cu aurul, ceea ce ar fi presupus limitarea emisiunii monetare. Nevoia de lichidități internaționale a economiei mondiale, satisfăcută print-o ofertă semnificativă de dolari americani, a determinat un deficit permanent al balanței de plăți externe a SUA și a contribuit, paradoxal, la pierderea încrederii în moneda americană.

În concluzie, sistemul monetar internațional rezultat în urma acordurilor de la Bretton-Woods a guvernat relațiile internaționale până în anul 1971, când a încetat practic să funcționeze, după decizia administrației Nixon din 15 august de a nu mai asigura convertibilitatea în aur a dolarului american.

2.5.3. Sistemul monetar internațional actual

2.5.3.1. Funcționarea sistemului monetar internațional actual

Prăbușirea sistemului monetar de la Bretton-Woods nu a însemnat că economia mondială nu mai avea nevoie de asemenea reglementări. Astfel, s-a încercat adoptarea unor măsuri de reformă a sistemului, urmărindu-se introducerea unor reglementări noi, adaptate la noile condiții existente pe plan mondial, care să corecteze deficiențele sistemului monetar înființat în 1944 și să asigure continuarea cooperării monetare la nivel internațional. Studiile și proiectele de reformă realizate în perioada 1971-1973 au dus la crearea unui nou sistem monetar internațional, cel actual.

Un moment semnificativ în procesul de elaborare a proiectelor pentru reforma sistemului monetar internațional l-a constituit *hotărârea Consiliului Guvernatorilor din cadrul FMI de creare, la 26 iulie 1972, a „Comitetului celor 20"*, organism care a avut misiunea de a elabora propuneri privind reforma sistemului. La data de 14 iulie 1974, *„Comitetul celor 20"* a prezentat schița proiectului de reformă, care a prevăzut[70]:

- creșterea rolului FMI în calitate de organism de supraveghere și sprijinire a sistemului monetar internațional;
- elaborarea unor proceduri mai eficiente de ajustare a balanțelor de plăți externe ale țărilor membre;
- ridicarea DST la rangul de instrument principal de rezervă concomitent cu reducerea rolului aurului și a valutelor de rezervă în această funcție.

În luna ianuarie 1976, *s-a organizat la Kingstone (Jamaica) Conferința monetară internațională, care a adopta următoarele decizii fundamentale:*

- demonetizarea aurului;
- libertatea alegerii regimului de schimb de către fiecare țară membră a FMI;

[70] Victor Stoica, Deaconu Petre – *Bani și credit. Banii. Teoriile monetare. Administrarea banilor și politica monetară*, Editura Economică, București, 2003, p. 148.

- modificarea statutului FMI astfel încât să permită creşterea rolului DST.

În urma acestor decizii s-a creat *sistemul monetar internaţional actual*, care se bazează pe anumite principii şi instituţii ale sistemului de la Bretton-Woods, dar este diferit de acesta din urmă în numeroase privinţe. Statutul actual al FMI prevede obligativitatea ţărilor membre de a colabora cu această instituţie şi cu celelalte state membre în vederea asigurării menţinerii unor regimuri valutare ordonate şi a promovării unui sistem stabil de cursuri de schimb. În principal, *fiecare stat membru se angajează*:

- să-şi orienteze politica economică şi financiară în vederea asigurării unei creşteri economice ordonate, bazate pe stabilitatea preţurilor;
- să promoveze stabilitatea economică în condiţiile unui sistem monetar care să nu fie o sursă de perturbaţii pentru sistemele altor ţări;
- să evite practica manipulării cursurilor de schimb în scopul ajustării balanţelor de plăţi externe sau al asigurării unor avantaje concurenţiale inechitabile faţă de alte state membre;
- să promoveze politici valutare compatibile cu angajamentele menţionate anterior.

Ţările membre FMI pot opta, în prezent, pentru una din *următoarele forme de exprimare a cursului valutar*:

- definirea monedei naţionale prin raportarea la DST sau la un alt denominator, cu excepţia aurului;
- definirea monedei naţionale prin raportarea la moneda sau monedele altor state, în cadrul unor mecanisme de cooperare (de exemplu, *Sistemul Monetar European*);
- alte regimuri valutare.

Deşi din punct de vedere numeric cele mai multe ţări membre FMI practică un regim de cursuri fixe, se poate afirma că **flotarea liberă a monedelor** este predominantă în prezent, deoarece aceasta este utilizată de principalele state industrializate (SUA, zona EURO, Japonia, Marea Britanie, Canada), ţări care deţin o pondere de peste 80% din comerţul internaţional. Odată cu crearea zonei euro, la 1 ianuarie 2002, în comerţul internaţional au devenit predominante tranzacţiile efectuate în *dolari americani*, în *euro* şi în *yeni japonezi*. Sistemul monetar internaţional actual a devenit deci un **sistem tripolar asimetric**, în care dolarul american continuă să deţină supremaţia. Creşterea competiţiei dintre dolarul american şi moneda Euro se concretizează prin fluctuaţii semnificative ale cursului de schimb dintre aceste monede, fluctuaţii care vor continua să se manifeste cel puţin atâta timp cât cele două zone nu cooperează în materie de curs de schimb şi de politică monetară. Tendinţa ce se manifestă în prezent pe plan internaţional este orientarea spre întărirea cooperării între cele trei mari blocuri monetare, în scopul asigurării stabilităţii sistemului monetar internaţional actual. În vederea realizării acestui

scop, *un rol sporit revine FMI*, instituţie care este însărcinată cu asigurarea bunei funcţionări a sistemului. Acest rol a devenit cu atât mai important cu cât evoluţiile survenite, în ultimii ani, la nivel mondial (amploarea globalizării financiare, interconexiunea pieţelor financiare şi crizele recente ale sistemului financiar-monetar internaţional) impun necesitatea întăririi cooperării internaţionale în domeniul monetar.

2.5.3.2. Drepturile Speciale de Tragere

Apariţia Drepturilor Speciale de Tragere este legată de crizele înregistrate de sistemul monetar internaţional de la Bretton-Woods, începând cu anul 1958. Prin crearea DST s-a urmărit găsirea unui instrument monetar stabil, destinat satisfacerii nevoilor de lichidităţi internaţionale ale statelor membre ale FMI.

Lichidităţi internaţionale: active care pot fi transformate cu uşurinţă în mijloace de plată internaţionale.

DST a fost instituit în anul 1969 în cadrul primului amendament la statutul FMI şi reprezintă o monedă de cont emisă de FMI.

Potrivit statutului, FMI are autoritatea să creeze lichidităţi prin alocarea de DST ţărilor membre, în funcţie de cotele de participare ale acestora la Fond. Alocarea se face gratuit, fără obligaţia efectuării unei contraprestaţii din partea beneficiarului. Totuşi, în cazul în care o ţară membră deţine un volum de DST superior celui alocat, încasează dobândă pentru excedent; în situaţia inversă, dacă o ţară membră deţine un volum de DST inferior celui alocat, plăteşte dobândă pentru diferenţa respectivă.

În cadrul statutului FMI se prevede ca orice decizie de alocare de DST să aibă la bază nevoia globală, pe termen lung, de suplimentare a rezervelor de mijloace de plată internaţionale.

De asemenea, statutul FMI oferă posibilitatea anulării Drepturilor Speciale de Tragere, însă, până în prezent, această prevedere nu a fost aplicată.

Iniţial, DST a fost definit printr-un conţinut în aur egal cu cel al dolarului american, şi anume 0,888671g aur fin, de unde rezultă 1DST=1USD. Din iulie 1974, valoarea unui DST s-a determinat pe baza unui coş de valute. Iniţial, în structura coşului au fost inclus 16 monede ale ţărilor membre ale FMI care aveau o pondere mai mare de 1% în comerţul mondial. Din ianuarie 1981, numărul valutelor din coş s-a redus de la 16 la 5, şi anume: dolarul american, marca germană, francul francez, lira sterlina şi yenul japonez. De la 1 ianuarie 1999, urmare a introducerii monedei euro, în structura DST se cuprind următoarele valute: dolarul american, moneda euro, yenul japonez şi lira sterlină.

Coș valutar: modalitate de crearea a unui etalon artificial de valoare și a unui instrument de rezervă[71]. Uneori, valoarea unei monede se poate exprima în raport cu valoarea mai multor monede, care formează așa-numitul coș valutar. Stabilirea unui coș valutar presupune alegerea valutelor care vor fi incluse în coș și determinarea ponderii fiecărei valute în cadrul acestuia.

Valoarea unui DST se determină în dolari americani, pe baza următoarelor elemente:

a) ponderea fiecărei monede în cadrul coșului valutar, stabilită pe baza volumului exportului de bunuri și servicii al țărilor respective. De regulă, revizuirea ponderilor se realizează la fiecare cinci ani. Evoluția ponderii monedelor în coșul DST poate fi urmărită pe baza datelor din tabelul de mai jos:

Tabelul nr. 1 – Evoluția ponderii monedelor în coșul DST

Moneda		1981-1985	1986-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010
Dolarul american	USD	42	42	40	39	45	44
EURO/Marca germană	EUR/DEM	19	19	21	21	29 -	34 -
Francul francez	FRF	13	12	11	11	-	-
Yenul japonez	JPY	13	15	17	18	15	11
Lira sterlină	GBP	13	12	11	11	11	11

Sursa: http://www.imf.org

b) suma fixă din fiecare monedă a coșului, stabilită pe baza ponderii monedei în coș. Evoluția sumelor fixe aferente monedelor din coș este prezentată în tabelul următor.

Tabelul nr. 2 – Evoluția sumelor fixe aferente monedelor din coșul DST

Moneda	1981-1985	1986-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010
USD	0,5400	0,5270	0,5720	0,5820	0,5770	0,6320
EUR/DEM	0,4600	0,4520	0,4530	0,4460	0,4260 -	0,4100 -
FRF	0,7400	1,0200	0,8000	0,8130	-	-
JPY	34	33,400	31,800	27,200	21	18,4000
GBP	0.0710	0.0883	0.0812	0.105	0.0984	0.0903

Sursa: http://www.imf.org

[71] Kiriţescu Costin, *op. cit.*, p. 106.

De la 1 ianuarie 1999, Fondul Monetar Internațional a înlocuit suma fixă în mărci germane și francii francezi din structura coșului DST cu o cantitate echivalentă de euro, pe baza cursurilor de schimb dintre euro, marca germană și francul francez. Prin urmare, suma fixă în euro care a înlocuit marca germană a fost 0,1239, iar suma fixă în euro care a înlocuit francul francez a fost de 0,2280.

c) stabilirea valorii zilnice a DST prin însumarea echivalentelor în dolari americani ale sumelor fixe aferente monedelor din coș, pe baza cursului de schimb zilnic în raport cu dolarul de pe piața londoneză. Cursurile de schimb ale altor valute exprimate în DST sau în raport cu DST se pot stabili pe baza cotării valutelor respective în raport cu dolarul.

Exemplu: Valoarea unui DST exprimată în dolari americani, la data de 1 februarie 2008, s-a stabilit astfel:

Moneda	Suma fixă	Cursul de schimb în raport cu USD	Echivalentul în USD
USD	0,6320	1,00000	0,6320
EUR*	0,4100	1,49020	0,538453
JPY	18,4000	106,52000	0,153180
GBP*	0,0903	1,99150	0,176771
			1DST=1,50040USD

*EUR și GBP cotează indirect
Sursa: http://www.imf.org

Echivalentul în USD a sumei fixe aferente monedei americane este:

$$\left.\begin{array}{l} 1USD = 1USD \text{ (cursul dolarului în raport cu el însusi)} \\ 0,6320USD.....x \end{array}\right\} \Rightarrow 0,6320\ USD$$

Echivalentul în USD a sumei fixe aferente monedei euro se determină astfel:

$$\left.\begin{array}{l} 1EUR = 1,49020USD \\ 0,4100EUR.....x \end{array}\right\} \Rightarrow 0,4100 \times 1,49020 = 0,610982USD$$

Echivalentul în USD a sumei fixe aferente yenului japonez:

$$\left.\begin{array}{l} 1USD = 106,52000\ JPY \\ x.....18,4JPY \end{array}\right\} \Rightarrow 18,4/106,52 = 0,172738USD$$

Echivalentul în USD a sumei fixe aferente lirei sterline:

$$\left.\begin{array}{l} 1GBP = 1,99150USD \\ 0,0903GBP.....x \end{array}\right\} \Rightarrow 0,0903 \times 1,99150 = 0,179832USD$$

Prin urmare, valoarea unui DST exprimată în dolari americani este:

1DST=0,6320USD+0,610982USD+0,172738USD+0,179832USD

1DST=1,59555USD

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Valoarea unui DST exprimată, de pildă, în yeni japonezi, se determină astfel:

1DST = 1,59555USD
1USD = 106,52JPY
(curs de schimb pe piata valutara din Tokyo) ⇒ 1DST= 169,96 JPY

Potrivit statutului FMI, DST îndeplineşte următoarele funcţii (a se vedea figura nr.1):

- funcţia de **etalon monetar internaţional**; prin DST se pot exprima parităţile şi cursurile valutare;
- funcţia de **instrument de credit**. DST serveşte în calitate de mijloc de procurare de valută convertibilă de la o ţară membră a FMI;
- funcţia de **instrument de rezervă**. DST reprezintă un activ de rezervă ce figurează în structura rezervelor internaţionale ale ţărilor, alături de rezervele de valută şi aur;
- funcţia de **mijloc de plată** în anumite operaţiuni derulate între FMI şi ţările membre (plata de dobânzi şi comisioane datorate FMI)

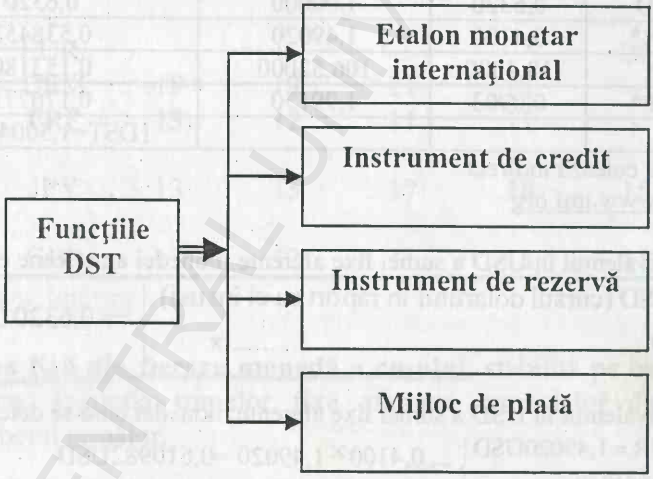

Figura nr. 1 – Funcţiile DST

În calitate de activ de rezervă, DST este purtător de dobândă. Rata dobânzii la DST se determină săptămânal, pe baza mediei ponderate a ratelor dobânzilor pentru instrumentele pe termen scurt de pe pieţele monetare ale statelor ale căror monede intră în structura DST. Ponderile ratelor dobânzilor pentru fiecare monedă în rata dobânzii la DST sunt similare ponderilor fiecărei monede în coşul DST.

Utilizarea DST în calitate de instrument monetar prezintă anumite avantaje, dar şi dezavantaje.[72]

Printre avantajele utilizării DST amintim:

[72] Dardac Nicolae, Barbu Teodora, *op.cit.*, p. 135.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- grad de stabilitate mult mai ridicat comparativ cu cel al monedelor naţionale;
- emisiunea de DST nu conduce la apariţia deficitelor balanţelor de plăţi externe;
- Drepturile Speciale de Tragere sunt alocate în mod gratuit de către FMI şi, prin urmare, nu au loc imobilizări de active monetare comparativ cu alte tipuri de rezerve (aur, monede naţionale).

Însă, utilizarea DST prezintă anumite inconveniente, printre care:

- nu îndeplineşte toate funcţiile unei monede internaţionale; DST nu este un mijloc direct de plată, ci indirect, prin convertirea sa în valute;
- circulă doar între autorităţile monetare (FMI, BRI, bănci centrale);
- se poate înregistra inflaţie sau deflaţie de DST, în condiţiile în care deciziile de emisiune ale FMI se bazează pe evaluări eronate;
- repartizarea alocărilor de DST se realizează în funcţie de cota de participare a fiecărei ţări la FMI astfel că ţările dezvoltate primesc majoritatea alocărilor în timp ce ţările în curs de dezvoltare primesc alocările cele mai mici.

În concluzie, deşi în cadrul celui de-al doilea amendament la statutul FMI (ratificat în aprilie 1978) s-a prevăzut sporirea rolului DST în calitate de activ de rezervă al ţărilor membre, în realitate, o asemenea evoluţie nu a avut loc. De pildă, în martie 2004, rezervele internaţionale constituite în DST reprezentau doar în jur de 3,65% din totalul rezervelor internaţionale[73]. Cu toate acestea, DST rămâne un instrument monetar mai stabil comparativ cu monedele naţionale. Această stabilitate este conferită de metoda coşului valutar şi se explică prin faptul că evoluţiile în sens diferit ale monedelor din structura coşului se compensează parţial, asigurând, pe ansamblu, o stabilitate relativă Drepturilor Speciale de Tragere.

Exemplu: Determinarea ratei dobânzii la DST

Rata dobânzii la DST se determină săptămânal, în ziua de vineri a fiecărei săptămâni pentru săptămâna următoare. Elementele care stau la baza calculului ratei dobânzii la DST sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Rata dobânzii la DST, pentru săptămâna 28 ianuarie- 3 februarie, 2008 (determinată în ziua de vineri, 25 ianuarie, 2008)

Moneda	Suma fixă (1)	Cursul de schimb în DST (2)	Rata dobânzii (% pe an) (3)	Rata dobânzii la DST (% pe an) (4)=(1)×(2)×(3)
EUR	0,4100	0,928034	4,0353	1,5354
JPY	18,4000	0,00589098	0,5350	0,0580
GBP	0,0903	1,24819	5,1200	0,5771
USD	0,6320	0,631101	2,3000	0,9174
			Total	3,0879
			Rata dobânzii la DST: 3,09 %	

[73] Cerna Silviu, ş.a., *op.cit.*, p. 60.

2.5.4. Moneda în relaţiile economice internaţionale

Schimburile economice internaţionale sunt exprimate în valută şi prin urmare sunt necesare operaţiuni de preschimbare a monedei unei ţări în moneda altei ţări. Pentru ca aceste operaţiuni să aibă loc este indispensabilă cunoaşterea raportului de valoare dintre monede.

Valută: moneda naţională a unei ţări deţinută de nerezidenţi.
Valoare paritară[74]: valoarea oficială a unei unităţi monetare naţionale, stabilită prin legea monetară a statului respectiv şi care serveşte la stabilirea parităţii. Valoarea paritară a unei monede se stabileşte în raport cu un etalon monetar.

Paritatea monetară reprezintă raportul de valoare dintre două monede, stabilit pe baza valorilor paritare ale acestora. În funcţie de modul de exprimare a valorilor paritare, paritatea monetară a cunoscut mai multe forme, şi anume:

- **paritatea metalică** sau **paritatea aur**, determinată ca raport de valoare între două monede, pe baza conţinutului lor în aur.

De exemplu, valoarea paritară a leului românesc era la 31 ianuarie 1954 de 0,148112g aur fin, iar a dolarului american de 0,888671g aur fin. Paritatea metalică (sau cursul oficial) USD/ROL se determina astfel:

$$\frac{0{,}888671}{0{,}148112} = 5{,}60 \text{ ROL/USD}$$

sau paritatea metalică ROL/USD: $\frac{0{,}148112}{0{,}888671} = 0{,}17$ USD/ROL

- **paritatea valutară** reprezintă raportul de valoare dintre două monede, în funcţie de valoarea lor oficială exprimată în raport cu o terţă valută luată ca bază de calcul.

De exemplu, valorile paritare ale lirei sterline (GBP) şi leului românesc (ROL) erau definite în raport cu dolarul american (USD), astfel: 1 USD = 0,4167 GBP, 1 USD = 5,60 ROL. Paritatea valutară dintre GBP şi ROL se determina astfel:

0,4167 GBP = 5,60 ROL
1GBP.....x => 1 GBP = 13,44 ROL sau
1 ROL = 0,0744 GBP

- **paritatea DST** reprezintă raportul de valoare dintre două monede, în funcţie de valoarea lor paritară exprimată în raport cu DST.

De exemplu, la un moment dat, valorile paritare ale lirei sterline (GBP) şi ale yenului japonez (JPY) erau definite în raport cu DST astfel:
1DST=0,4213GBP; 1DST=102,11JPY.

[74] Kiriţescu Costin, *op. cit.*, p. 311.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Paritatea GBP/JPY se determină astfel:

0,4213GBP=102,11JPY

1GBP..... .xJPY ⇒ 1GBP=242,3689JPY

Reducerea valorii paritare a unei monede poartă numele de **devalorizare**, iar majorarea valorii paritare se numeşte **revalorizare**. Devalorizarea stimulează exportul, frânează importul şi contribuie la reducerea şi chiar eliminarea deficitului balanţei de plăţi. Invers, revalorizarea scumpeşte exportul, ieftineşte importul şi serveşte în calitate de mijloc de corectare a excedentului balanţei de plăţi.

Exemple:

I Determinarea gradului de devalorizare şi revalorizare a monedelor

Poblema nr. 1

În anul 1971, dolarul american şi-a modificat conţinutul în aur de la 0,888671g la 0,818513g aur fin. Calculaţi gradul de devalorizare a dolarului american şi de apreciere a aurului.

Rezolvare

Gradul de devalorizare a dolarului american (G_{dv}^{USD}) se determină astfel:

$$G_{dv}^{USD} = \frac{Ca_0 - Ca_1}{Ca_0} \times 100, \text{ unde:}$$

Ca_0 – conţinutul în aur al dolarului american în momentul t_0;

Ca_1 – conţinutul în aur al dolarului american în momentul t_1.

$$G_{dv}^{USD} = \frac{0,888671 - 0,818513}{0,888671} \times 100 = 7,90\%$$

În anul 1971, dolarul american s-a devalorizat cu 7,90% faţă de perioada anterioară.

Gradul de apreciere a aurului (G_{ap}^{Au}) se determină astfel:

$$G_{ap}^{Au} = \frac{Ca_0 - Ca_1}{Ca_1} \times 100$$

$$G_{ap}^{Au} = \frac{0,888671 - 0,818513}{0,818513} \times 100 = 8,57\%$$

Aurul s-a apreciat cu 8,57% faţă de dolarul american devalorizat.

Problema nr. 2

La data de 24 octombrie 1969, marca germană şi-a modificat conţinutul în aur de la 0,222168g la 0,242806g aur fin. Determinaţi gradul de revalorizare a mărcii germane şi de depreciere a aurului.

Rezolvare

Gradul de revalorizare a mărcii germane (G_{rv}^{DEM}) se determină astfel:

$$G_{rv}^{DEm} = \frac{Ca_1 - Ca_0}{Ca_0} \times 100, \text{ unde:}$$

Ca_0 – conţinutul în aur al mărcii germane în momentul t_0;
Ca_1 – conţinutul în aur al mărcii germane în momentul t_1.

$$G_{rv}^{DEM} = \frac{0,242806 - 0,222168}{0,222168} \times 100 = 9,29\%$$

La data de 24 octombrie 1969, marca germană s-a revalorizat cu 9,28% faţă de perioada anterioară.

Gradul de depreciere a aurului (G_{dp}^{Au}) se determină astfel:

$$G_{dp}^{Au} = \frac{Ca_1 - Ca_0}{Ca_1} \times 100$$

$$G_{dp}^{Au} = \frac{0,242806 - 0,222168}{0,242806} \times 100 = 8,50\%$$

La data de 24 octombrie 1969, aurul s-a depreciat cu 8,50% faţă de marca germană revalorizată.

Problema nr. 3

La data de 18 noiembrie 1967, lira sterlină şi-a modificat conţinutul în aur fin de la 2,48828g la 2,13281g, în condiţiile în care dolarul american şi-a păstrat definiţia în aur de 0,888671g (stabilită la data de 31 ianuarie 1934). Calculaţi cursul paritar (oficial) GBP/USD şi, pe baza acestuia, gradul de modificare a celor două monede.

Rezolvare

a) Se determină cursul paritar (oficial) GBP/USD, înainte (momentul t_0) şi după (momentul t_1) modificarea conţinutului în aur al lirei sterline, astfel:

- la momentul t_0:

$$Cp_o GBP/USD = \frac{Ca_0^{GBP}}{Ca_0^{USD}}$$

- la momentul t_1:

$$Cp_1 GBP/USD = \frac{Ca_1^{GBP}}{Ca_1^{USD}}, \text{ unde:}$$

Cp_0GBP/USD, Cp_1GBP/USD – cursul paritar vechi şi respectiv nou;

Ca_0^{GBP}, Ca_1^{GBP} – conţinutul în aur al GBP, vechi şi respectiv nou;

Ca_0^{USD}, Ca_1^{USD} – conţinutul în aur al USD, vechi şi respectiv nou ($Ca_0^{USD}=Ca_1^{USD}$ pentru că dolarul american şi-a păstrat definiţia în aur).

$$Cp_o GBP/USD = \frac{2,48828}{0,888671} = 2,8000 USD/GBP$$

$$Cp_1 GBP/USD = \frac{2,13281}{0,888671} = 2,4000 USD/GBP$$

Comparând cursul paritar (oficial) GBP/USD la cele două momente (t_0 şi t_1), se constată o devalorizare a lirei sterline şi o repreciere a dolarului american.

BCU BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ LIBRARY

b) Pe baza cursului paritar la cele două momente (t_0 și t_1), se determină gradul de devalorizare a lirei sterline (G_{dv}^{GBP}) și de repreciere a dolarului american (G_{rp}^{USD}), astfel:

$$G_{dv}^{GBP} = \frac{Cp_0 - Cp_1}{Cp_0} \times 100$$

$$G_{dv}^{GBP} = \frac{2,8000 - 2,4000}{2,8000} \times 100 = 14,29\%$$

La data de 18 noiembrie 1967, lira sterlină s-a devalorizat cu 14, 29% față de perioada anterioară.

$$G_{rp}^{USD} = \frac{Cp_0 - Cp_1}{Cp_1} \times 100$$

$$G_{rp}^{USD} = \frac{2,8000 - 2,4000}{2,4000} \times 100 = 16,67\%$$

La data de 18 noiembrie, dolarul american s-a repreciat cu 16,67% față de lira sterlină devalorizată.

Problema nr. 4

La data de 24 octombrie 1969, marca germană și-a modificat conținutul în aur de la 0,222168g la 0,242806g, în condițiile în care lira sterlină și-a păstrat definiția în aur de 2,13281g (stabilită la data de 18 noiembrie 1967). Calculați cursul paritar (oficial) GBP/DEM și, pe baza acestuia, gradul de modificare a celor două monede.

Rezolvare

a) se determină cursul paritar (oficial) GBP/DEM, înainte (momentul t_0) și după (momentul t_1) modificarea conținutului în aur al mărcii germane, astfel:

- la momentul t_0:

$$Cp_oGBP/DEM = \frac{Ca_0^{GBP}}{Ca_0^{DEM}}$$

- la momentul t_1:

$$Cp_1GBP/DEM = \frac{Ca_1^{GBP}}{Ca_1^{DEM}}$$, unde:

Cp_0GBP/DEM, Cp_1GBP/DEM – cursul paritar vechi și respectiv nou GBP/DEM;

Ca_0^{GBP}, Ca_1^{GBP} – conținutul în aur al GBP, vechi și respectiv nou ($Ca_0^{GBP}=Ca_1^{GBP}$ pentru că lira sterlină și-a păstrat definiția în aur);

Ca_0^{DEM}, Ca_1^{DEM} – conținutul în aur al mărcii germane, vechi și respectiv nou.

$$Cp_oGBP/DEM = \frac{2,13281}{0,222168} = 9,6000 DEM/GBP$$

$$Cp_1GBP/DEM = \frac{2,13281}{0,242806} = 8,7840 DEM/GBP$$

Comparând cursul paritar (oficial) GBP/DEM la cele două momente (t_0 și t_1), se

constată revalorizarea mărcii germane şi deprecierea lirei sterline.

b) Pe baza cursului paritar la cele două momente (t_0 şi t_1), se determină gradul de revalorizare a mărcii germane (G_{rv}^{DEM}) şi de depreciere a lirei sterline (G_{dp}^{GBP}), astfel:

$$G_{rv}^{DEM} = \frac{Cp_0 - Cp_1}{Cp_0} \times 100$$

$$G_{rv}^{DEM} = \frac{9{,}6000 - 8{,}7840}{9{,}6000} \times 100 = 8{,}50\%$$

La data de 24 octombrie 1969, marca germană s-a revalorizat cu 8,50% faţă de perioada anterioară.

$$G_{dp}^{GBP} = \frac{Cp_0 - Cp_1}{Cp_1} \times 100$$

$$G_{dp}^{GBP} = \frac{9{,}6000 - 8{,}7840}{8{,}7840} \times 100 = 9{,}29\%$$

La data de 24 octombrie 1969, lira sterlină s-a depreciat cu 9,29% faţă de marca germană revalorizată.

II Determinarea gradului de depreciere şi repreciere a monedelor

Problema nr. 1

Pe data de 5 februarie 2007, pe piaţa valutară din Zürich, presupunem un curs de schimb USD/CHF de: 1USD=1,2910CHF. Pe data de 10 martie 2007, cursul de schimb USD/CHF, presupunem că, s-a situat la nivelul de 1USD=1,2970CHF. Calculaţi gradul de modificare a celor două monede.

Rezolvare

Pe baza informaţiilor prezentate, se constată deprecierea francului elveţian şi reprecierea dolarului american.

Gradul de depreciere a francului elveţian (G_{dp}^{CHF}) se determină astfel:

$$G_{dp}^{CHF} = \frac{Cv_1 - Cv_0}{Cv_0} \times 100, \text{ unde:}$$

Cv_1, Cv_0 – cursul valutar în momentul t_1, respectiv momentul t_0

$$G_{dp}^{CHF} = \frac{1{,}2970 - 1{,}2910}{1{,}2910} \times 100 = 0{,}47\%$$

Pe data de 10 martie 2007, pe piaţa valutară din Zürich se constată o depreciere a francului elveţian cu 0,47% faţă de 5 februarie 2007.

Gradul de depreciere a dolarului american (G_{rp}^{USD}) se determină astfel:

$$G_{rp}^{USD} = \frac{Cv_1 - Cv_0}{Cv_1} \times 100$$

$$G_{rp}^{USD} = \frac{1{,}2970 - 1{,}2910}{1{,}2970} \times 100 = 0{,}46\%$$

Pe data de 10 martie 2007, pe piaţa valutară din Zürich, se constată o repreciere a dolarului american cu 0,46% faţă de francul elveţian depreciat.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Problema nr. 2

Pe data de 10 mai 2006, pe piața valutară din Londra, presupunem că, raportul de schimb GBP/EUR s-a situat la nivelul de 1GBP=1,4350EUR. Pe data de 3 ianuarie 2007, cursul de schimb GBP/EUR s-a situat la nivelul de 1GBP=1,4843EUR. Calculați gradul de modificare a celor două monede.

Rezolvare

Pe piața valutară din Londra, se constată reprecierea lirei sterline și deprecierea monedei euro.

Gradul de repreciere al lirei sterline (G_{rp}^{GBP}) și de depreciere a monedei euro (G_{dp}^{EUR}) se determină astfel:

$$G_{rp}^{GBP} = \frac{Cv_1 - Cv_0}{Cv_0} \times 100$$

$$G_{dp}^{EUR} = \frac{Cv_1 - Cv_0}{Cv_1} \times 100$$

$$G_{rp}^{GBP} = \frac{1,4843 - 1,4350}{1,4350} \times 100 = 3,44\%$$

$$G_{dp}^{EUR} = \frac{1,4843 - 1,4350}{1,4843} \times 100 = 3,32\%$$

Prin urmare, pe data de 3 ianuarie 2007, pe piața valutară din Londra se constată o repreciere a lirei sterline cu 3,44% față de data de 10 mai 2006 și o depreciere a monedei euro cu 3,32% față de lira sterlină repreciată.

Problema nr. 3

Pe data de 4 septembrie 2006, cursul valutar EUR/RON la Banca Comercială „X" s-a situat la nivelul de 1EUR=3,5250RON. Pe data de 7 februarie 2007, cursul valutar EUR/RON, la aceeași bancă, s-a situat la nivelul de 1 EUR=3,3678RON. Calculați gradul de modificare a celor două monede.

Rezolvare

Pe baza informațiilor prezentate, se constată reprecierea leului românesc și deprecierea monedei euro.

Gradul de repreciere a leului românesc (G_{rp}^{RON}) și de depreciere a monedei euro se determină astfel:

$$G_{rp}^{RON} = \frac{Cv_0 - Cv_1}{Cv_0} \times 100$$

$$G_{dp}^{EUR} = \frac{Cv_0 - Cv_1}{Cv_1} \times 100$$

$$G_{rp}^{RON} = \frac{3,5250 - 3,3678}{3,5250} \times 100 = 4,46\%$$

$$G_{dp}^{EUR} = \frac{3,5350 - 3,3678}{3,3678} \times 100 = 4,67\%$$

În concluzie, la data de 7 februarie 2007, leul românesc a înregistrat o

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

repreciere cu 4,46% față de data de 4 septembrie 2006. Moneda euro s-a depreciat cu 4,67% față de leul românesc repreciat.

III Impactul deprecierii și reprecierii monedelor asupra exporturilor și importurilor

3.1. Impactul deprecierii monedei naționale asupra exporturilor

Problema nr. 1

O firmă din Japonia exportă mărfuri în valoare de 500.000USD în SUA, cu decontarea tranzacției comerciale peste 30 de zile. La data încheierii tranzacției comerciale, cursul de schimb USD/JPY s-a situat la nivelul de 1USD=118,30JPY. La data decontării creanței comerciale, yenul japonez s-a depreciat, cursul de schimb USD/JPY fiind de 1USD=120JPY.

a) Arătați impactul deprecierii yenul japonez asupra exportatorului și importatorului;

b) În cazul în care firma din Japonia exportă mărfuri în valoare de 59.150.000JPY, arătați impactul deprecierii yenului japonez asupra exportatorului și importatorului.

Rezolvare

a) Valoarea contractului de export se exprimă în dolari americani.

- la data încheierii tranzacției comerciale (t_0):
  - exportatorul japonez ar fi încasat suma de 59.150.000JPY (500.000USD × 118,30JPY/USD)
  - importatorul american ar fi cheltuit suma de 500.000USD
- la data decontării tranzacției comerciale (t_1):
  - exportatorul japonez încasează 60.000.000JPY (500.000USD × 120JPY/USD)
  - importatorul american cheltuiește suma de 500.000USD.

Prin urmare, deprecierea yenului japonez stimulează exporturile exprimate în dolari americani deoarece exportatorul a încasat, în monedă națională (depreciată), o sumă mai mare cu 850.000JPY(60.000.000JPY-59.150.000JPY). Importatorul american plătește aceeași sumă în monedă națională (500.000USD) și nu este afectat direct de deprecierea yenului japonez.

b) Valoarea contractului de export se exprimă în yeni japonezi

- la data încheierii tranzacției comerciale (t_0):
  - exportatorul japonez ar fi încasat suma de 59.150.000JPY
  - importatorul american ar fi cheltuit suma de 500.000USD (59.150.000JPY:118,30JPY/USD).
- la data decontării tranzacției comerciale (t_1):
  - exportatorul japonez încasează efectiv suma de 59.150.000JPY
  - importatorul american cheltuiește efectiv suma de 492.917USD(59.150.000JPY:120JPY/USD).

Exportatorul japonez încasează aceeași sumă (59.150.000JPY) și, prin urmare, nu este afectat direct de deprecierea monedei naționale. În schimb, importatorul american înregistrează o economie (cheltuiește o sumă mai mică) în sumă de 7.083USD (500.000USD-492.917USD), ceea ce îl stimulează să-și sporească importurile exprimate în yeni japonezi.

3.2. Impactul reprecierii monedei naționale asupra exporturilor

Problema nr. 1

O firmă din Marea Britanie exportă mărfuri în valoare de 1.000.000EUR în Franța. La data încheierii tranzacției comerciale, cursul valutar GBP/EUR s-a situat la nivelul de 1GBP=1,4830EUR. La data decontării tranzacției comerciale, lira sterlină s-a repreciat, cursul valutar GBP/EUR fiind de 1GBP=1,4970EUR.

a) Arătați impactul reprecierii lirei sterline asupra exportatorului și importatorului;

b) Arătați impactul reprecierii lirei sterline asupra exportatorului și importatorului, în condițiile în care firma din Marea Britanie exportă mărfuri în valoare de 674.308,83GBP.

Rezolvare

a) Valoarea contractului de export se exprimă în euro.

- la data încheierii tranzacției comerciale (t_0):
  - exportatorul din Marea Britanie ar fi încasat suma de 674.308,83GBP (1.000.000EUR:1,4830EUR/GBP).
  - importatorul francez ar fi plătit suma de 1.000.000EUR.
- la data decontării tranzacției comerciale (t_1):
  - exportatorul din Marea Britanie încasează efectiv suma de 668.002,67GBP (1.000.000EUR:1,4970EUR/GBP)
  - importatorul francez plătește suma de 1.000.000EUR.

Reprecierea lirei sterline descurajează exporturile din Marea Britanie, exprimate în euro, deoarece firma exportatoare încasează o sumă mai mică cu 6.306,16GBP (674.308,83-668.002,67). Importatorul francez nu este afectat de reprecierea lirei sterline pentru că plătește aceeași sumă (1.000.000EUR).

b) Valoarea contractului de export se exprimă în lire sterline.

- la data încheierii tranzacției comerciale (t_0):
  - exportatorul din Marea Britanie ar fi încasat suma de 674.308,83GBP.
  - importatorul francez ar fi cheltuit suma de 1.000.000EUR (674.308,83GBP × 1,4830EUR/GBP).
- la data decontării tranzacției comerciale (t_1):
  - exportatorul din Marea Britanie încasează suma de 674.308,83GBP.
  - importatorul francez cheltuiește efectiv suma de 1.009.440,31EUR.

Exportatorul din Marea Britanie încasează aceeași sumă (674.308,83GBP) și, prin urmare, nu este afectat de reprecierea monedei naționale. În schimb, importatorul francez cheltuiește o sumă mai mare cu 9.440,31EUR (moneda sa națională s-a depreciat), ceea ce îl determină să-și restrângă importurile din Marea Britanie, exprimate în lire sterline.

3.3. Impactul deprecierii monedei naționale asupra importurilor

Problema nr. 1

O firmă din SUA importă mărfuri în valoare de 700.000EUR din Germania. La data încheierii tranzacției comerciale, cursul valutar EUR/USD s-a situat la nivelul de 1EUR=1,2820USD, iar până la data scadenței datoriei comerciale, cursul valutar EUR/USD a ajuns la nivelul de 1EUR=1,3010USD.

a) Arătați impactul deprecierii dolarului american asupra importatorului și exportatorului.

b) În condițiile în care firma din SUA importă mărfuri în valoare de

897.400USD, arătați impactul deprecierii dolarului american asupra părților din contract.

Rezolvare

a) Valoarea contractului de import se exprimă în euro

- la data încheierii tranzacției comerciale (t_0):
  - importatorul american ar fi cheltuit suma de 897.400USD (700.000EUR × 1,2820USD/EUR)
  - exportatorul german ar fi încasat suma de 700.000EUR.
- la data decontării tranzacției comerciale (t_1):
  - importatorul american cheltuiește efectiv suma de 910.700USD (700.000EUR × 1,3010USD/EUR)
  - exportatorul german încasează suma de 700.000EUR.

În concluzie, deprecierea dolarului american descurajează importurile americane din Germania, exprimate în euro, întrucât firma importatoare cheltuiește o sumă mai mare cu 13.300USD. În schimb, exportatorul din Germania nu este afectat direct de deprecierea dolarului american (respectiv reprecierea monedei euro) pentru că încasează aceeași sumă (700.000EUR).

b) Valoarea contractului de export se exprimă în dolari americani.

- la data încheierii tranzacției comerciale (t_0):
  - importatorul american ar fi plătit suma de 897.400USD
  - exportatorul german ar fi încasat suma de 700.000EUR (897.400USD:1,2820USD/EUR)
- la data decontării tranzacției comerciale (t_1):
  - importatorul american plătește efectiv suma de 897.400USD;
  - exportatorul german încasează efectiv suma de 689.777EUR.

În concluzie, importatorul american cheltuiește aceeași sumă (897.400USD) și, prin urmare, nu este afectat direct de deprecierea monedei naționale (valoarea contractului de import se exprimă în USD). Exportatorul german încasează o sumă mai mică cu 10.223EUR (moneda națională s-a repreciat), ceea ce-l determină să-și restrângă exporturile exprimate în dolari americani.

3.4. Impactul reprecierii monedei naționale asupra importurilor

Problema nr. 1

O firmă din România importă mărfuri în valoare de 500.000EUR. La data încheierii tranzacției comerciale, cursul de schimb EUR/RON s-a situat la nivelul de 1EUR=3,5250RON. La data decontării tranzacției comerciale, leul românesc s-a repreciat, cursul de schimb EUR/RON fiind de 1EUR=3,3678RON. Arătați impactul reprecierii leului românesc asupra importatorului.

Rezolvare

- la data încheierii tranzacției comerciale (t_0):
  - importatorul ar fi cheltuit suma de 1.762.500RON (500.000EUR × 3,5250RON/EUR)-
- la data decontării tranzacției comerciale (t_1):
  - importatorul cheltuiește efectiv suma de 1.683.900RON (500.000EUR × 3,3678RON/EUR).

În concluzie, importatorul din România cheltuiește o sumă mai mică cu 78.600RON (1.762.500RON-1.683.900RON), ca urmare a reprecierii monedei naționale, ceea ce îl determină să-și sporească importurile exprimate în euro.

Conceptul de paritate monetară a fost utilizat în condițiile etalonului aur (cu variantele sale) și cursurilor de schimb fixe.

Cursul valutar (numit și curs de schimb sau rată de schimb) reprezintă raportul de valoare real (pe piață) dintre două monede sau prețul efectiv al unei unități sau a 100 de unități monetare ale unei țări, exprimat în moneda altei țări.

Cursurile valutare pot fi clasificate în funcție de mai multe criterii, printre care:

a) **După modul de formare**, se distinge:
   - **cursul valutar oficial**[75], care se stabilește de către autoritatea monetară a unui stat pe baza parității monedelor în cauză (curs valutar paritar) sau pe baza unei înțelegeri cu alte state (curs valutar convențional).
   - **Cursul valutar de piață** - se stabilește pe piața valutară, în funcție de cererea și oferta de valută a unei țări.

b) **După modul de variație**, se pot distinge:
   - **cursuri fixe**, stabilite de către autoritățile monetare și menținute la același nivel prin intervenția acestora pe piața valutară (prin vânzare și cumpărare de valută);
   - **cursuri fluctuante** – sunt cursurile care se abat de la cele fixe în anumite marje;
   - **cursuri flotante** (sau flexibile) – sunt cursurile stabilite prin jocul liber al cererii și ofertei de valută.

Formarea cursului de schimb a înregistrat modificări esențiale în decursul timpului. În condițiile etalonului aur clasic funcționa un mecanism de reglare automată a cursurilor de schimb numit **mecanismul „punctelor aur"** ***(points d'or)***. „Punctele aur" au reprezentat limitele între care putea fluctua spontan cursul valutar și erau determinate de cheltuielile cu transportul, asigurarea și ambalarea aurului.

În condițiile etalonului aur-monedă, plățile dintre parteneri situați în țări diferite se puteau efectua fie în aur, fie în devize. Utilizarea aurului pentru stingerea unei datorii față de străinătate implica transportul aurului și, implicit, cheltuieli cu transportul, asigurarea și ambalarea lui. Pe de altă parte, stingerea datoriei se putea realiza și cu ajutorul devizelor. Atât importatorul (debitorul), cât și exportatorul (creditorul) puteau opta pentru varianta pe care o considerau mai avantajoasă.

Importatorul (debitorul) alegea varianta care presupunea cele mai mici cheltuieli în monedă națională pentru a-și achita datoria față de partenerul străin.

Punctul la care importatorul solicită plata datoriei în aur și nu în devize se numește **punct superior** (de ieșire) **al aurului**. La acest nivel, moneda străină atinge cursul de schimb maxim pentru că la un curs mai mare nu se vor găsi

[75] Voinea Gheorghe, *op. cit.*, p. 64.

cumpărători de devize astfel că debitorul prefera să cumpere aur pentru a-şi onora datoria faţă de exportator. Relaţia de calcul[76] este următoarea:

$Ps = Cp + Cp \times p_{ch} = Cp(1 + p_{ch})$, în care:

Ps – punctul superior al aurului;

Cp – cursul paritar;

P_{ch}, – ponderea cheltuielilor cu transportul, asigurarea şi ambalarea aurului.

În mod asemănător, exportatorul (creditorul) avea de ales între cele două variante, optând pentru aceea care îi aducea un maximum de încasări în monedă naţională.

Punctul la care exportatorul (creditorul) solicită încasarea creanţei în aur şi nu în devize reprezintă **punctul inferior** (de intrare) **al aurului**. La acest nivel, cursul de schimb al monedei străine este minim pentru că la un curs mai mic nu se vor găsi vânzători de devize astfel că exportatorul (creditorul) preferă să solicite încasarea creanţei în aur. Relaţia de calcul este următoarea:

$Pi = Cp - Cp \times p_{ch} = Cp(1 - p_{ch})$, în care:

Pi – punctul inferior (de intrare) al aurului.

Varianta cursului de schimb în condiţiile „punctelor aur" poate fi reprezentată grafic astfel:

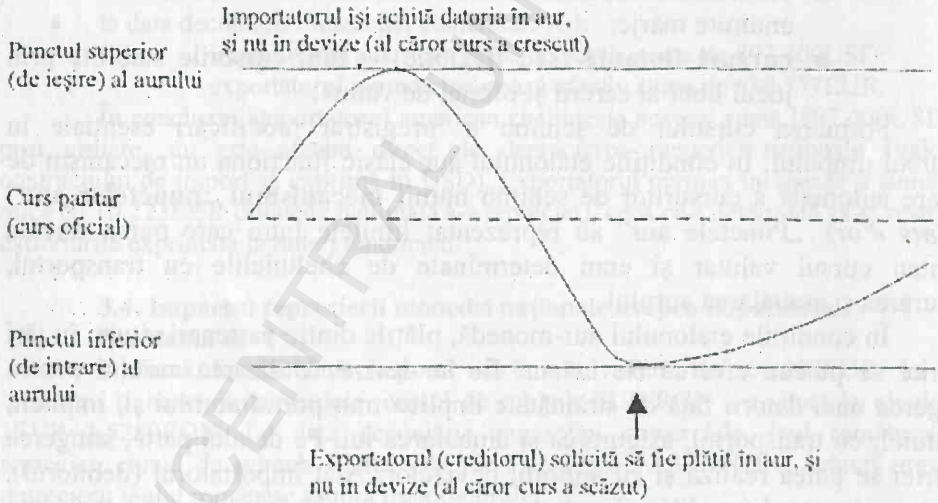
Importatorul îşi achită datoria în aur,
şi nu în devize (al căror curs a crescut)
Punctul superior
(de ieşire) al aurului
Curs paritar
(curs oficial)
Punctul inferior
(de intrare) al
aurului
Exportatorul (creditorul) solicită să fie plătit în aur, şi
nu în devize (al căror curs a scăzut)

„Punctele aur" au limitat creşterea, respectiv scăderea cursului monedei străine, ca urmare a comportamentului importatorilor (debitorilor), respectiv al exportatorilor (creditorilor).

În concluzie, mecanismul „punctelor aur" a asigurat stabilitatea relativă a cursurilor valutare până la primul război mondial, când etalonul aur clasic s-a prăbuşit şi, prin urmare, mecanismul „punctelor aur" nu a mai fost utilizat.

[76] Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin, *op. cit.*, p. 38.

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

După primul război mondial și până la Conferința Monetară și Financiară Internațională de la Bretton Woods (iulie 1944), cursurile de schimb se formau liber pe piață, fără să existe vreo limită a abaterii lor de la paritate.

În urma acordurilor de la Bretton Woods au fost instituite cursurile fixe cu abatere de la paritate de ±1%, iar din decembrie 1971 marja de fluctuație a fost lărgită la ± 2,25%. Spre deosebire de „punctele aur", care au reprezentat o formă de limitare „naturală" (spontană) a abaterii cursului de la paritate, în condițiile cursurilor fixe, instituite în urma acordurilor de la Bretton Woods, limitarea abaterii cursurilor de la paritate se realiza prin intervenții ale autorităților monetare[77].

De exemplu, avem în vedere cursul fix (paritatea monetară) USD/DEM, determinat pe baza definițiilor în aur (1 USD = 0,888671 g de aur fin, 1 DEM = 0,222168 g de aur fin). Abaterea cursului de schimb de la paritate era limitată la nivelul de ± 1%:

$$\text{Cursul fix (paritatea monetară) USD/DEM} = \frac{0{,}888671}{0{,}222168} = 4 \text{ DEM/USD}$$

Limita superioară a abaterii cursului de la paritate:
Cursul fix + 1% × Cursul fix = 4,04 DEM/USD

Limita inferioară a abaterii cursului de la paritate:
Cursul fix – 1% × Cursul fix = 3,96 DEM/USD

Dacă cursul de piață USD/DEM creștea cu mai mult de 1% față de cel fix, Banca Germaniei (Bundensbank) trebuia să intervină pe piața valutară pentru readucerea cursului în marjele prevăzute, prin vânzare de dolari în schimbul mărcilor germane.

În situația inversă, dacă cursul de piață USD/DEM scădea cu mai mult de 1% față de cel fix, Banca Germaniei trebuia să intervină prin cumpărare de dolari în schimbul mărcilor germane.

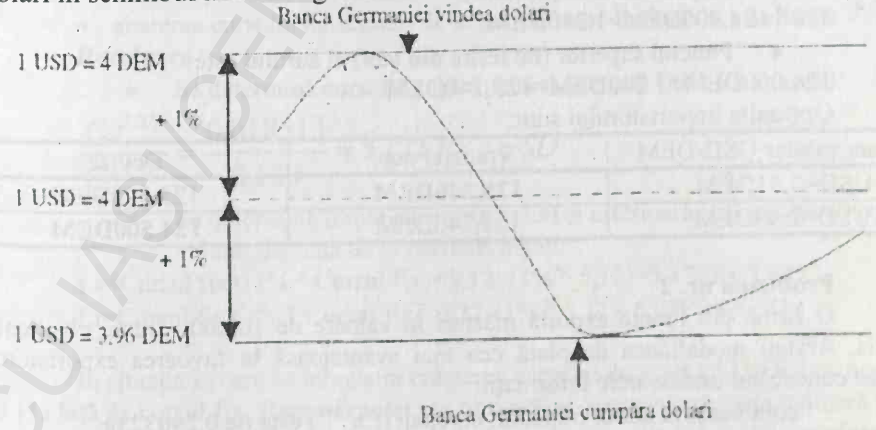

[77] Turliuc Vasile, Cocriș Vasile, *op. cit.*, p. 38.

Prin operațiunile de vânzare și de cumpărare de dolari efectuate de Banca Germaniei, cursul de piață era readus în marjele stabilite.

În decembrie 1971, marjele de fluctuație au fost lărgite de la ±1% la ±2,25%, iar limitarea abaterii cursurilor de la paritate s-a realizat, în mod asemănător, prin intervenții ale băncilor de emisiune pe piețele valutare.

Exemple

IV Mecanismul „punctelor aur"

Problema nr. 1

O firmă din Germania importă mărfuri în valoare de 50.000USD din SUA. Arătați modalitatea de plată cea mai avantajoasă pentru importator cunoscând următoarele informații:

- conținutul în aur al dolarului american (Ca^{USD}) este de 0,888671g;
- conținutul în aur al mărcii germane (Ca^{DEM}) este de 0,358423g;
- cheltuielile cu remiterea aurului în străinătate reprezintă 1% din valoarea transportului (sunt suportate de partenerul comercial care inițiază plata în aur; în problema noastră – importatorul);
- cursul de schimb USD/DEM pe piața valutară din Frankfurt este: a) 1USD=2,51DEM; b) 1USD=2,49DEM.

Rezolvare

- Se determină cursul paritar USD/DEM (Cp), astfel:

$$CpUSD/DEM = \frac{Ca^{USD}}{Ca^{DEM}} = \frac{0,888671}{0,358423} = 2,48$$

CpUSD/DEM este: 1USD=2,48DEM

- Se calculează echivalentul în mărci germane a valorii contractului de import (50.000USD) la cursul paritar:

50.000USD × 2,48DEM/USD=124.000DEM

- Se determină mărimea cheltuielilor cu remiterea aurului în străinătate (suportate de importator):

1% × 124.000DEM=1.240DEM

- Punctul superior (de ieșire din țară) al aurului este:

124.000DEM+1.240DEM=125.240DEM

Opțiunile importatorului sunt:

Curs valutar USD/DEM	Transfer aur	Devize
a) 1USD=2,51DEM	**125.240DEM**	125.500DEM
b) 1USD=2,49DEM	125.240DEM	**124.500DEM**

Problema nr. 2

O firmă din Franța exportă mărfuri în valoare de 100.000 franci elvețieni în Elveția. Arătați modalitatea de plată cea mai avantajoasă în favoarea exportatorului francez cunoscând următoarele informații:

- conținutul în aur al francului elvețian (Ca^{CHF}) este de 0,290323g;
- conținutul în aur al francului francez (Ca^{FRF}) este de 0,05895g;

– cheltuielile cu remiterea aurului în străinătate reprezintă 1% din valoarea transportului (sunt suportate de exportator în cazul în care solicită încasarea creanței în aur).

– cursul de schimb CHF/FRF este: a) 1CHF=4,90FRF; b) 1CHF=4,86FRF.

Rezolvare

- Se determină cursul paritar CHF/FRF (Cp), astfel:

$$CpCHF/FRF = \frac{Ca^{CHF}}{Ca^{FRF}} = \frac{0,290323}{0,05895} = 4,93$$

CpCHF/FRF este: 1CHF=4,93FRF

- Se calculează echivalentul în franci francezi a valorii contractului de export (100.000CHF) la cursul paritar:

100.000CHF × 4,93FRF/CHF=493.000FRF

- Se determină mărimea cheltuielilor cu remiterea aurului în străinătate (suportate de exportator):

1% × 493.000FRF=4.930FRF

- Punctul inferior (de intrare în țară) a aurului este:

493.000FRF - 4.930FRF =488.070FRF

Opțiunile exportatorului sunt:

Curs valutar CHF/FRF	Transfer aur	Devize
a) 1CHF=4,90FRF	488.070FRF	**490.000FRF**
b) 1CHF=4,86FRF	**488.070FRF**	486.000FRF

V. Tehnica cursurilor valutare fluctuante

Problema nr. 1

Reprezentați grafic și interpretați sensul și limitele de intervenție a Băncii Franței, cunoscând următoarele informații:

– conținutul în aur al USD este de 0,818513g;

– conținutul în aur al FRF este de 0,160g;

– abaterea cursului de schimb de la paritate este limitată la nivelul de ± 1%.

Rezolvare

- Se determină cursul fix (paritatea monetară) USD/FRF, astfel:

$$\frac{Ca^{USD}}{Ca^{FRF}} = \frac{0,818513}{0,160} = 5,12 FRF/USD$$

- Se determină limita superioară (Ls) și inferioară (Li) a abaterii cursului valutar de piață de la paritate, astfel:

Ls=Cursul fix+(1% × Cursul fix)=5,12+(1% × 5,12)=5,17FRF/USD

Li=Cursul fix-(1% × Cursul fix)=5,12-(1% × 5,12)=5,07FRF/USD

În situația în care se înregistra creșterea cursului de piață USD/FRF cu mai mult de 1% față de cursul fix, Banca Franței era obligată să intervină pe piața valutară pentru readucerea cursului în marja stabilită. Astfel, Banca Franței vindea dolari americani și în contrapartidă retragea moneda națională (a se vedea figura de mai jos).

În situația inversă, respectiv dacă cursul de piață USD/FRF scade cu mai mult

de 1% față de cursul fix, Banca Franței era obligată să intervină pe piața valutară pentru readucerea cursului în marja stabilită. Astfel, Banca Franței cumpăra dolari americani și în contrapartidă punea în circulație monedă națională (a se vedea figura de mai jos).

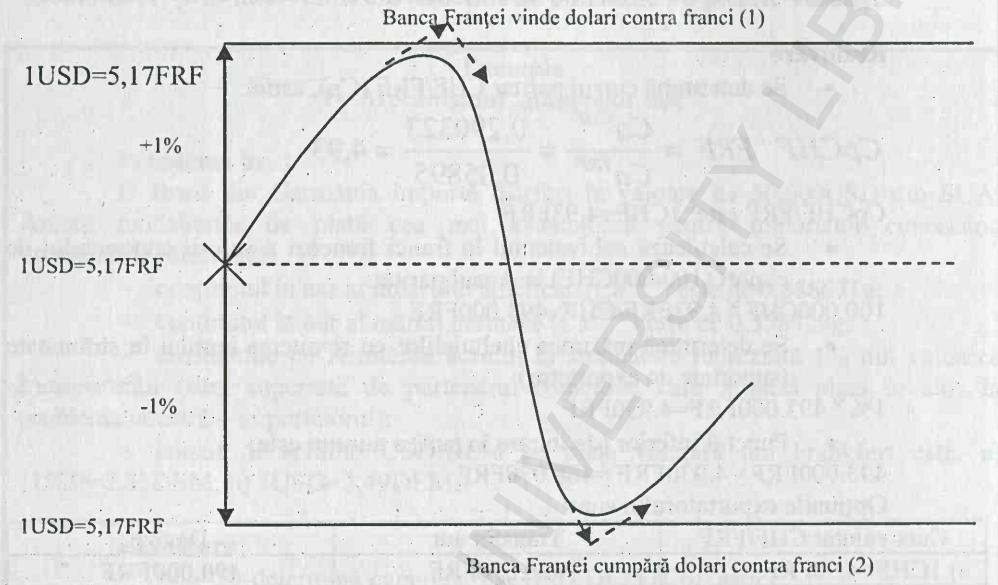

Din 1973 s-au instituit cursurile flotante, care sunt stabilite pe piața valutară în funcție de cererea și oferta de valută.

Piață valutară[78]: locul unde se confruntă cererea și oferta de valută și se stabilește cursul de schimb. Ea este formată din băncile și casele de schimb autorizate să vândă și să cumpere valută.

Flotarea cursurilor valutare se realizează în mai multe variante, și anume:

- **flotarea concertată** se manifestă în cazul în care unele țări stabilesc ca între monedele lor să se practice cursuri fixe sau fluctuante, iar în raport cu monedele altor țări cursurile să se stabilească pe piață, în funcție de cerere și ofertă;
- **flotarea neconcertată** se realizează în cazul în care cursul unei monede în raport cu celelalte monede se determină pe piața valutară;
- **flotarea pură („curată")** se aplică în situația în care cursul unei monede se formează pe piața valutară, fără vreo influență din partea autorității monetare;

[78] Voinea Gheorghe, *op. cit.*, p. 85.

BCU MICHAEL UNIVERSITY LIBRARY

- **flotarea impură („murdară")** se manifestă în cazul în care autoritățile monetare influențează modul de formare a cursului pe piață prin intervenții directe (vânzări - cumpărări de valută) și indirecte (politica ratei dobânzii) pe piața valutară.

Raportul de valoare dintre monede este influențat de o serie de factori, printre care: rata inflației, rata dobânzii, situația balanței de plăți externe, factori politici, factori psihologici.

Cursul de schimb reprezintă un instrument important de influențare a schimburilor economice internaționale. În condițiile cursurilor de schimb flotante, modificarea raporturilor de schimb dintre monede reflectă deprecierea unora și reprecierea altora.

Deprecierea exprimă scăderea puterii de cumpărare a unei monede și se reflectă în creșterea pe piață a cursului de schimb al monedei străine.

Deprecierea monedei naționale stimulează exporturile pentru că exportatorii încasează o sumă mai mare în monedă națională și frânează importurile pentru că importatorii cheltuiesc o sumă mai mare în monedă națională în vederea achitării mărfurilor procurate de pe piața externă.

Reprecierea exprimă creșterea puterii de cumpărare a unei monede și se reflectă în scăderea pe piață a cursului de schimb al monedei străine.

Reprecierea monedei naționale limitează exporturile pentru că exportatorii încasează o sumă mai mică în monedă națională și stimulează importurile pentru că importatorii cheltuiesc o sumă mai mică în vederea achitării mărfurilor procurate de pe piața externă.

Cotarea monedelor

Cotarea unei monede reprezintă operațiunea de stabilire și de publicare a cursului valutar. Cotarea se referă la modul de exprimare a raportului de valoare dintre două monede.

Pe plan internațional se cunosc două metode de cotare a monedelor, și anume:

a) cotarea directă (incertă);
b) cotarea indirectă (certă).

Cotarea directă semnifică numărul de unități de monedă națională ce corespunde unei unități de monedă străină. În cazul cotării directe, primul termen al egalității este reprezentat de moneda străină, iar al doilea termen este o sumă variabilă în monedă națională. Toate monedele, cu excepția lirei sterline și a monedei euro, cotează direct.

De exemplu, cotarea directă se exprimă astfel:

Pe piața valutară din Zurich	Pe piața valutară din Tokyo	Pe piața valutară din New York
1 USD = x CHF	1 USD = x JPY	1 CHF = x USD
100 JPY = y CHF	1 CHF = y JPY	100 JPY = y USD
100 DKK = z CHF	1 CAD = z JPY	100 DKK = z USD

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

Cotarea directă se numeşte incertă sau nesigură pentru că piaţa valutară nu exprimă direct (nemijlocit) echivalentul în monedă străină al unei unităţi monetare naţionale; acest echivalent se cunoaşte doar dacă se calculează.

Cotarea indirectă exprimă numărul de unităţi de moneda străină ce corespunde unei unităţi de monedă naţională. În cazul cotării indirecte, primul termen al egalităţii este reprezentat de moneda naţională, iar al doilea termen este o sumă variabilă de monedă străină. In Marea Britanie şi în ţările din zona euro cotarea este indirectă.

De exemplu, cotarea indirectă se prezintă astfel:

Pe piaţa valutară din Londra	Pe piaţa valutară din Frankfurt
1GBP = xUSD	1 EUR = x USD
1GBP = yCHF	1 EUR = yCHF
1GBP = zYPY	1 EUR = zJPY

Cotarea indirectă se numeşte certă sau sigură pentru că piaţa valutară exprimă direct (nemijlocit) suma variabilă de monedă străină ce revine unei unităţi de monedă naţională.

Metodele de cotare prezentate se referă doar la modul de exprimare a raportului de valoare dintre monede şi nu exercită nici o influenţă asupra acestuia.

Cursul de schimb se stabileşte în funcţie de cererea şi oferta de valută şi variază de la o piaţă valutară la alta, iar în cadrul aceleiaşi pieţe, de la o zi la alta şi chiar de la un moment al zilei la altul. Diferenţele de curs existente permit obţinerea de câştiguri prin operaţiuni cunoscute sub numele de arbitraj valutar.

Arbitrajul valutar constă în vânzarea şi cumpărarea de valută pe pieţele valutare în scopul protejării împotriva fluctuaţiei cursurilor, precum şi pentru obţinerea de câştiguri. Aceste câştiguri rezultă din: diferenţele de curs ce privesc aceeaşi valută, însă pieţe valutare diferite; diferenţele de curs ce privesc aceeaşi valută, aceeaşi piaţă valutară, dar la momente diferite; diferenţele de curs dintre două valute şi două pieţe valutare diferite. Prin operaţiunile de arbitraj valutar se produce o nivelare a cursurilor valutare pe diferite pieţe.

Întrebări

1. Definiți conceptul de sistem monetar.
2. Ce sunt sistemele monetare consuetudinare?
3. Care sunt principalele elemente ale unui sistem monetar clasic?
4. Enumerați principalele momente cronologice ale detașării aurului de la baza sistemelor monetare.
5. De ce momentul trecerii de la cursurile fixe la cele flotante este considerat un moment important al desprinderii sistemelor bănești de aur?
6. Ce reprezintă etalonul monetar și cum a evoluat acesta în timp?
7. De ce baterea monedelor de bilon a fost controlată întotdeauna de către stat, constituind un monopol exclusiv al acestuia?
8. Ce este moneda fiduciară și care sunt factorii care au contribuit la menținerea caracterului ei fiduciar?
9. Care au fost mecanismele de autoreglare a masei monetare în circulație în cadrul sistemelor bănești clasice?
10. Care sunt principalele diferențe dintre bancnotele clasice și cambiile comerciale în calitate de instrumente de plată?
11. Definiți conceptul de sistem monetar internațional.
12. Explicați necesitatea creării sistemului monetar internațional.
13. Care au fost principalele obiective urmărite la Conferința Monetară și Financiară Internațională din iulie 1944 (de la Bretton Woods)?
14. Care sunt trăsăturile de bază ale sistemului monetar internațional creat în iulie 1944, în urma acordurilor de la Bretton Woods?
15. Care sunt principiile așezate la baza mecanismelor de funcționare ale sistemului monetar internațional creat la Bretton Woods?
16. Definiți conceptul de paritate monetară.
17. Definiți cursurile valutare fixe, fluctuante și flotante.
18. Explicați funcționarea mecanismului „punctelor aur".
19. Care este deosebirea principală dintre cursurile de schimb în condițiile „punctelor aur" și cursurile de schimb fixe instituite în urma acordurilor de la Bretton Woods?
20. Ce impact are deprecierea monedei naționale asupra importurilor și exporturilor?
21. Ce exprimă cotarea directă și indirectă a monedelor?
22. Care sunt principalii factori ce influențează cursul valutar?
23. Definiți arbitrajul valutar.
24. Care sunt elementele ce stau la baza determinării valorilor unui DST în dolari americani?
25. Ce funcții îndeplinește coșul valutar DST?

Întrebări grilă

1. Sistemele monetare din Antichitate şi Evul Mediu s-au caracterizat, în principal, prin următoarele trăsături:
a) [x] fărâmiţare
b) [ ] centralizarea baterii monedei
c) [x] deteriorare
d) [x] lipsa de unitate a circulaţiei monetare la nivelul unei ţări

2. În funcţie de modalitatea de fixare a raportului valoric dintre cele două metale monetare, bimetalismul a cunoscut următoarele variante:
a) [x] bimetalismul integral
b) [x] bimetalismul parţial
c) [x] bimetalismul paralel
d) [x] bimetalismul compozit

3. În condiţiile bimetalismului în varianta sa integrală, dacă prin lege se stabilea un raport între aur şi argint de 1 la15.5, iar piaţă raportul era de 1 la16.5:
a) [ ] funcţiile monetare urmau a fi îndeplinite de aur
b) [ ] aurul era supraevaluat juridic
c) [x] aurul devine moneda bună
d) [ ] argintul era subevaluat juridic

4. Printre limitele utilizării cambiilor comerciale ca bani pot fi menţionate:
a) [x] lipsa de siguranţă a creditorului în debitor, în solvabilitatea şi buna sa credinţă
b) [x] inadaptarea lor la cerinţele efectuării unor plăţi în sume variabile
c) [ ] posibilitatea satisfacerii nevoilor de bani ale statului
d) [x] imposibilitatea plăţii salariilor, impozitelor şi a cumpărării mărfurilor din comerţul cu amănuntul

5. Printre avantajele folosirii etalonului aur-devize pot fi menţionate următoarele:
a) [x] posibilitatea lărgirii circulaţiei băneşti fără lărgirea corespunzătoare a bazei aur a emisiunii
b) [x] uşurinţa gestionării de către băncile centrale a rezervelor de aur şi valute, precum şi obţinerea unor
c) venituri sub formă de dobanzi
d) [ ] posibilitatea convertirii la banca de emisiune, de către deţinători, în orice moment, a bancnotelor în
e) monede sau lingouri de aur
f) [ ] stabilitatea foarte ridicată a monedei naţionale

BCU CLUJ UNIVERSITY LIBRARY

6. În urma acordurilor de la Bretton Woods (din iulie 1944):
a) [ ] s-au instituit cursurile valutare flotante
b) [x] dolarul american era singura monedă convertibilă în aur
c) [x] țările membre ale FMI aveau obligația să asigure menținerea echilibrului balanțelor de plăți externe
d) [ ] s-a instituit etalonul devize

7. Devalorizarea unei monede:
a) [ ] semnifică scăderea cursului de schimb
b) [ ] servește ca mijloc de corectare a excedentului balanței de plăți externe
c) [x] contribuie la eliminarea deficitului balanței de plăți externe
d) [x] exprimă reducerea valorii paritare a monedei respective

8. Cursurile flotante:
a) [ ] sunt cursurile care pot oscila în anumite limite
b) [ ] au fost instituite în decembrie 1971
c) [ ] sunt stabilite de autoritățile monetare și menținute la același nivel prin intervenții pe piața valutară
d) [x] sunt stabilite pe piața valutară, în funcție de cererea și oferta de valută
e) [x] se mai numesc și cursuri flexibile

9. Care din următoarele afirmații sunt adevărate cu privire la cotarea indirectă a monedelor:
a) [ ] exprimă numărul de unități de monedă națională ce corespund unei unități de monedă străină
b) [x] se mai numește cotare certă (sigură)
c) [ ] reprezintă un instrument important de influențare a schimbărilor economice internaționale
d) [x] primul termen al egalității este reprezentat de moneda națională, iar al doilea termen este o sumă variabilă de monedă străină
[ ] exercită o influență semnificativă asupra cursului de schimb

10. Care din următoarele afirmații sunt adevărate cu privire la DST:
a) [x] reprezintă un instrument monetar destinat satisfacerii nevoilor de lichidități internaționale ale statelor membre ale FMI
b) [ ] a fost instituit în anul 1959, în cadrul primului amendament la statutul FMI
c) apariția sa este legată de crizele înregistrate de etalonul devize
d) reprezintă un instrument monetar mai puțin stabil comparativ cu monedele naționale
e) la data creării sale, valoarea unui DST s-a determinat pe baza unui coș format din 16 monede ale țărilor membre ale FMI

BCU ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE LIBRARY

Bibliografie recomandată

1. Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994;
2. Cerna Silviu, ş.a- Economie monetară internaţională, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2005;
3. Dardac Nicolae, Barbu Teodora – *Monedă, Bănci şi Politici monetare*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2005;
4. Jinga Victor – *Moneda şi problemele ei contemporane*, vol. I-II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981;
5. Maioreanu Coloman – *Aurul şi criza relaţiilor valutar-financiare internaţionale*, Editura Academiei, Bucureşti, 1976;
6. Stoica Victor, Deaconu Petre – *Bani şi credit. Banii. Teoriile monetare. Administrarea banilor şi politica monetară*, Editura Economică, Bucureşti, 2003;
7. Teulon Frederic – *Sistemul monetar internaţional*, Editura Institutul European, Iaşi, 1997;
8. Tudorache, Dumitru – *Monedă, bănci, credit*, Editura Sylvi, Bucureşti, 2003;
9. Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 3

Moneda naţională şi sistemul monetar în România

Cuprinsul capitolului

3.1. Scurt istoric al evoluţiei circulaţiei monetare pe teritoriul românesc până la înfiinţarea sistemului monetar naţional
3.2. Legea monetară de la 1867
3.3. Legea de înfiinţare a Băncii Naţionale a României
3.4. Alte etape importante ale evoluţiei sistemului monetar naţional
3.5. Sistemul monetar naţional al României după 1989

Obiective

1. Cunoaşterea principalelor momente care au marcat în timp evoluţia sistemului monetar naţional
2. Cunoaşterea semnificaţiei şi a consecinţelor transformărilor pe care le-a cunoscut sistemul monetar naţional de la înfiinţare şi până în prezent

Cuvinte-cheie:

taler-leu, bani de socoteală, monedă-etalon, agio, Uniunea Latină, bilete ipotecare, lombard, revalorizare, stabilizare monetară

Introducere

Circulaţia monetară în spaţiul românesc a cunoscut în evoluţia sa numeroase momente importante, care i-au marcat existenţa, cum ar fi: baterea primelor monede naţionale în Moldova şi Ţara Românească, înfiinţarea primului sistem monetar naţional în urma legii de la 1867, înfiinţarea Băncii Naţionale a României, problemele monetare din perioada primului şi celui de-al doilea război mondial, cele din perioada conducerii prin plan central a economiei, dar şi a celor din perioada de după anul 1989, caracterizată prin încercările de reinstaurare a unui sistem monetar specific ţărilor cu economie de piaţă.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3.1. Scurt istoric al evoluţiei circulaţiei monetare pe teritoriul românesc până la înfiinţarea sistemului monetar naţional

Apariţia primelor monede pe teritoriul românesc constituie, după cum subliniază mulţi specialişti, rezultatul unei dezvoltări continue a Ţărilor Române, din punct de vedere economic, politic, social şi cultural. Cercetările arheologice şi numismatice efectuate de-a lungul timpului au scos în evidenţă faptul că societatea românească cunoscuse o anumită dezvoltare cu mult timp înaintea apariţiei unei monede proprii. Numeroasele tezaure monetare descoperite pe teritoriul românesc (schimbul premonetar, primele monede bătute la Histria, Tomis şi Callatis în secolele V-III î.Hr., moneda republicană şi imperială romană) atestă faptul că statul dac se situa în fruntea multor provincii ale Imperiului Roman. După retragerea legiunilor romane din Dacia şi mai ales în perioada migraţiilor, activitatea economică va stagna, iar circulaţia monetară va fi dezorganizată o lungă perioadă.

În perioada evului mediu timpuriu, în ciuda numeroaselor dificultăţi interne şi externe, se va înregistra un semnificativ proces de stratificare economică, socială şi politică, proces în urma căruia îşi vor face apariţia statele româneşti medievale şi va apărea necesitatea baterii primelor monede proprii. Dezvoltarea proprietăţii feudale va cunoaşte o accelerare în secolele al XII-lea şi al XIII-lea în Transilvania şi în Ţara Românească şi o evoluţie mai lentă în Moldova, ca urmare a invaziei tătarilor din anul 1241. Ţara Românească îşi va consolida puterea economică şi politică, eliberându-se treptat de sub suzeranitatea regilor unguri (cel mai adesea nominală), iar în vremea domniei lui Vlaicu Vodă, pe la 1365, vor fi bătute primele monede proprii[79].

Centralizarea statului Moldova se va realiza după invaziile tătare, iar din 1377 vor fi bătute aici primele monede proprii sub domnia lui Petru I Muşat[80]. Cu toate acestea, chiar şi după momentul consolidării independenţei celor două formaţiuni politice româneşti (secolul al XIV-lea), rolul monedei ca instrument de schimb nu va fi decisiv, schimbul în natură fiind destul de răspândit.

Referindu-se la acest aspect, Gheorghe Zane aprecia că în spaţiul românesc au circulat în perioada Evului Mediu trei forme de monedă: moneda-marfă (cu valoare intrinsecă), moneda-vită (animalele, care serveau în mare măsură ca instrument de schimb şi de tranzacţionare) şi moneda-om (robii, sclavii). Baterea primelor monede româneşti constituie însă un lucru de o deosebită importanţă, care scoate în evidenţă faptul că cele două principate îşi constituiseră o piaţă comercială internă (ce se va dezvolta treptat în secolele următoare) şi se înscriseseră în circuitul economic şi politic al Europei. În epoca

---

[79] Vlaicu Vodă a bătut trei tipuri de monede din argint: *ducaţi, dinari* şi *bani*, după modelul folosit de monetăriile regale din Ungaria.

[80] Petru I Muşat a bătut două categorii de monede de argint: *groşi* şi *jumătăţi de groşi*, după sistemul monetar folosit de oraşul Liov, oraş ce va fi încorporat regatului polon în 1386.

feudală circulaţia monetară pe teritoriul celor două principate româneşti a fost foarte intensă şi s-a caracterizat printr-o mare diversitate de monede utilizate în mijlocirea tranzacţiilor.

Pe lângă monedele autohtone bătute de domnii pământeni, circulaţia bănească a fost completată şi de monede străine intrate în ţară pe diverse căi (pe calea comerţului, ca pradă de război, ca urmare a staţionării temporare pe teritoriul românesc a unor trupe străine sau pe calea împrumuturilor externe). Din categoria acestor monede pot fi menţionate *perperul,* de origine bizantină, *„denarii banales"* (moneda regilor unguri), *ducatul* şi *florinul veneţian*, *florinul (galbenul) unguresc*, *grosul polonez*, *zlotul de aur genovez* etc. Apariţia turcilor la Dunăre va imprima economiei şi circulaţiei băneşti din Ţările Române schimbări importante. Comerţul românesc, orientat cu precădere spre Ungaria, Polonia, Rusia şi chiar spre unele ţări occidentale, se va îndrepta în mod crescător de acum înainte spre Constantinopol.

Baterea monedelor autohtone, ca atribut al suveranităţii naţionale, se va reduce treptat, ca urmare a interdicţiilor Porţii Otomane, devenite suzerană (ultimii domni pământeni care au bătut monedă în cantităţi mai importante au fost Neagoe Basarab în Ţara Românească şi Ştefan Lăcustă în Moldova). Instaurarea domniilor fanariote în cele două principate a consfinţit încetarea oricărei activităţi naţionale în materie monetară. Din acest moment arterele circulaţiei băneşti vor începe să fie inundate de banii turceşti (*aspri*, *mahmudele*, *irmilici* etc.), precum şi de unele monede bătute în ţările vecine (*rublele, copeicile*, *carboavele*, *sfanţii*, *creiţarii* etc.), completându-se astfel „mozaicul" de monede străine cu putere liberatorie pe teritoriul românesc.

Potrivit afirmaţiilor lui Gheorghe Zane, către sfârşitul secolului al XVIII-lea se aflau în circulaţie în Ţările Române peste 60 de specii de monede, multe dintre ele falsificate şi al căror curs era stabilit de piaţă şi speculat continuu. Dintre aceste monede străine se va remarca în mod special în această perioadă talerul de argint *(lowenthaler)* de origine olandeză, monedă deosebit de apreciată pentru conţinutul său în metal preţios, care corespundea valorii sale nominale. Această monedă, apărută la sfârşitul secolului al XVI-lea, a circulat în principate până spre sfârşitul secolului al XVIII-lea sub denumirea de *„taler-leu"*, *„leu"* sau *„taler leonian"* şi putea fi uşor recunoscută după leul cu labele ridicate care era imprimat pe aproape toată suprafaţa reversului. Deşi a dispărut din circulaţie, talerul-leu olandez va deveni „strămoşul" unităţii monetare româneşti, el fiind utilizat în principate fără a avea însă o existenţă materială (ca „ban de calcul", „de socoteală") mai bine de un secol. Va lua astfel naştere un sistem cvasimonetar, *„împământenit şi oficializat datorită forţei împrejurărilor, care nu permiteau să avem un sistem naţional"*[81]. În ordine cronologică, monedele străine dominante au fost în secolul al XIV-lea *rubla* sau *marca*, în secolele XV-XVI *zlotul tătăresc* în Moldova şi *asprul* în Ţara Românească, iar

[81] Zâne Gheorghe – *Economia de schimb în Principatele Române*, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1930, p. 106-107.

în secolele XVII-XVIII talerul-leu, concurat puternic de galbenul austriac şi ughiul unguresc.

Circulaţia monetară haotică generată de marea diversitate de monede străine utilizate ca instrument de schimb a deschis calea unor imense speculaţii, constituind o formă voalată, subtilă, de spoliere suplimentară a economiei principatelor de către Poartă: exporturile din Ţările Române erau plătite cu „bani proşti", falsificaţi, iar plata impozitelor şi a altor dări trebuia efectuată în „bani buni", nefalsificaţi. Acest sistem bănesc rudimentar şi incomplet permitea obţinerea unor avantaje personale pentru zarafi şi cămătari, care ştiau să-şi valorifice în interes propriu cunoştinţele cu privire la valoarea reală a fiecărei monede.

Relaţiile de producţie capitaliste s-au dezvoltat în Ţările Române mult mai târziu decât în alte părţi, ele fiind stânjenite o lungă perioadă de absolutismul feudal turcesc şi de structurile rigide ale organizării economice şi sociale naţionale. Aceste relaţii abia înfiripate vor cunoaşte o evoluţie ascendentă începând cu prima jumătate a veacului al XIX-lea, când o serie de evenimente importante le vor deschide porţile afirmării: înlăturarea monopolului turcesc asupra comerţului (în urma Tratatului de la Adrianopol din 1829), desfiinţarea iobăgiei (în urma reformei agrare din 1864), celelalte reforme iniţiate de domnitorul Alexandru Ioan Cuza. Amplificarea simţitoare a volumului circulaţiei băneşti şi a schimburilor pe teritoriul viitoarei Românii impunea cu necesitate luarea unor măsuri de îndreptare a situaţiei în vederea creării unei economii monetare depline. Dintre acestea, cele mai importante au fost următoarele:

a) utilizarea oficială a „banilor de socoteală", fără existenţă materială, a leului ca ban de calcul şi de exprimare a valorii diferitelor monede existente în circulaţie.

Etalonul fictiv al leului împărţit în 40 de parale (o para fiind egală cu 3 bani) va fi utilizat chiar de vistieria statului, deşi veniturile şi cheltuielile se încasau şi se efectuau în monede străine aflate în circulaţie şi acceptate la plată. Măsura respectivă nu a putut reinstaura ordinea în circulaţia bănească, cu atât mai mult cu cât unele monede străine aveau două cursuri în lei - unul „oficial" şi unul „comercial", stabilit de piaţă, care diferea cel mai adesea faţă de primul. Cursul „comercial" în lei al unor monede nu era peste tot acelaşi, el variind de la o zonă la alta, ceea ce făcea ca tranzacţiile în *„lei bătuţi"* s-o păgubească pe una dintre părţi. În plus, supraevaluarea unor monede străine de către ţările emitente ale acestora favoriza şi mai mult speculaţiile şi stârneau neîncrederea, determinând adesea întoarcerea la economia naturală (marfă contra bani + marfă). Însănătoşirea circuitelor monetare şi a finanţelor, precum şi eliminarea speculaţiilor monetare, devenite o adevărată „plagă" a economiei, impuneau în mod necesar o reconsiderare a acestui sistem, ale cărui dificultăţi zilnice erau exprimate lapidar de E. Winterhalder în ziarul „Românul" din anul 1860 astfel: *„Calculăm azi cu lei şi parale şi nici leul, nici paraua nu există, şi ce e mai*

mult, cu monete existente în țeară și care sunt toate streine, este foarte anevoie a face un leu, adică unitatea imaginară, și absolut cu neputință a găsi o para. Când este vorba a împărți leul în două, adică a plăti 20 parale, întâlnim aceeași dificultate sau mai bine-zis imposibilitate." Deputatul Vasile Boerescu se întreba, la rândul său, în anul 1867: *„Ce este acel leu? Cine a văzut moneda de un leu? Leul dar nu este o realitate, el este o monedă ideală și fictivă, el servește de termen de comparațiune spre a fixa valoarea monetelor reale. De aici urmează că agiotagiul și speculațiunea pot cu înlesnire influența pentru ca să aducă o perturbație, o fluctuație periodică în valoarea monetelor străine..."* Dionisie Pop Marțian nota de asemenea, în anul 1858, referindu-se la dificultățile resimțite de circulația monetară a vremii: *„Nici o monetă străină ce circulă la noi nu exprimă unitatea sistemei monetare a României - o anomalie gravă în tranzacțiile comerciale - căci nu se face vreo tranzacție în care unul sau altul din actori să nu fie scurtat cu vreo câteva parale cu care diferă cursul sau că nu are potrivite și rămâne cu 5-6 parale dator..."*

b) folosirea oficială drept monedă-etalon a unor bani străini care existau în circulație.

Prin Regulamentul organic s-a instituit astfel un cvasisistem bănesc bimetalist care nu desființează sistemul leului fictiv și care prevedea ca unitate monetară de aur galbenul (ducatul) olandez, iar ca unitate de argint sorocovățul. Ambelor monede li se fixează un curs în lei, așa cum rezultă din prevederile art. 81: *„Prețul tuturor monedelor de aur sau de argint, ce vor intra în Moldova, se va statornici după a lor de sine curată și adevărată valoră, potrivit cu aceea a galbenului de Olanda care cuprinde 60 de grăunță de aur, și 6 9/13 grăunță de miglă în preț de 31 V2 lei galbenul sau de 14 sorocoveți, după cursul de astăzi al galbenului și al sorocovățului. Această prețuire va fi de temeiu nestrămutat a cursului monedei în toate laturile și aleșverișurile din lăuntru a Moldovii."*

Regulamentul organic prevedea de asemenea, ca punct important, și realizarea unei uniuni monetare între cele două principate, monedele respective având același curs și același preț în ambele teritorii. Măsurile prevăzute în Regulamentul organic, care vizau în mod direct introducerea și oficializarea monedei rusești în principate (sorocovățul), nu au reușit să reglementeze cursul monedelor, ba dimpotrivă. O monedă străină avea acum patru cursuri: unul oficial în lei, unul oficial în galbeni sau sorocoveți, unul de piață, față de celelalte monede străine aflate în circulație, și unul în anumite produse (grâu spre exemplu). Aceste măsuri nu au dat rezultate, atât ca urmare a opoziției populației, învățate să calculeze în „lei", cât și a opoziției marilor puteri, nemulțumite de cursurile monedelor lor.

c) cântărirea oficială a tuturor banilor existenți în circulație în vederea retragerii celor falși sau deteriorați, care urma să fie tăiați și restituiți posesorilor.

Afluxul continuu de monedă depreciată și unele evenimente politice nu au permis ca măsura respectivă să fie materializată și să dea efectele dorite. Erau necesare măsuri radicale, de esență, menite să înlăture definitiv haosul monetar și să lase cale liberă dezvoltării relațiilor de producție capitaliste. Singura alternativă viabilă o reprezenta instituirea unui etalon real, care se va concretiza câțiva ani mai târziu în „monetizarea" leului, deși încercări sporadice de emisiune a unei monede proprii nu au lipsit, acestea eșuând însă sub presiunea opoziției marilor puteri.

Evenimentul politic major care a permis materializarea acestui deziderat național 1-a reprezentat unirea celor două principate într-un singur stat, eveniment care a marcat momentul constituirii unei piețe unice destul de mari și al declanșării a numeroase reforme în plan economic, social și cultural, reforme care vor schimba în foarte scurt timp structurile economice și sociale existente. Printre acestea se numără și reforma monetară.

d) încercările domnitorului Alexandru Ioan Cuza de instituire a unei monede naționale (romanatul).

Încă din anul 1860 domnitorul Alexandru Ioan Cuza a propus redactarea unui proiect de lege monetară, lege care prevedea baterea unei monede naționale, romanatul. În această perioadă ia naștere de altfel o adevărată doctrină monetară bazată pe noile realități, pe teza de drept internațional a autonomiei și pe experiența străină în domeniu, doctrină care, după cum afirma Gheorghe Zane, a creat platforma politică pentru susținerea revendicărilor românești în afară și a elaborat bazele teoretice și tehnice ale sistemului monetar național. Sistemul monetar propus de Cuza era inspirat după sistemul monetar francez. Deși proiectul de lege a fost aprobat de parlament, legea nu a putut intra în vigoare datorită opoziției vehemente a Porții, care nu recunoștea lui Cuza dreptul de a bate monedă, dar și a altor state (Austria de exemplu), care își vedeau periclitate avantajele legate de circulația monedelor lor în acest spațiu național. În timpul domniei lui Cuza, caracterizate prin reforme radicale în plan economic, social și cultural, nu s-a reușit însă crearea unui sistem bănesc național, deși s-au întocmit numeroase studii, proiecte și chiar unele probe monetare ale noii monede. Conflictul dintre interesele Porții Otomane, interesate de menținerea instrumentelor sale dominante specifice absolutismului feudal, și cele ale statelor apusene, dornice să-și extindă influența asupra unor teritorii aflate sub dominația unui imperiu muribund, a fost exploatat însă cu inteligență câțiva ani mai târziu. Beneficiind de sprijinul Angliei și al Franței, noul domn proclamat al României după abdicarea lui Cuza - prințul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen - va promulga la 22 aprilie/4 mai 1867 prima lege monetară a României, care reprezenta pentru Cezar Bolliac „cel dintâi semn al suveranității naționale pierdută de secoli".

3.2. Legea monetară de la 1867

„Legea pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale" este actul normativ prin care se vor stabili pentru prima dată în România condițiile emisiunii, circulației și retragerii din circulație a banilor. Denumirea legii (al cărei conținut este aproape identic cu proiectul de lege inițiat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza) a iscat multe controverse între specialiștii în domeniu, cei mai mulți dintre aceștia considerând că nu este vorba de instituirea unui nou sistem monetar, deoarece reglementările anterioare cu privire la organizarea circulației monetare nu erau suficiente pentru a întruni atributele unui sistem monetar propriu-zis. Referindu-se la aceasta, profesorul Costin Kiriţescu spunea: *„Un sistem monetar bazat pe ficțiuni nu putea fi el însuși altceva decât un sistem monetar fictiv."*

Principalele prevederi ale legii bănești de la 1867 au fost următoarele:

- unitatea monetară a României lua denumirea de „leu" și era definită printr-un conținut de 5 grame de argint cu titlul de 835 la mie. Leul se transformă astfel dintr-un ban fictiv într-o monedă reală, ce reprezenta ca valoare 2 lei vechi și 28 de parale;
- unitatea monetară este împărțită în 100 de părți denumite „bani". Este adoptat astfel sistemul zecimal al țărilor din Uniunea Latină, renunțându-se la împărțirea tradițională a leului vechi, de calcul, în 40 de parale;
- metalul monetar ce va fi utilizat la baterea monedelor vor fi aurul (pentru piesele de 5, 10 și 20 de lei), argintul (pentru piesele de 0,50, 1 și 2 lei) și arama (pentru piesele de 1, 2, 5 și 10 bani);
- conținutul în aur al etalonului monetar este fixat la 322 mg de aur fin cu titlul de 0,900, iar conținutul în argint la 5 g de argint cu titlul de 0,835; pentru piesa de aramă se întrebuințează 1 g de aramă cu titlul de 0,950 pentru fiecare unitate de un ban. Prin stabilirea unei cantități determinate de aur și argint pentru unitatea bănească s-a fixat astfel un raport oficial între cele două metale monetare de 1/14,38;
- legea prevede că monedele din aur și argint ale țărilor din Uniunea Latină se primesc la toate casieriile publice *„deopotrivă cu banii legali ai țării"*;
- legea precizează că vor fi fabricate mai întâi monedele de aramă, *„de a căror circulațiune se simte mai imediată necesitate"*, urmând ca monedele de aur și de argint să fie fabricate *„de îndată ce mijloacele financiare vor permite"*;
- în ceea ce privește greutatea, dimensiunea, titlul și toleranța, monedele ce se vor fabrica vor fi identice cu cele franceze;
- banii de aramă sunt declarați cu putere liberatorie limitată până la suma de 5 lei;
- după prima emisiune a banilor de aramă era prevăzută ținerea în bani

noi a evidenţelor contabile ale statului, întreprinderilor şi instituţiilor, monedele străine aflate în circulaţie încetând să mai aibă un curs legal după împlinirea a 6 luni de la emisiunea monedelor de aur şi argint. Monedele străine au continuat totuşi să circule până către sfârşitul secolului.

Legea monetară de la 1867 a reprezentat un „rău necesar". Ea a avut un caracter progresist, deoarece a înlăturat un „sistem bănesc" perimat, inadecvat exigenţelor timpului şi a creat premisele instaurării unei circulaţii băneşti ordonate. Apariţia legii a însemnat totodată momentul desprinderii economiei româneşti de sub suzeranitatea turcească şi al orientării ei spre Occident.

Sistemul monetar astfel instituit se identifică cu cel francez, iar declararea ca mijloace de plată legale a monedelor ţărilor din Uniunea Latină (din care făceau parte Franţa, Belgia, Italia, Elveţia şi Grecia) a însemnat şi un act politic important, care a precedat momentul cuceririi independenţei de la 1877. Deşi incompletă (nu face nici o referire la folosirea ca mijloace de plată a bancnotelor), legea monetară de la 1867 a stimulat dezvoltarea schimburilor economice şi pătrunderea capitalului apusean şi a contribuit în mod decisiv la afirmarea şi dezvoltarea relaţiilor de producţie capitaliste în România.

Sistemul monetar instituit la 1867 a fost exclusiv metalist şi a consfinţit instituirea bimetalismului ca bază a acestuia într-un moment în care ţările apusene se pregăteau să-l abandoneze şi să treacă la monometalismul-aur.

Consecinţele negative ale instituirii bimetalismului în România se vor manifesta curând. Deprecierea argintului faţă de aur va favoriza speculaţiile, agio-ul aurului ridicându-se în scurt timp la 22-25%. „Moneda rea", de argint, va începe să scoată treptat din circulaţie „moneda bună", de aur, care va fi tezaurizată. Acest proces se va accentua ulterior, o dată cu baterea monedelor naţionale din aur şi argint. Instituirea bimetalismului în România a favorizat ţările din Uniunea Latină, în care ţara noastră nu a fost admisă, deşi recunoştea monedelor acestora calitatea de mijloace legale de plată. Acest lucru a condus la transformarea pieţei româneşti într-un debuşeu pentru monedele de argint depreciate ale statelor respective.

În conformitate cu dispoziţiile legii menţionate, în anul 1867 guvernul român a comandat baterea unei cantităţi de monedă în valoare de 4.000.000 de lei la firmele WATT & CO şi HEATON din Birmingham (Anglia). Piesele metalice respective, cu o valoare nominală de 1, 2, 5 şi 10 bani, încep să sosească în ţară în anul următor, având imprimată pe revers prima stemă a ţării, cu Dacia şi leul. În mod demonstrativ va fi bătută la Monetăria Statului din Bucureşti şi prima monedă de aur, având o valoare nominală de 20 de lei. După inaugurarea Monetăriei Statului la 24 februarie 1870, va fi bătută la Bucureşti în acelaşi an prima monedă de 1 leu de argint, doi ani mai târziu (1872) prima monedă de 2 lei de argint, iar în anul 1880 prima monedă de 5 lei de argint. Prima monedă de 0,50 lei de argint va fi bătută la monetăria José Allard din Bruxelles în anul 1873..

DATE CRONOLOGICE PRIVITOARE LA POLITICA MONETARĂ A ȚĂRILOR MEMBRE ALE UNIUNII LATINE ȘI A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 1865-1885

dec. 1865	Franța, Belgia, Elveția și Italia înființează Uniunea Latină.
febr. 1867	Comisia instituită în vederea studierii problemei etalonului monetar propune menținerea bimetalismului.
apr. 1867	În România se votează „Legea pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale", lege prin care este adoptat bimetalismul.
iun. 1867	Conferința Monetară Internațională de la Paris cere participanților adoptarea etalonului aur, lăsând fiecărui stat posibilitatea de a adopta tranzitoriu etalonul aur-argint.
dec. 1867	Elveția decide sistarea baterii monedelor de argint,
ian. 1868	În România intră în vigoare legea monetară prin care este instituit bimetalismul.
febr. 1868	Grecia este admisă ca membră a Uniunii Latine,
mart. 1869	Comisia prezidată de ministrul finanțelor Parieu se pronunță pentru adoptarea în Franța a etalonului aur și cere modificarea convenției din 1865 a Uniunii Latine, în sensul interzicerii sau al limitării baterii monedelor de argint de 5 franci și restrângerii puterii de plată a acestora.
1872-1876	În România au loc primele emisiuni masive de monede de argint (26.420.000 de lei dintr-un total de 26.922.000 de lei cât reprezenta circulația bănească a țării în monede naționale).
sept. 1873	În Belgia este limitată baterea argintului la 250.000 de franci zilnic. Este suspendat de fapt etalonul argint,
sept. 1873	În Franța este limitată baterea argintului la 280.000 de franci zilnic. Este suspendat de fapt etalonul argint,
nov. 1873	Parlamentul Belgiei autorizează guvernul să suspende sau să limiteze baterea liberă a argintului,
ian. 1874	Țările Uniunii Latine încheie între ele o convenție suplimentară prin care se limitează pentru prima oară baterea liberă a pieselor de argint de 5 franci, atribuindu-se cote fixe provizorii fiecărei țări din Uniune,
febr. 1876	Se reduc cotele fixe de batere a pieselor de argint de 5 franci stabilite în 1874 pentru fiecare țară membră a Uniunii Latine,
aug. 1876	În Franța este interzisă prin lege baterea pieselor de argint,
dec. 1876	În Belgia este interzisă prin lege baterea pieselor de argint,
iul. 1877	În România se votează Legea biletelor ipotecare,
nov. 1878	Între țările membre ale Uniunii Latine se încheie o convenție prin care se suspendă „provizoriu" baterea pieselor de argint de 5 franci cu începere din 1879.
apr. 1879	În România este completată legea monetară din 1867, în sensul baterii monedelor de argint de 5 lei.
1879	La Conferința Monetară a Țărilor din Uniunea Latină, Belgia și Elveția se ridică împotriva programului bimetalist propus de Franța și SUA.
1880	Se pun în circulație în România monede de 5 lei în valoare de 20.000.000 de lei.
1881	Se pun în circulație în România monede de 5 lei în valoare de 5.500.000 de lei.
1882	Se pun în circulație în România monede de 5 lei în valoare de 11.500.000 de lei.
1882	Prin convenția încheiată între țările din Uniunea Latină se menține suspendarea baterii monedelor de argint de 5 franci și se limitează la 6 franci de persoană baterea monedelor divizionare de argint.
dec. 1885	Se propune în mod oficial dizolvarea Uniunii Latine.

Sursa: Kiriţescu Costin – *Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui*, vol. I. Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1993, p. 390.

Baterea cu întârziere a monedelor din metal prețios s-a datorat atât dificultăților de ordin financiar cu care se confrunta statul, cât și faptului că monedele din metal prețios ar fi trebuit să poarte semnul distinctiv al dependenței României față de Poartă.

Cucerirea independenței de stat câțiva ani mai târziu a creat premisele exercitării efective de către statul român a prerogativelor emisiunii monetare, și din acest moment moneda românească va deveni în scurt timp precumpănitoare în ansamblul monedelor aflate în circulație. în cadrul acestei structuri moneda de argint va deține supremația față de moneda de aur, care va fi exportată de statul român în vederea acoperirii serviciului datoriei externe.

Deși sistemul monetar instituit la 1867 avea la bază bimetalismul, se poate aprecia că rolul de echivalent general și de mijloc de circulație a fost deținut doar de argint. Sistemul bănesc instituit la 1867 va fi întregit de **Legea biletelor ipotecare**, aprobată de parlament la 7/19 iunie 1877, lege devenită necesară în vederea obținerii de resurse destinate finanțării Războiului de Independență. Apariția biletelor ipotecare, ce vor fi repuse ulterior în circulație în urma ștampilării lor de către Banca Națională a României (înființată în anul 1880), constituie un moment important în evoluția sistemului bănesc național.

Deși îndeplineau funcții monetare, biletele ipotecare emise aveau totuși un caracter particular, prin faptul că ele, deși erau bani de hârtie cu un curs forțat, impus de stat, urmau a fi scoase din circulație într-un termen precis, relativ apropiat, cu o primă de 10%. Momentul punerii în circulație a biletelor ipotecare (înainte de apariția băncii de emisiune) a constituit momentul înlocuirii și în România a banilor reali cu semne ale valorii, iar, pe un plan mai larg, așa cum aprecia academicianul Costin Kirițescu, momentul ruperii legăturii dintre dezvoltarea producției în ansamblu și cea a producției de metale prețioase. Acest moment a permis sporirea elasticității emisiunii monetare, acoperirea într-un mod original a deficitelor bugetare, precum și stoparea practicilor „mutațiilor monetare" (falsificării monedelor), atât de frecvent întâlnite în perioada funcționării sistemelor băneşti exclusiv metaliste.

3.3. Legea de înființare a Băncii Naționale a României

Procesul de dezvoltare a formelor capitaliste în economia românească după anul 1864 a fost stimulat în mare măsură de pătrunderea relațiilor de producție capitaliste în agricultură. Lărgirea pieței interne a fost stimulată în același timp și de marele salt calitativ înregistrat în domeniul transporturilor și al comunicațiilor. Aceste evoluții erau însă stânjenite de insuficiența capitalurilor băneşti și a creditului. Era nevoie deci de înființarea unui sistem bancar care să asigure mobilizarea capitalurilor băneşti temporar disponibile și să le redistribuie în economie cu o dobândă redusă. Nevoia de credite era resimțită atât de către burghezia aflată în formare, cât și de către moșierime, care dorea să-și salveze proprietățile afectate puternic de criza agrară ce-și pusese amprenta pe economia anilor premergători înființării Băncii Naționale. Și statul român era interesat de

înființarea unei bănci de emisiune care să-i acorde împrumuturi cu dobânzi reduse în vederea acoperirii deficitului bugetar generat de nivelul redus al veniturilor, ca și de modul defectuos de gestionare a resurselor publice. Acoperirea deficitelor bugetare cronice se făcea în acea perioadă prin contractarea unor împrumuturi externe oneroase.

Încercările de înființare a unei bănci de emisiune în România au fost numeroase și au cunoscut mai multe tendințe:

- tendința promovată de reprezentanții burgheziei industriale și comerciale și ai moșierimii, care urmăreau crearea unui institut de emisiune cu capital exclusiv autohton;
- tendința promovată de reprezentanții capitalului străin, care urmăreau ca această bancă să ia ființă cu capital majoritar străin, în vederea impulsionării dezvoltării relațiilor capitaliste;
- tendința unor reprezentanți ai burgheziei și moșierimii care se situau pe o poziție intermediară.

Unul dintre cele mai vechi apeluri pentru înființarea unei bănci de emisiune îl reprezintă „adresul" Obștei Adunări adresat lui Pavel Kiseleff la 5 aprilie 1832, prin care aceasta își exprima dorința *„de a se putea întocmi o bancă națională"*. Această doleanță a constituit și una dintre revendicările de seamă ale revoluționarilor români de la 1848, precum și ale membrilor Societății „Dreptate-Frăție" conduși de Nicolae Bălcescu, care solicitau domnitorului Gheorghe Bibescu înființarea unei bănci naționale.

Și în Moldova, până la Unirea Principatelor, vor fi redactate numeroase proiecte de bănci, care se vor materializa printr-o încercare temerară -înființarea la Iași a Băncii Naționale a Moldovei (1856), prima bancă ce avea în vedere emisiunea de bancnote (se realizaseră chiar probe ale semnelor bănești ce urma a fi puse în circulație). Falimentul ulterior al acesteia va face ca emisiunea primelor bancnote românești să fie amânată. Numărul de proiecte de înființare a unei bănci de emisiune va crește ulterior. Dintre cele mai importante sunt de reținut cele inițiate de partidele Conservator (1874) și Liberal (1876). Apropierea Războiului de Independență a făcut însă ca discutarea acestor proiecte în parlament să fie considerată inoportună.

Preocupările de înființare a unei bănci centrale au pus în discuție și în România problema modului de realizare a emisiunii de bancnote, avându-se în vedere punctele de vedere diferite ale celor două școli care își disputau întâietatea la vremea respectivă:

- **școala „monetară" („currency school")**, adepta unei emisiuni monetare rigide, care susținea necesitatea separării emisiunii de bancnote în două tranșe: o primă tranșă reprezentând cantitatea minimă de bancnote de care are nevoie economia în orice moment pentru realizarea tranzacțiilor și care nu necesită o acoperire metalică totală, și o a doua tranșă (suplimentară), care să fie emisă (când este nevoie) numai cu condiția unei acoperiri metalice în proporție de 100%;

BCU

- **școala „bancară" („banking school")**, promotoare a unei emisiuni monetare mai suple, care susținea că emisiunea de bancnote se poate realiza și fără condiția impunerii unor norme rigide de acoperire, deoarece această emisiune trebuie să se adapteze în permanență nevoilor efective ale circulației bănești, și nu mărimii stocului metalic deținut de emitent. Școala bancară a fost adepta promovării mecanismului de emisiune a bancnotelor pe seama scontării și rescontării efectelor de comerț. Emisiunea bazată pe cambiile comerciale, susțineau adepții acestei teorii (care, de altfel, a avut câștig de cauză pe scena istoriei), nu este inflaționistă atâta vreme cât are acoperire în bunuri și servicii produse în economie, iar ajungerea la scadență a acestor cambii conduce la comprimarea emisiunii suplimentare de monedă.

Proiectul de lege pentru crearea Băncii Naționale a României va fi depus spre dezbatere parlamentului de către Ion C. Brătianu în calitate de ministru de finanțe și va deveni pe 17 aprilie 1880 prima lege prin care se vor statornici normele de organizare a institutului de emisiune ce urma a fi creat.

Principalele reglementări cuprinse în articolele legii sunt următoarele:

- legea acordă Băncii Naționale a României monopolul emiterii de bilete de bancă în anumite condiții, stabilindu-i-se domiciliul la București și obligația înființării de sucursale și agenții în principalele orașe ale țării;
- banca urma să aibă un capital social mixt (1/3 deținut de stat și 2/3 de particulari);
- legea reglementează modul de determinare a beneficiilor anuale și a fondului de rezervă, acesta din urmă fiind constituit din prelevări anuale de 20% din beneficiile nete (după plata unui dividend de 6% acționarilor);
- legea stabilește ca nivelul maxim al dobânzilor percepute pentru creditele acordate să nu depășească 7%, iar în cazul în care se va întâmpla aceasta, diferența să se constituie ca venit al statului;
- sunt menționate principalele operațiuni pe care le va putea efectua banca: să sconteze sau să cumpere efecte de comerț având la bază operații comerciale, să sconteze bonuri de tezaur, să facă comerț cu aur și argint, să încaseze efecte pentru particulari sau diferite instituții publice, să facă avansuri pe aur și argint, să primească în depozit metale, monede de aur și argint sau sume de bani în cont curent, să facă avansuri în cont curent pe termene scurte, garantate prin depozite de efecte publice sau alte valori garantate de stat etc.;
- banca se obligă să devină casier al statului, efectuând operațiuni în acest sens în mod gratuit;
- emisiunea bancnotelor va avea o acoperire metalică în proporție de 1/3 din valoarea biletelor emise;

- sunt reglementate aspecte legate de modul de organizare și de conducere a băncii;
- banca este obligată ca, în termen de 4 ani, să retragă din circulație biletele ipotecare emise în virtutea *Legii biletelor ipotecare din 12 iunie 1877*, înlocuindu-le cu bilete de bancă pe măsura vânzării proprietăților domeniale ale statului care au stat la baza emisiunii lor.

Momentul înființării Băncii Naționale a României are o semnificație deosebită din mai multe puncte de vedere. În primul rând, acest moment va conduce la completarea sistemului monetar național. Dacă *Legea de la 1867* a stabilit normele emisiunii și circulației monedelor naționale de aur și de argint și a monedelor divizionare, iar *Legea biletelor ipotecare* a inclus temporar banii de hârtie, *Legea de la 1880* a întregit sistemul bănesc adăugând la structura lui banii de credit și a creat premisele consolidării unei piețe a creditului autohton la nivelul întregii economii.

Acordarea de credite prin operațiuni de scont și lombard cu o dobândă foarte redusă (maxim 7%, după cum rezultă indirect din cuprinsul articolului 8 al legii) va avea drept consecință creșterea rolului capitalului intern în dezvoltarea unor ramuri ale economiei și va conduce la desființarea cămătăriei.

Înființarea băncii de emisiune a dat un nou impuls dezvoltării relațiilor de producție capitaliste în economia românească și a reprezentat, după cum spunea economistul Ștefan Zeletin, *„cel mai de seamă eveniment în dezvoltarea burgheziei române"*. Ea va contribui și la apariția și consolidarea ulterioară a sistemului bancar românesc, deoarece în anii următori se vor înființa numeroase bănci și instituții financiare care vor sprijini procesul de creditare a industriei, comerțului și agriculturii. Înființarea băncii de emisiune va însemna în același timp și un mare pas înainte în ceea ce privește organizarea finanțelor capitaliste în România și soluționarea problemelor financiare ale statului.

3.4. Alte etape importante ale evoluției sistemului monetar național

Sistemul monetar național a cunoscut în evoluția sa ulterioară și alte momente importante, cum ar fi:

a) Abandonarea bimetalismului și trecerea la monometalismul-aur

Legea monetară de la 1889 cu privire la adoptarea monometalismului-aur va însemna o etapă superioară în reglementarea circulației monetare românești. Potrivit noii legi, unitatea monetară a României va fi definită prin aceeași cantitate de 0,3226 de grame de aur cu titlul de 900/1000, un kilogram de aur cu „finețe" 9/10 valorând 3100 de lei. Din acest moment va fi înlăturată vechea definiție în argint a leului, iar piesele de argint și de bronz vor deveni monede divizionare, semne ale aurului, având o putere de plată limitată la 50 de lei pentru cele de argint și 5 lei pentru cele de bronz.

Nici din conţinutul noii legi nu reiese în mod expres dacă baterea monedelor de aur este liberă sau este rezervată statului, actul normativ respectiv precizând că *„nu se va putea fabrica altă monedă decât în virtutea unei legi speciale"*. În schimb, precizarea în textul legii a faptului că *„monedele de aur străine fabricate după sistemul zecimal metric, având acelaşi titlu, greutăţi şi dimensiuni ca şi monedele române se vor primi la toate casele publice deopotrivă cu moneda legală a ţării"* echivalează cu adoptarea tacită a principiului baterii libere a acestora.

Trecerea la monometalismul-aur în România în perioada 1890-1892 a avut implicaţii deosebite asupra activităţii Băncii Naţionale a României, care a fost obligată să convertească în aur bancnotele emise, fapt ce presupunea mai întâi transformarea în aur a stocului de argint deţinut de aceasta ca acoperire a emisiunii. Cum legea preciza că stocul de aur al emisiunii trebuie să reprezinte cel puţin 40% din valoarea biletelor emise, iar rezervele institutului de emisiune erau destul de reduse, au fost necesare noi reglementări, cum a fost cea din 1892, prin care se preciza că acoperirea metalică a emisiunii rămâne tot 40%, din care însă 30% poate fi constituită din trate „de prima ordine" trase asupra Londrei sau Berlinului.

Trecerea de la bimetalism la monometalismul-aur nu a sporit importanţa aurului ca mijloc de circulaţie, acesta deţinând în totalul plăţilor circa 20%. Monometalismul-aur a fost o cerinţă obiectivă, noul sistem asigurând menţinerea unei stabilităţi relative, interne şi internaţionale şi creând condiţiile funcţionării normale a sistemului bănesc naţional.

b) Perioada Primului Război Mondial

A însemnat începutul unei noi etape în dezvoltarea sistemului bănesc naţional, etapă caracterizată prin renunţarea la etalonul aur clasic şi adoptarea unei noi baze a acestuia. Dacă până în preajma acestei conflagraţii stocul de acoperire a bancnotelor a permis funcţionarea în condiţii bune a monometalismului-aur adoptat în 1892 (în perioada 1900-1916 rezervele de aur ale BNR au crescut de la 50 de milioane de lei la 487 de milioane de lei[82]), baza monometalistă aur va începe să se clatine în perioada următoare, mai ales o dată cu intrarea României în război.

Încă din perioada neutralităţii, bancnotele româneşti nu vor mai fi preschimbate în monede de aur (care erau în principal de provenienţă austro-ungară), iar exportul monedelor de aur de orice fel este sistat. Spre deosebire de sistemele băneşti clasice, cel românesc s-a caracterizat prin limitarea unor principii de funcţionare a mecanismelor acestora. Astfel principiul baterii libere a monedelor de aur nu a funcţionat niciodată, fiind liberă doar tezaurizarea aurului, şi aceasta limitată în mare măsură, deoarece aurul a fost „aspirat" în

[82] Turliuc Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, 1992, p. 162-163.

permanență de către Banca Națională, bancnotele și monedele divizionare fiind predominante în circulație.

Începând cu anul 1914, leul românesc se va confrunta cu prima mare inflație din istoria sa. Finanțarea războiului a amplificat considerabil volumul cheltuielilor statului, al cărui recurs la banca de emisiune va deveni inerent și în proporții din ce în ce mai mari. Este semnificativ în acest sens faptul că în anul 1918, de exemplu, datoria statului la Banca Națională reprezenta circa 64% din volumul biletelor în circulație. În timpul domniei regelui Ferdinand (1914-1927), pe lângă masivele emisiuni de bilete de bancă, circulația bănească a fost amplificată și de banii de război emiși în afara sistemului bănesc național (este vorba de **„leii germani"** (în echivalent de 2.171 de miliarde de lei BNR) emiși de trupele de ocupație prin Banca Generală Română și de bancnotele străine moștenite din provinciile reunite în componența statului național unitar român format în anul 1918.

Leul românesc emis de Banca Națională devine ban de hârtie, iar diminuarea puterii lui de cumpărare se va accelera între anii 1914 și 1918, când masa monetară în circulație va crește de peste nouă ori. Primul Război Mondial va însemna și o altă mare pierdere suferită de România, și anume valorile trimise spre păstrare la Moscova, estimate la peste 9.416 miliarde de lei aur[83], formate din stocul metalic de aur al Băncii Naționale, titluri, efecte, depozite și alte valori proprietate a BNR, bijuteriile reginei Măria, valorile trimise de Casa de Depuneri etc. Din acest tezaur, doar o mică parte a fost restituită până în prezent statului român.

c) Unificarea monetară realizată în anii 1920-1921

După alipirea provinciilor românești la patria-mamă, în noile granițe ale României reîntregite circulau în paralel mai multe semne bănești: banii de război emiși de ocupanții germani (leii germani), coroanele austro-ungare, rublele Romanov și rublele Lwov. Înlocuirea acestor semne bănești din circulație în vederea reinstaurării unei circulații monetare unitare se va efectua cu întârziere, fapt ce va înlesni pătrunderea prin contrabandă a unor mari cantități de bani în țară și va avea grave repercusiuni în plan economic și social. Măsura ștampilării banilor străini aflați în circulație va fi luată de către guvernanți doar pentru a crea populației iluzia luării unor măsuri de apărare împotriva invaziei de bancnote străine depreciate. Întârzierea unificării monetare a creat un câmp larg pentru desfășurarea unor operațiuni speculative și a contribuit într-o măsură importantă la intensificarea procesului de depreciere inflaționistă a leului.

[83] Romașcanu Mihail – *Tezaurul român de la Moscova*, Editura SAECULUM I.O., București, 2000, p. 43.

d) Încercările de însănătoşire a circulaţiei băneşti din perioada 1923-1928

Au avut la bază ideea dominantă în epocă potrivit căreia este necesară revenirea în plan monetar la perioada antebelică, prin lichidarea inflaţiei generate de război şi trecerea la stabilitatea monetară ca mijloc de consolidare şi dezvoltare a capitalismului. S-a decis deci revenirea la leul antebelic pe calea unui proces deflaţionist şi, implicit, de revalorizare a monedei naţionale. Soluţia propusă de Banca Naţională a României şi însuşită de guvernul liberal condus de Vintilă Brătianu, privind reducerea volumului circulaţiei băneşti de la 10 miliarde de lei la 4 miliarde de lei (deci într-o proporţie de 60%), s-a dovedit mai mult decât iluzorie.

Politica de revalorizare a leului prin deflaţie s-a soldat cu un eşec total şi a fost costisitoare pentru economia ţării. Plafonarea emisiunii Băncii Naţionale a condus la diminuarea drastică a volumului creditelor de scont şi a avut ca efect creşterea nivelului dobânzilor şi al preţurilor şi deprecierea externă a leului. Încercarea de revalorizare a leului marchează un moment important din istoria monetară a României, şi anume apariţia a două fenomene cu care ţara noastră s-a confruntat pentru prima oară în istorie: transformarea bancnotelor Băncii Naţionale în bani de hârtie şi inflaţia care a urmat acestui proces.

În urma acestor încercări nereuşite, noul guvern condus de Virgil Madgearu va realiza în anul 1929 stabilizarea monetară. Noua lege monetară votată în acest scop de parlament la 7 februarie 1929 va consfinţi deprecierea de circa 32 de ori a leului, conţinutul oficial al acestuia reducându-se de la 322 mg la 10 mg de aur fin cu titlul de 900/1000. Potrivit noii legi, guvernul era autorizat să emită monede divizionare de 1, 2, 5, 10 şi 20 de lei, construite din aliaj de aluminiu sau nichel (ulterior se va adăuga şi piesa de 100 de lei), iar Banca Naţională se obliga să acopere în proporţie de cel puţin 35% în aur sau devize bancnotele emise. Sunt adoptate astfel modalităţile de convertire aferente celor trei forme ale etaloanelor (aur-monedă, aur-lingouri şi aur-devize). În ceea ce priveşte convertibilitatea, aceasta era asigurată fără a limita cantitatea de bancnote aduse la preschimbare, însă suma minimă nu putea fi mai mică de 100.000 de lei. Deşi legea prevedea toate cele trei forme de convertibilitate a bancnotelor, în practică, Banca Naţională a României a asigurat aproape în exclusivitate convertirea acestora în devize. Din această cauză anul 1929 poate fi considerat ca reprezentând **momentul înlocuirii etalonului aur-monedă cu etalonul aur-devize.**

În urma acestei legi, stocul de aur al băncii de emisiune nu mai este angrenat în funcţionarea sistemului bănesc naţional şi nu mai serveşte la acoperirea biletelor emise, ci numai la echilibrarea balanţei de plăţi externe. Noua lege monetară consacră de asemenea dispariţia monedelor de aur şi de argint din structura circulaţiei băneşti, deoarece nu mai face nici o referire la monedele naţionale de aur şi de argint (caracteristicile acestora, condiţiile de emisiune şi de retragere a lor, regimul monedelor străine din metal preţios aflate în circulaţie pe teritoriul românesc etc.). Are loc astfel o schimbare a concepţiei

cu privire la organizarea circulației bănești în România. Cuprinzând reglementări referitoare numai la biletele emise de Banca Națională și la banii divizionari ai statului, noua lege monetară consacră supremația etalonului aur-devize, aurul nemaiîndeplinind din acest moment funcții monetare.

Stabilizarea monetară realizată în anul 1929 se va prăbuși foarte curând, ca urmare a crizei mondiale din anii 1929-1933, criză care a afectat și funcționarea normală a sistemului bănesc național. Bancnotele emise de Banca Națională a României vor deveni în curând simpli bani de hârtie, neconvertibili nici măcar în devize. Încercările băncii centrale de plafonare a emisiunii monetare și de retragere treptată a excedentului de monedă din circulație, de dirijare și de control al devizelor în vederea stăvilirii inflației vor eșua, iar leul românesc se va prăbuși atât la intern, cât și la extern. Inflația va cunoaște cote și mai înalte în anii următori. În perioada 1934-1940, de exemplu, circulația bancnotelor a crescut de aproape trei ori, iar procesul se va amplifica o dată cu intrarea României în cea de-a doua conflagrație mondială.

e) Perioada celui de-al Doilea Război Mondial și a anilor următori

S-a caracterizat prin sporirea cheltuielilor statului român destinate întăririi capacității de apărare a țării, precum și intensificarea fenomenului de subordonare a economiei românești intereselor Germaniei naziste, factori care vor contribui rapid la deteriorarea bazei sistemului bănesc național. În perioada 1941-1944, de exemplu, creșterea inflaționistă a circulației bănești va conduce la o scădere foarte accentuată a puterii de cumpărare a leului. Inflația va continua și în anii următori, ca urmare a uriașului volum de masă monetară pusă în circulație în vederea acoperirii cheltuielilor de purtare a războiului, inclusiv a celor legate de emisiunea de bani de război pe teritoriul României sub formă de lei sovietici, la care s-au adăugat obligațiile din cadrul armistițiului, efectele secetei și ale dezorganizării legate de instituirea economiei de comandă.

Stabilizarea monetară care a urmat (15 august 1947) a avut drept scop preschimbarea plafonată a semnelor monetare vechi cu altele noi la raportul de 20.000 de lei vechi pentru un leu nou. Deși reforma monetară din 15 august 1947 a eliminat marea inflație[84] și a creat condițiile relansării economiei naționale, dezechilibrele existente în domeniul monetar vor face necesară o ultimă reformă în acest domeniu, cea din ianuarie 1952. După anul 1947, sistemul monetar național va fi subordonat în totalitate intereselor clasei conducătoare și va parcurge experiența tristă a celor aproape 50 de ani de conducere centralistă a economiei, caracterizată prin sterilizarea până la extrem a funcțiilor monedei naționale. Ultima redefinire în aur a monedei naționale s-a realizat în anul 1954, când 1 leu va deveni egal cu 0,148112 grame aur.

[84] În preajma stabilizării din august 1947 nivelul stocului de bancnote puse în circulație de Banca Națională a României era de aproape 50 de mii de miliarde de lei, adică de circa 630 de ori mai mare decât cel aflat în circulație la începutul războiului (iunie 1941).

3.5. Sistemul monetar naţional al României după 1989

În perioada 1947-1989, sistemul monetar naţional a cunoscut transformări importante, specifice tuturor ţărilor care au trecut la conducerea prin plan central a economiei. Ideea greşită – specifică perioadei – potrivit căreia în condiţiile noului tip de economie planul poate asigura reglarea mecanismului economic, şi că nu ar exista nici o incompatibilitate între plan şi piaţă a avut adepţi şi în ţara noastră. Contradicţiile apărute ulterior în economia românească au scos în evidenţă faptul că echilibrul dintre cerere şi ofertă nu poate fi realizat în mod administrativ, prin plan, oricât de bine intenţionate ar fi persoanele angrenate în această activitate.

Conducerea prin plan central a economiei româneşti a avut drept efect eliminarea criteriilor valorice şi a condiţiilor normale necesare îndeplinirii de către bani a funcţiilor lor. Preţurile dictate de stat s-au dovedit incapabile să echilibreze cererea şi oferta de pe piaţă şi să se constituie într-un factor de stimulare a activităţii economice şi a liberei iniţiative. Sterilizarea până la extrem a funcţiilor banilor şi transformarea acestora într-un instrument adiacent de conducere a economiei (planul devenind principalul instrument de reglare a acesteia) s-a datorat subordonării monedei intereselor statului. Intervenţiile directe ale statului în sfera economică, monetară şi bancară au afectat puternic sistemul monetar naţional şi au condus la detaşarea acestuia de contextul internaţional. Aceste intervenţii au constat în cvasi-generalizarea proprietăţii de stat în economie, fixarea prin plan a preţurilor, subordonarea activităţii sectorului bancar faţă de plan, eliminarea bursei de valori şi suprimarea mecanismului convertibilităţii monedei naţionale ş.a.

După anul 1989, România a încercat să se realinieze la rigorile Sistemului Monetar Internaţional. Procesul de reformă şi restructurare demarat în perioadele următoare a avut ca obiective stabilizarea macroeconomică, reducerea inflaţiei, stoparea fenomenelor de demonetizare şi de dolarizare a economiei, creşterea rezervelor valutare, liberalizarea cursului de schimb ş.a.

Procesul de trecere de la conducerea administrativă centralizată la conducerea descentralizată, bazată pe mecanismele pieţei, a vizat şi domeniul financiar-bancar şi a avut efecte directe asupra funcţionării sistemului monetar naţional. Principalele repere cronologice ale acestui proces fost următoarele:

1990, decembrie	- a fost înfiinţată Banca Comercială Română, ca bancă de stat, care a preluat operaţiunile comerciale derulate de B.N.R.S.R. înainte de anul 1989. Din acest moment s-a instituit un sistem bancar dual, în care banca centrală va prelua funcţia de autoritate monetară;
1991, mai	- au fost promulgate două legi bancare importante: Legea nr. 33/1991 cu privire la activitatea bancară şi Legea nr. 34/1991 cu privire la statutul B.N.R.;
1991, august	- sunt liberalizate ratele dobânzii în sistemul bancar;
1991, septembrie	- sunt adoptate primele norme cu privire la refinanţarea băncilor comerciale (linia de credit şi creditul lombard);

1991, noiembrie	- se declară convertibilitatea limitată a leului, iar cursul de schimb va fi fixat zilnic de către B.N.R.
1992, martie	- se aprobă primele măsuri cu privire la rata rezervei minime obligatorii;
1993, iunie	- Trezoreria Statului își deschide cont la Banca Centrală;
1994, martie	- se adoptă măsuri cu privire la liberalizarea cursului de schimb;
1994, aprilie	- sunt adoptate Legea cu privire la cambie și normele referitoare la utilizarea cecului, a biletului la ordin și a ordinului de plată;
1994, septembrie	- băncile sunt autorizate ca dealeri pe piețele valutare;
1995, aprilie	- piața interbancară devine piață oficială. B.N.R. publică zilnic nivelul ratelor de referință pentru depozite (BUBID) și pentru plasamente (BUBOR);
1997, februarie	- are loc liberalizarea pieței valutare. Sunt reautorizate de către B.N.R., în calitate de dealeri primari, toate băncile românești și străine;
1998, martie-iunie	- se instituie un nou cadru legal în domeniul bancar: Legea bancară nr. 58/1998, Legea nr. 101/1998 privind statutul B.N.R., Legea nr. 83/1998 cu privire la falimentul bancar
1999, martie-august	- sunt adoptate măsuri privind îmbunătățirea activității sectorului bancar: este înființat Fondul de garantare a depozitelor din domeniu bancar; este înființată Agenția de Valorificare a Activelor Bancare, ca organism de restructurare financiară a unor bănci din sistemul bancar; sunt înființate Centrala Incidentelor de Plăți și Centrala Riscurilor Bancare;
2000	- a fost introdus noul Regulament privind operațiunile de piață monetară efectuate de B.N.R. și facilitățile de creditare și de depozit acordate de aceasta băncilor
2001	- este armonizată legislația contabilă din domeniul bancar cu Directivele CEE și Standardele Internaționale de Contabilitate;
2002	- apar reglementările cu privire la determinarea nivelului ratei dobânzii de referință
2002	- este adoptată Legea nr. 200/2002 privind autorizarea funcționării organizațiilor cooperatiste de credit și a casei centrale, prin care este armonizat cadrul legal în domeniu cu aquis-ul comunitar
2002	- sunt adoptate măsuri privind modernizarea sistemului de plăți (înființarea Transfond S.A.)
2003, martie	- moneda EURO este adoptată ca monedă de referință în stabilirea cursului de schimb al leului;
2003	- încep demersurile de asimilare a aquis-ului comunitar în domeniul serviciilor bancare și al liberalizării tranzacțiilor din contul de capital;
2004, iunie	- la solicitarea B.N.R. este aprobată de Parlamentul României Legea nr. 348/2004 prin care se demarează procedura tehnică de denominare a leului, în urma căreia „leii vechi" (ROL) vor fi înlocuiți din circulație cu noua monedă, „leul greu" (RON).
2006	- este finalizat procesul de liberalizare a tranzacțiilor din contul de capital;

Întrebări

1. Când au fost bătute primele monede în Țara Românească și Moldova?
2. Cum clasifica Gheorghe Zane formele monedei care au circulat pe teritoriul românesc în perioada Evului Mediu și a feudalismului?
3. Enumerați principalele monede străine care au circulat în spațiul românesc în epoca feudală.
4. Care este „strămoșul" monedei naționale și de ce este considerat astfel?
5. Prezentați principalele măsuri întreprinse în cele două principate românești în vederea îndreptării neajunsurilor situației monetare existente.
6. Prezentați principalele elemente ale legii monetare de la 1867.
7. Ce sunt biletele ipotecare și când au fost introduse acestea în circulația monetară din România?
8. Când a trecut România la monometalismul-aur și prin ce se caracterizează această nouă formă de organizare monetară?
9. Prezentați principalele evoluții în plan monetar în România în perioada celui de-al Doilea Război Mondial și în anii care au urmat.
10. Prezentați principalele componente ale reformei sistemului monetar al României după anul 1989

Întrebări grilă

1. Legea monetară de la 1867 va conduce la instituirea în România a:
a) [x] bimetalismului
b) [ ] monometalismului argint
c) [ ] monometalismului aur
d) [x] etalonului aur-devize

2. Sistemul monetar instituit în urma Legii de la 1867 se identifică cu cel:
a) [ ] englez
b) [ ] belgian
c) [ ] german
d) [x] francez

3. Cele două școli din secolul al XIX-lea, care aveau un punct de vedere diferit în ceea ce privește mecanismul emisiunii de bancnote, au fost:
a) [x] școala „monetară"
b) [ ] școala „monetaristă"
c) [x] școala „bancară"

4. Conform legii de la 1880, în urma căreia s-a înființat Banca Națională a României, emisiunea bancnotelor urma să aibă o acoperire metalică în proporție de:
a) [x] 1/3 din valoarea bancnotelor emise
b) [ ] 1/4 din valoarea bancnotelor emise

c) [ ] 2/3 din valoarea bancnotelor emise

5. În perioada conducerii prin plan central a economiei românești, intervențiile directe ale statului în sfera economică, monetară și bancară au constat în:
a) [x] fixarea prin plan a prețurilor
b) [x] subordonarea activității sectorului bancar față de plan
c) [ ] instituirea mecanismului convertibilității monedei naționale
d) [x] eliminarea bursei de valori

Bibliografie recomandată:

1. Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994;
2. Dardac Nicolae, Barbu Teodora – *Monedă, Bănci și Politici monetare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2005;
3. Isărescu Mugur – *Banca Națională a României 1880-1995*, Editura Enciclopedică, București, 1995;
4. Jinga Victor – *Moneda și problemele ei contemporane*, vol. I-II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981;
5. Kiriţescu Costin – *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. I-III, Editura Enciclopedică, București, 1997;
6. Romașcanu Mihail – *Tezaurul român de la Moscova*, Editura SAECULUM I.O., București, 2000;
7. Slăvescu Victor – *Istoricul B.N.R. 1880-1924*, Editura Cultura Națională, București, 1958;
8. Stoica Victor, Deaconu Petre – *Bani și credit. Banii. Teoriile monetare. Administrarea banilor și politica monetară*, Editura Economică, București, 2003;
9. Tudorache, Dumitru – *Monedă, bănci, credit*, Editura Sylvi, București, 2003;
10. Turliuc Vasile – *Monedă și credit*, Editura Universității „Al.I. Cuza", Iași, 1992.

BCU IAȘI "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 4

Integrarea monetară europeană

Cuprinsul capitolului

4.1. Mecanismul şarpelui monetar
4.2. Sistemul monetar european
4.3. Moneda unică, euro

Obiective

1. Cunoaşterea realităţilor europene în plan monetar
2. Înţelegerea mecanismelor specifice funcţionării şarpelui monetar şi sistemului monetar european
3. Cunoaşterea etapelor de evoluţie spre moneda unică, euro
4. Conştientizarea avantajelor, dezavantajelor monedei unice şi a condiţiilor de intrare în zona euro

Cuvinte-cheie:

şarpe monetar, sistem monetar european, Fondul European de Cooperare Monetară, ECU, euro, criterii de convergenţă, integrare monetară

Introducere

Începuturile procesului de integrare europeană se plasează în anii 1950, odată cu „Planul Schuman" (făcut public la data de 9 mai 1950) de creare a Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului şi cu semnarea a trei tratate fundamentale: Tratatul de la Paris, prin care se instituia Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului (18 aprilie 1951), şi tratatele de la Roma, de înfiinţare a Comunităţii Economice Europene şi a Comunităţii Europene a Energiei Atomice (ambele tratate semnate pe 25 martie 1957).

În deceniile următoare, Comunitatea Economică Europeană a înregistrat pe linia integrării economice progrese remarcabile, însă cooperarea monetară s-a rezumat la Sistemul Monetar European, după ce, la începutul anilor 1970, mecanismul şarpelui monetar fusese prima formulă angajantă de colaborare în plan monetar pentru ţările comunitare. Adoptarea Tratatului de la Maastricht, la 10 decembrie 1991, deschide drumul către moneda unică, după mai multe încercări eşuate, datând încă din anii 1970.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4.1. Mecanismul şarpelui monetar

În urma **Acordurilor de la Bretton Woods**, semnate la 22 iulie 1944, a devenit obligatorie pentru băncile centrale din statele semnatare menţinerea cursului de piaţă al monedelor naţionale în raport cu dolarul SUA în cadrul unei marje de fluctuaţie de ± 1% faţă de paritatea declarată.

Uniunea Europeană de Plăţi (UEP) a fost creată de Organizaţia pentru Cooperare Economică Europeană în urma unui Acord semnat la 1 iulie 1950, în contextul în care comerţul exterior european se desfăşura numai în dolari SUA (monedele ţărilor participante nefiind convertibile). În condiţiile unor economii europene încă în dezvoltare, pe fundalul unui volum de exporturi încă nesatisfăcătoare şi a unor nevoi de import încă foarte mari, lipsa rezervelor valutare (în USD) genera dificultăţi în schimburile comerciale, reduse de multe ori la barter (schimb marfă contra marfă). UEP urma să ţină evidenţa schimburilor comerciale între ţările membre efectuate în barter, transferul sumelor datorate în urma compensărilor realizându-se la sfârşitul fiecărei luni. Acest mecanism de compensare a permis dezvoltarea spectaculoasă a comerţului exterior intra-european, pe baze multilaterale.

Având în vedere limitele inerente barterului, chiar în această formă instituţionalizată, câţiva ani mai târziu, la 5 august 1955, mai multe state europene semnează **Acordul Monetar European** (AME), prin care se angajau ca băncile lor centrale să menţină pe piaţă cursul monedelor naţionale faţă de dolarul american într-o marja de fluctuaţie faţă de paritate redusă de la ±1% la ±0,75%. Acordul, conceput să înlocuiască UEP, a fost aplicat începând cu 27 decembrie 1958, amânarea aplicării sale fiind dictată de necesitatea existenţei convertibilităţii depline a monedelor naţionale participante (realizată la 27 decembrie 1958).

Necesitatea Acordului Monetar European

Acordul Monetar European a fost dictat de considerente economice, de dorinţa de a încuraja comerţul intraeuropean, prin reducerea incertitudinii induse de variaţiile cursului de schimb între monedele comunitare.

Raţionamentul a fost următorul: dacă două monede europene menţin cursul valutar *faţă de dolarul SUA* în marja de ±1% (ecart de 2%) acceptată pe plan internaţional, banda de fluctuaţie *între ele* este de 4%. Prin reducerea marjei de fluctuaţie a monedelor ţărilor semnatare faţă de dolarul american de la ±1% la ±0,75%, în mod automat şi variaţia *maximă* dintre două monede europene *scade de la 4% la 3%.*

Exemplu

Presupunem că, la un moment dat, paritățile a două monede europene, marca germană (DEM) şi francul francez (FRF), faţă de dolarul american (USD) sunt:

1 USD = 4 DEM, 1 USD = 8 FRF.

Folosind metoda cursurilor încrucişate, rezultă paritatea franc-marcă:

$$1 \text{ DEM} = \frac{8 \text{ FRF/USD}}{4 \text{ DEM/USD}} = 2 \text{ FRF}.$$

În condiţiile unor abateri admise faţă de paritate pentru monedele naţionale *în raport cu dolarul american*, conform Acordului de la Bretton Woods, de ± 1%:

$$8(1 + 0{,}08) = 8{,}08 \text{ FRF/USD},$$
$$8(1 - 0{,}08) = 7{,}92 \text{ FRF/USD},$$
$$4(1 + 0{,}04) = 4{,}04 \text{ DEM/USD},$$
$$4(1 - 0{,}04) = 3{,}96 \text{ DEM/USD}.$$

Presupunem, la un moment dat, următoarele cursuri pe piaţă (ambele atingând limitele admisibile):

1 USD = 8,08 FRF şi 1 USD = 3,96 DEM

sau

1 USD = 7,92 FRF şi 1 USD = 4,04 DEM.

Prin folosirea cursurilor încrucişate, rezultă în primul caz un raport de 2,04 FRF/DEM, iar în cel de-al doilea, de 1,96 FRF/DEM.

Între valorile de 2,04 FRF/DEM şi 1,96 FRF/DEM, obtenabile *în condiţiile urmăririi doar a constrângerii de ± 1% faţă de dolar*, ecartul este de 4%.

Dacă s-ar fi urmărit o variaţie de ± 1% faţă de paritate *şi între francul francez şi marca germană* (aplicată la cursul încrucişat 1 DEM = 2 FRF), valorile extreme ar fi fost mai mici: 2,02 şi 1,98 FRF/DEM.

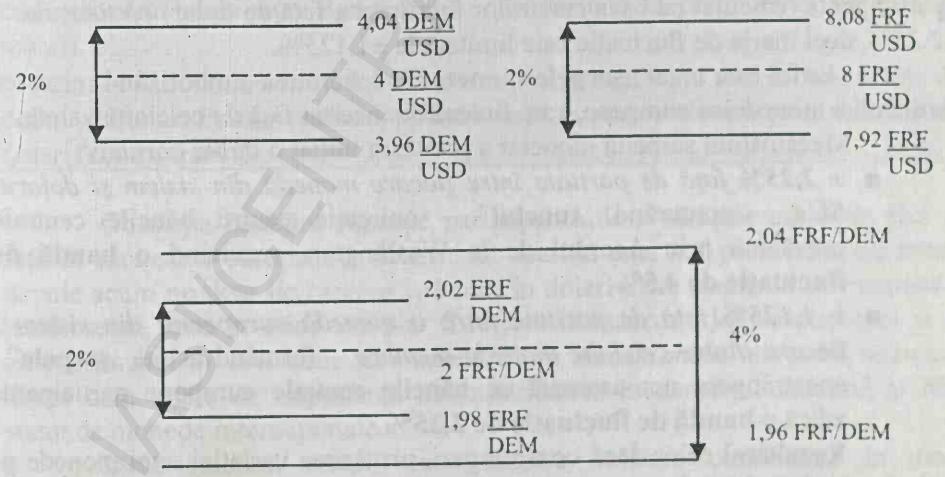

Figura nr. 1 – Evidenţierea ecartului de 2% între FRF şi USD şi între DEM şi USD şi de 4% între FRF şi DEM

BCU "LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY LIBRARY

În cadrul Consiliului European de la Haga, din 1-2 decembrie 1969, se ajunge la un acord să treacă la o uniune economică şi monetară până în anul 1980, pentru a creşte gradul de integrare şi de cooperare în plan politic.

La 8 octombrie 1970 **Raportul Werner** de realizare a unei uniuni economice şi monetare între ţările Comunităţii Europene într-o perioadă de zece ani este prezentat Comisiei Europene şi Consiliului de Miniştri. Realizarea uniunii monetare presupunea în prealabil monede convertibile, o convergenţă a economiilor naţionale, cursuri de schimb cu fluctuaţii reduse între monedele comunitare, iar ulterior fixarea lor irevocabilă şi liberalizarea mişcărilor de capital. Deşi nu au fost duse până la capăt, din cauza dispariţiei etalonului aur-devize pe care se baza şi a instabilităţii valutare care a urmat, unele dintre ideile planului de acţiune propus de primul-ministru luxemburghez Pierre Werner au fost valorificate în conturarea actualei uniuni economice şi monetare europene.

Prin **Acordul de la Washington** (cunoscut şi sub numele de **Acordul Smithsonian**, după locul semnării, Smithsonian Institute) din 18 decembrie 1971, într-un moment de criză al sistemului monetar internaţional se hotărăşte creşterea marjei de fluctuaţie de la ±1% la ±2,25% faţă de dolar, deci un ecart de 4,5%. Cum însă referinţa este dolarul, între două monede europene, pe baza cursurilor încrucişate, aplicând ceea ce se numeşte regula cumulului de marje, rezultă un ecart de 9% (dublul marjei de 4,5% autorizate pentru fiecare monedă în raport cu dolarul american).

La 12 aprilie 1972, Belgia, Franţa, Germania, Italia, Luxemburg şi Olanda, ţările CEE la acel moment, semnează la Basel **un acord** prin care convin ca, începând din 24 aprilie 1972, *ecartul dintre două monede europene* participante (calculat pe baza cursurilor încrucişate faţă de dolar) *să fie redus la 2,25%*, deci marja de fluctuaţie este limitată la ±1,125%.

Astfel este creat „**şarpele monetar**", denumirea simbolizând mişcarea solidară a monedelor europene, care flotează concertat faţă de celelalte valute.

Mecanismul şarpelui monetar a prevăzut iniţial o *dublă corelare*:

- *± 2,25% faţă de paritate între fiecare monedă din sistem şi dolarul SUA* – conturând „**tunelul**" – obligaţie pentru băncile centrale prevăzută prin Acordul de la Washington, rezultând o **bandă de fluctuaţie de 4,5%**;
- *± 1,125% faţă de paritate între o monedă europeană din sistem şi fiecare dintre celelalte monede membre* – formând astfel „**şarpele**" – constrângere nou-asumată de băncile centrale europene participante, adică o **bandă de fluctuaţie de 2,25%**.

Rezultatul celor două constrângeri, urmărirea variaţiei unei monede pe piaţă atât faţă de dolarul american, cât şi faţă de toate celelalte monede din sistem, a fost numit „**şarpele în tunel**". Practic, totul se reduce la urmărirea ecartului dintre moneda cea mai puternică şi cea mai slabă; în aceste condiţii *diametrul şarpelui (2,25%) este egal cu jumătatea diametrului tunelului (4,5%)*, iar şarpele fluctuează liber în tunel.

Băncile centrale membre îşi asumau obligaţia de a interveni *în dolari la limitele tunelului* şi *în una dintre monedele comunitare*, după caz, *la limitele şarpelui*.

Exemplu

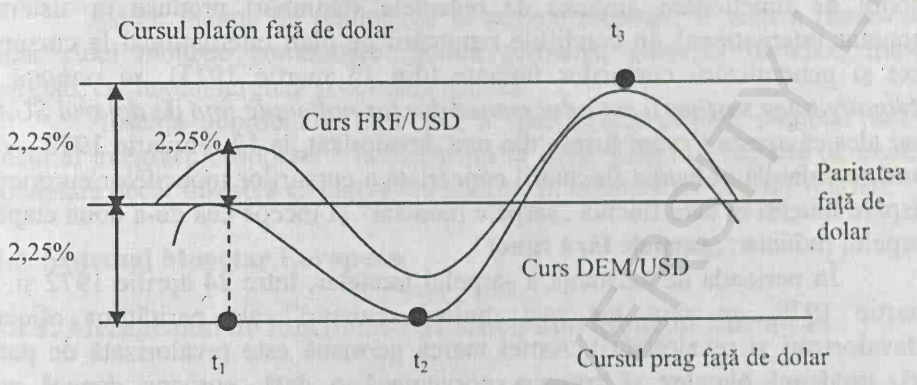

Figura nr. 2 – Şarpele monetar în tunel

– *La momentul t_1*, între FRF şi DEM ecartul este maxim şi este necesară intervenţia băncilor centrale; Banca Franţei şi Bundesbank intervin pe piaţă şi vând mărci, respectiv cumpără franci.

– *La momentul t_2*, marca s-a apreciat faţă de dolar, atingând pragul care necesită intervenţia Bundesbank, care trebuie să cumpere dolari (contra mărci).

– *La momentul t_3*, francul s-a depreciat la nivelul maxim admis faţă de dolar şi Banca Franţei trebuie să intervină pe piaţa valutară prin vânzare de dolari (contra franci).

Obligaţia băncilor centrale participante de a menţine cursurile fixe *şi* faţă de monedele europene a determinat apariţia unei noi probleme: ele aveau nevoie acum nu doar de *rezerve valutare* în dolari SUA (monedă internaţională recunoscută, care în orice caz s-ar fi regăsit în rezervele lor valutare), ci *şi în monedele tuturor celorlalte ţări membre ale mecanismului şarpelui monetar*, dintre care unele de importanţă nesemnificativă în comerţul mondial şi fără statut de monede internaţionale.

Inconvenientul creării unor rezerve valutare consistente în toate monedele participante a fost evitat printr-o înţelegere între *băncile centrale, prin care îşi acordau reciproc, în mod automat*, **facilităţi de credit** în cantităţi nelimitate (sub forma unor swap-uri[85]) pe termen foarte scurt, reînnoibile până la

[85] Operaţiuni prin care o bancă centrală (de exemplu a Germaniei) deschidea o linie de

trei luni. Dobânda plătită pentru creditul acordat era media aritmetică a ratelor de scont ale băncilor centrale. Pentru a uşura gestionarea acestor împrumuturi, la 3 aprilie 1973 este creat **Fondul European de Cooperare Monetară** (FECOM).

În data de 16 martie 1973, în cadrul **Conferinţei Monetare de la Paris**, participanţii la mecanismul şarpelui monetar convin asupra unor modificări în modul de funcţionare, impuse de recentele schimbări produse în sistemul monetar internaţional. În condiţiile renunţării pe plan internaţional la cursurile fixe şi generalizării cursurilor flotante (din 15 martie 1973), *se renunţă la obligativitatea susţinerii cursului monedelor lor naţionale faţă de dolarul SUA* – mai ales că acesta tocmai fusese din nou devalorizat, la 12 februarie 1973 – dar rămâne valabilă obligaţia fluctuării concertate a cursurilor monedelor europene: dispare tunelul în care fluctua „şarpele monetar" şi începe cea de-a doua etapă a şarpelui monetar, **„şarpele fără tunel"**.

În perioada de existenţă a şarpelui monetar, între 24 aprilie 1972 şi 12 martie 1979, au avut loc mai multe „revizuiri" ale parităţilor oficiale (devalorizări şi revalorizări). Astfel marca germană este revalorizată de patru ori, guldenul olandez şi coroana norvegiană o dată, coroana daneză este devalorizată de patru ori, francul francez o dată, coroana norvegiană de cinci ori şi cea suedeză de două ori.

Întrucât menţinerea cursului monedelor naţionale în limitele stabilite se făcea uneori cu dificultate şi cu preţul unor grave tensiuni monetare interne, când revizuirile de parităţi nu au mai fost suficiente, autorităţile monetare au fost nevoite să apeleze chiar la măsura extremă a retragerii monedei naţionale din sistem, fapt evidenţiat în tabelul următor.

Tabelul nr. 1 – Intrări şi ieşiri ale monedelor europene în şi din şarpele monetar

Data	Moneda intrată (sau ieşită) în (din) şarpele
1 mai 1972	Aderarea coroanei daneze, lirei irlandeze şi lirei
23 mai 1972	Aderarea coroanei norvegiene
23 iunie 1972	Retragerea lirei irlandeze şi a celei sterline
27 iunie 1972	Retragerea coroanei daneze
10 octombrie 1972	Reintrarea coroanei daneze
13 februarie 1973	Retragerea lirei italiene
14 martie 1973	Aderarea coroanei suedeze
19 ianuarie 1974	Retragerea francului francez
10 iulie 1975	Reintrarea francului francez

credit în monedă naţională (DEM) în favoarea altei bănci centrale (de exemplu a Franţei), care, pentru a menţine cursul (FRF/DEM) în limitele stabilite, era nevoită să vândă valută (DEM).

[86] Monedele celor trei ţări care urmau să intre în CEE la 1 ianuarie 1973.

Data	Moneda intrată (sau ieşită) în (din) şarpele
15 martie 1976	Retragerea francului francez
28 august 1977	Retragerea coroanei suedeze
12 decembrie 1978	Retragerea coroanei norvegiene

Astfel, înainte de renunţarea la şarpele monetar, în sistem rămăseseră doar cinci monede comunitare: marca germană, guldenul olandez, francul belgian, cel luxemburghez şi coroana daneză.

Absenţa coordonării între ţări a transformat şarpele monetar într-un recul al integrării europene[87], la dispariţia sa ţările fiind mai departe de uniunea monetară decât fuseseră cu câţiva ani înainte, în momentul Planului Werner.

4.2. Sistemul Monetar European

4.2.1. Mecanismul de funcţionare al Sistemului Monetar European

Bazele Sistemului Monetar European (SME) sunt puse în cadrul Consiliului European de la Bremen (din 6-7 iulie 1978), ca urmare a unei iniţiative comune a cancelarului german Helmut Schmidt şi a preşedintelui francez Valéry Giscard d'Estaign, într-o perioadă de mare instabilitate pe plan monetar în Europa comunitară.

Dacă la Bremen s-a ajuns la un acord – în linii mari – asupra conturului viitorului Sistem Monetar European, el este creat prin Rezoluţia Consiliului European de la Bruxelles din 5-6 decembrie 1978 şi a început să funcţioneze la 13 martie 1979.

Între şarpele monetar şi Sistemul Monetar European există o serie de *asemănări*:

- presupun o participare voluntară;
- principalul obiectiv este identic: crearea unei zone de stabilitate monetară;
- obligaţiile asumate de un stat membru sunt similare: menţinerea unui sistem de cursuri fixe, prin intervenţia pe piaţă a băncilor centrale, prin cumpărări şi vânzări de valută.

Diferenţele dintre mecanismul şarpelui monetar şi SME evidenţiază superioritatea acestuia din urmă:

- apariţia ECU, monedă comună care va juca rolul central în SME;
- existenţa unui indicator de divergenţă care declanşează intervenţiile băncilor centrale pe piaţa valutară;
- instituţionalizarea şi perfecţionarea sprijinului destinat intervenţiei pe piaţă pentru menţinerea cursului în limitele prestabilite.

[87] Manolescu Gheorghe – *Monedă şi credit*, Editura Fundaţiei „România de Mâine", Bucureşti, 2001, p. 201.

- marja de fluctuație de ± 2,25% a fost completată de o marjă de fluctuație extinsă, de ± 6%

Trebuie însă de remarcat faptul că, în timp ce *mecanismul șarpelui monetar a permis și participarea monedelor unor state în afara Comunității Economice Europene*[88] (coroana daneză, lira irlandeză, lira sterlină, coroana suedeză, coroana norvegiană), la SME au participat doar statele membre.

Sistemul Monetar European este format din următoarele trei **componente**:

1. moneda comună, **ECU**;
2. **mecanismul de cursuri fixe**, cunoscut și sub denumirea de mecanismul ratelor de schimb (MRS), reprezentând componenta fundamentală a SME;
3. componenta instituțională, **Fondul European de Cooperare Monetară**.

De-a lungul evoluției SME, vor fi momente în care unele țări, deși și-au retras moneda din componenta fundamentală a SME, mecanismul de cursuri fixe, moneda este luată în calcul în continuare în coșul ECU și țara participă mai departe cu același statut în cadrul FECOM.

1. **ECU**, o abreviere de la European Currency Unit[89] (în traducere „unitate monetară europeană"), a fost o monedă de cont, o monedă-coș, elementul central al mecanismului de cursuri fixe.

ECU a fost calculat după aceleași criterii aplicate în cazul altui coș valutar consacrat, DST. Cantitatea determinată din fiecare valută componentă care a fost luată în calcul pentru stabilirea valorii ECU a fost stabilită în funcție de:

- importanța relativă a PIB-ului fiecărei țări participante pe o perioadă de cinci ani;
- ponderea țării în comerțul intracomunitar pe o perioadă de cinci ani;
- participarea fiecărei bănci centrale la mecanismul de sprijin pe termen scurt prevăzut în cadrul Fondului European de Cooperare Monetară.

Ponderea monedelor în coșul ECU s-a modificat în timp (începând cu anul 1979) *și ca urmare a realinierii parităților*, monedele care au fost revalorizate obținând o pondere mai mare în coș, pe seama celorlalte monede.

În conformitate cu Rezoluția Consiliului European de la Bruxelles din 5 decembrie 1978, revizuirea ponderii monedelor în coș și a structurii acestuia se făcea atât din oficiu, la fiecare cinci ani, cât și de fiecare dată când ponderea

[88] Danemarca, Irlanda și Marea Britanie au aderat la Comunitatea Economică Europeană la 1 ianuarie 1973, iar Suedia a intrat în Uniunea Europeană la 1 ianuarie 1995.

[89] După unele accepțiuni, evident de orientare franceză, denumirea ECU ar proveni de la o veche monedă franceză, écu.

unei monede varia cu mai mult de 25%. Revizuirea trebuia făcută astfel încât *valoarea externă a ECU să nu se modifice*, aşa cum era interzisă şi modificarea parităţilor bilaterale în cadrul MRS şi a cursurilor-pivot în ECU ale monedelor participante.

În timp, în cadrul coşului ECU s-au produs două **revizuiri**.

- **Prima revizuire a ECU** a fost hotărâtă de Consiliul European la 15 septembrie 1984, pe baza propunerii Comisiei Europene, după consultarea Comitetului Monetar şi a consiliului de administraţie al FECOM. Cu această ocazie, *numărul monedelor componente ale coşului ECU creşte la 10*, prin includerea drahmei greceşti (Grecia intrase în CEE în anul 1981).
- **A doua reevaluare a coşului ECU** a fost realizată în luna septembrie 1989, incluzându-se şi monedele Spaniei şi Portugaliei (care aderaseră la CEE în 1986), astfel încât *numărul monedelor din coş creşte la 12*.

Conform prevederilor Tratatului de la Maastricht, în contextul pregătirilor pentru uniunea economică şi monetară, **compoziţia coşului ECU a fost îngheţată** - rămânându-se la cantităţile fixate din monedele coşului la 21 septembrie 1989. Nici în 1994, când se împlineau cinci ani de la ultima revizuire, şi nici în urma aderării la 1 ianuarie 1995 a Austriei, Finlandei şi Suediei nu s-au mai produs modificări în structura ECU, *numărul monedelor din coş rămânând limitat la 12 până la trecerea la euro*.

Tabelul nr. 2 – Evoluţia compoziţiei ECU

Moneda	13.03.1979-16.09.1984		17.09.1984 – 21.09.1989		21.09.1989 – 11.01.1999		Pondere relativă la 23.03.983
	Nr.de unităţi din moneda naţională	Pondere relativă la 13.03.791	Nr.de unităţi din moneda naţională	Pondere relativă la 17.09.84 2	Nr.de unităţi din moneda naţională	Pondere relativă la 21.09.893	
DEM	0,828	33,0	0,719	32,07	0,6242	30,5	31,49
FRF	1,150	19,8	1,310	19,06	1,332	19,4	20,05
GBP	0,0885	13,6	0,0878	14,98	0,08784	12,1	13,57
NLG	0,286	10,5	0,256	10,1	0,2198	9,6	9,84
ITL	109,0	9,5	140,0	9,98	151,8	2,5	7,7
BEF	3,660	9,5	3,710	8,57	3,301	8,1	8,07
LUF	0,140		0,140		0,130	9,9	0,32
DKK	0,217	3,0	0,219	2,69	1,1976	2,5	2,62
IEP	0,00759	1,1	0,00871	1,20	0,008552	1,1	1,08
GRD	-	-	1,15	1,31	1,44	0,8	0,41
ESP	-	-	-	-	1,393	5,2	4,09
PTE	-	-	-	-	6,885	0,8	0,69
TOTAL		**100,0**		**100,0**		**100,0**	**100,0**

[1] La intrarea în vigoare a SME.
[2] În urma revizuirii compoziţiei coşului.
[3] Înaintea prezentării, la 25 martie 1998, de către Comisia Europeană şi Institutul Monetar European a *Rapoartelor privind starea de convergenţă,* ca bază pentru stabilirea ţărilor care au aderat la euro de la 1 ianuarie 1999.

Sursa: Prelucrare după Ferreol Gilles (coordonator) – *Dicţionarul Uniunii Europene,* Editura Polirom, Iaşi, 2001, p. 191-192; Van Yperselle Jacques, Koeune Jean-Claude – *Le système monétaire européen. Origines, fonctionnement et perspectives,* 3ème édition, Office des Publications Officielles des Communautés Européennes, Luxembourg, 1989, p. 69; Turliuc Vasile, Coeriş Vasile – *Monedă şi credit,* Editura Ankarom, Iaşi, 1997, p. 46.

2. ECU **a fost punctul central al MRS,** înlocuind dolarul din mecanismul şarpelui monetar. Pentru toate monedele participante la mecanismul de cursuri fixe al SME se defineşte un **curs-pivot faţă de** ECU, **numit şi curs central**[90].

Folosind metoda cursurilor încrucişate, plecând de la cursurile-pivot faţă de ECU, se obţineau **cursurile-pivot bilaterale** ale fiecărei monede din sistem faţă de celelalte monede participante.

Ansamblul cursurilor-pivot bilaterale era numit **grilă de paritäţi.**

Aplicând marja de fluctuaţie autorizată, de ± 2,25% la cursul-pivot bilateral, se obţin **cursurile-limită de intervenţie** pentru fiecare monedă faţă de celelalte, reprezentând valorile limită superioară şi inferioară între care putea varia **cursul efectiv/de piaţă.**

Marja de fluctuaţie de ± 2,25% *nu a fost unică.* Iniţial, s-a adoptat decizia că ţările membre ale Comunităţii Europene care nu făceau parte din mecanismul şarpelui monetar la desfiinţarea sa (Franţa, Italia şi Irlanda din Europa celor 9) pot să opteze temporar pentru o **marjă lărgită, de ± 6%,** aceasta urmând să fie redusă treptat, pe măsură ce acest lucru va fi permis de situaţia economică. Dintre ţările amintite, doar Italia a folosit această facilitate (până în ianuarie 1990), dar ulterior şi Spania (în iunie 1989) Marea Britanie (în octombrie 1990) şi Portugalia (în aprilie 1992), la intrarea monedelor lor în *mecanismul de schimb al SME,* au recurs la banda de fluctuaţie lărgită.

Ca şi în cadrul mecanismului şarpelui monetar, *intervenţia băncilor centrale pe piaţă era obligatorie* pentru a păstra cursul între cursurile-limită de intervenţie stabilite.

Intervenţia pe piaţă trebuia făcută de către ambele bănci centrale ale căror monede erau implicate, însă *aceasta nu era simetrică*: greutatea mai mare revenea ţării cu moneda slabă, care era nevoită să-şi folosească rezervele

[90] Un asemenea curs-pivot, dar *fictiv,* a fost stabilit şi pentru lira sterlină sau drahma grecească, atunci când nu făceau parte din SME (cf. Van Yperselle Jacques, Koeune Jean-Claude – *Le système monétaire européen. Origines, fonctionnement et perspectives,* 3ème edition, Office des Publications Officielles des Communautés Européennes, Luxembourg, 1989, p. 60).

valutare, în timp ce ţara cu moneda forte trebuia doar să injecteze lichidităţi suplimentare în economie (în monedă naţională)[91].

Corelaţiile dintre monedele membre ale SME au acelaşi rezultat întâlnit şi în cazul şarpelui monetar: *marja maximă de depreciere sau de apreciere a unei monede poate fi atinsă doar faţă de moneda cea mai slabă, respectiv cea mai puternică din sistem; în caz contrar sunt atinse limitele fixate pentru alte monede din sistem*[92].

În cadrul SME trebuie distinse două **tipuri de intervenţii**:

1. *intervenţii marginale, obligatorii*, necesare în momentul în care o monedă atingea limita bilaterală superioară sau inferioară faţă de o altă monedă. Aceste intervenţii presupuneau *participarea activă pe piaţa valutară a ambelor bănci centrale*;
2. *Intervenţii intramarginale, facultative*, în interiorul bandei de fluctuaţie, realizate atunci când băncile centrale considerau oportun, pentru a preveni cu costuri mai mici eventuale tendinţe ale cursului de a depăşi limitele stabilite. Spre deosebire de intervenţiile marginale, *erau realizate unilateral, de către o singură bancă centrală.*

În acest context apare a doua caracteristică ce conferă superioritate SME faţă de şarpele monetar: **indicatorul de divergenţă bazat pe ECU**, semnalând apropierea de limitele de intervenţie, în fapt măsura în care cursul unei monede se apropie de aceste limite, arătând deprecierea sau reprecierea unei monede faţă de ansamblul celorlalte monede componente ale ECU.

Divergenţa maximă reprezintă valoarea maximă pe care o poate atinge indicatorul de divergenţă, moment în care băncile centrale implicate erau obligate să intervină pe piaţă.

Pragul de divergenţă, stabilit la 75% din divergenţa maximă, este punctul din care, o dată atins, încep intervenţiile băncilor centrale pe piaţa valutară pentru a corecta evoluţia cursului monedei naţionale.

Exemplu

Cursurile-pivot faţă de ECU, pentru marca germană şi peseta spaniolă sunt:

1 ECU =133,631 ESP, 1 ECU = 2,05586 DEM.

Cursul-pivot bilateral, obţinut prin raportarea celor două cursuri-pivot centrale, este:

$$\frac{133{,}631\text{ESP/ECU}}{2{,}05586\text{DEM/ECU}} = 65\text{ESP/DEM}$$

[91] Van Yperselle Jacques, Koeune Jean-Claude, *op. cit.*, p. 57.

[92] Boixados Ramon – *El ecu y el sistema monetario europeo*, Ediciones Gestión 2000. Barcelona, 1991, p. 26.

Banda de fluctuaţie a pesetei faţă de marcă permite definirea **limitelor de fluctuaţie autorizate (superioară şi inferioară)**:

65 ESP/DEM (1 + 6%) = 68,9 ESP/DEM,
65 ESP/DEM (1 - 6%) = 61,1 ESP/DEM.

3. Mecanismul de creditare pentru susţinerea intervenţiilor băncilor centrale pe piaţa valutară a fost pus la punct prin Fondul European de Cooperare Monetară, structură având ca punct de plecare mecanismul şarpelui monetar. La FECOM au participat toate ţărilor membre care aveau moneda în componenţa ECU (fără legătură cu participarea la sistemul de cursuri fixe al SME) cu 20% din rezervele lor în aur şi valută. În funcţie de perioada de acordare a creditului, prin FECOM se puteau obţine trei **tipuri de finanţări**:

a) *finanţarea pe termen foarte scurt*, până în 75 de zile (iniţial pe maximum 30 de zile, apoi până în 45 de zile, ulterior prelungită cu încă 30 de zile) este *nelimitată ca volum*. Deşi *finanţările erau acordate* de fapt *de către băncile centrale între ele*, evidenţa lor era ţinută de FECOM, prin exprimarea datoriilor şi creanţelor reciproce în ECU. Acest mecanism de creditare a fost cel mai utilizat în practică;

b) *susţinerea monetară pe termen scurt*, creată încă din 9 februarie 1970, a fost concepută pentru finanţări în caz de deficit temporar al balanţei de plăţi, pentru trei luni, cu posibilitatea reînnoirii, şi *se acorda tot între băncile centrale*;

c) *sprijinul financiar pe termen mediu*, prevăzut în Tratatul de la Roma, este implementat din anul 1971, dar din decembrie 1978 resursele de finanţare sunt crescute, pentru a corespunde necesităţilor şi obiectivelor SME. El se acorda prin decizia Consiliului European, în limite prestabilite pentru fiecare ţară în parte, statului membru care înregistra dificultăţi majore în menţinerea echilibrului balanţei de plăţi. Spre deosebire de celelalte două forme de creditare, acesta era un *credit între ţările membre*, acordat pe o perioadă cuprinsă de regulă între 2 şi 3 ani.

4.2.2. Evoluţia şi criza Sistemul Monetar European

Încă de la momentul constituirii sale, ţările participante la SME au vizat obiective diferite: de exemplu, Germania dorea stabilizarea cursului valutar (pentru a impulsiona comerţul frânat de reprecierea continuă a mărcii), în timp ce Franţa dorea în primul rând temperarea inflaţiei.

Deşi a fost categoric mai elaborat, fiind superior şarpelui monetar – dovadă şi longevitatea sa – SME nu a fost scutit de crize, unele punându-i în pericol chiar existenţa.

Tabelul nr. 3 – Realinieri de parități în cadrul mecanismului de cursuri fixe (ERM) al SME (%) până la 31 decembrie 1998

Data	DEM	NLG	FRF	BEF	ITL	DKK	IEP	ESP	GBP	PTE	ATS	FIM	GRD
24.09.79	+2,0	-	-	-	-	-2,9	-						
30.11.79	-	-	-	-	-	-4,8	-						
23.03.81	-	-	-	-	-6,0	-	-						
05.10.81	+5,5	+5,5	-3,0	-	-3,0	-	-						
22.02.82	-	-	-	-8,5	-	-3,0	-						
14.06.82	+4,25	+4,25	-5,75	-	-2,75	-	-						
22.03.83	+5,5	+3,5	-2,5	+1,5	-2,5	+2,5	-3,5						
22.07.85	+2,0	+2,0	+2,0	+2,0	-6,0	+2,0	+2,0						
07.04.86	+3,0	+3,0	-3,0	+1,0	-	+1,0	-						
04.08.86	-	-	-	-	-	-	-8,0						
12.01.87	+3,0	+3,0	-	+2,0	-	-	-						
19.06.89	-	-	-	-	-	-	-	I.					
08.01.90	-	-	-	-	-3,68	-	-	-	-				
08.10.90	-	-	-	-	-	-	-	-	I.				
06.04.92	-	-	-	-	-	-	-	-	-	I.			
14.09.92	+3,5	+3,5	+3,5	+3,5	-3,5	+3,5	+3,5	+3,5	+3,5	+3,5			
17.09.92	-	-	-	-	R.T.	-	-	-5,0	R.T.	-			
23.11.92	-	-	-	-		-	-	-6,0		-6,0			
01.02.93	-	-	-	-		-	-10,0	-		-			
14.05.93	-	-	-	-		-	-	-8,0		-6,5			
02.08.93	**Trecerea la marja de fluctuație de ± 15%**												
09.01.95	-	-	-	-		-	-	-		-	I.		
06.03.95	-	-	-	-		-	-	-7,0		-3,5	-		
12.10.96	-	-	-	-		-	-	-		-	-	I.	
25.11.96	-	-	-	-	R.	-	-	-		-	-	-	
16.03.98	-	-	-	-	-	-	+3,0	-		-	-	-	I.

Legendă:
Semnele +/- sugerează aprecierea/deprecierea monedei în cauză
I.: Intrare în MRS
R.: Re-intrare în MRS.
R.T.: retragere temporară din MRS

Sursa: Comisia Europeană, preluat după http://www.bde.es/eurosist/euestio/e2cuar1e.htm

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITY LIBRARY

Începutul anilor 1990, marcat de reunificarea germană, dezvăluie tensiuni în cadrul SME. Germania este nevoită să contracareze tensiunile inflaţioniste generate de reunificare printr-o politică monetară restrictivă – crescând dobânzile. Această politică vine însă într-o conjunctură delicată, marcată în toate ţările europene de creşterea şomajului, care ar fi presupus o abordare monetară mai puţin restrictivă din perspectiva dobânzilor.

Însă sistemul de cursuri fixe din cadrul SME forţează celelalte ţări europene participante să meargă pe linia Germaniei şi să menţină dobânzile ridicate fără voie. O altă atitudine (o reducere a dobânzilor) din partea ţărilor europene participante ar fi determinat, în condiţiile liberei circulaţii a capitalurilor[93], periclitarea stabilităţii cursului valutar, stabilitate considerată prioritară. Astfel, vrând-nevrând, celelalte ţări s-au aliniat la politica monetară germană, „partea bună" a lucrurilor fiind reducerea substanţială a inflaţiei. Partea „rea", dincolo de recesiune şi şomaj, a fost ieşirea unor monede din SME (când băncile centrale naţionale nu au mai făcut faţă speculaţiilor asupra monedelor naţionale şi au fost nevoite să recunoască realitatea prin devalorizări substanţiale).

Criza SME a culminat cu decizia din 2 august 1993 a Consiliului de miniştri de economie şi finanţe (ECOFIN) de lărgire temporară a marjei normale de fluctuaţie de la ± 2,25% la ± 15% faţă de paritate, după retragerea Italiei şi a Marii Britanii din mecanismul de cursuri fixe în data de 16 septembrie 1992, zi cunoscută şi sub numele de „miercurea neagră".

Din acest moment – la o asemenea marjă de variaţie „generoasă" – problemele SME au încetat, marja de variaţie de ± 15% fiind ulterior permanentizată.

4.2.3. Sistemul Monetar European după apariţia euro

Decizia de continuare a funcţionării mecanismului cursurilor fixe şi după apariţia euro a fost luată de Consiliul European de la Amsterdam din iunie 1997, pentru a păstra legătura dintre euro şi monedele ţărilor UE neparticipante la moneda unică şi a le permite la un moment dat intrarea în zona euro.

Începând cu 1 ianuarie 1999, odată cu apariţia euro, SME II înlocuieşte SME. Acest nou mecanism poate fi adoptat în mod voluntar de către orice ţară UE care nu este membră a zonei euro, cu referire expresă la cele două ţări care au beneficiat de *clauza opting-out* (de reţinere sau de menţinere în afara zonei euro), Danemarca şi Marea Britanie. Pentru Suedia, care nu beneficiază de clauza opting-out (întrucât nu era stat membru la momentul semnării Tratatului de la Maastricht), şi pentru noile ţări membre sau candidate este de înţeles că, mai devreme sau mai târziu, vor adopta moneda unică drept monedă naţională şi în prealabil va trebui să îndeplinească (şi) condiţia din Tratatul de la Maastricht

[93] În vigoare în spaţiul european de la 1 ianuarie 1990.

referitoare la menţinerea unui sistem de cursuri fixe cel puţin doi ani premergători trecerii la euro.

Tocmai pentru că Suedia nu beneficiază de clauza opting-out, pentru a nu fi „forţată" să treacă la etapa a treia a UEM, a evitat să intre în SME II, chiar dacă îndeplineşte toate celelalte criterii din Tratatul de la Maastricht[94].

Marja de fluctuaţie admisă – însă faţă de euro, care înlocuieşte ECU – a fost păstrată în noul mecanism de schimb european la ± 15% faţă de paritate. La 1 ianuarie 1999 din SME II făceau parte două monede:

1. *coroana daneză, cu o bandă de fluctuaţie de ± 2,25%* faţă de paritatea de 7,46038 DKK/EUR (limita superioară fiind 7,62824, iar cea inferioară 7,29252), valabilă şi în prezent;

2. *drahma grecească* (până la 31 decembrie 2000, dată după care Grecia a îndeplinit condiţiile pentru a intra în zona euro), cu o marjă de fluctuaţie de ± 15% faţă de paritatea stabilită la 340,750 GRD/EUR (limita superioară a fost 391,863, iar limita inferioară 289,688).

În prezent fac parte din mecanismul de cursuri fixe (MRS II), *alături de coroana daneză*, următoarele monede, ale unor ţări intrate în UE în anul 2004:

1. **coroana estoniană** (kroon), din 28 iunie 2004, cu o marjă de fluctuaţie *formală* de ± 15% faţă de paritatea 15,6466, dar practic fiind într-un *consiliu monetar* bazat pe euro;

2. **litas-ul lituanian**, din 28 iunie 2004, cu o marjă de fluctuaţie *formală* de ± 15% faţă de paritatea de 3,45280, dar practic într-un *consiliu monetar* având ca ancoră moneda euro;

3. **lats-ul leton**, din 2 mai 2005, cu o marjă de fluctuaţie *formală* de ± 15% faţă de paritatea de 0,702804; în practică, cursul se menţine în ± 1% faţă de paritate;

Din 28 iunie 2004, timp de doi ani, **tolarul sloven** a menţinut un curs fix faţă de euro, cu o marjă de fluctuaţie de ± 15% faţă de paritatea de 239,640, şi în consecinţă, în data de 11 iulie 2006 Consiliul Uniunii Europene a adoptat decizia de a permite Sloveniei să se alăture zonei euro. Începând cu 1 ianuarie 2007 Slovenia devine cel de-al treisprezecelea membru al zonei euro, renunţând la moneda sa naţională.

Din 2 mai 2005, **lira cipriotă**, a menţinut un curs fix faţă de euro, cu o marjă de fluctuaţie de ± 15% faţă de paritatea de 0,585274, iar de la 1 ianuarie 2008 Cipru a intrat în zona euro.

Tot din data de 2 mai 2005, **lira malteză** a menţinut un curs fix faţă de euro, cu o marjă de fluctuaţie *formală* de ± 15% faţă de paritatea de 0,429300 (în practică, cursul a fost menţinut la paritate). Malta a adoptat euro ca monedă naţională de la 1 ianuarie 2008, devenind al 15-lea stat membru al zonei euro.

Din 25 noiembrie 2005, **coroana slovacă (koruna - SKK)**, a menţinut un curs fix cu o marjă de fluctuaţie de ± 15% faţă de paritatea de 38,4550

[94] Eijffinger Sylvester, De Haan Jakob – *European Monetary and Fiscal Policy*, Oxford University Press, Oxford, 2000, p. 72.

SKK/EUR. La cererea autorităţilor slovace, la 16 martie 2007, paritatea coroanei în MRS II a fost modificată la 35,4424 koruna pentru un euro (o revalorizare cu 8,5%). În luna iunie 2008, Comisia Europeană a dat undă intrării Slovaciei în zona euro, de la 1 ianuarie 2009, care devine al 16-lea stat al zonei euro.

Pentru ţările participante la SME II, chiar dacă FECOM a fost desfiinţat odată cu crearea Institutului Monetar European, în condiţiile în care regula obligativităţii intervenţiilor pe piaţa valutară s-a păstrat, facilitatea de finanţare pe termen foarte scurt (până în 75 de zile) continuă să existe, dar prin implicarea Băncii Centrale Europene, care sprijină băncile centrale naţionale.

Tabelul nr. 4 – Participarea la mecanismul de cursuri fixe din cadrul Sistemului Monetar European

Ţara	Data intrării în		Retragere temporară din MRS/ Re-intrare/Adoptare euro
	Comunitatea/ Uniunea Europeană	Mecanismul de cursuri fixe al SME	
Belgia	1.01.1958	13.03.1979	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Franţa	1.01.1958	13.03.1979	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Germania	1.01.1958	13.03.1979	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Italia	1.01.1958	13.03.1979	17.09.1992 / 25.11.1996/ **Adoptare euro:** 1.01.1999
Luxemburg	1.01.1958	13.03.1979	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Olanda	1.01.1958	13.03.1979	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Danemarca	1.01.1973	13.03.1979	
Irlanda	1.01.1973	13.03.1979	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Marea Britanie	1.01.1973	8.10.1990	17.09.1992
Grecia	1.01.1981	16.03.1998	**Adoptare euro:** 1.01.2001
Portugalia	1.01.1986	6.04.1992	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Spania	1.01.1986	19.06.1989	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Austria	1.01.1995	9.05.1995	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Finlanda	1.01.1995	12.10.1996	**Adoptare euro:** 1.01.1999
Cipru	1.05.2004	2.05.2005	**Adoptare euro:** 1.01.2008
Estonia	1.05.2004	28.06.2004	
Letonia	1.05.2004	2.05.2005	
Lituania	1.05.2004	28.06.2004	
Malta	1.05.2004	2.05.2005	**Adoptare euro:** 1.01.2008
Slovacia	1.05.2004	25.11.2005	**Adoptare euro:** 1.01.2009
Slovenia	1.05.2004	28.06.2004	**Adoptare euro:** 1.01.2007

Sursa: Prelucrare după http://www.bde.es/eurosist/cuestio/c2cua1e.htm

4.3. Moneda unică, euro

4.3.1. Crearea uniunii economice şi monetare

Jaloanele procesului de integrare monetară europeană finalizat prin introducerea euro au fost trasate de **Planul Delors**, publicat de Comisia Europeană în 12 1989. Planul, elaborat sub îndrumarea lui Jacques Delors, preşedinte al Comisiei Europene în acel moment, a fost conceput de către Comitetul pentru Studiul Uniunii Economice şi Monetare, creat în urma Consiliului European de la Hanovra, din 27-28 iunie 1988.

Prin Tratatul de la Maastricht[95], inspirat de Planul Delors, s-a stabilit că uniunea economică şi monetară va fi creată în trei etape.

Prima etapă, derulată **până la 1 ianuarie 1994**, considerată etapa de pregătire, presupunea:

- întărirea uniunii economice prin măsuri de desăvârşire a pieţei unice interne;
- dezvoltarea coordonării politicilor economice (fixarea unor orientări cantitative pe termen mediu în planul politicilor bugetare naţionale, concertarea politicilor bugetare);
- extinderea la toate monedele ţărilor comunitare a mecanismului sistemului monetar european şi lărgirea rolului ECU;
- negocierea şi aprobarea Tratatului Uniunii Europene.

În **a doua etapă,** între **1 ianuarie 1994 şi 31 decembrie 1996**, a fost înfiinţat Institutul Monetar European (IME), cu sediul la Frankfurt, care va deveni, de la 1 iunie 1998, Banca Centrală Europeană. IME a conturat viitoarea politică monetară unică şi a pregătit din punct de vedere tehnic trecerea la uniunea monetară.

În această a doua fază s-au luat măsuri pentru întărirea pieţei unice interne, a ajutoarelor structurale şi a politicii de concurenţă, pentru lărgirea regulii majorităţii în privinţa deciziilor de orientare a politicilor economice şi a regulilor referitoare la amploarea deficitelor bugetare.

Ţările membre UE au urmărit concomitent şi îndeplinirea criteriilor de convergenţă stabilite prin Tratatul de la Maastricht. **Criteriile de convergenţă** (numite ulterior şi *criterii de convergenţă nominală*, pentru a evidenţia şi existenţa unor *criterii de convergenţă reală*, care nu sunt stipulate în Tratat, dar de care specialiştii consideră că trebuie să se ţină cont) care trebuie îndeplinite de orice stat membru pentru a trece la moneda unică euro sunt[96]:

---

[95] Tratatul de la Maastricht, cunoscut şi sub numele de Tratatul Uniunii Europene, a fost *adoptat* în Consiliul European la 10 decembrie 1991, a fost *semnat* la 7 februarie 1992 şi *a intrat în vigoare* la data de 1 noiembrie 1993, după aprobarea de către cele 12 parlamente naţionale ale statelor membre CEE..

[96] Art. 121 (ex-art. 109J) din *Tratatul de instituire a Comunităţii Europene*, modificat prin *Tratatul de la Maastricht* şi *Protocolul privind criteriile de convergenţă prevăzute*

• *criteriul stabilității (durabile a) prețurilor: rata inflației* să nu depășească cu un an înaintea examinării, cu mai mult de 1,5%, nivelul mediu al inflației înregistrat în acele țări membre (cel mult trei) care au înregistrat cele mai bune performanțe în materia stabilității prețurilor - au rata inflației, calculată prin Indicele Prețurilor de Consum, pe o bază comparabilă, cea mai scăzută;

• *criteriul de convergență a dobânzilor: rata dobânzii* nominale *pe termen lung* (10 ani) la obligațiunile de stat să nu depășească, în ultimul an înaintea evaluării, cu mai mult de 2% media ratelor dobânzilor la obligațiunile pe termen lung ale statului sau ale unor titluri comparabile din acele state membre (cel mult trei) care prezintă cele mai bune rezultate în ce privește stabilitatea prețurilor (țările cu inflația cea mai scăzută);

• *criteriul situației finanțelor publice: deficitul bugetar* (al bugetului consolidat) *să nu fie excesiv*, să nu depășească 3% din PIB;

• *criteriul situației finanțelor publice: datoria publică* să nu depășească 60% din PIB, sau raportul dintre datoria publică și PIB să scadă suficient pentru a se considera că se apropie de valoarea de referință într-un ritm satisfăcător;

• *criteriul participării la mecanismul de cursuri fixe al SME: moneda națională să fi făcut parte dintr-un mecanism de cursuri fixe cel puțin doi ani* premergători examinării în vederea aderării, cu respectarea marjelor normale de fluctuație, „fără să cunoască tensiuni grave" și fără devalorizări, din proprie inițiativă, ale monedei sale în raport cu moneda altui stat membru.

Pe lângă aceste criterii de bază, se urmărește *independența băncilor centrale naționale* față de guverne și *se interzice finanțarea monetară a deficitului bugetar.*

După cum se observă, condițiile de trecere la euro sunt orientate pe *două laturi importante*:

• *cea monetară,* vizând direct stabilitatea prețurilor (rata inflației, rata dobânzii, stabilitatea cursului valutar, independența băncilor centrale și interzicerea finanțării monetare a deficitului bugetar);

• *cea a finanțelor publice,* reflectată în restricțiile privind deficitul bugetar și datoria publică.

A treia etapă, prevăzută inițial să se desfășoare între 1 ianuarie 1997 și 31 decembrie 1998, a fost decalată cu doi ani. Conform acordului prealabil, analizând lista țărilor care îndeplineau criteriile de convergență, Consiliul European urma să constate dacă jumătate plus unu dintre țările comunitare sunt pregătite să treacă la a treia etapă începând cu 1 ianuarie 1997. La 16 decembrie 1995, în cadrul Consiliului European de la Madrid, **s-a hotărât ca stadiul al treilea al UEM să înceapă la 1 ianuarie 1999.**

---

de art. 121 din Tratatul de instituire a Comunității Europene (1992).

În etapa a treia au fost fixate irevocabil paritățile între monedele țărilor care urmau să facă parte din uniunea monetară, iar Banca Centrală Europeană definitivează politica monetară comună pentru viitoarea zonă euro.

4.3.2. Trecerea de la ECU la euro

La 16 iunie 1997 Consiliul Uniunii Europene a dat următoarele dispoziții cu privire la înlocuirea ECU și introducerea euro:

- de la data de 1 ianuarie 1999 toate *referirile la moneda ECU din contracte și din alte instrumente juridice erau înlocuite cu referiri la euro, utilizându-se raportul de 1 la 1* pentru conversie;
- *continuitatea contractelor* denominate în monedele naționale ale țărilor membre participante la euro;
- trebuie respectate *regulile de rotunjire* stabilite la exprimarea prețurilor în noua monedă și era stabilit *gradul de precizie* folosit la determinarea raporturilor fixe de schimb (irevocabile) dintre monedele țărilor din viitoarea uniune monetară și euro, ce urma să intre în vigoare la data de 1 ianuarie 1999 (utilizându-se șase cifre după virgulă).

Denumirea monedei unice a constituit, la timpul ei, subiect al unor controverse. Astfel s-au găsit unii care susțineau că moneda unică trebuie să fie marca germană sau francul, în timp ce alții susțineau că ECU este cea mai potrivită denumire. În cadrul Consiliului European de la Madrid din 15-16 decembrie 1995 s-a decis renunțarea la numele ECU și adoptarea numelui **euro** pentru viitoarea monedă unică. Ideea de a adăuga prefixul euro la numele monedelor naționale („euromărci", „eurofranci") a fost respinsă pe considerentul că ar fi putut duce la ierarhizări de genul „euromarca este mai puternică decât eurofrancul" și nu s-ar mai fi vorbit de o monedă unică. În al doilea rând, în acest fel ar fi putut apărea confuzii și între moneda unică și eurovalutele[97] europene, denumite tot euromărci sau eurofranci.

La 15 iulie 1997 a fost luată decizia utilizării unei prescurtări oficiale pentru euro, „EUR", aceasta fiind înregistrată la Organizația Internațională pentru Standardizare. Tot atunci a fost ales ca simbol oficial caracterul €[98], cele două linii paralele dorindu-se să sugereze stabilitatea monedei euro.

Tot în anul 1997 au fost definitivate denominările și specificațiile tehnice ale monedelor euro (diametru, greutate, culoare, compoziție etc.), urmărindu-se pe de o parte recunoașterea monedelor de către echipamentele și sistemele existente, și pe de altă parte evitarea, pe cât posibil, a falsificărilor.

---

[97] Eurovalutele reprezintă depuneri în valută în conturi la bănci comerciale din afara țării emitente. Pentru detalii a se vedea și Voinea Gheorghe – *Mecanisme și tehnici valutare și financiare internaționale*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2001, pp. 123-126.

[98] În alegerea caracterului €, creatorii s-au inspirat de la grecescul epsilon, Grecia fiind leagănul civilizației europene și au avut în vedere și prima literă a cuvântului Europa.

Moneda unică a fost introdusă în trei etape distincte.

Prima etapă (2 mai 1998 – 1 ianuarie 1999) a debutat cu reuniunea Consiliului European de la Bruxelles, când au fost selectate, dintre cele 15 țări UE, doar cele care îndeplineau criteriile de convergență.

În urma evaluărilor[99], 11 țări au trecut la faza a doua: Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, Spania. Grecia, deși dorea adoptarea monedei unice, nu îndeplinea în acel moment criteriile de convergență și s-a alăturat celor 11 țări de la 1 ianuarie 2001. Danemarca[100], Marea Britanie și Suedia au preferat până în prezent să se mențină în afara zonei euro[101], deși s-ar fi încadrat încă de la început în restricțiile impuse de Tratatul de la Maastricht.

La 1 iunie 1998 Institutul Monetar European a fost înlocuit de Banca Centrală Europeană, sistemele legale naționale au fost adaptate pentru a permite circulația noii monede și s-au pregătit din punct de vedere tehnic primele emisiuni de bancnote și monede euro.

În a doua etapă (1 ianuarie 1999 – 31 decembrie 2001) euro a existat *numai ca monedă de cont*. La 1 ianuarie 1999 au intrat în vigoare cursurile de schimb fixe irevocabile dintre monedele naționale ale țărilor membre ale UEM și euro, BCE stabilind următoarele paritați oficiale în raport cu euro pentru cele 11 monede europene selectate (pentru Grecia, de la 1 ianuarie 2001):

Tabelul nr. 5 – Parităţile fixe (irevocabile) dintre monedele naţionale ale ţărilor participante la UEM şi euro, intrate în vigoare după 1 ianuarie 1999

Țara	Moneda națională înainte de euro	Simbolul	Paritatea irevocabilă față de euro
Austria	șiling	ATS	13,7603
Belgia	franc belgian	BEF	40,3399
Cipru[3]	lira	CYP	0,585274
Finlanda	marca finlandeză	FIM	5,94573
Franța	franc francez	FRF	6,55957
Germania	marcă germană	DEM	1,95583
Grecia[1]	drahmă	GRD	340,750
Irlanda	liră irlandeză	IEP	0,787564
Italia	liră italiană	ITL	1936,27

[99] În perioada premergătoare, 14 țări din 15 (mai puțin Grecia) înregistraseră o rată a inflației sub 2% pe o perioadă de un an, respectând și criteriul ratelor dobânzii pe termen lung, iar monedele a zece state membre participaseră pe o perioadă mai lungă de doi ani la SME, cursul acestora stabilindu-se aproape de cursul-pivot central.

[100] În cadrul unui referendum organizat pe 28 septembrie 2000 53,1% dintre danezi au votat împotriva adoptării monedei euro ca monedă națională.

[101] La referendumul din 14 septembrie 2003 suedezii au decis să rămână în afara zonei euro, cu o majoritate de 56,2%.

Ţara	Moneda naţională înainte de euro	Simbolul	Paritatea irevocabilă faţă de euro
Luxemburg	franc luxemburghez	LUF	40,3399
Malta[3]	lira	MTL	0,429300
Olanda	gulden	NLG	2,20371
Portugalia	escudo	PTE	200,482
Slovacia[4]	coroana	SKK	35,4424
Slovenia[2]	tolar	SIT	239,640
Spania	peseta	ESP	166,386

[1] Valabilă de la 1 ianuarie 2001
[2] Valabilă de la 1 ianuarie 2007
[3] Valabilă de la 1 ianuarie 2008
[4] Valabilă de la 1 ianuarie 2009

Sursa: Prelucrare după http://www.bnro.ro/Ro/EU/paritati.htm si http://www.ecb.eu.

Uniunea Europeană a adoptat pentru această fază regula sintetizată în formula „nici o obligaţie, nici o interdicţie" în ceea ce priveşte folosirea euro. Deşi utilizarea viitoarei monede unice era facultativă, marile companii multinaţionale au fost primele care au adoptat euro în contabilitatea lor europeană, pentru o mai facilă comparare a rezultatelor între filialele din ţări europene diferite. Tot de la 1 ianuarie 1999, sistemele electronice de tranzacţionare ale burselor europene au fost adaptate la euro, iar noile obligaţiuni ale guvernelor din ţările participante au fost emise în euro; într-un cuvânt, folosirea euro s-a extins şi la pieţele financiare, pieţele valutare şi sistemele de compensare.

A treia etapă (prevăzută iniţial a se derula între 1 ianuarie 2002 şi 1 iulie 2002, ulterior fiind redusă până la 28 februarie 2002) a presupus apariţia bancnotelor şi monedelor euro şi dispariţia banilor naţionali, conform unui calendar prestabilit (tabelul 6).

Tabelul nr. 6 – Calendarul trecerii la euro - schimbarea monedelor naţionale în moneda unică - şi termenul pentru preschimbarea vechilor monede şi bancnote

Ţara	Încetare oficială (perioada de circulaţie dual)	Termen de preschimbare la banca centrală - monedă metalică	Termen de preschimbare la banca centrală - bancnote
Austria	28 februarie 2002	nelimitat	nelimitat
Belgia	28 februarie 2002	31 decembrie 2004	nelimitat
Cipru	31 ianuarie 2008	n.d.	n.d.
Finlanda	28 februarie	31 decembrie 2012	31 decembrie 2012

Ţara	Încetare oficială (perioada de circulaţie dual ă)	Termen de preschimbare la banca centrală - monedă metalică	Termen de preschimbare la banca centrală - bancnote
Franţa	17 februarie 2002	31 decembrie 2002	31 decembrie 2012
Germania	31 decembrie	nelimitat	nelimitat
Grecia	28 februarie 2002	1 ianuarie 2004	31 decembrie 2012
Irlanda	9 februarie 2002	nelimitat	nelimitat
Italia	28 februarie 2002	31 decembrie 2012	31 decembrie 2012
Luxemburg	28 februarie 2002	31 decembrie 2004	nelimitat
Malta	31 ianuarie2008	n.d.	n.d.
Olanda	28 februarie 2002	1 ianuarie 2007	1 ianuarie 2032
Portugalia	28 februarie 2002	31 decembrie 2002	31 decembrie 2022
Slovacia	16 ianuarie 2009	n.d.	n.d.
Slovenia	14 ianuarie 2007	n.d.	n.d.
Spania	28 februarie 2002	nelimitat	nelimitat

Sursa: Tribuna economică, nr. 27, 4 iulie 2001, p. 71 şi alte surse.

Începând cu 1 martie 2002, în toate cele 12 ţări de atunci ale zonei euro, moneda unică a rămas singurul mijloc de plată legal, fostele monede naţionale pierzându-şi puterea liberatorie. De la 1 ianuarie 2008, euro mijloc de plată legal în 15 state ale Uniunii Europene.

4.3.3. Avantaje şi dezavantaje ale monedei unice

Renunţarea la monedele naţionale şi adoptarea unei monede unice au iscat în mod firesc numeroase controverse în ţările vizate, existând atât susţinători ai acestei idei, cât şi critici.

Introducerea euro are în mod cert o serie de avantaje incontestabile. Principalele **avantaje economice directe** ale euro sunt:

1. *Eliminarea riscului valutar în cazul schimburilor comerciale dintre ţările din zona euro.* Incertitudinea în schimburile comerciale internaţionale, generată de lipsa previzibilităţii cursului, chiar în condiţiile unui sistem de cursuri fixe (dar asigurat între limite de fluctuaţie extrem de mari, ± 15%, şi cu destul de frecvente ajustări sub forma devalorizărilor sau revalorizărilor), a determinat ca necesare contramăsuri de acoperire a riscului valutar. Însă mijloacele moderne de acoperire a riscului valutar, gen contracte forward, futures, opţiuni, swap, deşi accesibile, presupuneau costuri suplimentare. În aceste condiţii apariţia monedei unice, având drept rezultat eliminarea riscului valutar în zona euro, a determinat creşterea volumului tranzacţiilor comerciale intracomunitare.

2. *Reducerea costurilor valutare*, prin eliminarea schimburilor dintre monedele comunitare. Conform unor aprecieri, aceste costuri se ridicau la aproximativ 0,4% din PNB al ţărilor din zona euro. Eliminarea costurilor rezultate din schimburile valutare, anterior transferate în preţurile produselor finite şi în consecinţă suportate de consumatori, ar fi de natură să contribuie la reducerea preţurilor. Dimensiunea pierderilor rezultate din conversiile valutare este sugerată şi de datele din tabelul următor.

Tabelul nr. 7 – Pierderi datorate conversiilor succesive ale biletelor de bancă în zece ţări europene la 1 martie 1988

Ţara	Suma rămasă după conversia în moneda ţării	Suma în ECU	Pierderea (%)
Belgia	40.000 BEF	925,18	
Marea Britanie	615,86 GBP	891,31	-3,66
Franţa	6.039,43 FRF	863,55	-3,11
Spania	117.587,49 ESP	843,69	-2,30
Portugalia	138.753,49 PTE	820,35	-2,77
Italia	1.075.339,52 ITL	706,43	-13,89
Grecia	113.717,15 GRD	686,97	-2,75
Germania	1.114,43 DEM	539,42	-21,46
Danemarca	4.217,45 DKK	534,42	-0,95
Olanda	1.170,34 NLG	504,71	-5,56
Belgia	21.300 BEF	492,66	-2,39
Total			-46,75

Sursa: Bureau Européen des Unions des Consommateurs, citat după Schor Armand-Denis – *Economie politique de l'euro*, La documentation Française, Paris, 1999, p. 59.

Pornind de la ipoteza că un turist ar pleca din Belgia cu suma de 40.000 BEF, parcurgând mai multe ţări europene, unde ar schimba de fiecare dată banii în moneda locală, la reîntoarcerea în Belgia ar fi constatat că, fără să fi cheltuit nimic, suma este cu peste 46% mai mică decât cea iniţială, ca urmare a comisioanelor practicate la schimbul valutar şi a pierderilor rezultate din trecerea de la o monedă mai slabă la una mai puternică.

3. *Transparenţa preţurilor*. Exprimarea preţurilor din ţări diferite în aceeaşi monedă este de natură să impulsioneze o aliniere a acestora şi să încurajeze concurenţa, întrucât permite comparaţii directe inter-ţări. Este cunoscut faptul că, între ţările europene, pentru acelaşi produs existau şi există încă diferenţe de preţ substanţiale – unele justificate (de costurile de producţie mai mari, de fiscalitatea mai ridicată etc.), altele nu.

Printre **avantajele economice indirecte** ale adoptării monedei unice europene se regăsesc:

1. *reducerea ratelor dobânzilor.* Diminuarea inflației ca urmare a politicii monetare a Băncii Centrale Europene, de interes în primul rând pentru țările care anterior înregistraseră rezultate slabe în combaterea sa (de exemplu Italia sau Portugalia), conduce în mod evident și la scăderea ratelor dobânzii în zona euro;
2. *stimularea (continuării) reformelor structurale.* Dacă pentru trecerea la moneda unică actualele țări membre ale UEM au fost nevoite să-și ajusteze economiile, îndeplinind criteriile de convergență, Pactul de stabilitate și creștere impune aceeași austeritate și rigoare în plan financiar și monetar și după adoptarea monedei unice[102];
3. *încurajarea creșterii economice.* Costurile mai scăzute ale tranzacțiilor, riscul valutar redus sau eliminat, transparența prețurilor sunt numai câțiva dintre factorii de natură să impulsioneze dezvoltarea economiilor din zona euro;
4. *dobândirea statutului de monedă internațională.* Euro a devenit într-un timp relativ scurt, așa cum se estima, o monedă în care sunt plasate pe scară largă rezervele internaționale, o alternativă credibilă la dolarul american, având un rol mult mai important decât oricare dintre monedele la care s-a renunțat.

Euro-scepticii au formulat la adresa monedei unice anumite **critici**:

- *reglementările privitoare la UEM și la moneda unică adoptate la Maastricht sunt nerealiste*, fiind rezultatul unei conjuncturi economice și financiar-valutare favorabile de la începutul deceniului nouă. Acest aspect a fost confirmat de dificultățile avute de state europene dezvoltate după anul 2002 în menținerea deficitului bugetar sub 3% din PIB. Pe de altă parte, s-a observat adesea că aceste criterii de convergență au fost concepute într-un moment în care nu se anticipa amploarea extinderii Uniunii Europene, iar nivelul mediu de dezvoltare al statelor membre era mult peste al statelor intrate în UE în 2004 sau 2007;
- *criteriile de convergență din Tratatul de la Maastricht* asigură premisele unei inflații scăzute, dar determină și o creștere economică redusă, critica vizând în primul rând restricția referitoare la nivelul maxim al deficitului bugetar;
- *pierderea autonomiei politicii monetare și valutare*;
- *creșterea prețurilor.* Existau temeri, care cel puțin parțial s-au și adeverit, că introducerea euro va duce și la creșterea prețurilor. Însă impactul introducerii euro este și mai relevant comparând valoarea unei bancnote de 500 de euro cu valoarea celei mai mari bancnote existente anterior în circulație (vezi

[102] Totuși, în realitate este de remarcat situația Germaniei, Franței și a altor câteva țări europene, care, începând cu anul 2002, nu au reușit să se încadreze în restricția privind deficitul bugetar stipulată în Pactul de stabilitate și creștere, în anul 2004 fiind necesară o reformă a Pactului.

tabelul următor). Relevanţa comparaţiei trebuie corelată cu aprecierile conform cărora tendinţa firească a preţurilor în ţările zonei euro este aceea de a evolua spre o valoare medie, aceasta însemnând în unele ţări o creştere a preţurilor independent de venituri;

Tabelul nr. 8 – Impactul introducerii euro asupra economiilor europene

Ţara	Biletul cu cea mai mare valoare	Valoarea unui bilet de 500 de euro	Raport de mărime
Belgia	5.000 BEF	20.117 BEF	4,0234
Germania	1.000 DEM	978 DEM	0,978
Grecia	10.000 GRD	170.375 GRD	17,0375
Franţa	500 FRF	3.280 FRF	6,56
Irlanda	100 IEP	393 IEP	3,93
Italia	500.000 ITL	968.140 ITL	1,93628
Portugalia	10.000 PTE	100.241 PTE	10,0241
Spania	10.000 ESP	83.193 ESP	8,3193

Sursa: Eurostat, citat după *** – *El País del Euro*, El País, no. 14, 2001, p. 219.

• *existenţa unei uniuni monetare fără o uniune bugetară.* Se apreciază că existenţa unei uniuni bugetare (care nu există la ora actuală) ar fi fost în măsură să compenseze impactul unor influenţe negative asupra economiei naţionale, care sunt greu de contracarat în absenţa autonomiei politicii monetare.

Avantajele şi dezavantajele intrării în zona euro trebuie avute în vedere şi analizate pentru cazul fiecărei ţări în parte; ceea ce pentru o ţară poate fi un avantaj la un moment dat, pentru alta poate fi un dezavantaj; de exemplu, dacă pentru o economie puternică transparenţa preţurilor poate fi un avantaj, pentru o economie mai puţin dezvoltată, confruntarea directă a produselor autohtone cu cele străine poate reprezenta un dezavantaj (nu atât pentru consumatori, cât pentru producători).

Întrebări

1. Explicaţi mecanismul şarpelui monetar.
2. Explicaţi motivele retragerii unor monede din mecanismul şarpelui monetar sau din sistemul monetar european.
3. În ce constă superioritatea SME faţă de şarpele monetar?
4. Care este rolul indicatorului de divergenţă?
5. Arătaţi de ce sunt necesare criteriile de convergenţă, ca precondiţii de trecere la moneda unică.
6. Evidenţiaţi asemănările şi diferenţele dintre ECU şi euro.
7. Prezentaţi avantajele monedei unice.
8. Care sunt dezavantajele introducerii monedei unice?
9. Care consideraţi că este cel mai mare avantaj adus de moneda unică ţărilor participante la zona euro?
10. Care este cel mai important inconvenient al introducerii monedei unice?

Întrebări grilă

1. Acordul de la Basel din 1972 stabilea:
a) [x] crearea „şarpelui monetar"
b) [ ] crearea Sistemului Monetar European
c) [x] ecartul între două monede europene să fie redus la 2,25%
d) [ ] o marjă de fluctuaţie faţă de paritate între o monedă europeană din sistem şi fiecare din celelalte monede membre de 2,25%

2. Mecanismul „şarpelui monetar" avea în vedere următoarele aspecte:
a) [x] urmărirea ecartului dintre moneda cea mai puternică şi cea mai slabă
b) [x] băncile centrale membre îşi asumau obligaţia de a interveni în dolari la limitele tunelului şi în una din monedele comunitare, după caz, la limitele şarpelui
c) [x] acordarea reciprocă în mod automat, de către băncile centrale, de facilităţi de creditare

3. Ansamblul *cursurilor pivot bilaterale* era numit:
a) [x] grila de paritate
b) [ ] cursuri centrale
c) [ ] cursuri limita de intervenţie

4. Cursurile pivot bilaterale din cadrul SME reprezintă:
a) [x] cursuri formate folosind metoda cursurilor încrucişate, plecând de la cursurile pivot faţă de ECU
b) [ ] cursurile centrale ale SME
c) [ ] cursul oficial de referinţă

5. Cursurile limita de intervenţie reprezintă:
a) [x] cursurile obţinute prin aplicarea marjei de fluctuaţie de +/- 2,25% la cursul pivot bilateral
b) [ ] cursurile pivot bilaterale
c) [ ] grila de paritate

Bibliografie recomandată

1. Andrei Liviu – *Euro*, Editura Economică, Bucureşti, 2003;
2. Basno Cezar, Dardac Nicolae – *Integrarea monetar-bancară europeană*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2001;
3. Dănilă Nicolae – *Euro, bipolarizarea monetară*, Editura Economică, Bucureşti, 1999;
4. Păun Roxana-Daniela – *Spaţiul monetar european*, Editura Expert, Bucureşti, 2004;
5. Szasz André – *Calea unificării monetare a Europei*, Editura Pandora, Târgovişte, 2002;

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 5
Creditul şi dobânda

Cuprinsul capitolului

5.1. Definirea creditului
5.2. Trăsăturile şi funcţiile creditului
5.3. Formele creditului
5.4. Dobânda şi scontul

Obiective

1. Perceperea creditului ca principala categorie valorică specifică economiei băneşti
2. Înţelegerea concepţiilor ce stau la baza definirii conţinutului creditului
3. Însuşirea trăsăturilor specifice creditului şi definirea funcţiilor sale
4. Cunoaşterea formelor şi criteriilor după care se structurează creditul
5. Asimilarea cunoştinţelor necesare privind dobânda şi formele sale de manifestare

Cuvinte-cheie:

credit, înscrisuri cambiale, ipotecă, scadenţă, rambursare, dobândă, rată, comision, redistribuire, emisiune, gir, cecuri, scont, bonificare, factoring

Introducere

Creditul împreună cu moneda au cunoscut în decursul timpului o importantă dezvoltare, de la formele cele mai simple la categorii complexe, ajungând ca în epoca modernă să atingă starea de generalizare.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Geneza creditului

Tot mai multe izvoare istorice atestă faptul că despre credit se poate vorbi începând cu mileniul al II-lea î.Hr. Iniţial, creditul a apărut în Orientul Mijlociu, fiind o îndeletnicire a marilor proprietari funciari. Apoi, sub forma comerţului cu bani, creditul a fost practicat de egipteni, fenicieni şi, mai târziu, de greci şi romani. În acea perioadă, din cauza lipsei acute de disponibilităţi băneşti şi a gradului înalt de risc, activitatea de creditare era una de tip cămătăresc, caracterizată prin practicarea unor dobânzi ridicate. Manifestarea neîncrederii în activitatea de rambursare a creditelor a dus la constituirea unor importante garanţii materiale, uneori până la concurenţa sumei angajate ca împrumut. În acest context era nevoie şi de o oarecare încredere din partea împrumutătorului, aceea că împrumutatul se va ţine de cuvânt şi va restitui creditul la data stabilită. Acest act de bună-credinţă este cel care, pe filieră latină, a dat şi titulatura de credit (*credium*, *credere* = a crede). Totodată, debitorul era atent supravegheat de persoana creditorului în legătură cu rambursarea împrumutului. Uneori, cum se întâmpla în Roma Antică, în cazul nerambursării creditului, debitorul putea fi întemniţat sau supus unor pedepse fizice („partis secanto").

Consolidarea sistemelor bancare şi dezvoltarea economică, prin trecerea de la manufactură la marea industrie, au făcut ca volumul creditelor solicitate să se amplifice foarte mult. Cu deplin temei se poate afirma că economiile actuale sunt economii băneşti, iar banii sunt definiţi ca „bani de credit". Creditul se identifică tot mai mult ca fiind comerţul cu bani, asimilat cu activitatea de intermediere a băncilor între posesorii de disponibilităţi băneşti şi cei ce doresc să utilizeze aceste mijloace băneşti. Altfel spus, depozitele bancare constituite pe seama depunerilor stau la baza procesului de redistribuire a capitalurilor băneşti sub forma diverselor împrumuturi. Din această perspectivă, dobânda se manifestă ca fiind *preţul* capitalurilor băneşti implicate în procesul de creditare.

5.1. Definirea creditului

Participarea în proporţie ridicată a creditului la finanţarea economiei, implicaţiile acestuia asupra creşterii economice şi asigurării echilibrului monetar explică interesul literaturii din domeniu pentru delimitarea conţinutului creditului şi definirea lui.

Definirea creditului – scria economistul italian Amedeo Gambino – rămâne într-adevăr o chestiune dintre cele mai controversate, iar belgianul Fernand Baudhuin susţine că nu lipsesc definiţii ale creditului şi că aproape fiecare economist propune propria-i definiţie. Creditul se dovedeşte a fi una dintre cele mai complexe categorii valorice.

Sistematizând numeroasele opinii exprimate, putem structura trei concepţii privind fundamentele definirii creditului: creditul ca încredere, creditul ca formă a relaţiilor de schimb şi creditul ca expresie a relaţiilor de redistribuire.

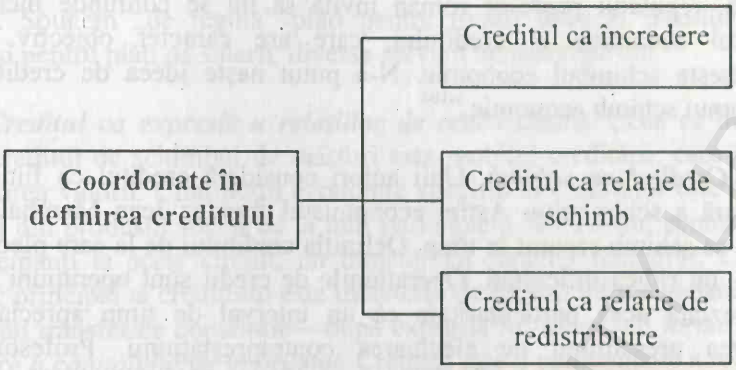
Coordonate în definirea creditului
Creditul ca încredere
Creditul ca relație de schimb
Creditul ca relație de redistribuire

Figura nr. 1 – Principalele direcții în definirea creditului

Creditul ca încredere. Unii economiști apreciază că ideea de încredere ar reprezenta principalul conținut al creditului. Potrivit acestei concepții, creditul este o categorie subiectivă, psihologică. După cum se menționa anterior, noțiunea de credit își are originea în latinescul „credito" (a avea încredere)[103]. Încrederea este necesară în relațiile de împrumut, după cum fără ea nici vânzarea de mărfuri cu plata amânată n-ar putea avea loc. Pentru ca relația de credit să se manifeste, creditorul trebuie să aibă încredere în calitățile morale ale debitorului, să fie convins de bonitatea sa, de capacitatea financiară a acestuia de a face plata (de a rambursa) la scadență, de solvabilitatea acestuia.

Termenul de „credit" cu sensul de „încredere" este utilizat nu numai în limba italiană, ci și în alte limbi romanice, în limbi germanice, chiar și în limba rusă și alte limbi slave. În limba cehă, de exemplu, se folosește termenul „uver" (de la adevăr, credință), care numește încrederea. Încrederea este după opinia unor economiști conținutul creditului, iar băncile sunt mijlocitoarele încrederii.

Să fie încrederea elementul esențial în definirea conținutului creditului? Profesorul belgian Baudhuin este împotriva acestei delimitări. În lucrarea „Creditul și banca", publicată în 1962, el prezintă încrederea doar ca o condiție necesară pentru ca relația de credit să aibă loc.

Deși presupune încredere, un climat de stabilitate economică, un aparat juridic perfecționat, care să permită creditorilor să reintre în posesia sumelor împrumutate, totuși creditul nu este o categorie subiectivă, psihologică și nu poate fi redus la încrederea față de debitor.

Încă în anul 1932, profesorul Victor Slăvescu a relevat însemnătatea încrederii pentru desfășurarea relațiilor de credit. Fără acest suport moral, fără acest element atât de imponderabil și totuși atât de real – scria Victor Slăvescu în cursul său „Monedă, credit, schimb" – nu se poate concepe nici un moment existența creditului. Prefața oricărei activități de creditare este încrederea.

[103] În ceea ce privește cuvântul „credit" întâlnit în fondul lingvistic românesc, se pare că acesta a fost preluat în secolul al XVIII-lea din limba franceză prin sinonimul „credit".

Totodată, reputatul profesor român invită să nu se confunde încrederea cu conţinutul economic al creditului, care are caracter obiectiv. „Creditul întovărăşeşte schimbul economic. N-a putut naşte ideea de credit decât cu prilejul unui schimb economic."[104]

Creditul ca schimb. Unii autori consideră creditul ca fiind o formă particulară a schimbului. Astfel economistul francez Jean Marchal consideră creditul ca schimb separat în timp. Definiţia creditului de la care plecăm – scrie acesta – nu ridică dificultăţi. Operaţiunile de credit sunt operaţiuni de schimb care prezintă acea particularitate că un interval de timp apreciabil separă efectuarea prestaţiunii de efectuarea contraprestaţiunii. Profesorul Ştefan Dumitrescu, în lucrarea sa „Tratat de monedă", consideră creditul ca un schimb care începe în prezent şi se termină în viitor[105]. Creditul – după cum se menţionează în „Dicţionarul economico-financiar şi contabil" – înseamnă schimbarea unei prestaţiuni actuale contra unei prestaţiuni viitoare între doi subiecţi: creditorul, care transferă bunuri, servicii sau bani (prestaţiunea actuală), şi debitorul, care-şi asumă obligaţia de a plăti bunurile sau de a restitui banii la scadenţă (prestaţiunea viitoare)[106]. Potrivit unei alte formulări care se găseşte într-un dicţionar american de termeni bancari[107], creditul este un acord prin care forme ale valorii – bunuri, servicii sau monedă – sunt cedate în schimbul unei promisiuni de plată viitoare.

Totuşi creditul nu este o formă a schimbului în accepţiunea consacrată a termenului. Schimbul se caracterizează prin cedarea unei mărfi cu o anumită valoare de întrebuinţare şi obţinerea echivalentului general, a banilor, în vederea procurării unei alte mărfi, cu o altă valoare de întrebuinţare. Schimbul, evident schimbul de echivalente, nu modifică mărimea valorii, ci numai forma materială în care ea se concretizează. Spre deosebire de schimbul de mărfuri, al cărui mobil este valoarea de întrebuinţare, scopul creditului nu este înlocuirea unei valori de întrebuinţare printr-o altă valoare de întrebuinţare, ci mărimea valorii. Acordarea şi rambursarea creditului nu modifică conţinutul material al valorii. Creditul nu exprimă relaţii tipice de schimb. Ca atare, nu există suficiente argumente pentru a defini creditul ca fiind o formă a schimbului, nici chiar cu acea particularitate a separării în timp a actului prestaţiei (acordării creditului) de actul contraprestaţiei (rambursarea creditului). Şi dacă creditul nu exprimă în principal relaţii de schimb, atunci el nu poate fi redus la un gen specific de schimb care începe în prezent şi se termină în viitor. Totuşi, fără să fie o formă a schimbului, creditul este legat de schimb întrucât împrumuturile sunt de regulă contractate cu scopul de a face plăţi pentru livrări de mărfuri făcute de către

[104] Slăvescu Victor – *Curs de monedă, credit, schimb*, Craiova, 1931, p. 401.
[105] Dumitrescu Ştefan – *Tratat de monedă*, Bucureşti, 1948, p. 126.
[106] *** – *Dicţionar economico-financiar şi contabil*, Editura Simone, Napoli, 1992.
[107] Fitch Thomas – *Dictionary of Banking Terms*, New York, 1993, p. 158.

furnizori. Spunem „de regulă" plăți pentru livrări întrucât creditul poate fi solicitat și pentru plăți de salarii, diverse servicii nemateriale etc.

Creditul ca expresie a relațiilor de redistribuire. Ceea ce deosebește esențial creditul de schimbul de mărfuri este mobilul creditării, care înseamnă redistribuirea valorii. Conținutul economic specific al creditului este transferul unei părți din produsul social de la unii participanți la circuitul economic către alți participanți la acest circuit, un transfer cu caracter temporar. Conținutul economic principal al creditului este transferul de capital între persoane fizice și juridice, un transfer ce constituie – după expresia lui Marx – o *formă specifică de mișcare a capitalului de împrumut.* Creditul este o componentă a relațiilor de repartiție, o formă particulară a acestor relații care are caracter temporar, spre deosebire de relațiile de redistribuire ce au loc pe linie fiscală, în raporturile cu bugetul public, cărora le sunt proprii redistribuiri valorice cu titlu definitiv.

Deși creditul este mai bine reprezentat de relațiile de repartiție, cele trei grupuri de concepții asupra creditului – încredere, formă specifică a schimbului, formă particulară a relațiilor de redistribuire – se corelează între ele și numai împreună configurează relațiile de credit în ansamblul lor.

În concluzie, încrederea în relațiile individuale creditor-debitor, dar și cu caracter mai generalizator, între bănci și agenți economici, atât la intern, cât și în relațiile internaționale, este importantă pentru derularea activității economice. Astfel criza datoriilor externe, manifestată în special în ultimele două decenii ale secolului trecut, care a însemnat sistarea temporară a plăților în contul datoriilor externe ale unei serii de debitori privați și publici, a subminat încrederea creditorilor, a înăsprit exigențele la acordarea creditelor, a micșorat volumul creditelor puse de bănci la dispoziția economiei. Ea a fost unul dintre factorii principali ai încetinirii creșterii economice care a marcat evoluții negative ale indicatorului PIB la nivel global, pe plan mondial.

Fără a reprezenta relații de schimb propriu-zise, relațiile de credit se corelează cu plățile pentru tranzacții, sunt un suport principal al derulării fluente a plăților în relațiile interne și în circuitul internațional, al creșterii economice în general.

În principal însă, creditul este expresia relațiilor de redistribuire a disponibilităților bănești latente existente în economie atât la agenții nefinanciari, cât și la cei financiari, prin înlocuirea monedei temporar pasive cu monedă activă, ca și prin consolidarea și amplificarea disponibilităților de capital bănesc și creșterea masei monetare în circulație.

5.2. Trăsăturile și funcțiile creditului

Trăsăturile creditului

Creditul are ca principal conținut transferul temporar de fonduri de la agenții excedentari spre cei deficitari, ca și adaptarea prin emisiune a stocului de

monedă în circulaţie. Totodată, creditul impune rambursarea şi perceperea de dobândă.

Trăsăturile principale ale creditului sunt: separarea proprietăţii asupra capitalului de împrumut de folosirea lui; perceperea de dobândă, ca „chirie" a folosirii creditului; rambursarea creditului la scadenţă şi participarea creditului la finanţarea debitorilor, alături de alte instrumente de finanţare.

A. Separarea proprietăţii asupra capitalului de împrumut de folosirea lui. Capitalul de împrumut nu este folosit de agentul economic excedentar, de cel căruia îi aparţine, ci de cel care îl primeşte cu titlu de împrumut. Băncile apar ca intermediari financiari specifici, ce se interpun între cei care dispun de resurse de finanţare şi cei care au nevoie de ele. Băncile sunt deci administratori generali ai creditului.

În condiţiile actuale, locul finanţării mediate de intermediari este luat progresiv de finanţarea directă a agenţilor deficitari de către cei excedentari pe piaţa financiară. Este o formă de finanţare mai puţin costisitoare, prin care adaptarea ofertei de monedă la cerere se realizează cu mai multă operativitate şi flexibilitate. Un instrument eficace în acest sens este rata dobânzii pe piaţa deschisă, care asigură o reflectare fidelă şi mult mai stimulativă a relaţiei *posibilităţi de satisfacere cu fonduri = necesităţi de fonduri.*

B. Plata dobânzii pentru utilizarea capitalului de împrumut este o altă trăsătură pregnantă a creditului. Dobânda reprezintă „chiria" pe care o plăteşte debitorul pentru dreptul ce i se acordă de a utiliza capitalul de împrumut. Dobânda este calculată atât pentru soldurile debitoare ale conturilor bancare de împrumut deschise clienţilor, cât şi pentru soldurile creditoare ale conturilor de disponibilităţi, ca remunerare a depunerilor făcute la bancă. Dobânda aferentă soldurilor debitoare este „preţul" plătit de către clienţii debitori ai băncilor pentru folosirea împrumuturilor. În procesul de finanţare a activităţilor economice, dobânda aferentă creditelor angajate se corelează cu rentabilitatea obţinută de întreprinzători.

Nivelul dobânzii exercită influenţă asupra volumului creditelor şi prin urmare şi asupra evoluţiei indicatorilor economici şi financiari. O dobândă scăzută practicată în unele perioade, inferioară rentabilităţii economice, constituie un stimulent pentru întreprinzători în a angaja un volum sporit de credite. Un efect asemănător exercită şi rata inflaţiei. În anumite perioade indicatorii financiari şi rata inflaţiei, care făcea suportabile cheltuielile privind costul creditelor, a favorizat cererea de credite. Banca era aceea care cenzura cererea de credite a întreprinderii. Ea îşi impunea legea. Astăzi – scrie Jacques Masson[108] – raportul de forţe este invers. Întreprinderea, mai puţin solicitatoare,

[108] Masson Jacques – *Creditele bancare pentru întreprinderi,* RAO International Publishing Company SA, Bucureşti, 1994.

este regină, face să joace concurența, manifestă exigențe sporite privind condițiile de creditare impuse de bănci.

C. Rambursarea creditelor la scadență. Prin natura sa, creditul este o finanțare cu caracter temporar. Acordarea creditului este urmată, după un timp variabil, dar nu arbitrar, de rambursare.

Sunt destul de frecvente cazurile în care returnarea creditului nu are loc la scadență, aceasta fie din cauză că aprecierile băncii asupra performanțelor economice și posibilităților financiare ale firmei creditate sunt eronate, fie din cauză că băncile sunt lipsite de o adevărată autonomie și acceptă o creditare impusă de stat, fără o perspectivă reală a rambursării creditului. Acest fenomen se întâmplă adesea într-o economie reglată prin plan central, în care atât întreprinderile, cât și băncile sunt subordonate planului imperativ. În atare condiții, delimitarea dintre finanțarea bugetară și creditarea bancară se estompează și creditul devine adesea, prin nerambursarea sa la scadență, o formă de finanțare a pierderilor, substituindu-se subvențiilor statului. Valențele stimulative ale creditului se reduc în aceste condiții până în proximitatea anihilării acestora.

Rambursabilitatea creditului presupune stabilirea scadențelor. De principiu, termenul normal de rambursare se corelează cu durata circuitului de exploatație (aprovizionare – producție – desfacere), pentru că nevoia de credite, ca și posibilitățile de rambursare sunt strâns corelate cu derularea fluxurilor de încasări și plăți (*cash-flow*). Acestea diferă de la o ramură la alta și, în parte, chiar de la o întreprindere la alta. Dificultatea aprecierii duratei pentru care se legitimează creditele decurge din acțiunea concomitentă a particularității sectorului de activitate, a nivelului performanțelor în activitatea agenților economici, ca și din angajarea de plăți în succesiunea tuturor momentelor circuitului economic și nu numai de la debutul său.

Rambursabilitatea creditelor are susținere și în modul cum acestea sunt garantate. Garantarea creditului se poate realiza prin garanții personale și garanții reale. Garanția personală este angajamentul luat de o terță persoană de a plăti în cazul în care debitorul este în incapacitate de plată. Garanția reală are la bază gajarea cu hârtii de valoare și bunuri materiale, prin vânzarea cărora se recuperează sumele necesare achitării creditului. Gajarea cu valori (titluri de valori mobiliare, înscrisuri cambiale etc.) poate fi cu sau fără deposedarea debitorului de aceste valori. O formă de garantare a returnării creditului la scadență este ipotecarea de către debitor a unor valori imobiliare – terenuri, clădiri – pe seama cărora creditorul se poate despăgubi.

Cea mai economică, mai reală și mai adecvată formă de garantare a creditelor este garantarea lor financiară, prin asigurarea în perspectiva termenelor de rambursare a unor încasări oportune și îndestulătoare pentru acoperirea plăților, inclusiv a celor pentru restituirea creditelor. Garantarea prin evoluția situației financiare a debitorului este cea mai firească și mai semnificativă întrucât asigură corelarea activității la finanțarea căreia a concurat

creditul cu rezultatele băneşti pe care le generează acea activitate. Faţă de această formă, garantarea prin gajarea unor active fixe şi circulante sau prin implicarea garanţiei unor terţe persoane apare ca exogenă şi nestimulativă.

Adesea, garantarea creditelor se realizează pe seama elementelor de activ ale debitorului, ca obiective rezultate din activitatea de creditare. Totuşi experienţa bancară arată că cea mai oportună formă de garantare este cea globală, bazată pe situaţia financiară de ansamblu a debitorului. Nu arareori în practică s-a dovedit că, deşi garanţia creditului pe obiect a fost constituită în limite normale, lipsa de lichidităţi a debitorului a creat importante probleme băncilor în recuperarea sumelor angajate ca împrumuturi.

În sfârşit, trebuie avut în vedere faptul că, în economiile moderne, participarea creditului la finanţarea agenţilor economici are loc împreună cu alte surse de finanţare. În acest context creditul, atât cel bancar, cât şi cel comercial, a cunoscut o reducere relativă în cadrul finanţării totale. A luat amploare finanţarea directă, dezintermediată, în care agenţii excedentari pun la dispoziţia agenţilor deficitari fondurile lor pe piaţa monetară deschisă şi pe piaţa de capital la o dobândă ce se formează ad-hoc, în funcţie de cererea şi oferta de disponibilităţi. Inovaţiile financiare au diversificat modalităţile de constituire a fondurilor întreprinderilor, fie ele pentru activitatea curentă, de exploataţie sau de investiţii.

Pe de altă parte, remunerarea constituirii de disponibilităţi, în condiţiile în care dominante au devenit dobânzile pozitive, s-a ameliorat sensibil. Astfel s-au amplificat resursele mobilizate de la populaţie şi agenţii economici.

Funcţiile creditului

Sintetizând, trăsăturile relaţiilor de credit pun în evidenţă finanţarea agenţilor economici pe seama disponibilităţilor latente ale economiei şi emisiunii monetare în condiţiile rambursabilităţii şi perceperii de dobândă. Toate acestea se pot exprima prin intermediul unor funcţii specifice.

Funcţiile creditului, ca expresie a dezideratelor fundamentale faţă de existenţa şi menirea operaţională a relaţiilor de credit, constau în: mobilizarea, ameliorarea calitativă a disponibilităţilor băneşti şi redistribuire; realizarea emisiunii monetare; reflectarea şi stimularea eficienţei în activitatea agenţilor economici.

Succint, funcţiile creditului pot fi puse în evidenţă astfel:

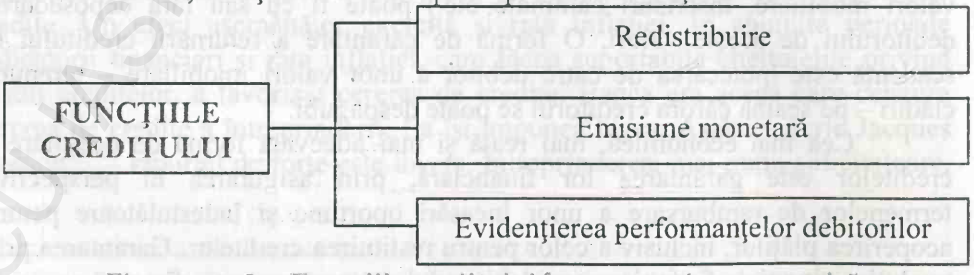

Figura nr. 2 – Funcţiile creditului într-o exprimare concisă

a) Funcția de mobilizare, ameliorare calitativă a disponibilităților bănești și redistribuire

Formarea disponibilităților latente în activitatea agenților economici, instituțiilor, populației și concentrarea lor la bănci sunt premisa principală pentru acordarea de credite. Reflectarea în conturile bancare a acestor disponibilități monetare și luarea lor în seamă la calculul creditelor de acordat nu sunt o redistribuire propriu-zisă de putere de cumpărare între titularii de conturi. Titularii de disponibilități nu-și pierd dreptul de a dispune plăți pe seama depozitelor pe care le au constituite la bănci. Are loc în fapt crearea de către bancă a unei noi puteri de cumpărare, pe care deținătorii de monedă pasivă nu au utilizat-o. Se produce și o „reașezare" a cererii ca valori de întrebuințare. Cererea titularilor de disponibilități, care nu este în condițiile date decât potențială, este înlocuită cu cererea efectivă a beneficiarilor de credite, diferită material de cea a deținătorilor de depozite monetare, deci cu implicații asupra structurii materiale a producției.

Funcția redistributivă a creditului nu poate pune în evidență dinamica masei monetare în circulație, întrucât în ea se regăsește și se reflectă doar înlocuirea monedei pasive cu moneda activă, cantitatea rămânând aceeași, așa cum, schimbând poziția clepsidrei, cantitatea de nisip cuprinsă în ea rămâne neschimbată.

b) Funcția de emisiune a creditului

Indiciul funcției de emisiune a creditului este crearea de noi mijloace de plată în economie, a unei mase monetare suplimentare.

Dacă fondurile agenților economici, resursele bugetului administrației publice și ale populației sunt, în fiecare moment în parte, limitate, creditul bancar apare ca fiind singura resursă „liberă", a cărei mărime ar putea lua valori în funcție de deciziile subiective ale băncilor.

Această aparență este însă falsă. Emisiunea monetară nu poate fi arbitrară, ci ea trebuie corelată cu realitățile economiei. Atât supracreditarea, cât și subcreditarea au efecte perturbatoare pentru economie.

Supracreditarea economiei se produce sub influența unor solicitări insistente de împrumuturi din partea agenților economici cu o situație economico-financiară precară, similară cu aceea a întreprinderilor falimentare, cu imobilizări de fonduri în stocuri excesive în fazele de aprovizionare-desfacere, cu tehnologii depășite, costuri ridicate și calitate a producției necorespunzătoare. Supracreditarea conduce la onorarea unei cereri monetare neacoperite prin mărfuri și servicii, cerere ce exercită presiune asupra prețurilor.

Subcreditarea, expresie a insuficienței aprovizionării cu bani a economiei, frânează activitatea economică, creează dificultăți în finanțarea curentă a activității de producție și conduce la proliferarea plăților restante.

În anii conducerii prin plan central a economiei românești s-a practicat pe scară largă supracreditarea. Aceasta pentru că activitatea băncilor era efectiv subordonată planului și nu cerințelor eficienței activității economice, pentru că

nu funcţiona profilaxia prin faliment, pentru că băncile acţionau doar administrativ, prin programul de redresare a activităţii economico-financiare, cu răspunderi şi termene precizate, dar fără a avea latitudinea de a sista efectiv creditarea.

c) Funcţia de reflectare şi stimulare a eficienţei activităţii agenţilor economici

Eficienţa economică cu care lucrează întreprinderile se reflectă sensibil în situaţia lor financiară, iar aceasta din urmă, în volumul fondurilor utilizate pentru un nivel dat de activitate, precum şi în gradul de asigurare a capacităţii de plată. Se poate considera că acţionează o *lege obiectivă a raportului invers dintre eficienţa în activitatea economică şi necesarul de fonduri.* Sporirea eficienţei economice reduce nivelul relativ al cheltuielilor faţă de venituri, după cum ea acţionează şi în direcţia reducerii fenomenelor de stocare. Ca urmare, *cu cât eficienţa economică a unei activităţi date este mai ridicată, celelalte condiţii fiind invariabile, cu atât necesarul de fonduri este mai redus.*

Nivelul de eficienţă se regăseşte în mărimea fondurilor totale necesare, însă şi mai pregnant în situaţia creditelor, întrucât acestea intervin ca resursă marginală de completare. În plus, ele reflectă şi evoluţia fondurilor proprii. Ca atare legea raportului invers dintre necesarul de fonduri şi eficienţa în activitatea economică acţionează şi mai concludent în cazul creditului.

Creditul nu este doar un seismograf al eficienţei economice, ci şi un instrument de influenţare în direcţia stimulării unei activităţi calitativ superioare. Aceasta, prin acordarea de credite fără restricţii agenţilor economici cu bune performanţe şi prin aplicarea de restricţii sau neacordarea de credite celor care se confruntă cu deficienţe în gestiunea lor şi dificultăţi în rambursarea împrumuturilor.

În ţările cu economie planificată imperativ de la centru, un mare accent s-a pus pe funcţia de control a creditului exercitată de bănci în numele statului, ca şi pe măsurile administrative, cu caracter de obligativitate, pe care acestea le aplicau întreprinderilor. Deşi în aceste ţări băncilor li s-a cerut să fie foarte severe cu întreprinderile ce înregistrau slabe rezultate financiare, prin faptul că băncile au tolerat nerambursarea la termen a creditelor şi au continuat să le acorde noi credite fără perspective certe de rambursare, acest control s-a dovedit adesea formal, ineficient. De altfel, atribuirea funcţiei de control creditelor este prea mult în condiţiile unei economii care funcţionează normal.

Prin funcţiile pe care le îndeplineşte, creditul generează o serie de efecte favorabile, cum ar fi:

- sporirea puterii productive a întreprinderilor prin redistribuirea capitalului;
- concentrarea capitalului;
- reducerea cheltuielilor pe care le presupune circulaţia monetară;
- adaptarea elastică a masei de bani în circulaţie la necesarul economiei.

Pe lângă aceste efecte favorabile, creditul presupune și o serie de riscuri. Principalul risc este abuzul de credit. Fenomenul supracreditării economiei generează inevitabil procese de deteriorare a puterii de cumpărare a banilor, inflație. Totodată, creditul poate favoriza operații economice ce atentează la lichiditatea bancară, în măsura în care băncile au prea puține posibilități de selecție a clienților solicitatori de credite sau aceștia sunt de rea-credință.

Riscurile creditului pot fi generate de fenomene economice individuale sau de o anumită stare economică conjuncturală.

În primul caz se au în vedere insolvabilitatea debitorilor, lipsa lor de promptitudine în rambursarea creditelor, deținerea de către bănci a unor informații inexacte privind debitorii sau reaua-credință a acestora.

În al doilea rând, conjunctura economică poate fi aceea ce întreține o anumită stare de risc. De pildă, un risc major îl comportă continuarea creditării în condițiile în care producția este excesivă, peste capacitatea de absorbție a pieței. De asemenea, crizele economice, convulsiile politice pot produce grave perturbări în utilizarea creditului bancar, în însăși activitatea organismelor de credit și financiare.

Pentru prevenirea riscurilor pe linia creditării, băncile trebuie să dețină informații pertinente asupra situației patrimoniale și financiare a debitorilor, asupra naturii operațiunilor economice în care aceștia se angajează. Totodată, prevenirea riscurilor în creditare mai presupune cunoașterea reputației morale a debitorilor, a bonității lor, o bună evaluare a evoluției viitoare a acestora.

În mod direct, prevenirea riscurilor în creditare se poate realiza prin constituirea unor garanții acoperitoare reale. De asemenea, pe linia contracarării riscului în creditare, băncile au posibilitatea de a constitui rezerve și provizioane. Altfel spus, creditorul trebuie să fie și propriul lui asigurător. Pe de altă parte, băncile de emisiune au posibilitatea de a acționa eficient pe linia asigurării lichidităților celorlalte bănci.

5.3. Formele creditului

Creditul poate fi structurat după mai multe criterii, ceea ce permite mai buna lui cunoaștere și analiză. Astfel de criterii sunt:

a) natura economică și participanții;
b) destinația dată creditului;
c) natura garanțiilor ce servesc ca acoperire;
d) termenul la care trebuie rambursat;
e) fermitatea scadenței;
f) modul de stingere a obligațiilor de plată.

a) Deși fiecare criteriu de grupare a creditului își are însemnătatea sa, dintre acestea se detașează structurarea creditului după **natura lui economică și participanți**. Se disting, în funcție de acest criteriu, mai multe forme ale creditului:

- creditul comercial;
- creditul bancar;
- creditul de consum;
- creditul public;
- creditul ipotecar.

Creditul comercial este creditul pe care şi-l acordă întreprinzătorii la vânzarea mărfurilor sub forma amânării plăţii. Această formă de credit se manifestă nu numai în relaţiile de vânzare-cumpărare dintre întreprinzătorii productivi şi cei din comerţ, ci şi direct în cadrul fiecărei categorii de întreprinzători, mai ales între aceştia din urmă. Datorită creditului comercial, întreprinzătorii îşi pot desface producţia fără să mai aştepte până când cumpărătorii vor dispune de bani. Astfel creditul comercial accelerează circuitul capitalului real.

Necesitatea creditului comercial decurge din însuşi mersul activităţii economice. Prin acţiunea unor cauze (separarea în timp a vânzării mărfurilor de momentul producerii lor, caracterul sezonier al producţiei şi al aprovizionării unor mărfuri), un întreprinzător oferă spre vânzare mărfuri produse în condiţiile în care cumpărătorii, care nu au vândut încă propriile produse, nu dispun de mijloacele de plată necesare. În aceste condiţii vânzarea mărfurilor pe credit devine o necesitate.

Cu toate avantajele pe care le presupune, creditul comercial are totuşi o serie de îngrădiri. În primul rând, el este limitat de mărimea capitalului disponibil al producătorului. Orice întreprinzător va putea vinde mărfuri pe credit numai în măsura în care dispune de suficiente rezerve de capital care să-i permită continuarea activităţii de exploataţie. În al doilea rând, proporţiile creditului comercial depind de regularitatea încasării contravalorii mărfurilor vândute anterior pe credit. Dacă nu încasează la timp contravaloarea mărfurilor livrate, producătorul va trebui să restrângă vânzarea cu plata ulterioară.

Dar creditul comercial este restricţionat prin însăşi destinaţia sa. De pildă, un întreprinzător care fabrică războaie de ţesut le va putea vinde cu plata amânată numai unei fabrici de ţesături. Sau o întreprindere minieră va putea vinde minereuri de fier, de exemplu, numai întreprinderilor din siderurgie. Aceste limite naturale care ţin de natura mărfurilor, proprii creditului comercial, sunt depăşite în cazul creditului bancar.

Creditul comercial cuprinde: a) creditul de vânzător şi b) creditul de cumpărător.

a) *Creditul de vânzător* are ca obiect vânzarea mărfurilor cu plata amânată, întreprinzătorul apare în două ipostaze, şi anume: cea de împrumutat, prin credit-furnizori, pentru procurări de echipamente, materiale etc., şi cea de împrumutător, prin credite-clienţi, pentru produsele livrate sau lucrările executate partenerilor săi.

b) *Creditul de cumpărător* se identifică cu plăţile în avans. Şi în această ipostază întreprinzătorul poate fi atât beneficiar al avansurilor plătite de către

clienţii săi pentru fabricaţia produselor, cât şi plătitor de avansuri către furnizori. Altfel spus, creditele de cumpărător apar ca o prefinanţare de către beneficiari a fabricaţiei produselor pe care aceştia intenţionează să le achiziţioneze. De regulă, aceste credite sunt utilizate în procesele de exploatare cu ciclu lung de fabricaţie (construcţii, agricultură, industria navală etc.)[109].

Studii recente scot în evidenţă aspecte multiple ce motivează amânarea termenelor de plată şi condiţionează durata şi dimensiunea creditului comercial.

Se apreciază că acţionează trei componente: tradiţională, comercială şi financiară.

Componenta *tradiţională* decurge din interesele comune ale părţilor în creşterea fluidităţii schimburilor şi diminuarea costurilor de organizare. Se reduc astfel cheltuielile de depozitare necesare în cazul în care livrările ar fi condiţionate de posibilităţile reale, precum şi de costurile de procurare a mijloacelor de plată pentru cumpărători, dacă plata ar fi obligatorie la primirea mărfii. Elasticitatea dovedită de furnizor prin creditul comercial serveşte intereselor ambelor părţi şi facilitează circulaţia mărfurilor.

Componenta *comercială* implică utilizarea creditului ca o armă de promovare a vânzărilor, practicată de fiecare furnizor în condiţiile date. De aici şi varietatea termenelor de plată şi deci a duratei şi, prin aceasta, a dimensiunilor creditului comercial.

Clientul, beneficiar al prelungirii termenului de plată, receptează efectul pozitiv care acţionează pentru el ca o reducere de preţ, scutindu-l de eventualele costuri privind procurarea mijloacelor de plată, atingând astfel şi latura financiară.

Componenta *financiară* implică în sine punerea la dispoziţia clientului, pentru o perioadă dată, a unei părţi din capitalul său, sub formă de marfă a cărei plată este amânată.

Dimensiunea financiară are o importanţă crescândă atât în activitatea cumpărătorului, cât şi în cea a furnizorului[110]. În zilele noastre, în ţările dezvoltate creditele comerciale ocupă între 10 şi 40% în totalul datoriei întreprinderilor. Pentru întreprinderile cumpărătoare, creditul comercial este şi o sursă suplimentară de capital circulant, scutindu-l pe client, în proporţia dată, să apeleze la creditul bancar. Mai mult, creditul comercial primit de la furnizorii săi, prin materiile prime pe care le aprovizionează, permite cumpărătorului să ofere, la rândul lui, credite distribuitorilor mărfii sale, comercianţii cu ridicata sau cu amănuntul, fără să angajeze resurse proprii sau credite bancare. Astfel creditul comercial primit devine sursă de acoperire a creditelor sub formă de mărfuri livrate cu plata amânată.

Creditul comercial este un instrument de promovare a livrărilor şi de reducere a cheltuielilor reclamate cu plata dobânzilor pentru contractarea de

---

[109] Stancu Ion – *Gestiunea financiară a agenţior economici*, Editura Economică, Bucureşti, 1994.

[110] Vezi Dietsch Michel – *Le credit interentreprises et les banques*, Banque, Juin 1988.

împrumuturi care, în alte condiţii, ar fi necesare. Altfel spus, creditul comercial include şi un anumit bonus acordat de vânzător cumpărătorului, devenind un instrument promoţional pentru vânzări.

Primind livrări pe credit, cumpărătorii beneficiază de un aflux de resurse. Efectuând la rândul lor livrări pe credit, întreprinderile acordă facilităţi propriilor cumpărători. Creditele primite şi cele acordate prin vânzările cu plata amânată, adesea, nu se echilibrează, soldul general fiind pentru fiecare întreprinzător fie favorabil (excedent de credite primite), fie defavorabil (mai multe credite acordate decât primite). Cu alte cuvinte, pe baza creditelor comerciale primite se pot reduce solicitările de credite bancare sau, faţă de o situaţie dată, se poate amplifica cifra de afaceri.

Relaţiile de credit comercial pot lua forme diferite. O formă a creditului comercial cu largă răspândire în economiile moderne o reprezintă operaţiunile de *factoring*. Ele rezidă într-o tehnică financiară în care vânzătorul de mărfuri pe credit (furnizorul), posesor al titlurilor de creanţă, nu se ocupă el însuşi de încasarea lor. El încredinţează înscrisurile cambiale unor întreprinderi specializate numite case de factoring. Casele de factoring prestează operaţiuni diverse: informează pe furnizor înaintea încheierii tranzacţiei asupra solvabilităţii cumpărătorului; preiau atribuţiile furnizorului referitoare la formalităţile de încasare a contravalorii produsului vândut şi mai ales plătesc pe furnizori cu anticipaţie din propriile lor resurse, adică înainte de a încasa valoarea facturilor de la cumpărător. Ele îşi asumă astfel riscurile ce decurg din insolvabilitatea clienţilor. Pentru plata cu anticipaţie a titlurilor de creanţă, casele de factoring percep o dobândă „pro rata temporis", iar pentru celelalte servicii, un comision.

Casele de factoring prestează asemenea servicii, pe bază de contracte încheiate, unui mare număr de întreprinderi, şi nu pentru clienţi izolaţi. Ele „triază" creanţele şi preiau spre încasare numai titlurile de credit asupra unor clienţi solvabili, care dispun de lichidităţi. Conlucrarea cu o casă de factoring nu limitează libertatea comercială a întreprinderilor care au recurs la serviciile acesteia.

Faptul că furnizorul nu se mai ocupă el însuşi de scontarea titlurilor de credit primite de la clienţi, ci primeşte suma cu anticipaţie de la casa de factoring, faptul că el este protejat faţă de riscul privind insolvabilitatea clienţilor, că, în loc să ţină evidenţa unui mare număr de cumpărători, serviciul vânzări ţine în contabilitate un singur cont – „casa de factoring" – reprezintă un avantaj considerabil pentru acesta. În aceasta constă şi explicaţia extinderii operaţiunilor de factoring, mai ales pentru livrările la extern.

Un întreprinzător poate vinde mărfuri pe credit altuia, fără a primi de la debitorul-cumpărător un angajament de plată scris. Se nasc aşa-zisele relaţii de credit „pe cuvânt de onoare". Asemenea relaţii pot avea loc doar într-un cerc limitat de agenţi economici, cu legături strânse între ei, cu încredere mare a creditorilor în debitori. Inconvenientul acestor relaţii de credit, în afară de aria lor restrânsă, rezidă în faptul că, în caz de neplată la scadenţă, creditorul cu

greu îşi recuperează creanţa sa. De aceea, în general, relaţia de credit este înscrisă în documente specifice, numite *titluri de credit*, care-l determină pe debitor să-şi achite datoriile la termen. Titlurile de credit îmbracă diverse forme, de la cele care pun în evidenţă creditele pe termen lung (acţiuni, obligaţiuni) la cele care sunt specifice creditului pe termen scurt (trata, biletul la ordin, cecul etc.). Generic, cele din urmă se mai numesc şi *înscrisuri cambiale* sau efecte de comerţ.

Cambia reprezintă acel efect de comerţ care face dovada existenţei unei creanţe într-o sumă determinată şi plătibilă imediat sau pe termen scurt (în general 90 de zile)[111]. Este un angajament de plată scris ce conferă posesorului, beneficiarului sumei, dreptul de a cere debitorului să plătească la scadenţă suma de bani specificată. Iniţial, cambiile erau emise în scopul înlesnirii operaţiilor de preschimbare a monedelor care circulau în anumite localităţi în monede cu circulaţie în alte localităţi.

În Antichitate, operaţiile de batere a monedelor erau descentralizate. De regulă, fiecare cetate emitea propria monedă. Existau zeci de monetării, monedele erau diferite de la o zonă la alta. Bancherii emiteau chitanţe pentru monedele depuse la băncile lor, în baza cărora se obţineau în alte locuri monedele care circulau acolo. Astfel se realizau atât operaţia de preschimbare de monedă, cât şi cea de evitare a riscului pe care îl implica transportul de monedă. Nu întâmplător, cambia îşi are originea în cuvântul „cambium" din limba italiană, care înseamnă schimb. Chitanţele folosite de bancheri erau un gen de cambii, iar între aceştia surveneau ulterior operaţii de compensare.

Mai târziu, dezvoltarea economică, amplificarea circulaţiei băneşti şi proliferarea relaţiilor de credit au generat o mare varietate a titlurilor de credit şi, totodată, o structurare a acestora.

Astfel, după *conţinutul lor*, titlurile de credit se grupează în trei categorii:

a) titluri ce dau dreptul la o sumă de bani: trata, biletul la ordin, cecul, titluri emise de stat ş.a.;

b) titluri ce conferă dreptul asupra unor cantităţi de mărfuri aflate în depozite, magazii, în docuri sau încărcate pe vase spre a fi transportate (titluri reprezentative): conosamentul, recipisa de depozit, warantul etc.;

c) titluri ce presupun drepturi complexe, patrimoniale şi nepatrimoniale (titluri de participare): acţiunile şi obligaţiunile emise de societăţile comerciale.

Titlurile de credit prezentate în relaţiile de credit se comportă diferit. Dacă prima categorie se încadrează în titlurile pe termen scurt, celelalte două categorii de titluri, din punctul de vedere al creditului bancar, pot servi doar drept garanţie a rambursării la termen a creditelor.

După *modul în care circulă*, titlurile de credit se structurează în:

[111] Kiriţescu Costin – *Moneda, mică enciclopedie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 77.

a) titluri de credit nominative, în cuprinsul cărora este menţionat numele posesorului legitim. Ele se transmit prin cesiune, constând în înscrierea pe titlu a numelui cesionarului şi a datei predării titlului;
b) titluri de credit la ordin, care se transmit prin gir. Acestea constau în înscrierea numelui noului posesor pe titlu odată cu predarea lui;
c) titluri de credit la purtător, care se transmit prin simpla predare a titlului. Ele nu poartă menţiunea numelui noului posesor.

După cum rezultă şi din prezentarea anterioară, în cadrul acestor titluri de credit, pe o poziţie prioritară se situează efectele de comerţ sau înscrisurile cambiale, care se pun în circulaţie ca urmare a unor activităţi comerciale, când vânzarea-cumpărarea nu se face cu plata în numerar, „cash", ci pe credit, cu plata la o dată viitoare, stabilită de către vânzător şi cumpărător.

Cambiile, prin conţinutul şi circulaţia lor, s-au perfecţionat în timp.

În funcţie de emitent şi angajamentul de plată luat, cambia poate fi denumită:

- bilet la ordin – dacă obligaţia de plată este luată de debitor atunci când el emite titluri de credit;
- trată – când cel ce emite cambia este un creditor şi prin cambie se adresează unei terţe persoane (debitorului), dându-i ordin să plătească.

Biletul la ordin. În relaţiile de credit generate de biletul la ordin apar două persoane: debitorul şi creditorul. Creditorul este şi beneficiarul titlului de credit. Caracteristica principală a biletului la ordin este emiterea lui de către debitor în favoarea creditorului. Biletul la ordin cuprinde anumite elemente obligatorii, fără de care el este nul. Acestea sunt:

- denumirea de „bilet la ordin" care trebuie să fie înscrisă în text;
- obligaţia de plată necondiţionată. Promisiunea de a plăti o sumă determinată va rezulta din expresia „voi plăti" sau „vom plăti", iar suma de plată va fi înscrisă în cifre şi litere. În ceea ce priveşte dobânda, ea poate fi inclusă în suma de plată totală, împreună cu valoarea mărfurilor, sau pentru dobândă se poate emite un bilet la ordin separat;
- scadenţa. În cazul biletului la ordin şi al cambiilor, în general, operează patru tipuri de scadenţe: „la vedere" sau la prezentare; la o dată fixă stabilită calendaristic; la un număr de zile de la prezentare; la un număr de zile de la data emiterii;
- indicarea locului unde urmează să se facă plata;
- numele persoanei la ordinul căreia urmează să se facă plata, respectiv beneficiarul;
- locul şi data emiterii;
- semnătura ordonatorului.

Biletul la ordin cuprinde, într-o exprimare succintă, formularea: „La data de... (scadența), voi plăti... (numele debitorului) suma.... Data..., semnătura".

Spre deosebire de biletul la ordin, *trata sau polița* cuprinde un ordin de plată necondiționat dat de creditor debitorului. Trata se adresează debitorului și conține formularea:

„La data de... (scadența), veți plăti... (numele beneficiarului) suma.... (numele trasului, semnătura trăgătorului și locul de plată)."

La circuitul tratei participă de regulă trei persoane:

- trăgătorul (creditorul);
- trasul (debitorul);
- beneficiarul, care poate fi creditorul sau o terță persoană, față de care creditorul are obligația de plată.

Conținutul tratei rezultă din următoarele elemente obligatorii:

- denumirea de „trată" înscrisă în textul titlului;
- ordinul sau mandatul necondiționat de a plăti o sumă de bani exprimată într-o anumită monedă. Dispoziția „plătiți" nu trebuie subordonată nici unei condițiuni. Suma de plată, ca și în cazul biletului la ordin, va fi înscrisă în cifre și litere;
- numele trasului – cel care trebuie să plătească;
- termenul de plată sau scadența;
- locul unde trebuie să se efectueze plata. De regulă, locul plății este domiciliul trasului (sediul firmei). În situația în care trata este plătibilă în altă parte decât la sediul trasului, domicilierea este făcută de regulă la banca comercială la care trasul are deschis cont;
- numele beneficiarului;
- data și locul unde a fost emisă trata, ca bază de stabilire a scadenței;
- semnătura trăgătorului sau a împuternicirii autentice, în cazuri speciale. De pildă, în Japonia, din cauza semnelor pictografice ușor de falsificat, semnătura dată pe cambie, potrivit legii, nu înseamnă nimic, în timp ce imprimarea sigiliului personal înseamnă totul.

Există situații în care unele firme aflate în dificultăți financiare recurg la un mijloc nepermis de lege, și anume la emiterea unor trate ce nu au la bază operațiuni comerciale, trate numite „de complezență" și care, dacă sunt dovedite a fi fără acoperire, atrag sancționarea emitentului, uneori până la declararea stării de faliment.

În legătură cu emiterea și circulația efectelor de comerț, pe plan intern și internațional s-au emis o serie de reglementări. În practica internațională s-a dorit ca aceste reglementări să fie universale.

Încercările unificării unor reglementări în problemele esențiale ale

instrumentelor de credit şi de plată n-au reuşit în mod deplin. Asemenea-demersuri s-au făcut la Conferinţa de la Haga (1910), la Convenţia de la Havana – Cuba (1928), acestea fiind cunoscute sub denumirea de „Codul Bustamante", Convenţiile de la Geneva (iunie 1930 şi martie 1931). Mai trebuie amintite regulile şi uzanţele uniforme privind acreditivele, adoptate de Camera Internaţională de Comerţ de la Paris (1933) şi altele.

În prezent, la baza modului de emitere şi circulaţie a cambiei şi biletului la ordin stau cinci sisteme juridice importante: sistemul instituit la Geneva în 1930, sistemul german, sistemul francez, sistemul anglo-saxon şi sistemul italian. Deşi Franţa şi Germania au participat la Geneva şi au aderat la acest sistem, într-o anexă la Convenţia referitoare la legea uniformă şi-au manifestat importante rezerve, ţinând cont de sistemul lor naţional. Toate aceste sisteme sunt de fapt apropiate între ele. Comisia ONU pentru Dreptul Comercial Internaţional lucrează şi în prezent la elaborarea unei noi legi care să unifice toate sistemele menţionate.

În România, care nu a aderat la Legea de la Geneva, a fost elaborată Legea nr. 58/1934 privind cambia112 şi biletul la ordin. Această reglementare se bazează pe legea italiană, care corespunde principiilor fundamentale cuprinse în Convenţia de la Geneva. Legea nr. 58/1934 a fost preluată şi modificată în spiritul prevederilor internaţionale în vigoare prin Legea nr. 83/1994.

În perioada conducerii economiei prin plan central, vânzarea mărfurilor cu plata amânată, sub forma creditului comercial, a fost interzisă prin lege. Emiterea şi circulaţia înscrisurilor cambiale interne au devenit fără obiect. Aceste înscrisuri s-au menţinut doar în relaţiile cu alte state.

Tranziţia la economia de piaţă face posibilă reinstituirea creditului comercial şi a înscrisurilor cambiale, dar utilizarea lor practică nu se poate baza doar pe autorizarea lor, ci presupune un climat economic în care economia de piaţă să devină preponderentă.

În contextul Codului comercial românesc, cambia, sub accepţiunea de trată, este un titlu de credit sub semnătură privată care pune în legătură în procesul creării sale trei persoane: trăgătorul, trasul şi beneficiarul. Titlul este creat de trăgător în calitate de creditor, care dă ordin debitorului său, numit tras, să plătească o sumă fixată la o dată determinată în timp, fie unui beneficiar, fie la ordinul acestuia din urmă. Pentru a fi valabilă, cambia trebuie să conţină menţiunile obligatorii cuprinse în Legea nr. 58/1934 privind cambia şi biletul la ordin, modificată prin Legea nr. 83/1994. O caracteristică principală a cambiei este transferabilitatea. Transferul de creanţă de la persoană la persoană, de la un creditor la alt creditor are un caracter oneros şi se realizează pe baza interesului nemijlocit al fiecăreia dintre părţile contractante. Intervine astfel negociabilitatea cambiei. Pentru cambia transferată se practică un anumit preţ, acceptat de ambele părţi prin negociere directă. De regulă, sistemul de stabilire a preţului înscris în cambie este un sistem cu valabilitate generală, aplicabil pentru oricare asemenea tranzacţie, dar în principiu părţile au libertatea de a negocia şi de a stabili un preţ convenabil ambilor parteneri. Transferul de creanţe, ca element specific al funcţionalităţii cambiei, a fost instituit ca principiu al dreptului

[112] În ţara noastră, prin Legea nr. 58/1934, cambia este prezentată restrictiv, sub înţelesul de trată.

cambial, bazându-se pe cesiunea de creanțe și subrogare. Persoanele care au avut temporar calitatea de a fi beneficiare ale cambiei, cedând cambia altei persoane, nu sunt absolvite în continuare de obligația de a asigura plata.

Ca atare înscrisul cambial este și un mijloc de stingere a unei obligații de plată a creditorului față de o persoană. Altfel spus, cambia este obligația scrisă de a plăti sau de a face să se plătească la scadență suma de bani determinată. Totodată, cambia este un angajament de plată abstract, fără vreo legătură expresă cu prestația economică care a stat la baza nașterii ei, ca de exemplu natura mărfii livrate cu plata amânată, cantitatea, prețul unitar, calitatea mărfii etc. Angajamentul de plată necondiționat cuprins în cambie favorizează circulația ei.

Cambia își poate schimba proprietarul. Înseamnă că înscrisul cambial este și un mijloc de stingere a unei obligații de plată a creditorului față de o terță persoană căreia îi este debitor. Astfel vânzătorul pe credit al mărfurilor care a primit o cambie de la un cumpărător poate să o cedeze prin *gir* altei persoane.

Girul reprezintă cedarea titlului de creanță unei alte persoane și, totodată, garantarea plății la scadență, solidar cu debitorul. În același timp, girul înseamnă depunerea semnăturii pe dosul cambiei. Operația se mai numește și andosare. Girul este o formă de circulație a înscrisurilor cambiale, o formă de garantare a furnizorului-creditor, alături de garantarea beneficiarului-debitor, care-și asumă plata. În cazul biletului la ordin, angajamentul de plată este asumat prin emiterea acestuia. La trată, furnizorul livrează mărfurile, în condiții de plată amânată, cumpărătorului. Apoi creditorul completează trata. Documentele ajung de la banca furnizorului la banca cumpărătorului, care trebuie să facă operațiunea de *incasso* (încasare). Debitorul, dacă nu plătește pe loc, va semna o trată.

Acceptul comercial este cel al debitorului (al cumpărătorului). Există și unele riscuri. Deși semnează, debitorul poate să înregistreze o situație financiară grea și să dea faliment sau, dimpotrivă, poate avea bani, dar este de rea-credință. Atunci intervine banca ce și-a dat semnătura alături de debitor. Ea își asumă nu numai riscul moral, ci și garanția de plată la scadență.

Situația în care banca garantează alături de debitor, întărind angajamentul de plată al acestuia se numește *accept bancar*. S-ar putea ca banca ce-l servește pe debitor să refuze garantarea plății sau ca ea să nu prezinte suficientă încredere, să nu fie agreată de furnizor. În acest caz se caută o altă bancă.

La rândul său, girul poate fi: plin, alb și spre încasare.

Girul plin se întâlnește atunci când numele noului beneficiar al creanței este înscris expres pe cambie.

Girul alb semnifică faptul că numele noului beneficiar urmează să fie completat ulterior transmiterii titlului de credit.

Girul spre încasare apare atunci când nu are loc o substituire a beneficiarului, ci acesta dă mandat unei persoane, al cărei nume este înscris pe dosul cambiei, de a încasa în numele său și în favoarea sa.

La transmiterea cambiei pot participa succesiv mai multe persoane, înscriindu-se formula girului pe verso-ul cambiei. Semnăturile ce se depun în cadrul operaţiilor de andosare a înscrisului cambial ameliorează calitatea titlului de credit, dându-i garanţii suplimentare. În final, toate semnăturile garantează plata datoriei la scadenţă. Astfel titlul de credit devine un instrument de circulaţie, într-o anumită măsură îndeplinind rolul de mijloc de plată, de bani.

Rolul de bani al titlurilor private este diminuat pentru că ele nu sunt adecvate ca structură de valori pentru a compune un preţ. Valoarea dintr-un înscris cambial este legată de valoarea mărfurilor vândute pe credit sau de alte prestaţii, şi nu de cerinţele tehnice pentru compunerea oricăror sume băneşti.

6) După natura operaţiilor ce stau la baza emiterii lor, cambiile sunt: comerciale, financiare şi bonuri de tezaur.

Cambiile comerciale apar ca urmare a tranzacţiilor de vânzare-cumpărare de mărfuri pe credit.

Cambiile financiare, numite şi cambii „de bronz", se manifestă în legătură cu obţinerea de împrumuturi de la bănci.

Bonurile de tezaur reprezintă o formă specială a cambiilor, născându-se cu ocazia contractării de către stat a unor împrumuturi la banca de emisiune, a unor împrumuturi pe termen scurt (mai mic de un an). Statul se împrumută prin emisiunea bonurilor de tezaur pentru a acoperi goluri de casă temporare. Adesea, împrumuturile contractate de stat la institutul de emisiune pe baza bonurilor de tezaur nu se restituie la scadenţă şi se transformă în sursă de acoperire a deficitului bugetar, în datorii pe termen lung faţă de bancă.

Totodată, bonurile de tezaur sunt titluri de credit purtătoare de dobânzi prin al căror plasament tezaurul mobilizează resursele necesare acoperirii cheltuielilor bugetare curente. Totalitatea bonurilor de tezaur emise reprezintă datoria flotantă a statului, variabilă de la o zi la alta, diferită de datoria consolidată, ce-şi găseşte expresia în obligaţiunile împrumuturilor de stat pe termen lung. Fiind purtătoare de dobânzi competitive, bonurile de tezaur constituie un plasament preferabil, lesne transformabil în bani lichizi de către casele de economii, societăţile de asigurare, întreprinzători etc. Operaţiuni de amploare cu bonuri de tezaur se fac mai ales în ţările anglo-saxone. Ele servesc ca instrumente ale politicii monetare, cu preponderenţă în ţări ca SUA, Anglia şi Germania. Înscrisurile cambiale născute din operaţii comerciale sunt instrumente de politică bancară în mai mare măsură în ţările romanice (Franţa, Belgia, Italia etc.).

Circulaţia cambiilor are limite determinate, întrucât ele sunt angajamente private, circulă într-un cerc relativ restrâns de agenţi economici bine informaţi asupra solvabilităţii debitorului. Caracterul limitat al circulaţiei cambiilor a fost înlăturat prin înlocuirea înscrisurilor cambiale cu bancnotele (bilete ale băncii centrale). Deoarece băncile de emisiune sunt organisme puternice, au mari capacităţi de creditare, se bucură de sprijinul statului, angajamentele lor de plată sunt acceptate de toţi şi circulă la scara întregii ţări.

Înscrisurile cambiale ajung în marea lor majoritate în circuitul bancar și reclamă o activitate operațională și de evidență amplă, care implică mult personal și mari cheltuieli. De exemplu, numai în Franța într-un an se emit peste 150 de milioane de cambii. Se estimează că numai operațiunile de gestionare a acestor titluri ocupă 10-15% din activitatea personalului băncilor. Din aceste rațiuni, mai multe autorități financiar-bancare au acționat pe linia modernizării tehnicii de creditare pe termen scurt, introducând noi instrumente de mobilizare a creanțelor comerciale.

Efectul de mobilizare este o formă a cambiei ce se creează pe temeiul existenței altor cambii cu scadențe apropiate. Titlurile angajamentelor terților, consemnate în cambiile originale, rămân în păstrarea emitentului noii cambii până la scadență. S-a presupus că efectul de mobilizare va circula mai lesne și va favoriza reducerea costurilor bancare de prelucrare. Nu s-au confirmat însă speranțele, înregistrându-se un eșec total.

Un alt experiment a fost acela de simplificare a manipulării cambiilor și biletelor la ordin prin renunțarea la circulația lor fizică și înlocuirea acestora cu LCR („lettre de change relevé"), deci cu cambii extras. Totuși, în ciuda marilor eforturi depuse pe linia informatizării tratamentului înscrisurilor cambiale, rezultatele sunt încă modeste.

O formă generalizată a cambiilor o reprezintă *bancnotele*. Acestea sunt cambii ale băncii de emisiune. Ele înlocuiesc în circulație cambiile comerciale cu caracter privat. Bancnotele sunt polițe asupra bancherilor, plătibile în orice moment posesorilor lor. Emiterea bancnotelor se face având în vedere modelul clasic, în cadrul creditării circulației mărfurilor, și este legată de operațiunile de scont. Deținătorul bancnotelor este creditor, iar banca se găsește în postura de debitor. În condițiile contemporane, emisiunea biletelor de bancă se face mai ales pe baza titlurilor creditului public.

Între efectele de comerț (înscrisurile cambiale) și biletele de bancă (bancnote) există o serie de deosebiri:

- efectele de comerț pot fi emise de orice persoană juridică, în timp ce biletele de bancă pot fi emise numai de banca centrală;
- nimeni nu poate fi forțat să accepte ca instrument de plată un efect comercial, în timp ce biletele de bancă sunt un mijloc de plată legal și nu pot fi refuzate la plată;
- efectele comerciale sunt creanțe determinate, în timp ce, în condițiile actuale, biletele de bancă sunt creanțe generalizate asupra economiei;
- efectele comerciale prezintă riscul insolvabilității debitorului, spre deosebire de biletele de bancă, care sunt garantate de stat nu ca putere de cumpărare determinată, ci ca mijloc de plată legal;
- cedarea unui efect comercial nu constituie o plată în sensul stingerii obligației; în consecință, în cazul titlului care circulă între mai mulți posesori succesivi, aceștia își asumă solidar riscul neplății sumei înscrise în titlu. În schimb, predarea unui bilet de bancă

constituie o plată, având ca efect stingerea definitivă a obligației;
- efectele comerciale au o valabilitate determinată în timp; după scurgerea unei anumite perioade titlul nu mai are valoare. Spre deosebire de acestea, biletele de bancă au putere liberatorie pe o durată nedeterminată, până la retragerea lor din circulație de către banca centrală;
- valoarea bănească a efectelor comerciale este variabilă, în timp ce biletele de bancă au valori fixe, nenegociabile.

Un titlu de credit specific este *cecul.* Denumirea derivă din englezescul „cheque", ca și din franțuzescul „chèque".

Prin cec, titularul unui cont bancar dă ordin băncii sale să plătească o sumă de bani persoanei indicate în cec, în cazul cecului nominal, sau prezentatorului, în cazul cecului la purtător. Pentru că disponibilitățile din contul bancar al titularului provin adesea dintr-un credit acordat de bancă, cecul apare ca titlu al creditului bancar, spre deosebire de cambie, care este de regulă un titlu de credit comercial.

Ca și în cazul tratei, cecul presupune prezența a trei protagoniști: trăgătorul (persoana care dispune plata), trasul (banca solicitată să facă plata) și beneficiarul (persoana desemnată să încaseze suma). Spre deosebire de cambie, cecul este întotdeauna plătibil numai la vedere și nu poate fi tras decât asupra unei bănci.

Cecul tras și remis beneficiarului reintră obligatoriu, prin intermediul acestuia, în circuitul bancar și face obiectul a numeroase și costisitoare tratamente înainte de a fi încasat de beneficiar. O fază a circulației se consumă între emitent și utilizator; o altă fază, între utilizator și bănci; circulația interbancară are și ea cel puțin două faze (remiterea și încasarea sumei).

Pentru a profita de acest lung circuit, debitorul care deține inițiativa plății are tot interesul de a întârzia plata efectivă. Or, fiecare zi de întârziere este o victorie pentru debitor și o pierdere de trezorerie pentru creditor (de pildă expedierea cecului vineri seara).

În Franța, de exemplu, intervalul de timp în care se face decontarea cecului se extinde de la o zi la 21 de zile. Gestiunea mijloacelor de plată ocupă 43% din cheltuielile globale ale băncilor, motiv pentru care băncile au trecut la automatizarea decontărilor. Tratamentul automatizat al cecurilor a debutat cu marcajul magnetic al acestora. A fost necesară o reformă, așa-numită de compensare departamentală a cecurilor. Față de sistemul anterior de compensații, care cuprindea 219 centre de compensare publice și 1.000 de centre private, s-a ajuns, ca urmare a reformei, la 103 centre de compensare principale și 127 de centre secundare.

Prin reforma menționată, postmarcajul electronic al cecurilor a devenit obligatoriu și a început să se generalizeze procedura de necirculație a cecurilor fizice între diversele circuite bancare, adică circulă doar imaginea informatizată a mijloacelor de plată, și nu suportul de hârtie. S-a creat o infrastructură telematică a transferului de fonduri.

În forma clasică, băncile eliberează carnete de cecuri în alb titularilor de cont, în baza unor depozite constituite și alimentate din depuneri și credite acordate. Emiterea, semnarea și punerea în circulație a unor cecuri fără acoperire, respectiv fără a avea disponibil în cont la banca plătitoare, constituie cel mai adesea o infracțiune, un delict penal în toate țările.

Cecurile pot fi: de virament, certificate și barate.

Cecurile de virament sunt cecuri de decontare și servesc la trecerea sumei din contul emitentului în cel al beneficiarului.

Cecul certificat (acceptat) este cecul prin care banca confirmă existența disponibilităților în cont și asigură pe beneficiar de plata cecului la prezentare. Cecul îndeplinește, cel puțin parțial, rolul de bani.

Denumirea de *cec barat* provine de la cele două linii paralele, în diagonală, trasate pe cec. Acest instrument de plată și de credit implică obligația de a efectua plata prevăzută în cec numai de către o anumită bancă. Prin utilizarea cecului barat se evită folosirea cecurilor pierdute sau furate de la beneficiarii legali.

Cecul barat este rezultatul unei inovații bancare englezești, ca de altfel majoritatea uzanțelor bancare clasice. Cecul barat poate avea două forme particulare:

- cecul barat general;
- cecul barat specializat.

Cecul barat este considerat „general" dacă între cele două linii în diagonală nu figurează nici o indicație. Cecul respectiv se decontează la orice unitate a băncii. Dacă între cele două linii se menționează o anumită bancă, cecul barat este specializat și poate fi plătit numai la acea bancă.

O formă particulară a cecului, ca înlocuitor al bancnotelor, este *cecul de călătorie* („traveller's cheque"). Fizic, acesta este un imprimat tip bancnotă, având o anumită culoare, gravură, filigran, prin care se are în vedere prevenirea falsificării. Acest cec urmărește eliminarea inconvenientelor numerarului în timpul călătoriilor efectuate în țară sau străinătate. Spre deosebire de biletele de bancă, cecurile de călătorie se utilizează numai cu semnătura titularului contului bancar.

În tot mai multe țări operează așa-zisele „eurocecuri" sau cecuri legitimate cu carte de garanție. „Eurocecurile" s-au înființat în anul 1961 ca urmare a hotărârilor Conferinței Internaționale pentru Raționalizarea Operațiunilor de la Bruxelles. Cu acest prilej s-a căzut de acord asupra unui model de cec, iar în anul 1993, Comunitatea Eurocheque a convenit schimbarea cărților de garanție. Practic, „eurocecurile" sunt vândute de bănci clienților sub forma unor carnete în alb, odată cu o „carte de garanție". Pentru încasarea acestor cecuri, beneficiarul este obligat să se legitimeze cu „cartea de garanție". Între cec și cartea de garanție trebuie să existe o identitate a tuturor datelor, inclusiv a semnăturii.

O formă modernă a titlurilor de credit o reprezintă *cărțile de credit.* Cărțile de credit se utilizează pe scară largă de către persoanele fizice ca urmare

a extinderii depunerilor în conturi curente, a „bancarizării" populaţiei şi a dezvoltării tehnicii electronice de evidenţă.

Iniţial, cărţile de credit, prevăzute cu fotografia titularului, erau folosite numai pentru identificarea acestuia. Ulterior, pe baza consultării terminalului de la bancă asupra existenţei disponibilului şi a semnării facturii, pe baza tichetului se efectua şi plata sumei. Confecţionarea tichetelor cu inserţii magnetice face posibilă încasarea de sume în numerar pentru cheltuieli curente, prin utilizarea bancomatelor aflate în holurile băncilor, în aeroporturi sau în diverse locuri cu vad comercial. Cărţile de credit, prin facilităţile deschise persoanelor titulare de conturi, conduc la extinderea lor în toate ţările dezvoltate. În prezent, tot mai multe plăţi se fac direct prin intermediul acestor instrumente electronice, cunoscute sub titulatura generalizată de carduri bancare.

Pe de altă parte, titlurile creditului comercial (înscrisurile cambiale), ca titluri de creanţă, pot fi transferate prin scont la bănci, creditul comercial transformându-se în credit bancar. Cedarea portofoliului de efecte scontate în procesul rescontului la banca de emisiune constituie un semnificativ mecanism de punere în circulaţie de monedă centrală.

Creditul bancar, spre deosebire de creditul comercial, este un credit sub formă bănească acordat de bănci întreprinzătorilor. Dacă în cazul creditului comercial participanţii la relaţiile de credit sunt în cele mai multe cazuri întreprinzători, în cazul creditului bancar numai unul dintre participanţi este agent nefinanciar, producătorul (întreprinzătorul), celălalt participant fiind banca, adică un agent financiar. Banca apare în ipostaza de deţinător al sumei împrumutate. Creditul bancar, fiind sub formă bănească, este mult mai flexibil, se poate mişca „ad libitum", în orice direcţie. Astfel disponibilităţile băneşti mobilizate din anumite ramuri ale economiei pot fi dirijate către întreprinzători, indiferent de sfera lor de activitate.

Această elasticitate sporită a creditului bancar faţă de creditul comercial a făcut ca, în dinamică, creditul comercial să fie devansat de creditul bancar. În fapt, între creditul comercial şi creditul bancar există o legătură organică, deoarece deseori creditul comercial se poate transforma în credit bancar sau creditul bancar poate constitui un bun suport pentru un credit comercial. În funcţie de necesităţi, întreprinzătorii recurg atât la creditul comercial, cât şi la creditul bancar. Deşi creditul comercial are proporţii apreciabile, el şi-a restrâns aria datorită proliferării monopolurilor, care cuprind activităţi din foarte multe domenii, ca şi datorită creării unei stări excesive de lichiditate în viaţa economică internă şi internaţională.

Prin formarea depozitelor bancare pe seama disponibilităţilor, pe de-o parte, şi acordarea de credite pentru activitatea de exploatare curentă sau realizarea obiectivelor de investiţii, pe de altă parte, băncile şi clienţii lor (întreprinzătorii) se găsesc în raporturi de reciprocitate.

Modalităţile tehnice de creditare a activităţii curente a agenţilor economici sunt multiple: creditele de trezorerie, linia de credit simplă, linia de credit confirmată, linia de credit revolving, creditele cu destinaţie specială etc.

Creditele de trezorerie sunt credite pentru acoperirea unor goluri de casă, indiferent de cauza care determină aceste goluri. Ele sunt credite fără destinație prestabilită, așa numitele credite nonafectate. Aceste credite nu sunt garantate în mod expres, ci prin starea de bonitate a debitorului. Datorită acestor particularități, creditele de trezorerie se caracterizează printr-o mare operativitate.

Linia de credit simplă definește limita maximă a creditului ce se acceptă a se acorda într-un cadru general prestabilit.

Linia de credit confirmată beneficiază de o consemnare într-un document scris, convenit de bancă.

Linia de credit revolving pune în evidență un mecanism de creditare cu auto-încărcare pe măsură ce creditele anterioare au fost rambursate, fără a mai fi necesară producerea expresă de documente care să ateste necesitatea reînnoirii creditului.

Unele credite, mai ales cele pentru constituirea de stocuri, reclamă respectarea destinației creditului și o evidență distinctă în contabilitatea băncii. Asemenea *credite cu destinație specială* se acordă pentru constituirea de stocuri sezoniere privind materii prime agricole, pentru producția de conserve, pentru stocarea unor materiale de construcții etc.

În prezent, oferta de credite a băncilor comerciale este foarte diversificată. De exemplu, Banca Comercială Română – Erste acordă o gamă largă de credite pe termen scurt, mediu și lung. Acestea se structurează astfel: credite pe termen scurt:

- credit global de exploatare;
- linii de credite în lei și valută;
- credit pentru finanțarea cheltuielilor și stocurilor temporare;
- credit pentru finanțarea cheltuielilor și stocurilor sezoniere;
- credit de trezorerie pentru produse cu ciclu lung de fabricație;
- credit pentru prefinanțarea exporturilor;
- credit de scont;
- credit pe cecuri remise spre încasare;
- credit pe ordine de plată;
- credit pentru facilități de cont;
- credit pentru operațiuni de factoring;
- credit pe descoperit de cont (overdraft).
- credite pe termen mediu și lung:
- credit pentru echipament în completarea surselor proprii;
- credit pentru cumpărarea de acțiuni;
- credit promotori imobiliari;
- credit pentru operațiuni de leasing;
- credit de forfetare.

În detaliu, privind operațiunile specifice, aceste categorii de credite sunt prezentate la discipline de specialitate din anii III și IV, specializarea „Finanțe și bănci".

Creditul de consum constă în vânzarea cu plata în rate a unor bunuri de consum personal de valori mari şi folosinţă îndelungată. Obiect al vânzării cu plata în rate sunt mobila, articolele de uz casnic, autoturismele etc. Între creditul de consum şi creditul bancar se manifestă raporturi de determinare. Adesea, pentru a dezvolta vânzarea de mărfuri cu plata în rate, comercianţii recurg la credit bancar.

Sub raport istoric, creditul de consum a precedat creditul pentru producţie, în Antichitate şi Evul Mediu, creditul de consum era predominant. El avea un caracter de pură consumaţie, fără legătură cu producţia. În condiţiile moderne, dimpotrivă, creditul de consum este legat de producţie. El reprezintă un factor de lărgire a producţiei. Pe de altă parte, creditul de consum poate fi un instrument de acţiune asupra consumatorului prin faptul că mărfurile au de regulă preţuri majorate sau sunt purtătoare de dobânzi mari. Adesea, se vând cu plata în rate mărfuri dezavantajate, care nu au cea mai bună desfacere. Trebuie avut în vedere şi faptul că, în condiţii de insolvabilitate, cumpărătorul este obligat să restituie bunurile, uneori, în funcţie de clauzele contractuale, fără a putea recupera ratele achitate.

Creditul public este creditul contractat de stat prin lansarea titlurilor de împrumut (obligaţiuni, titluri de rentă, bonuri de tezaur etc.). Întrucât operaţiunea de lansare a titlurilor de împrumut, subscrierea acestora şi efectuarea de vărsăminte în contul sumelor subscrise se fac cu participarea băncilor, creditul public se îmbină cu creditul bancar.

Odată cu dezvoltarea economiilor moderne, creditul obligatar a înregistrat creşteri de proporţii şi se măsoară de regulă prin mărimea procentuală a datoriei publice faţă de PNB (produsul naţional brut). Cauzele principale ale creşterii fără precedent a datoriei publice sunt deficitele bugetare provocate de diverşi factori, între care nivelul ridicat al cheltuielilor neproductive şi mai ales al celor militare. Mai mult, datoria publică, odată angajată, prin practicarea unor dobânzi atractive suportate prin anuităţi, duce la o creştere a cheltuielilor bugetare şi la o accentuare a fiscalităţii.

Cel mai adesea, creditul public se materializează preponderent, pe lângă alte titluri de împrumut (titluri de rentă, bonuri de tezaur etc.), în obligaţiuni ale împrumutului de stat, ceea ce-i conferă şi titulatura de **credit obligatar**.

S-au conturat de-a lungul timpului următoarele tipuri de efecte financiare publice:

- titluri necomercializabile sub forma obligaţiunilor pe economii şi a emisiunii de titluri speciale vândute băncilor de emisiune şi guvernelor străine;
- efecte publice comercializabile sau transferabile pe piaţa financiară, dintre care se remarcă: obligaţiunile emise de tezaur pe o durată mai mare de 5 ani, notele sau efectele de tezaur cu o durată cuprinsă între 1 şi 7 ani, certificatele de îndatorare cu maturitate de un an şi bonurile de tezaur, ca titluri de credit bugetar pe termen scurt.

Cea mai mare parte a efectelor publice menționate constituie instrumente la dispoziția bugetului administrației centrale, iar emisiunea lor poate fi realizată doar prin colaborare cu banca centrală.

De regulă, bugetele locale și ale municipalităților au posibilitatea de a-și acoperi deficitul doar prin emisiune de obligațiuni. Deci se poate considera că, în cazul bugetelor locale, cea mai accesibilă formă de împrumut public este împrumutul obligatar.

Condiția primordială pentru lansarea unui astfel de împrumut este existența unei puternice piețe financiare, coroborată cu posibilitatea rambursării din veniturile realizate pe seama exploatării obiectivelor publice, a căror finanțare s-a asigurat prin împrumut obligatar.

Împrumuturile obligatare se caracterizează prin:

- modalități de lansare;
- tipuri de obligațiuni;
- modalități de rambursare și facilități acordate subscriptorilor.

Un împrumut public poate fi lansat prin:

- emisiune de obligațiuni distribuite direct de către organismul districtual sau municipal prin ghișee deschise la administrațiile financiare;
- emisiunea de obligațiuni prin intermediul unui consorțiu sau sindicat format din principalele bănci comerciale și instituții financiare din zonă. Acestea preiau sarcinile vânzării obligațiunilor și constituirii fondurilor.

Prospectul de împrumut este înmânat unei mari bănci sau unui sindicat financiar-bancar care își asumă riscul gestionării în totalitate a acordării și rambursării împrumutului obligatar. Aceasta este forma de emisiune cea mai comodă, dar și cea mai costisitoare, deoarece băncile percep, în afara dobânzilor, și comisioane substanțiale în schimbul riscului asumat. De regulă, un împrumut obligatar emis de către o municipalitate sau un consiliu departamental trebuie să fie garantat de către guvern, prin ministerul finanțelor, pentru a conferi atractivitate și siguranță investitorilor potențiali. Oferta de împrumut public poate fi cash sau în bonuri de subscripție, situație în care investitorii beneficiază de drepturi preferențiale la emisiunea unui nou împrumut obligatar.

În cadrul creditului obligatar se operează cu mai multe tipuri de obligațiuni:

- obligațiuni cu venit fix. Rata de randament este precizată la data emisiunii și rămâne în vigoare până la maturitatea înscrisurilor;
- obligațiuni cu rată variabilă. Pe parcursul duratei împrumutului, rata randamentului este modificată în funcție de evoluția ratei dobânzii pe piața monetară și pe piața capitalurilor;
- obligațiuni indexabile, situație în care se indexează valoarea nominală în funcție de evoluția indicelui general al prețurilor.

Cele mai frecvente tipuri de obligaţiuni emise de către instituţiile publice sunt cu venit fix şi cu rată variabilă. Acesta este şi motivul pentru care rata de randament cerută de un investitor pe piaţa financiară sau care plasează capitalurile într-o investiţie reală se raportează la randamentul pe obligaţiuni emise de stat, considerate ca având un risc minim.

În general, o obligaţiune este caracterizată prin valoare nominală, curs, preţ de emisiune, cupon, durată de maturitate şi valoare garantată la rambursare. Frecvent, pentru a atrage subscripţia de economii ale publicului, preţul de emisiune al unei obligaţiuni se situează sub valoarea sa nominală cu 10-15%. În acest caz subscriptorii beneficiază de o primă de emisiune. Dacă valoarea de rambursare la maturitate depăşeşte valoarea nominală, intervine o primă de rambursare, de aceeaşi mărime cu prima de emisiune. De pildă, unele municipalităţi din SUA, Franţa, Marea Britanie etc. au recurs la împrumuturi obligatare având atât primă de emisiune, cât şi primă de rambursare.

Durata unui împrumut obligatar este variabilă de la 5 la 30 de ani. Durata medie înregistrată în ultimul deceniu, pentru emisiunile de credit public este de 8,7 ani în SUA, 9 ani în Canada, 6 ani în Franţa şi 7,2 ani în Marea Britanie.

Rata stabilită la data emisiunii este de obicei mai mică decât rata dobânzii curente bancare cu aproximativ 20-30%, datorită faptului că, pentru deţinătorii de obligaţiuni, riscul asumat este minim. Cu toate acestea costul unui împrumut obligatar este mai mare decât cel al creditului bancar cu aceeaşi durată, deoarece include:

- cheltuielile de emisiune, estimate în medie la 6% din valoarea totală a emisiunii;
- comisionul anual plătit băncilor pentru obligaţiunile răscumpărate, care reprezintă 0,5% din valoarea lotului de obligaţiuni rambursate;
- comisionul bancar, reprezentând 1% din valoarea dobânzilor (cupoanelor) acordate anual investitorilor;
- rata dobânzii sau randamentul acordat investitorilor.

În ultima perioadă, necesitatea de a face la fel de atractive ofertele de împrumut obligatar ale municipalităţilor ca şi cele ale societăţilor private a determinat acordarea unor rate mai mari de dobândă, variabile anual în funcţie de evoluţia pieţelor monetare şi financiare.

O facilitate însemnată acordată de puterea publică deţinătorilor de obligaţiuni statale este scutirea de impozit pe venitul aferent cupoanelor primite anual. De asemenea, se garantează de către stat prin aceste obligaţiuni creditele cu caracter privat angajate la bănci de către deţinători.

Rambursarea împrumutului public poate avea loc prin anuităţi constante, amortismente constante, tragere la sorţi sau la sfârşitul perioadei.

De regulă, modalitatea de rambursare se precizează la data emisiunii, iar obligaţiunile nu pot fi răscumpărate anticipat (înainte de data maturităţii) dacă această posibilitate nu a fost prevăzută în momentul lansării împrumutului

public. Rambursarea sau răscumpărarea obligaţiunilor are loc prin aceleaşi organisme care au promovat emisiunea.

Investitorii în obligaţiuni emise de organismele centrale şi locale ale statului sunt diferiţi, dar prevalează băncile comerciale, companiile de asigurări şi trusturile de investiţii. Urmează societăţile comerciale şi, pe un loc minor, publicul larg. Aceasta deoarece valoarea ofertelor de împrumut public este foarte ridicată, iar rambursabilitatea constituie o problemă dificilă în situaţia participării unui număr mare de subscriptori. Rambursarea împrumutului public obligatar se face din fonduri speciale de amortisment al datoriei publice, din sursele bugetare curente sau excedentele bugetare.

Dar creditul obligatar nu se rezumă numai la creditul public. Alături de acţiuni, societăţile comerciale şi emit obligaţiuni. Aceasta este adesea o formă preferată de mobilizare a capitalului întrucât obligaţiunile nu conferă subscriptorilor drept de vot, iar deţinerea şi negocierea lor nu modifică structura puterii în consiliul de administraţie. Apoi, de regulă, dobânzile la obligaţiuni sunt mai mici şi deci mai puţin grevante decât plăţile de dividende.

Se constată mai pretutindeni creşterea accelerată a rolului obligaţiunilor în formarea capitalului întreprinderilor, utilizarea cu prioritate a sumelor astfel mobilizate în finanţarea investiţiilor, a activelor fixe.

Există creditori specializaţi ai întreprinderilor mari, deţinători de obligaţiuni. De exemplu, în SUA, companiile de asigurări viagere deţin mai mult de 1/3 din obligaţiunile emise de societăţile comerciale, iar fondurile de pensii dispun de o altă treime din obligaţiunile emise de societăţi. Cea de-a treia treime revine băncilor, fondurilor comune de plasament şi altor organisme financiare sau nefinanciare.

Extinderea rapidă a creditului obligatar conferă importanţă evaluării financiare a titlurilor de împrumut pentru a aprecia în primul rând riscurile legate de rambursarea sau plata dobânzilor (operaţiuni de rating, expertiză).

Obligaţiunile pe termen scurt şi lung emise de către stat sau societăţi comerciale sunt o componentă a patrimoniului investitorilor (întreprinderi, bănci etc.) lesne transformabilă în lichidităţi la bursa de valori sau suportul pe care se obţine sau se garantează împrumuturi.

Creditul ipotecar este creditul garantat cu proprietatea imobiliară şi are ca principal obiectiv susţinerea dezvoltării acestei proprietăţi. După natura garanţiei, creditul ipotecar poate fi rural sau urban. În timp ce creditul ipotecar rural are drept garanţie a rambursării proprietatea funciară, proprietatea asupra terenului, creditul ipotecar urban este garantat cu ipotecarea clădirilor.

Creditul ipotecar a dobândit amploare în toate ţările dezvoltate. Formele pe care le îmbracă sunt diverse: credit ipotecar cu dobânzi variabile, credit ipotecar cu rambursare progresivă, credit ipotecar inversat, purtător de anuităţi etc.

Creditul ipotecar cu dobândă variabilă operează cu un nivel al dobânzii stabilit în funcţie de evoluţia pieţei financiare.

Creditul ipotecar cu rambursare progresivă constă în aceea că prevede pentru început reduceri între 9 şi 95% faţă de rambursările constante.

Creditul ipotecar inversat, purtător de anuităţi urmăreşte să valorifice capitalul imobilizat în proprietăţi fără a se renunţa la dreptul de proprietate şi la uzufruct. Ca urmare împrumutul obţinut prin ipotecarea unei părţi a proprietăţii serveşte la achiziţionarea unui contract de anuităţi şi aduce astfel proprietarului un venit regulat.

Prin creditul ipotecar se mobilizează capitalurile disponibile pe termen lung. Instituţiile care vehiculează disponibilităţi pe termen lung şi care se afirmă în sfera creditului ipotecar sunt băncile ipotecare, casele de economii, societăţile de asigurări şi, în proporţii crescânde, băncile comerciale.

Ca forme distincte, creditul comercial, creditul bancar, creditul de consum, creditul obligatar şi creditul ipotecar se deosebesc între ele din punctul de vedere al naturii creditului. Dar creditul se poate structura şi după alte criterii. De pildă, Victor Slăvescu, în lucrarea sa „Monedă, credit, schimb", tratează şi alte criterii de clasificare a creditului.

a) După **destinaţia dată creditului**, se disting:

- credite productive;
- credite neproductive.

Creditele productive sunt cele destinate unei activităţi de producţie.

Creditele neproductive au ca destinaţie consumul individual. Aceasta nu înseamnă că numai prima categorie de credite este importantă, rar cealaltă este lipsită de semnificaţie. Dimpotrivă, rezultatul final al utilizării unui credit de consumaţie poate fi cu efecte productive comparabile sau superioare.

b) După **natura garanţiilor ce servesc ca acoperire**, creditul poate fi:

- credit real;
- credit personal.

Creditul real este creditul acordat pe temeiul unor garanţii materiale certe, care acoperă cu prisosinţă valoarea creditului, punând la adăpost pe creditor de orice risc.

Creditul personal are la bază încrederea de care se bucură debitorul, reputaţia lui de a-şi îndeplini prompt obligaţia, calităţile morale ale solicitatorului, dar şi situaţia lui materială. Chiar dacă nu se cere o garanţie efectivă sub raport juridic, ca în cazul creditului real, calităţile morale ale debitorului nu pot fi ignorate.

Mai mult, Victor Slăvescu preciza: „Nu există credit personal fără un credit real presupus, după cum nu există un credit real fără un corespunzător credit personal şi moral."

Creditele personale, după natura garanţiei, pot fi considerate acoperite sau descoperite. Un credit personal negarantat prin bunuri reale nu este neapărat descoperit, ci el devine acoperit dacă o terţă persoană garantează rambursarea lui la scadenţă.

c) După **termenul la care trebuie rambursate**, creditele pot fi:

- credite pe termen;
- credite fără termen.

Creditele pe termen trebuie rambursate la o dată stabilită, cum sunt de exemplu creditele cambiale. Nerespectarea termenului de rambursare atrage sancțiuni.

În cazul *creditelor fără termen*, contractarea obligației de credit nu stipulează data lichidării ei. De exemplu, ne găsim în situația unei operații de credit fără termen în cazul creditelor de cont curent, care presupun relații continue și curente.

De asemenea, creditele pe termen pot fi considerate credite pe termen scurt, credite pe termen mediu sau lung.

Termenul de lichidare al unei operații de credit este important. Activitatea economică poate impune întreprinzătorilor să solicite și să obțină credite pe termen mediu și lung (cel mai frecvent pentru investiții). Când operația comportă un circuit economic cu lichidare rapidă (vânzare-cumpărare de mărfuri), creditul va fi pe termen scurt. Nefiresc este cazul în care creditele pe termen scurt devin credite pe termen lung. Această situație provoacă neajunsuri creditorilor angajați și ei față de terți.

d) În funcție de **fermitatea scadenței**, creditul poate fi:

- credit denunțabil;
- credit nedenunțabil.

Atunci când bancherul își rezervă dreptul ca, înaintea termenului de scadență fixat, pe baza unui preaviz, să ceară debitorului să plătească, *creditul este denunțabil*. De pildă, astfel de denunțări pot interveni în cazul creditului de cont curent, atunci când debitorul prezintă o deteriorare a gestiunii sale.

Creditul în care bancherul nu-și rezervă dreptul de a cere restituirea anticipată a împrumutului acordat este numit *credit nedenunțabil*.

e) În legătură cu **modul de stingere a obligațiilor de plată** pentru lichidarea creditelor, se disting:

- credite amortizabile;
- credite neamortizabile.

La creditele pe termen mediu și lung se prevede posibilitatea rambursării acestora prin rate anuale astfel determinate încât stingerea întregului angajament să se facă în cadrul unui termen stabilit. Suma din credit care trebuie restituită periodic poartă denumirea de *amortizare sau amortisment*. De regulă, amortizarea unui credit pe termen mediu și lung se realizează în cadrul anuităților care includ și dobânzile aferente.

Pentru credite mici sau pe termen scurt, condițiile de rambursare pot fi stabilite fie în sensul unei achitări globale, fie în sensul unei plăți eșalonate, altfel decât anual. Acestea intră în categoria *creditelor neamortizabile*.

5.4. Dobânda și scontul

Creditul este inseparabil de dobândă. Dobânda este forma de remunerare a creditorului de către debitor pentru folosirea capitalului de împrumut, este „prețul" capitalului de împrumut, al valorii de întrebuințare a acestuia. Dobânda poate fi privită atât ca mărime absolută, ca sumă pe care debitorul trebuie să o plătească creditorului, cât și ca mărime relativă, ca rată procentuală. Rata dobânzii se determină raportând suma anuală a dobânzii achitate (de achitat) la capitalul împrumutat.

Din punctul de vedere al băncii, putem deosebi două categorii de dobânzi: dobânda bonificată și dobânda percepută.

Dobânda bonificată reprezintă remunerarea disponibilităților bănești ale titularilor de conturi constituite ca depozite la bancă. Capitalul mobilizat la dispoziția băncilor este fructificat în procesul creditării. Nivelul dobânzilor bonificate este dependent de rata inflației, rata dobânzii de refinanțare (taxa oficială a scontului, în cazul rescontării) și ratele dobânzilor practicate de celelalte bănci comerciale.

Dobânda percepută este dobânda pe care o încasează băncile de la clienții lor în calitate de debitori, corespunzător creditelor acordate. La rândul său, dobânda percepută este dependentă de o serie de factori, printre care enumerăm: erodarea monetară, nivelul cheltuielilor cu operațiunile bancare, gradul de risc, profitul bancar, rezerva minimă obligatorie.

Cele două categorii de dobânzi sunt interdependente, se află într-o strânsă corelație, în sensul că dobânda percepută se stabilește pornind de la nivelul dobânzii bonificate, ținând cont de nivelul marjei dobânzii și de rezerva minimă obligatorie depusă la banca centrală.

Dobânda aferentă rezervelor bancare minime obligatorii este considerată de către băncile comerciale ca o cheltuială ce urmează a se recupera prin dobânda percepută. În unele țări dezvoltate, băncile centrale acordă băncilor comerciale dobânzi pentru rezervele constituite.

Teoretic, dobânda a fost analizată de pe pozițiile mai multor orientări doctrinare și a fost și este practicată în cadrul unor sisteme economice esențial diferite.

În gândirea marxistă, al cărei principal obiectiv la întemeietori a fost „exproprierea expropriatorilor" și lichidarea capitalismului, *dobânda apare ca formă de redistribuire a plusvalorii*, formă particulară de participare a bancherilor la însușirea fără plată a plusprodusului. Se sugerează în această doctrină ideea de ilegitimitate a dobânzii, caracterul ei de abuz. Și totuși doctrina marxistă a pus în evidență laturi esențiale privind mecanismul dobânzii. Astfel ea analizează limitele extreme între care se poate situa, de principiu, nivelul dobânzii. Limita superioară a dobânzii apare ca fiind dată de rata mijlocie a profitului. O dobândă care ar absorbi întregul profit ar elimina motivația contractării creditului. În ce privește nivelul minim al ratei dobânzii, el poate coborî, în funcție de împrejurări, foarte mult, fără însă a compromite acoperirea

cheltuielilor raționale pe care administrarea creditului le presupune inevitabil, plus un oarecare profit, ca factor stimulativ. Doctrina marxistă a explicat tendința de lungă durată de scădere a ratei dobânzii prin reducerea ratei medii a profitului în condițiile absenței inflației. Ea a relevat concludent teza cu privire la rolul raportului concret dintre cererea și oferta de credit pentru situarea la un nivel dat a ratei dobânzii între cele două limite extreme, care totuși sunt prea îndepărtate pentru a servi la stabilirea nivelului concret al dobânzii.

Potrivit altor concepții, *rata dobânzii este prețul care echilibrează cererea și oferta de monedă* și apare ca o recompensă pentru renunțarea la lichiditate pe o anumită perioadă. Și cum acordarea creditului comportă un risc, *dobânda poate opera și ca o primă contra riscului de insolvabilitate a debitorului sau de depreciere inflaționistă a monedei.*

În doctrina keynesistă *rata dobânzii poate fi un instrument de influențare a volumului de investiții și deci de combatere a recesiunii și șomajului.* Această idee este însă contestată de orientarea monetaristă, care o consideră ineficace pe termen mijlociu și lung.

În ultimii ani, în majoritatea țărilor dobânda a înregistrat creșteri considerabile. Printre principalele cauze ce influențează creșterea ratei dobânzii se pot menționa:

- proliferarea inflației;
- agravarea dezechilibrelor balanței de plăți;
- majorarea deliberată a ratei dobânzii;
- trecerea de la dobânzi real negative (dobânda nominală sub rata inflației) la dobânzi pozitive;
- accentuarea neîncrederii în debitori.

În țările cu economie planificată imperativ de la centru, reglarea mecanismului economic realizându-se administrativ, rolul dobânzilor apărea minor.

Vreme îndelungată, în țările socialiste s-au practicat dobânzi simbolice atât în cazul creditului pentru activitatea curentă a întreprinderilor, cât și în relațiile cu populația. În țara noastră s-au practicat până în 1967 dobânzi anuale de 1-2% la creditele pe termen scurt, pentru ca apoi ele să fie majorate la 4-5% și chiar la 7-8%, în cazul din urmă sub influența exigențelor FMI. Fiind însă suportate prin costuri, care la rândul lor erau temei pentru majorarea prețurilor, dobânzile n-au îndeplinit un rol real în reducerea apelului întreprinderilor la credite bancare. În condițiile în care relațiile României cu FMI s-au deteriorat și statul a decis să nu mai contracteze noi împrumuturi și să restituie toate creditele externe angajate, politica dobânzilor a fost radical reconsiderată, în ideea lipsei lor de influență reală. Astfel, în cadrul măsurilor introduse din iulie 1986, menite să contracareze fenomenul stocurilor supranormative, s-a trecut la înăsprirea condițiilor de creditare, dar, paradoxal, și la reducerea nivelului ratelor de dobânzi, în flagrantă contradicție cu intenția de a promova politica de credit restrictivă.

Cu privire la dobânzile bonificate la depunerile populaţiei, acestea au fost considerate oficial ca „venituri fără muncă", ce trebuie să fie descurajate.

În condiţiile tranziţiei la economia de piaţă, rolul dobânzii a fost în mare măsură reconsiderat, şi aceasta a fost pusă în legătură cu evoluţia ratei inflaţiei. Trecerea la constituirea de depozite la bănci de către întreprinderi şi populaţie, în condiţii de liberalizare a nivelurilor de dobânzi şi a sumelor minime necesare pentru constituirea de depozite la termen, a potenţat considerabil rolul dobânzilor în acumularea de disponibilităţi, constituirea de resurse de finanţare şi combatere a inflaţiei. Fenomenele de deteriorare a situaţiei financiare a unor bănci şi a unor fonduri comune de investiţii survenite în ultimul timp au contracarat în bună măsură aceste evoluţii pozitive.

Terapia antiinflaţie prin majorarea dobânzii este eficientă cu aplicare la populaţie şi la întreprinderile private şi cu eficienţă scăzută în cazul întreprinderii de stat, chiar dacă aceasta este liberalizată. În general, întreprinderile de stat, sensibile doar la măsurile de autoritate, reacţionează puţin sau deloc la terapia prin instrumentele valorice de genul dobânzilor.

O formă particulară a dobânzii care operează în legătură cu înscrisurile cambiale este ***scontul.*** Totodată, scontul este una dintre principalele operaţiuni active ale băncilor comerciale. Prin mijlocirea scontului, întreprinzătorul care a vândut mărfuri pe credit şi care, din lipsă de disponibilităţi, nu mai poate aştepta scadenţa pentru a încasa de la debitor suma ce i se datorează, cedează băncii comerciale cambia, aceasta plătind pe loc suma înscrisă în cambie, mai puţin dobânda pentru perioada cuprinsă între momentul scontării şi scadenţă. Băncile comerciale nu acceptă la scont orice titlu de credit, ci numai cele semnate de debitori care prezintă încredere prin situaţia lor financiară, ca şi prin probitatea de care au dat dovadă în a onora obligaţiile asumate. De regulă, băncile comerciale nu scontează decât titluri de credit prevăzute cu cel puţin două semnături şi cu scadenţe apropiate.

Scontul este o operaţiune de creditare, de transformare a creditului comercial în credit bancar, deoarece banca comercială avansează prezentatorului titlului de credit, înainte de scadenţă, suma înscrisă în titlu, diminuată cu o dobândă aferentă. Această dobândă, care poartă denumirea de scont, se calculează după următoarea relaţie:

$$S = \frac{V \times T \times P}{12(360) \times 100}, \text{ unde:}$$

S – scontul;

V – valoarea nominală a titlului de credit;

T – timpul de la scontare până la scadenţă, care poate fi exprimat în luni sau în zile, în funcţie de care divizorul va fi 12 sau 360;

P – procentul dobânzii sau taxa scontului.

În mod obişnuit, băncile comerciale nu aşteaptă nici ele scadenţa titlurilor de credit scontate, ci le prezintă spre rescontare marilor bănci sau băncii de emisiune. În condiţii normale, rata dobânzii percepută de banca de

emisiune, numită taxă oficială a scontului este mai mică decât rata dobânzii încasată de băncile comerciale, numită taxă a scontului privat.

Diferenţa dintre suma încasată de la banca centrală prin rescont şi suma plătită întreprinzătorului în cadrul operaţiunii de scontare va servi la acoperirea cheltuielilor băncii comerciale şi, totodată, constituie o sursă de profit.

Băncile comerciale şi marile companii prezintă spre scontare nu înscrisuri cambiale izolate, ci portofolii de astfel de înscrisuri. Calculul scontului se face în acest caz nu pe fiecare efect comercial, ci pentru grupe de efecte prezentate la scont sau rescont la un moment dat şi care sunt purtătoare ale aceleiaşi rate a scontului. Acest calcul se face pentru fiecare borderou de efecte supuse scontării. În practica bancară, relaţia de calcul folosită este următoarea:

$$S = \frac{\text{Numere de dobânzi}}{\text{Divizorul fix}}, \text{ unde:}$$

Numere de dobânzi = V x T;

Divizorul fix = (360 x 100)/P.

De exemplu, trei trate în valoare de 10000, 15000 şi 5000 FF sunt scontate la data de 5 noiembrie a.c. la Credit Lyonnais, la o taxă a scontului privat de 7,5%, fiind scadente peste 71, 76 şi 81 de zile. Scontul se va determina astfel:

$$S = \frac{(10000 \times 71) + (15000 \times 76) + (5000 \times 81)}{\frac{360 \times 100}{7,5}} = \frac{2235000}{4800} = 465,63FF.$$

Creditele de scont ale băncii centrale au reprezentat într-o serie de ţări artera principală prin care au fost puse în circulaţie bancnotele.

Taxa oficială a scontului influenţează „preţul" tuturor creditelor din economie. Având în vedere poziţia centrală a băncii de emisiune, modificarea taxei scontului constituie, în principiu, semnalul creşterii sau descreşterii dobânzilor, iar de aici restrângerea sau lărgirea activităţii de creditare.

Dobânzile şi comisioanele percepute de băncile comerciale pentru creditele acordate întreprinzătorilor îi costă pe debitori mai mult decât taxa oficială a scontului.

Reducerea taxei oficiale a scontului şi, în general, a dobânzilor bancare stimulează activitatea productivă şi iniţiativa de a investi. Dimpotrivă, majorarea taxei oficiale a scontului, a dobânzilor frânează producţia şi noile investiţii.

Dacă economia stagnează, banca de emisiune va proceda la reducerea taxei oficiale a scontului pentru a spori suma creditelor şi a înviora activitatea economică. În cazul invers, în care se manifestă „supraîncălzirea" economiei, adică dezvoltarea producţiei peste capacitatea de absorbţie a pieţei, fiind necesară temperarea ei, taxa scontului se majorează.

În condiţiile contemporane, acordarea de credite sub forma scontului ocupă în cele mai multe ţări o pondere redusă, de 5-10% din suma totală a creditelor. Cea mai mare parte a împrumuturilor se acordă sub forma creditării

bancare directe. Principial, dobânda la creditele bancare directe exercită aceeaşi influenţă asupra economiei ca şi creditele de scont, deşi mecanismul creditării este esenţial schimbat.

Prin manevrarea taxei de scont şi a dobânzilor la creditele bancare, banca centrală influenţează balanţa de plăţi externe în sensul echilibrării ei. Majorarea taxei oficiale a scontului şi a dobânzilor face mai convenabil plasamentul de capital autohton. Totodată, determină atragerea de capitaluri străine şi revenirea în ţară a capitalurilor proprii. Intrarea de capitaluri străine şi revenirea capitalurilor proprii din străinătate acţionează ca un factor de redresare a balanţei de plăţi şi de susţinere a cursului monedei proprii.

Diminuarea taxei scontului sau a dobânzilor la creditele bancare directe face ca plasamentele de capital să devină mai favorabile în străinătate, ceea ce orientează capitalurile spre alte pieţe financiare, reduce fluxul de încasări valutare evidenţiat prin balanţa de plăţi externe, agravează deficitul existent şi deteriorează raportul de cotare a monedei naţionale. Firește, migraţia internaţională a capitalurilor nu este determinată doar de nivelul dobânzilor la creditele bancare şi, adesea, acesta nici nu este cel mai important factor care generează fenomenul respectiv.

Întrebări

1. Care sunt principalele concepţii ce stau la baza definirii creditului?
2. Prezentaţi trăsăturile creditului.
3. Care sunt funcţiile creditului?
4. Ce se înţelege prin formele creditului? Prezentaţi structura creditului.
5. Prin ce se deosebeşte creditul comercial de cel bancar?
6. Ce sunt înscrisurile cambiale?
7. Care sunt deosebirile dintre efectele de comerţ şi biletele de bancă?
8. Ce este girul?
9. Ce este dobânda şi care sunt formele sale?
10. Prezentaţi principalele ipostaze ale scontului.

Întrebări grilă

1. În cazul biletului la ordin, dobânda:
a) [ ] nu se percepe în general
b) [x] poate fi inclusă în suma totală de plată, împreună cu valoarea mărfurilor
c) [x] poate fi cuprinsă într-un bilet la ordin emis separat

2. Domicilierea unei trate se referă la:
a) [x] locul unde se efectuează plata
b) [ ] domiciliul/sediul trăgătorului
c) [ ] locul unde a fost emisă trata

3. Girul presupune:
a) [x] cedarea unui titlu de creanță unei alte persoane
b) [x] garantarea plății la scadență, solidar cu debitorul
c) [x] depunerea semnăturii pe dosul cambiei
d) [x] o formă de circulație a înscrisurilor cambiale

4. În cazul cecului, trasul:
a) [ ] poate fi orice agent economic
b) [x] poate fi o bancă
c) [ ] este obligatoriu o bancă
d) [ ] este obligatoriu agent economic nebancar

5. Scontul reprezintă:
a) [ ] valoarea tratei în momentul prezentării la scontare
b) [ ] valoarea tratei la scadență
c) [x] costul operațiunii de scontare
d) [x] o operațiune de transformare a creditului comercial în credit bancar

6. Majorarea ratei oficiale a scontului:
a) [x] determină atragerea de capitaluri străine
b) [x] determină revenirea în țară a capitalurilor proprii
c) [ ] reduce fluxul încasărilor valutare
d) [x] acționează ca un factor de susținere a cursului monedei naționale

7. Dintre criteriile de structurare a creditului amintim:
a) [x] natura economică și participanți
b) [x] destinația dată creditului
c) [x] fermitatea scadenței
d) [ ] performanțele solicitantului de credite

8. Dintre cauzele care duc la îngrădirea creditului comercial amintim:
a) [x] el este limitat prin proporțiile capitalului de rezervă al producătorului
b) [ ] accelerează circuitul capitalului real
c) [x] proporțiile creditului comercial depind de regularitatea încasării contravalorii mărfurilor vândute pe credit, anterior
d) [x] restricționarea lui prin însăși destinația sa

9. În cazul creditului comercial, motivația amânării termenelor de plată este dată de următoarele componente:
a) [x] componenta tradițională
b) [x] componenta comercială
c) [ ] componenta bancară
d) [x] componenta financiară

BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY LIBRARY

10. Titlurile de credit la purtător se transmit prin:
a) [ ] cesiune
b) [ ] girare
c) [x] simplă predare
d) [ ] andosare

Bibliografie recomandată

1. Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994;
2. Cerna Silviu – *Banii şi creditul în economia contemporană*, vol. I. şi II, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1994;
3. Cocriş Vasile, Chirleşan Dan – *Managementul bancar şi analiză de risc în activitatea de creditare*, Editura Universitătii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2007;
4. Cocriş Vasile, Chirleşan Dan – *Economie bancară*, Editura Universitătii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2007;
5. Mayer Thomas, Duesenberry James, Aliber Robert – *Banii, activitatea bancară şi economia*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993;
6. Manolescu Gheorghe – *Moneda şi ipostazele ei*, Editura Economică, Bucureşti, 1997;
7. Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Aplicații

Dobânda la depozitele bancare (dobânda bonificată)

a) Formula dobânzii simple

Pentru calcularea dobânzii simple se utilizează formula: $Db = \frac{S \times P \times T}{100 \times 360}$, unde: S – suma depusă la bancă; P – rata anuală a dobânzii; T – numărul de zile pentru care se face depunerea.

Aplicație

Să se calculeze mărimea dobânzii lunare pentru un depozit bancar în valoare de 20 milioane lei, pe termen de 3 luni, cu o rată anuală a dobânzii de 19%.

Rezolvare

$$\text{Db lunară} = \frac{20.000.000 \times 19 \times 30}{100 \times 360} = 316.667 \text{ lei}$$

Db totală = Db lunară × 3 luni = 316.667 × 3 = 950.001 lei

b) Formula dobânzii compuse se aplică în cazul băncilor care, pentru a stimula constituirea de depozite la termen, folosește capitalizarea dobânzii (dobânda se calculează lunar și se adaugă la depozitul inițial, astfel încât pentru luna următoare procentul de dobândă se aplică la întreaga sumă acumulată).

Pentru a arăta formula dobânzii compuse se pleacă de la următoarele considerente:

S_0 – suma depusă la bancă la începutul anului;

i – rata anuală a dobânzii;

S_1 – suma deținută la bancă la finele primului an

$S_1 = S_0 + S_0 \times i = S_0(1 + i)$;

S_2 – suma deținută la bancă la sfârșitul anului al doilea

$S_2 = S_1 + S_1 \times i = S_1(1 + i) = S_0(1 + i)^2$;

...

S_n – suma deținută la bancă peste n ani;

$S_n = S_0(1 + i)^n$, unde n – număr de ani;

$Db = S_n - S_0 = S_0(1 + i)^n - S_0 = S_0[(1 + i)^n - 1]$

$$\boxed{\text{Db anuală compusă} = S_0[(1 + i)^n - 1]}, \text{ în care:}$$

S_0 – depozitul inițial;

i – rata anuală a dobânzii;

n – numărul de ani.

În cazul în care n este reprezentat de număr de luni, trimestre, semestre de capitalizare, formula de calcul a dobânzii compuse este:

Db compusă = $S_0\left[\left(1+\frac{i}{100\times n}\right)^n-1\right]$, în care:

n – număr de perioade de capitalizare cuprinse într-un an.

Aplicații

1. Să se calculeze mărimea dobânzii la un depozit bancar în valoare de 50 milioane lei, pe termen de 1 an, cu o rată anuală a dobânzii de 20%, știind că dobânda este capitalizată:

a) lunar;
b) trimestrial;
c) semestrial.

Rezolvare

a) Db = $50.000.000\times\left[\left(1+\frac{20}{100\times 12}\right)^{12}-1\right]=10.965.535$ lei;

b) Db = $50.000.000\times\left[\left(1+\frac{20}{100\times 4}\right)^{4}-1\right]=10.775.310$ lei;

c) Db = $50.000.000\times\left[\left(1+\frac{20}{100\times 2}\right)^{2}-1\right]=10.500.000$ lei;

2. Titularul unui depozit bancar în valoare de 10 milioane lei, pe termen de 3 luni, cu o rată anuală a dobânzii de 18%, are posibilitatea să încaseze dobânda la finele fiecărei luni sau, capitalizată lunar, la finele termenului de 3 luni. Să se calculeze mărimea câștigului sub formă de dobândă în cele două variante.

Rezolvare

a) Db/lună = $\frac{10.000.000\times 18\times 30}{100\times 360}=150.000$ lei

Db totală = Db/lună × 3 luni = 150.000 × 3 = 450.000 lei;

b) Db capitalizată = $10.000.000\times\left[\left(1+\frac{18}{100\times 12}\right)^{3}-1\right]=456.783$ lei

3. Titularul unui cont de economii pentru investiții în valoare de 100 milioane lei, pe termen de 3 ani, cu o rată anuală a dobânzii de 20%, are posibilitatea de a încasa dobânda la sfârșitul fiecărui an sau, capitalizată, astfel: lunar în primul an, trimestrial în anul al doilea și semestrial în anul al treilea, cu încasare la finele celor 3 ani. Să se calculeze mărimea dobânzii în ambele variante.

Rezolvare

c) Db/an = $\frac{100.000.000\times 20\times 360}{100\times 360}=20$ milioane lei

BCU CLUJ-NAPOCA UNIVERSITY LIBRARY

Db totală = Db/an × 3 ani = 20.000.000 × 3 = 60.000.000 lei;

d) Notăm cu S_1 – suma deținută la bancă la finele primului an, în condițiile în care dobânda este capitalizată lunar:

$$S_1 = 100.000.000\left(1+\frac{20}{100\times 12}\right)^{12} = 121.939.070 \text{ lei}$$

S_2 – suma deținută la bancă la finele celui de-al doilea an, în condițiile în care dobânda este capitalizată lunar în primul an și trimestrial în anul al doilea:

$$S_2 = 100.000.000\left(1+\frac{20}{100\times 12}\right)^{12}\times\left(1+\frac{20}{100\times 4}\right)^{4} = 148.217.690 \text{ lei}$$

S_3 – suma deținută la bancă la finele celui de-al treilea an, în condițiile în care dobânda este capitalizată lunar în primul an și trimestrial în anul al doilea și semestrial în anul al treilea:

$$S_3 = 100.000.000\left(1+\frac{20}{100\times 12}\right)^{12}\times\left(1+\frac{20}{100\times 4}\right)^{4}\times\left(1+\frac{20}{100\times 2}\right)^{2} = 179.343.400 \text{ lei}$$

Db totală = $S_3 - S_0$ = 179.343.400 – 100.000.000 = 79.343.400 lei.

Probleme propuse spre rezolvare

1. Să se calculeze mărimea dobânzii lunare pentru un depozit bancar în valoare de 10.000.000 lei, pe termen de 6 luni, cu o rată anuală a dobânzii de 18%.

Răspuns: 900.000 lei

2. Titularul unui depozit bancar în valoare de 20 milioane lei, pe termen de 1 an, cu o rată anuală a dobânzii de 19%, are posibilitatea să încaseze dobânda lunar (la finele fiecărei luni) sau capitalizată trimestrial, la finele anului. Să se calculeze mărimea dobânzii în cele două variante.

Răspuns: a) 3.800.004 lei
b) 6.897.768 lei

Modalități de calcul a dobânzilor la credite și de rambursare a creditelor

a) Formula dobânzii simple

$Db = \frac{C\times P\times T}{100\times 360}$, în care:

C – mărimea creditului
P – rata anuală a dobânzii
T – timpul, în zile.

Aplicații

Un credit în valoare de 10 milioane lei este contractat pe termen de 20 zile, în condițiile unei rate a dobânzii de 25% pe an. Să se calculeze mărimea dobânzii datorată de debitor

(împrumutat).

Rezolvare

$$Db = \frac{10.000.000 \times 25 \times 20}{100 \times 360} = 138.889 \text{ lei.}$$

b) Formula dobânzii compuse – este utilizată în cazul creditelor pe termen mai mare de 1 an, când rambursarea creditului şi plata dobânzilor se face o singură dată, la scadenţa finală.

$Db = C\left[(1+i)^n - 1\right]$, unde:

Db – mărimea dobânzii datorată de împrumutat
C – mărimea creditului
i – rata anuală a dobânzii
n – numărul de ani pentru care se contractează creditul

Aplicaţii

1) Un credit în valoare de 200 milioane lei este contractat pe termen de 3 ani, în condiţiile unei rate fixe a dobânzii de 30% pe an. Rambursarea creditului şi plata dobânzilor se face o singură dată, la scadenţa finală. Să se calculeze mărimea obligaţiilor de plată şi a dobânzii.

Rezolvare

$S_3 = 200.000.000(1+0,30)^3 = 439.400.000$ lei, unde:
S_3 – suma datorată la finele celor 3 ani
$Db = S_3 - C = 439.400.000 - 200.000.00 = 239.400.000$ lei

2) Presupunem datele din problema precedentă, cu deosebirea că termenul de contractare al creditului este de 3 ani şi 9 luni. Să se calculeze mărimea obligaţiilor de plată şi a dobânzii.

Rezolvare

Notă: pentru numărul întreg de perioade se aplică formula dobânzii compuse, iar pentru fracţiunea din perioadă se aplică formula dobânzii simple.

$$S_f = S_3 + \frac{S_3 \times P \times T}{100 \times 360}, \text{ unde:}$$

S_f – mărimea obligaţiilor de plată la scadenţa finală;
P – rata anuală a dobânzii;
T – timpul în luni.

$$S_f = 200.000.000(1+0,30)^3 + \frac{200.000.000 \times (1+0,30)^3 \times 30 \times 9}{100 \times 360} = 442.695.500 \text{ lei}$$

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

$Db = S_f - C = 442.695.500 - 200.000.000 = 242.695.500.$

3) Un credit în valoare de 12.000.000 lei este contractat pe termen de 3 luni, în condiţiile unei rate a dobânzii de 25% pe an. Ştiind că rambursarea creditului se face prin amortismente constante şi că scadenţa obligaţiilor de plată este sfârşitul lunii, să se calculeze mărimea dobânzii de plată şi totalul cheltuielilor financiare, în fiecare lună.

Rezolvare

a) Calculul dobânzii lunare de plată

$$\text{Db I lună} = \frac{12.000.000 \times 25 \times 30}{100 \times 360} = 250.000 \text{ lei;}$$

$$\text{Db II lună} = \frac{8.000.000 \times 25 \times 30}{100 \times 360} = 166.667 \text{ lei;}$$

$$\text{Db III lună} = \frac{4.000.000 \times 25 \times 30}{100 \times 360} = 83.333,33 \text{ lei;}$$

b) Calculul cheltuielilor financiare (Chf)

Chf = rata lunară a creditului (amortismentul) + dobânda aferentă fiecărei luni;
Chf I lună = 4.000.000 + 250.000 = 4.250.000 lei;
Chf II lună = 4.000.000 + 166.667 = 4.166.667 lei;
Chf III lună = 4.000.000 + 83.333,33 = 4.083.333,33 lei;

4) Presupunem datele din problema precedentă, cu deosebirea că scadenţa obligaţiilor de plată este ziua a 20-a a fiecărei luni. Să se calculeze mărimea dobânzii de plată şi a cheltuielilor financiare, în fiecare lună.

Rezolvare

a) Calculul dobânzii de plată

$$\text{Db I lună} = \frac{12.000.000 \times 25 \times 20}{100 \times 360} + \frac{8.000.000 \times 25 \times 10}{100 \times 360} = 222.223 \text{ lei;}$$

$$\text{Db II lună} = \frac{8.000.000 \times 25 \times 20}{100 \times 360} + \frac{4.000.000 \times 25 \times 10}{100 \times 360} = 138.889 \text{ lei;}$$

$$\text{Db III lună} = \frac{4.000.000 \times 25 \times 20}{100 \times 360} = 55.556 \text{ lei;}$$

b) Calculul cheltuielilor financiare pentru fiecare lună

Chf = rata lunară a creditului + dobânda de plată pentru fiecare lună
Chf I = 4.000.000 + 222.223 = 4.222.223 lei;

BUJIAN CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Chf 2 = 4.000.000 + 138.889 = 4.138.889 lei;
Chf 3 = 4.000.000 + 55.556 = 4.055.556 lei;

Rambursarea creditelor pe termen mediu şi lung

Principalele modalităţi de rambursare a creditelor pe termen mediu şi lung sunt:

a) prin amortismente constante;
b) prin anuităţi constante;
c) o singură dată, la scadenţa finală.

Amortismentul creditului reprezintă rata din credit ce se restituie periodic. Anuitatea reprezintă amortismentul la care se adaugă dobânda de plată.

Aplicaţii

1) Un credit în valoare de 50 milioane lei este contractat pe termen de 5 ani, cu o rată fixă a dobânzii de 30% pe an. Să se exemplifice cele trei modalităţi de rambursare.

Rezolvare

a) rambursare prin amortismente constante

Tabloul de amortizare a creditului

Nr. ani	Mărimea creditului de rambursat	Mărimea dobânzii	Amortismentul	Anuitatea
1	50.000.000	15.000.000	10.000.000	25.000.000
2	40.000.000	12.000.000	10.000.000	22.000.000
3	30.000.000	9.000.000	10.000.000	19.000.000
4	20.000.000	6.000.000	10.000.000	16.000.000
5	10.000.000	3.000.000	10.000.000	13.000.000
Total	**X**	**45.000.000**	**50.000.000**	**95.000.000**

b) rambursare prin anuităţi constante

Anuitatea (A) se calculează după formula:

$$A = C \times \frac{i}{1-(1+i)^{-n}}$$, unde:

A – anuitatea de plată;
C – mărimea creditului;
i – rata anuală a dobânzii;
n – numărul de ani de rambursare.

$$A = 50.000.000 \times \frac{0,30}{1-(1+0,30)^{-5}} = 20.529.065 \text{ lei.}$$

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Tabloul de amortizare a creditului

Nr. Ani	Mărimea creditului de rambursat	Mărimea dobânzii	Amortismentul	Anuitatea
1	50.000.000	15.000.000	5.529.065	20.529.065
2	44.470.935	13.341.280	7.187.785	20.529.065
3	37.283.150	11.184.945	9.344.120	20.529.065
4	27.939.030	8.381.709	12.147.356	20.529.065
5	15.791.674	4.737.391	15.791.675	20.529.065
Total	**X**	**45.000.000**	**50.000.000**	**102.645.325**

c) rambursare o singură dată, la scadența finală

c1) dobânda este calculată anual și plătită de debitor la sfârșitul fiecărui an

$$\text{Db/an} = \frac{50.000.000 \times 30 \times 360}{100 \times 360} = 15.000.000 \text{ lei}$$

Db totală = Db/an × 5 ani = 15.000.000 × 5 = 75.000.000 lei

c2) dobânda este calculată anual, însă se plătește la scadența finală, după metoda dobânzii compuse

Suma totală de plată (inclusiv dobânda) la finele celor 5 ani (S_3) este:

$S_3 = C(1+i)^n$, unde: C – mărimea creditului contractat;
i – rata anuală a dobânzii;
n – număr de ani.

$S_3 = 50.000.000(1+0,3)^5 = 185.646.500$ lei

Db = S_3 – C = 185.646.500 – 50.000.000 = 135.646.500 lei.

2) Un credit în valoare de 100 milioane lei este contractat pe o perioadă de 7 ani, în condițiile unei rate fixe a dobânzii de 25% pe an. Pentru creditul respectiv se acordă o perioadă de grație de 3 ani, iar rambursarea creditului se va face prin anuități constante.

Să se întocmească tabloul de amortizare a creditului.

Rezolvare

- În cadrul perioadei de grație nu se plătesc dobânzi și nu se fac rambursări. Însă, dobânda se calculează anual și se capitalizează pe întreaga perioadă de grație, după formula dobânzii compuse. Prin urmare, pentru cei 3 ani (perioada de grație) mărimea totală a dobânzii compuse se calculează astfel:

$Db = C\left[(1+i)^n - 1\right]$, unde: C – mărimea creditului, i – rata anuală a dobânzii, n – număr de ani.

$Db = 100.000.000\left[(1+0,25)^3 - 1\right] = 95.312.500$ lei.

- Pentru următorii 4 ani, se fac rambursări și se plătesc dobânzi, fiind necesar calculul anuității de plată:

$$A = 195.312.500 \times \frac{0,25}{1-(1+0,25)^{-4}} = 82.703.457 \text{ lei.}$$

- Mărimea anuală a dobânzii, pentru fiecare an din ultimii 4, se calculează după formula dobânzii simple şi se plăteşte creditorului concomitent cu amortismentul (rata din credit).

$$Db/an = \frac{C \times P \times 360}{100 \times 360}$$

- Amortismentul anual (a) se calculează ca diferenţă între mărimea anuităţii şi mărimea anuală a dobânzii.
- Mărimea creditului de rambursat, la finele fiecărui an din ultimii 4, se calculează ca diferenţă între creditul existent la începutul anului şi amortismentul anual.

Tabloul de amortizare a creditului

Nr. ani	Creditul la începutul perioadei	Mărimea anuală a dobânzii	Amortismentul (a)	Anuitatea (A)	Creditul rămas de rambursat la finele perioadei
1	100.000.000	25.000.000	–	–	125.000.000
2	125.000.000	31.250.000	–	–	156.250.000
3	156.250.000	39.062.500			195.312.500
4	195.312.500	48.828.125	33.875.332	82.703.457	161.437.168
5	161.437.168	40.359.292	42.344.165	82.703.457	119.093.003
6	119.093.003	29.773.251	52.930.206	82.703.457	66.162.797
7	66.162.797	16.540.660	66.162.797	82.703.457	–
Total	**X**	**135.501.328**	**195.312.500**	**330.813.828**	–

Concluzie:
Urmărind informaţiile din tabel se constată următoarele:
– mărimea anuală a dobânzii creşte de la un an la altul în cadrul perioadei de graţie, ca urmare a capitalizării ei şi scade de la un an la altul în cadrul perioadei de rambursare;
– mărimea amortismentelor creşte continuu de la un an la altul;

Dobânda simplă post-calculată şi dobânda simplă antecalculată

a) Dobânda simplă post-calculată

Mărimea dobânzii se calculează şi se plăteşte investitorului la scadenţa titlurilor de creanţă şi a instrumentelor de economisire.
Exemplu

1) O persoană achiziţionează certificate de trezorerie, în valoare de 10 milioane lei, pe termen de 3 luni, în condiţiile unei rate a dobânzii de 18% pe an. Dobânda se calculează şi se plăteşte investitorului la scadenţa creanţei. Să se calculeze mărimea dobânzii şi suma totală cuvenită investitorului la scadenţa certificatelor de trezorerie.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Rezolvare

a) $Db = \frac{10.000.000 \times 18 \times 3 \times 30}{100 \times 360} = 450.000$ lei;

b) St = 10.000.000 + 450.000 = 10.450.000 lei.

a) Dobânda simplă antecalculată

Mărimea dobânzii se calculează și se plătește investitorului în momentul achiziționării titlului de creanță. Prin urmare, suma efectiv plasată este egală cu valoarea nominală a titlurilor minus dobânda plătită.

Exemplu

1) Presupunem datele din problema precedentă, cu deosebirea că dobânda se calculează și se plătește investitorului în momentul achiziționării titlurilor. Să se calculeze mărimea dobânzii, suma efectiv plasată de investitor și suma cuvenită investitorului la scadența titlurilor.

Rezolvare

a) $Db = \frac{10.000.000 \times 18 \times 3 \times 30}{100 \times 360} = 450.000$ lei;

b) Suma efectiv plasată (S_{ef}) este egală cu valoarea nominală a titlurilor minus dobânda plătită în momentul achiziționării acestora.
S_{ef} = 10.000.000 – 450.000 = 9.550.000 lei.

c) Suma cuvenită investitorului la scadența titlurilor este egală cu valoarea nominală a acestora. În exemplul nostru, 10 milioane lei.

Rata efectivă a dobânzii

Se calculează pentru plasamentele cu dobândă simplă antecalculată și este mai mare decât rata nominală a dobânzii (rata dobânzii exprimată ca atare). Aceasta pentru că investitorul, pe de o parte, beneficiază de o dobândă calculată la valoarea nominală a titlurilor, iar pe de altă parte, plasează o sumă mai mică decât valoarea nominală a acestora.

$$Db = \frac{S_e \times R_e \times T}{100 \times 360} \quad (1), \text{ unde:}$$

S_e – suma efectiv plasată pentru achiziționarea titlurilor de creanță;
R_e – rata efectivă a dobânzii;
T – timpul în zile până la scadența titlurilor.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI
BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Mărimea dobânzii cuvenite investitorului se calculează aplicând la valoarea nominală a titlurilor (V_n) rata nominală a dobânzii (R_n). Prin urmare, relația (1) devine:

$$\frac{V_n \times R_n \times T}{100 \times 360} = \frac{S_e \times R_e \times T}{100 \times 360} \Rightarrow \frac{V_n \times R_n \times T}{100 \times 360} = \frac{\left(V_n - \frac{V_n \times R_n \times T}{100 \times 360}\right) \times R_e \times T}{100 \times 360} \Rightarrow$$

$$R_n \times T = \left(1 - \frac{R_n \times T}{100 \times 360}\right) \times R_e \times T \Rightarrow R_e = \frac{R_n}{1 - \frac{R_n \times T}{100 \times 360}}$$

R_n – rata nominală a dobânzii;
R_e – rata efectivă a dobânzii;
T – timpul în zile până la scadența titlurilor

Pe baza datelor din exemplul nr. 2, rezultă:

$$R_e = \frac{18\%}{1 - \frac{18 \times 3 \times 30}{100 \times 360}} = 18{,}85\%$$

Exemple
Determinarea mărimii scontului și a valorii reale a cambiei

Scontul în mărime absolută se poate determina prin două metode, și anume:
a) **metoda ordinară** (sau obișnuită), potrivit căreia scontul se determină astfel:

$S = \frac{V \times P \times T}{100 \times 360\,(12)}$, în care:

S – scontul în mărime absolută;
V – valoarea nominală a unei cambii;
P – rata scontului în procente pe an ;
T – numărul de zile sau de luni de la data prezentării cambiei la scontare și până la data scadenței. Dacă T se exprimă în număr de zile la numitor vom avea numărul de zile din anul bancar, respectiv 360 zile. În cazul în care T se exprimă în luni la numitor vom avea numărul de luni din anul bancar, respectiv 12 luni.

b) **metoda divizorului fix**
Potrivit acestei metode, scontul se determină plecând de la formula prezentată anterior, însă efectuând un artificiu de calcul, astfel:

$$S = \frac{V \times P \times T}{100 \times 360\,(12)} = \frac{V \times T}{\frac{100 \times 360\,(12)}{P}} = \frac{V \times T}{Dfix}$$, în care:

Dfix – divizorul fix, respectiv $\frac{100 \times 360\,(12)}{P}$

Valoarea reală a cambiei (v) se determină astfel:
v = V – S

BCU IAȘI - BIBLIOTECA UNIVERSITY LIBRARY

Problema nr: 1

O cambie cu valoarea nominală de 30.000 u.m, emisă pe data de 3 martie, scadentă pe data de 23 mai este prezentată la scontare la Banca Comercială „X" pe data de 15 martie. În condițiile practicării unei rate a scontului de 11% pe an, calculați mărimea scontului și valoarea reală a cambiei.

Rezolvare

T= 15+30+23= 68 zile

$$S = \frac{V \times P \times T}{100 \times 360(12)} = \frac{30.000 \times 11 \times 68}{100 \times 360} = 623{,}33 \text{ u.m}$$

S = 623,33 u.m

Același rezultat al scontului se înregistrază și în condițiile aplicării metodei divizorului fix, astfel:

$$S = \frac{V \times T}{Dfix} = \frac{30.000 \times 11}{\frac{100 \times 360}{11}} = 623{,}33 \text{ u.m}$$

v = V-S = 30.000 – 623,33 = 29.376,67 u.m

v = 29.376,67 u.m

Problema nr: 2

O cambie cu valoarea nominală de 50.000 u.m ajunsă la scadență este preschimbată pe o altă cambie, scadentă la rândul ei peste 45 de zile. În condițiile unei rate a scontului de 13% pe an, calculați valoarea nominală a noii cambii.

Rezolvare

Valoarea nominală a noii cambii (V_2) se determină pornind de la valoarea nominală a primei cambii (V_1) la care se adaugă scontul aferent perioadei de 45 zile. Valoarea nominală a unei cambii ajunsă la scadență și preschimbată pe o altă cambie devine valoarea reală a noii cambii.

$$V_2 = V_1 + S_2 = V_1 + \frac{V_2 \times P \times T}{100 \times 360}$$

$$V_2 = \frac{V_1}{1 - \frac{P \times T}{100 \times 360}} = \frac{50.000}{1 - \frac{13 \times 45}{36000}} = 50.826 \text{ u.m}$$

V_2 = 50.826 u.m

Problema nr: 3

Trei cambii au următoarele valori nominale și scadențe:

- 20.000 u.m, scadența peste 55 zile;
- 50.000 u.m, scadenta peste 60 zile;

BCU IASI CENTRU UNIVERSITY LIBRARY

- 85.000 u.m, scadența peste 75 zile.

Posesorul celor trei cambii dorește să le preschimbe pe un singur efect de comerț cu scadență peste 70 zile. Calculați valoarea actuală a noului efect, știind că rata scontului este de 10% pe an.

Rezolvare

Valoarea actuală a noului efect trebuie să fie egală cu suma valorilor actuale ale celor trei efecte preschimbate:

$$v = v_1 + v_2 + v_3$$

$$V(1-\frac{P\times T}{100\times 360}) = V_1(1-\frac{P\times T_1}{100\times 360}) + V_2(1-\frac{P\times T_2}{100\times 360}) + V_3(1-\frac{P\times T_3}{100\times 360})$$

$$V = \frac{V_1(1-\frac{P\times T_1}{36000}) + V_2(1-\frac{P\times T_2}{36000}) + V_3(1-\frac{P\times T_3}{36000})}{1-\frac{P\times T}{36000}}$$

$$V = \frac{20.000(1-\frac{10\times 55}{36000}) + 50.000(1-\frac{10\times 60}{36000}) + 85.000(1-\frac{10\times 75}{36000})}{1-\frac{10\times 70}{36000}}$$

= 155.107 u.m

Problema nr: 4

O cambie cu valoarea nominală de 100.000 u.m, scadentă peste 40 zile este achitată pe loc pentru suma de 60.000 u.m. Pentru restul de plată se emite o altă cambie scadentă la rândul ei peste 25 zile. Calculați valoarea nominală a noii cambii, în condițiile în care rata scontului este de 8% pe an.

Rezolvare

a) pentru a determina restul de plată se determină valoarea reală a primei cambii, astfel:

$$v_1 = V_1 - S = 100.000 - \frac{100.000\times 8\times 40}{100\times 360} = 100.000 - 889 = 99.111 \text{ u.m}$$

v_1 = 99.111 u.m

b) se determină restul de plată (R):

R = v_1 – 60.000 = 99.111 – 60.000 = 39.111 u.m

c) se calculează valoarea nominală a noii cambii emisă pentru restul de plată

$$V_2 = R + S = R + \frac{V_2\times P\times T}{100\times 360}$$

$$V_2 = \frac{R}{1-\frac{P\times T}{100\times 360}} = \frac{39.111}{1-\frac{8\times 25}{100\times 360}} = 39.331 \text{ u.m}$$

V_2 = 39.331 u.m

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Problema nr: 5

Pe data de 10 martie 2009, Societatea comercială „X" prezintă spre scontare la Banca Comercială „A" un portofoliu format din trei efecte de comerț, conform Borderoului de mai jos. Calculați valoarea reală a portofoliului de efecte comerciale, știind că rata scontului este de 15% pe an.

BORDEROU de efecte comerciale prezentate la scontare

Nr. crt	Denumirea debitorului	Locul de plată	Valoarea nominală	Scadența
1.	S.C „Alfa"	B.C „A"	130.000 u.m	15 mai
2.	S.C „Beta"	B.C „A"	150.000 u.m	6 iunie
3.	S.C „Gama"	B.C „A"	200.000 u.m	8 iunie
TOTAL			480.000 u.m	x

Formula de calcul a mărimii scontului pentru un portofoliu de efecte comerciale la care se aplică aceiași rată a scontului este:

$$S = \frac{\text{Numere de dobânzi}}{\text{Divizorul fix}} = \frac{V_1 \times T_1 + V_2 \times T_2 + V_3 \times T_3}{\frac{100 \times 360}{P}}, \text{ în care:}$$

V_1, V_2, V_3 – valoarea nominală a fiecărui efect de comerț;

T_1, T_2, T_3 – numărul de zile de la data scontării și până la data scadenței fiecărui efect de comerț.

$$S = \frac{130.000 \times 65 + 150.000 \times 86 + 200.000 \times 88}{\frac{100 \times 360}{15}} = 13.060 \text{ u.m}$$

S = 13.060 u.m

Valoarea reală a portofoliului de efecte de comerț (v) este:

v = V – S = 480.000 – 13.060 = 466.940 u.m

v = 466.940 u.m

BCU IAȘI/CENTRU UNIVERSITAR IBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 6
Sisteme bancare

Cuprinsul capitolului

6.1. Apariţia şi dezvoltarea băncilor
6.2. Băncile de emisiune
6.3. Băncile comerciale
6.4. Tendinţe în evoluţia contemporană a băncilor
6.5. Apariţia şi evoluţia băncilor şi a sistemului bancar în România

Obiective

1. Înţelegerea conceptului de bancă
2. Realizarea unei priviri generale asupra apariţiei şi dezvoltării băncilor
3. Perceperea funcţiilor băncilor de emisiune şi a principalelor operaţiuni pe care le efectuează
4. Cunoaşterea băncilor comerciale şi a tipurilor de operaţiuni pe care le prestează
5. Perceperea principalelor tendinţe care au apărut în evoluţia băncilor
6. Formarea unei viziuni asupra apariţiei şi dezvoltării băncilor în România

Cuvinte-cheie:

bancă, bancă de emisiune, bancă comercială, sistem bancar, operaţiuni bancare, operaţiuni active, operaţiuni pasive, operaţiuni de mandat şi comision, funcţii ale băncilor, internaţionalizare bancară, universalizare

Introducere

Activitatea principală a unei bănci constă în „comerţul" cu bani. Banca este aceea care, pe de o parte, „cumpără" bani, suportând un cost sub forma dobânzii bonificate, iar pe de altă parte „vinde" banii acumulaţi, câştigurile obţinute regăsindu-se în dobânda percepută. Ca atare banca se identifică în primul rând şi în cea mai mare măsură cu activitatea de creditare. Se poate spune că acumularea resurselor de creditare şi plasarea lor sunt „cheia de boltă" a activităţii unei bănci. De aici derivă şi funcţiile economice ale băncii.

Rolul băncii este de prim-plan în viaţa economică contemporană. Ea favorizează tranzacţiile comerciale în interiorul şi exteriorul unei ţări, asigură efectuarea plăţilor şi schimbul valutar. De asemenea, banca permite realizarea

BCU "CAROL I" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

investițiilor fie participând direct la finanțarea acestora, fie prin plasamentul și gestiunea economiilor bănești. Banca este „actorul" principal pe piața capitalului. Totodată, când ne referim la rolul băncii în epoca modernă, trebuie să avem în vedere că generalizarea informaticii și telecomunicațiilor determină mutații importante în relațiile bancă-clienți și în metodele de gestiune folosite.

Figurativ, banca este „templul" banilor. Activitatea ei este în mare măsură ocultă și misterioasă. Aici este implicat secretul bancar, dar mai ales forța pe care o reprezintă banii, capitalul în complexitatea sa. După cum scrie și Claude Simon în lucrarea sa intitulată „Băncile", conturile publice ale unei bănci sunt aproape indescifrabile chiar și pentru un specialist: în acestea se adună franci, dolari, yeni și câte alte monede. Bilanțurile sunt deghizate. Pentru deținătorul titular al unui cont, cel mai adesea o persoană particulară, banca este suverană, puterea sa fiind dată de bogăția ei. Pentru cel care dorește să contracteze un împrumut, banca este autoritatea absolută pentru că dispune de un fel de drept de veto: dacă refuză acordarea creditului, cel în cauză trebuie să renunțe la mașină, casă, investiții sau, pur și simplu, la posibilitatea de a supraviețui, mai ales în cazul unei întreprinderi aflate în dificultate financiară.

6.1. Apariția și dezvoltarea băncilor

Referitor la apariția băncilor, se pune mai întâi întrebarea dacă acestea au putut exista înaintea apariției banilor. Unii autori, invocând mărturii istorice, atestă faptul că operațiunile bancare au apărut și s-au dezvoltat încă cu mii de ani înaintea erei noastre, concomitent cu apariția și dezvoltarea vieții sociale. Ei au în vedere faptul că, în decursul timpului, băncile asigurau păstrarea unor obiecte de valoare, cum ar fi cele din metale prețioase. Chiar și templele, care primeau în depozit asemenea obiecte, se considera că desfășoară activitate bancară. Astfel babilonienii, cu douăzeci de secole înainte de Hristos, cunoșteau practica de a încredința templelor depozitele de valori. La romani, încă din secolul al IV-lea î.Hr., în forum se efectuau operațiuni de același fel. În Antichitate, egiptenii, asirienii, fenicienii, grecii, ca popoare civilizate care făceau comerț, se ocupau și cu schimbul de monede și metale prețioase. Trapeziții greci și argentarii romani înlesneau schimbul de monede, primeau depuneri de valori spre păstrare, acordau credite.

Se pune de asemenea întrebarea dacă baterea monedei, operațiunile de preschimbare de monedă de către zarafi, ca și cele de acordare de credite de către cămătari sunt o ilustrare a prezenței bancare. Or, banca nu este emanația Antichității și nici a Evului Mediu. Creația ei este legată de punerea în circulație a unui tip de bani diferit de cel al monedei din metal prețios sau al monedei cu valoare intrinsecă, este legată de crearea monedei fiduciare.

Deși în decursul Evului Mediu au apărut, în legătură cu intensele schimburi comerciale din Bazinul Mediteranean, o suită întreagă de bănci care să mijlocească plățile, despre bănci, în plenitudinea termenului, nu se poate

vorbi decât odată cu apariţia băncilor care şi-au propus emisiunea de bilete de bancă.

În secolele XII-XVI au apărut mai multe organizaţii bancare, ca Banca de Veneţia (1171), Banca de Barcelona (1341), Banca de San Giorgio (1407), Banca de Milano (1593). Dar bănci autentice, moderne, pot fi considerate Banca de Amsterdam (1608), Banca de Hamburg (1619), Banca de Stockholm (1650) şi, cu deosebire, Banca Angliei, a cărei înfiinţare în 1694 marchează adevărata piatră de hotar pentru apariţia băncilor moderne. Unele asemănări, mai mult sau mai puţin exterioare, ale activităţii templelor, zarafilor şi cămătarilor cu activitatea bancară nu pot constitui temei pentru a le considera, cu toată rigoarea, activităţi bancare propriu-zise.

În condiţiile actuale, în studierea structurii şi activităţii băncilor este necesar, cu deosebire, să se aibă în vedere trei procese cu o profundă semnificaţie:

1) băncile apar tot mai mult ca intermediari financiari cu caracter specific;

2) se accentuează procesul de concurenţă în sistemele bancare occidentale şi totodată evoluţiile în direcţia integrării economice şi monetare;

3) tranziţia de la economia planificată central la economia de piaţă implică restructurarea de ansamblu a activităţii bancare în ţările în care ea se realizează.

În primul rând, în literatura de specialitate se disting trei categorii de intermediari financiari:

1) • sistemul bancar, care este format din organisme financiare cu funcţie principală de creare de monedă;

2) • organisme financiare specializate şi societăţi de asigurare, ce cuprind instituţiile financiare care nu au ca funcţie principală crearea de monedă;

3) • trezoreria, adică statul implicat în activităţile sale monetare şi financiare, în tripla calitate de creditor, debitor şi intermediar financiar.

Deşi intermedierea financiară este de importanţă reală pentru constituirea, creşterea volumului şi ameliorarea calitativă a resurselor de finanţare, ea scumpeşte aceste resurse, multiplică intermediarii şi poate întârzia finanţarea. Ca urmare finanţarea directă a agenţilor economici prin mecanismul obligaţiunilor şi al certificatelor de depozit ocupă ponderi destul de ridicate în ţările dezvoltate. Cu toate acestea aportul băncilor şi al altor intermediari financiari la finanţarea agenţilor economici, în pofida unor tendinţe de dezintermediere, se menţine destul de ridicat, reprezentând 60-70% din total.

În al doilea rând, procesul de concurenţă din sistemele bancare occidentale se accentuează prin tendinţa universalizării operaţiunilor bancare, a dispariţiei multora dintre compartimentările legate de mai vechea specializare a băncilor. Astfel Legea bancară din 24 ianuarie 1984 a făcut să dispară multe compartimentări ce au caracterizat sistemul financiar francez, permiţând armonizarea concurenţei între instituţiile de credit. Cum apreciază Jacques Larosière, guvernatorul Băncii Franţei, „sectorul bancar în condiţiile actuale este

deosebit de mobil. Realizarea «Europei financiare», care implică liberalizarea completă a mişcării capitalului şi a prestărilor de servicii între ţările UE, reprezintă o provocare şi o şansă pentru băncile franceze". Este aceasta un factor de accentuare a concurenţei şi totodată a nevoii coordonării în activitatea bancară internaţională.

Naşterea şi dezvoltarea în Italia a intermediarilor financiari nebancari, se apreciază în Raportul Sarcinelli & Spaventa, publicat în 1989, au instaurat un proces de concurenţă între toţi intermediarii financiari, dar pieţele monetare şi financiare moderne au apărut aici recent şi sunt la primii lor paşi.

În al treilea rând, societatea contemporană cunoaşte două tipuri de sisteme bancare, după cum acestea se integrează şi servesc economia de piaţă sau economia planificată central. Deşi ambele sisteme au, sub aspect formal, acelaşi rol (mai ales de creditare şi emisiune), deosebirile privind contextul în care lucrează, metodele pe care le aplică şi rezultatele pe care le dobândesc sunt esenţial diferite.

Pe baza acestor considerente, se poate afirma că tranziţia la economia de piaţă implică restructurarea de ansamblu a activităţii bancare.

6.2. Băncile de emisiune

Deşi sistemele bancare ale diferitelor ţări s-au dezvoltat paralel, iar formele pe care le-au îmbrăcat prezintă sensibile particularităţi de la o ţară la alta, trăsăturile lor comune sunt predominante.

Astfel băncile îndeplinesc în esenţă acelaşi rol în viaţa economică, constând în:

1) atragerea de capitaluri băneşti disponibile şi acordarea de împrumuturi întreprinzătorilor. Deţinătorii de capitaluri de împrumut nu acordă, de regulă, credite direct celor care au nevoie de ele, ci îşi plasează disponibilităţile la bancă drept depuneri. Băncile, prin mobilizarea disponibilităţilor, devin intermediari între deţinătorii capitalurilor de împrumut şi cei care au nevoie de aceste capitaluri;

2) mobilizarea unei părţi însemnate din veniturile băneşti şi economiile diferitelor categorii ale populaţiei şi transformarea acestora în capital de împrumut. Fără existenţa caselor de economii, a băncilor şi sistemului financiar, aceste resurse nu ar putea fi transformate în capital şi ar rămâne nefolosite, ca monedă pasivă;

3) emiterea titlurilor de credit şi a bancnotelor. Băncile acordă credite nu numai din sumele atrase din afară sub forma depunerilor, ci şi prin emiterea de angajamente proprii. Astfel se ameliorează calitatea creanţelor şi angajamentelor din economie, se amplifică volumul mijloacelor de plată şi al creditelor. Emisiunea bancnotelor substituie banii cu valoare intrinsecă, din metale preţioase, înlocuind o circulaţie monetară costisitoare şi inelastică cu o circulaţie monetară ieftină şi adaptabilă;

4) efectuarea operaţiunilor de viramente şi prestări de servicii financiare

pentru întreprinzători şi în beneficiul statului.

În cadrul sistemelor bancare, în funcţie de natura activităţii, băncile se structurează în:

- bănci de emisiune;
- bănci comerciale (de depozit);
- bănci de afaceri;
- bănci specializate şi organisme de credit nebancare.

Iniţial nu a existat o delimitare între băncile comerciale şi cele de emisiune. Aceleaşi bănci efectuau atât operaţii de mobilizare a disponibilităţilor băneşti şi de acordare de credite, cât şi operaţii de emisiune a bancnotelor. Astfel emisiunea era realizată concomitent de un mare număr de bănci. De vreme ce bancnotele erau convertibile, activitatea de emisiune nu constituia un privilegiu.

Ulterior, în cadrul sistemelor bancare moderne s-a produs o separare a operaţiunilor de emisiune. Emisiunea bancnotelor a fost concentrată la un număr tot mai redus de bănci, devenind în final monopolul unei singure bănci sau al câtorva bănci integrate într-un sistem unitar, cum este cazul SUA, unde din 1913 s-au instituit 12 bănci federale de rezerve.

În decursul timpului, potrivit naturii proprietăţii capitalului propriu, se disting mai multe categorii de bănci de emisiune:

- bănci de emisiune private;
- bănci de emisiune ale statului;
- bănci de emisiune mixte.

Primele bănci de emisiune au fost private. Astfel Banca Angliei (1694) a apărut ca o societate pe acţiuni privată, dar care, acordând împrumuturi mari statului, a primit de la acesta privilegiul emisiunii bancnotelor. În alte ţări, cum ar fi Rusia, Suedia, Finlanda, Australia, Bulgaria etc., băncile de emisiune s-au constituit ca bănci de stat. Băncile de emisiune cu capital propriu mixt aveau rolul de a mobiliza atât capitalul particularilor, cât şi cel al statului. În acest sens exemplificăm băncile de emisiune din SUA, Belgia, România etc. Cu timpul, băncile de emisiune cu capital integral de stat au devenit preponderente.

De remarcat că banca de emisiune, prin importanţa activităţii sale privind determinarea stării monetare la nivel macro şi microeconomic, prin influenţele pe care le poate exercita asupra celorlalte instituţii financiar-bancare şi asupra economiei, în general, deţine o poziţie prioritară în cadrul oricărui sistem bancar. Mai mult, prin funcţiile pe care le îndeplineşte, prin multiplele legături stabilite cu celelalte bănci şi prin acestea cu întreaga economie, banca de emisiune reprezintă aşa-zisa „placă turnantă" a sistemului bancar. Poziţia pe care o deţine şi rolul său major în cadrul sistemului bancar justifică pe deplin atribuirea denumirii de „**bancă centrală**" sau „**bancă a băncilor**". Banca de emisiune, ca bancă centrală, este amplu implicată în emisiunea monetară, în procesul de creditare şi de influenţare a economiei prin monedă şi credit, în operaţiunile cu valute, în operaţiunile bursiere şi în alte operaţiuni importante din punct de vedere monetar şi al creditului.

Într-o economie de piaţă, băncile de emisiune îndeplinesc următoarele funcţii:

- emisiunea de monedă necesară circulaţiei;
- creditare a băncilor comerciale şi a altor bănci, manifestându-se ca „bănci ale băncilor";
- gestionarea execuţiei de casă a bugetului de stat ca bănci ale guvernelor;
- păstrarea rezervelor de aur şi valută ale ţării şi influenţarea formării cursului de schimb al monedei naţionale.
- Fiecare dintre aceste funcţii se individualizează, are sfere de acţiune diferite, dar totodată, prin natura lor, aceste funcţii se găsesc într-un sistem de interdependenţe şi intercorelări, manifestându-se organic.

1. Băncile de emisiune *pun în circulaţie cantitatea de monedă necesară.*

Etapa hotărâtoare în dezvoltarea băncilor de emisiune a fost reglementarea de către stat a sistemului de emisiune şi mai ales instituirea monopolului asupra emisiunii prin atribuirea acestui privilegiu unor bănci şi, în final, unei singure bănci sau unor bănci încadrate într-un sistem federal.

Astfel, legea lui Robert Peel din 1844 a stabilit pentru Anglia un sistem în care emisiunea bancnotelor, dincolo de un anumit nivel, trebuia să beneficieze de o acoperire în aur de 100%. Această lege s-a bazat pe principiile şcolii „monetare", şi sistemul a durat până în anul 1931, când a fost suspendată convertibilitatea în aur a lirei sterline. A fost un sistem auster de emisiune, în care, pentru a asigura stabilitatea puterii de cumpărare a banilor, au fost îngreunate accesul la emisiunea monetară şi adaptarea la necesităţi a stocului de monedă.

În schimb, celelalte bănci de emisiune de pe continentul european au adoptat în general principiile şcolii „bancare". Ele au menţinut un stoc de metal preţios de circa o treime din valoarea bancnotelor emise, care a servit la operaţiunile de convertire, iar emisiunea bancnotelor s-a făcut pe baza cambiilor comerciale rescontate. Aceste principii au fost adoptate şi de autorii legii de înfiinţare a Băncii Naţionale a României.

În comparaţie cu şcoala monetară, punctele de vedere ale şcolii bancare sunt considerate mai realiste, fapt ce a permis şi o mai bună „aprovizionare" cu bani a economiei.

Acoperirea în aur a emisiunii monetare a fost treptat redusă, întrucât numai o parte a deţinătorilor de semne băneşti apelau la convertire. Multă vreme, stocul de acoperire în aur a reprezentat 40% din masa monetară, apoi el a coborât în mai multe ţări, printre care şi România, la 33%, la 25% (cazul SUA până în 1965), pentru ca, în final, această prevedere, care de cele mai multe ori devenise pur formală, să fie abolită.

Emisiunea monetară este în prezent separată de rezerva în aur, nu doar în unele ţări, ci pe plan global. S-au elaborat şi se aplică alte mecanisme de limitare a emisiunii monetare. În acest sens banca de emisiune apelează la o

serie de pârghii monetare şi de credit specifice, urmărind prin aceasta transpunerea în practică a obiectivelor unor politici monetare adecvate.

2. Băncile de emisiune *acordă credite băncilor comerciale şi altor bănci, manifestându-se ca „bănci ale băncilor"*:

În procesul scontării şi al rescontării se creează o legătură între creditul comercial, creditul bancar şi emisiunea monetară. Ea este şi o componentă a relaţiilor dintre băncile comerciale şi banca de emisiune, o expresie concludentă a rolului de „bancă a băncilor" îndeplinit de către banca de emisiune.

Relaţiile de credit ale băncii de emisiune cu celelalte bănci se manifestă însă şi pe linia creditului public în cadrul operaţiunilor pe piaţa liberă, cunoscute sub denumirea de „open market".

Banca de emisiune apare în raporturile sale cu celelalte bănci şi în calitate de autoritate, de „for monetar", care adoptă măsuri obligatorii, de genul nivelului minim al rezervelor pe care celelalte bănci trebuie să le deţină la banca centrală sau al unor coeficienţi de lichiditate, nivel relativ al fondurilor proprii, coeficienţi de dispersie a riscului etc.

3. Băncile de emisiune gestionează de regulă *execuţia de casă a bugetului de stat şi sunt bănci ale guvernului*.

Băncile de emisiune, prin unităţile de trezorerie, sunt îndeobşte „casierul" statului, în conturile lor, la nivel central, reflectându-se execuţia bugetului de stat. Totodată, statul este pentru banca de emisiune unul dintre principalii beneficiari de credite. Titlurile de credit emise de către stat în postura sa de debitor (bonuri de tezaur, titluri de rentă, obligaţiuni) ocupă un loc important printre activele băncilor de emisiune.

În ţările cu economie de piaţă dezvoltată (Anglia, SUA, Franţa ş.a.), banca de emisiune are în atribuţii administrarea datoriei publice, plasarea de noi titluri de stat.

Constituirea de active reprezentând titluri de stat permite băncii de emisiune să intervină pe piaţa liberă (open market) influenţând în special datoria publică şi în general politica de credit şi monetară.

Firește, între politica financiară a statului de sporire a cuantumului datoriei publice şi politica băncii de emisiune de apărare a stabilităţii monedei pot exista contradicţii. Un capitol al politicii economice moderne este axat pe ideea coordonării politicilor fiscale şi monetare naţionale. Nu se pot aştepta efecte pozitive de la o politică monetară restrictivă în condiţiile în care politica fiscală este expansivă, laxă.

Dacă în trecut politica monetară restrictivă putea compensa impactul inflaţionist al unei politici financiare de îndatorare excesive, în prezent este puţin loc sau nici nu se poate pune problema unui rol compensator al politicii monetare. O politică monetară riguroasă ar însemna noi rate ridicate de dobânzi interne, dar ele ar spori povara datoriei publice prin creşterea cheltuielilor pentru

dobânzi. Aceasta ar complica problema menținerii la nivelul dorit a datoriei publice.

Veniturile din dobânzi ar crește, ceea ce ar stimula consumul și inflația. Rigoarea monetară ar putea avea efecte perverse asupra economiei.

În situația unei datorii publice anormal de ridicate, în care costul real al datoriei este mai mare decât rata reală de creștere a PIB, prima condiție pentru însănătoșirea finanțelor publice este stabilizarea raportului datorie publică-PIB.

4. Băncile de emisiune *păstrează rezervele de aur și valută ale țării și influențează formarea cursului de schimb al monedei naționale.*

Abandonarea etalonului aur clasic, a convertibilității nestânjenite a bancnotelor în metalul monetar, ca și a circulației libere a aurului între țări a blocat mecanismele de autoreglare a masei monetare în circulație, ca și tendințele de echilibrare automată a balanței de plăți cu străinătatea.

Banca de emisiune, ca centru valutar al țării, dobândește atribuții pe linia aplicării politicii valutare a statului sub forma unor restricții valutare (a contingentării importurilor și controlului plăților în devize, a preluării unei părți din încasările valutare din exporturi) sau aplicării unor stimulente la export de genul primelor la export, al subvenționării exportului etc.

Pe de altă parte, banca de emisiune este depozitara aurului monetar și a rezervelor valutare ale statului, bază de susținere a stabilității monetare la intern, ca și a cursului de schimb în raport cu alte valute. Prin intervenția directă pe piață sau printr-o acțiune indirectă, banca de emisiune influențează cererea și oferta de valută în funcție de conjunctura și exigențele politicii valutare.

În contextul evoluției spre o deplină libertate a mișcării capitalurilor pe un plan internațional mai restrâns sau mai extins, ca și al tendinței practicării sistemului de cursuri fixe, autonomia politicii monetare a băncii de emisiune naționale este tot mai mult contestată și se reclamă cedarea progresivă a acestei prerogative în favoarea unor organisme internaționale, de genul Băncii Centrale Europene, în cadrul UE.

Principala cale de acțiune, în condițiile în care rata schimbului se plasează în esență în afara influenței băncii de emisiune naționale, rămâne prin ratele de dobânzi, dar și acestea comportă încadrarea într-o marjă prestabilită, destul de restrânsă, și nu pot fi suficiente în cazul unor niveluri ale datoriei publice.

În activitatea pe care o desfășoară, băncile de emisiune efectuează două tipuri de *operațiuni* clasice: operațiuni pasive și operațiuni active.

Operațiunile pasive ale băncii de emisiune constau în:

- constituirea capitalului propriu;
- depuneri;
- emisiune bănească.

Capitalul propriu constituit la dispoziția băncii de emisiune are ca principală trăsătură faptul că înregistrează o dimensiune mai redusă decât la băncile comerciale. Totuși reputația și rolul băncii de emisiune se datorează

sprijinului statului şi locului central ocupat de aceasta în ansamblul sistemului bancar.

Depunerile în conturi la banca de emisiune sunt făcute de către celelalte bănci şi uneori de către marile întreprinderi. De asemenea, băncile de emisiune sunt „casierul" statului. În conturile lor, statul îşi păstrează rezervele financiare. Pe de altă parte, băncile de emisiune ale ţărilor dezvoltate sunt puternice centre financiare internaţionale şi îşi atrag depuneri prin participarea băncilor străine.

Cea mai puternică sursă de lucru a băncii de emisiune o reprezintă *emisiunea bănească*. Însăşi originea băncilor de emisiune este strâns legată de apariţia monedei fiduciare. În prezent, când ne referim la emisiunea bănească, ca operaţiune specifică a băncii centrale, avem în vedere punerea în circulaţie a banilor de credit, prioritar sub forma monedei scripturale (banilor de cont), şi apoi asigurarea masei de numerar corespunzătoare structurii monetare. Emisiunea bănească poate fi privită sub dublu aspect: calitativ şi cantitativ. Cele două atribute, în bună măsură, delimitează funcţia de emisiune a băncii centrale de principala operaţiune pasivă a acesteia.

În cadrul *operaţiunilor active* desfăşurate de către banca de emisiune distingem:

- operaţiuni de creditare;
- decontări intra şi interbancare;
- operaţiuni de vânzare-cumpărare de aur şi devize.

Principala grupă de operaţiuni active ale băncii de emisiune o reprezintă *acordarea de credite* atât celorlalte bănci (în primul rând băncilor comerciale), prin rescontare sau refinanţare, cât şi statului, sub forma creditelor guvernamentale.

Creditarea de către banca de emisiune a băncilor comerciale şi a statului se realizează prin următoarele forme:

- rescontul de cambii;
- creditul pe gaj de efecte comerciale;
- creditul pe gaj de efecte publice;
- creditul guvernamental.

Băncile de emisiune *rescontează cambii* prezentate de băncile comerciale care provin din vânzarea pe credit a mărfurilor, adică au o bază reală. De regulă, sunt acceptate spre rescontare la banca de emisiune acele titluri de credit care au trei semnături (ultima fiind a băncii care prezintă cambia la rescont) şi un termen scurt (mai mic de 90 de zile).

Băncile de emisiune, pe lângă rescont, pot acorda *credite pe gaj de efecte comerciale*. În acest caz titlurile de credit rămân în proprietatea băncii comerciale, servind băncii de emisiune drept garanţie a rambursării împrumutului. Ca sumă, acest credit se cuantifică aplicându-se de obicei un procent (mai mic de 100%) asupra valorii portofoliului de cambii. Creditul pe gaj de efecte comerciale se practică în cazul unor împrumuturi pe perioade mai

mici decât permite rescontul sau atunci când rescontul nu este convenabil din cauza dobânzilor mai mari decât la împrumuturile pe termen scurt.

În mod asemănător, banca de emisiune acordă împrumuturi băncilor comerciale şi prin intermediul *creditului pe gaj de efecte publice*. Acesta se mai numeşte şi credit de lombardare. La baza acestui credit stau titlurile de împrumut ale statului (obligaţiuni, bonuri de tezaur etc.) cumpărate de către băncile comerciale şi care se bucură de o bună credibilitate.

Pe termene mai mici de un an, băncile de emisiune pot credita direct statul sub forma *creditelor guvernamentale*. Aceste credite se acordă de regulă pe baza bonurilor de tezaur.

Prin specificul activităţii sale de bancă centrală, banca de emisiune efectuează şi *operaţiuni de decontare inter şi intrabancare*. Pe de o parte, prin compensarea multilaterală a plăţilor ce au loc între celelalte unităţi bancare, banca de emisiune se găseşte în postura de a gestiona fluxurile băneşti interbancare. Pe de altă parte, unităţile din reţeaua băncii de emisiune, ca sedii bancare, sunt implicate în desfăşurarea decontărilor intrabancare.

Banca de emisiune mai efectuează şi *operaţiuni de vânzare-cumpărare de aur şi devize*. Prin intermediul acestor operaţiuni, banca de emisiune îşi consolidează rezerva valutară şi urmăreşte influenţarea cursului monedei naţionale faţă de valutele de referinţă, în funcţie de condiţiile şi interesele existente, impuse de o anumită politică monetar-valutară practicată de ţara respectivă.

În sinteză, operaţiunile pasive şi active ale băncii de emisiune se regăsesc ca posturi distincte în cadrul bilanţului şi sunt structurate de regulă pe două niveluri: active-pasive externe şi active-pasive interne, în funcţie de originea resurselor şi destinaţia plasamentelor.

6.3. Băncile comerciale

Băncile comerciale, în accepţiunea modernă, au apărut în legătură cu dezvoltarea comerţului şi acumulările de capitaluri băneşti, ca expresie a dezvoltării producţiei şi expansiunii economiei. Participând la dezvoltarea operaţiunilor comerciale prin intermediul titlurilor cambiale, în mod firesc, aceste bănci au primit apelativul de *„bănci comerciale"*.

În procesul de apariţie a băncilor comerciale, un rol aparte l-au avut zarafii şi cămătarii, cei care făceau comerţ cu bani şi erau principalii intermediari ai circulaţiei monetare. Pe de altă parte, deplasarea banilor cu valoare intrinsecă la locurile de utilizare, asociată cu riscul de a fi sustraşi, implica importante cheltuieli de transport şi asigurarea securităţii acestora. Dar deţinerea în sine a banilor nu aducea nici un profit.

Aceasta a făcut ca deţinătorii de capitaluri în formă bănească să le încredinţeze unor depozitari, unor intermediari, cu scopul de a le păstra în siguranţă, pe de o parte, şi de a primi o remunerare sub forma dobânzii

bonificate, ca urmare a folosirii acestor depozite băneşti ca surse de creditare, pe de altă parte. Astfel depozitele bancare constituite pe seama depunerilor stau la baza procesului de redistribuire a capitalurilor băneşti sub forma creditelor acordate de către bănci. Într-un alt context, dezvoltarea economică, prin trecerea de la manufactură la marea industrie, a făcut ca volumul creditelor solicitate să se amplifice foarte mult. Toate acestea au impus înfiinţarea acelor intermediari monetari constituiţi în bănci de depozit sau bănci comerciale, care au devenit principala componentă a sistemelor bancare moderne.

Astfel, în epoca contemporană, rolul şi locul băncilor comerciale sunt strâns legate de calitatea lor de *intermediari* în contextul relaţiei *economii-investiţii*, relaţie fundamentală în ceea ce priveşte asigurarea creşterii economice. Mobilizarea economiilor băneşti ale agenţilor economici şi populaţiei într-un cadru organizat, la dispoziţia băncilor, constituie o principală premisă a dezvoltării economice. Aceste economii reprezintă venituri neconsumate în perioada curentă şi totodată o cerere potenţială pentru producţia viitoare. În realizarea investiţiilor, agenţii economici recurg atât la propriile capitaluri, cât şi la creditele acordate de bănci, în aşa-zisul proces de „reciclare şi valorificare" a capitalurilor băneşti din economie.

Ca atare se creează condiţiile favorabile unei ample redistribuiri a capitalurilor băneşti, realizate printr-o reţea de intermediari, care, în exclusivitate la început, şi apoi cu preponderenţă în cadrul sistemelor bancare modeme, s-a constituit în reţeaua băncilor comerciale sau de depozit.

Băncile comerciale efectuează următoarele operaţiuni:

- operaţiuni pasive;
- operaţiuni active;
- operaţiuni comerciale şi de comision.

1. *Operaţiunile pasive* constau în: formarea capitalului propriu, atragerea depunerilor şi rescont sau refinanţare.

A. Băncile comerciale, ca societăţi pe acţiuni, îşi constituie **capitalul propriu** pe seama capitalului social, a fondului de rezervă şi a provizioanelor. Principala caracteristică a băncilor comerciale este aceea că, în cadrul resurselor de creditare, capitalurile proprii deţin o pondere redusă, astfel că sunt puţin semnificative reciclarea şi valorificarea capitalurilor băneşti sub forma capitalizării profitului bancar obţinut.

Capitalul social se formează prin emisiunea şi subscrierea de acţiuni.

Băncile comerciale îşi constituie un *fond de rezervă* în vederea acoperirii unor pierderi care se înregistrează în activitatea lor, pierderi generate în principal de insolvabilitatea unor debitori. Prin capitalizare, de regulă, resursele proprii constituite sub forma fondului de rezervă ating o mărime egală cu cea a capitalului social. Această dimensiune a rezervelor se justifică prin varietatea riscurilor ce apar în operaţiunile bancare.

În vederea menținerii unui anumit plafon de lichidități corelat cu o stare prudențială, adesea, băncile comerciale recurg la constituirea unor *provizioane*. Aceste provizioane pot fi reglementate, constituite potrivit unor acte normative, în scopul amplificării capitalurilor bancare proprii, sau de risc, pe baza cărora pot fi acoperite anumite pierderi manifestate în activitatea bancară, pierderi a căror natură poate fi prevăzută, fără a se ști exact mărimea și momentul producerii lor.

B. **Atragerea depunerilor** reprezintă principala componentă a depozitelor bancare formate la dispoziția băncilor comerciale. În general, băncile comerciale constituie trei categorii de depozite:

- la vedere;
- la termen;
- prin cont curent.

Depozitele la vedere se caracterizează printr-o stare de flexibilitate, în sensul că depunătorii pot dispune oricând utilizarea lor sub forma plăților sau retragerilor din cont. Datorită acestui aspect, depozitele la vedere, cel puțin formal, dau impresia unei incertitudini în ceea ce privește asigurarea resurselor. Cu toate acestea practica bancară ne arată că, în mod normal, o parte a plăților efectuate de către unii titulari de conturi se evidențiază ca încasări în conturile altor clienți, la aceeași bancă, iar plăților făcute în conturi deschise la alte bănci le corespund în general încasări de la alte bănci, astfel că suma din conturile de depozite la vedere înregistrează dimensiuni relativ constante.

Se poate aprecia că evoluția disponibilităților constituite pe seama depozitelor la vedere se caracterizează printr-o anumită marjă de variație a sumei soldurilor, delimitându-se un sold minim permanent, care, de fapt, exprimă o resursă certă de creditare. Cu toate acestea utilizarea disponibilităților provenite din depozitele la vedere necesită din partea băncilor o anumită prudență, deoarece antrenarea acestor sume în proporții exagerate ar putea genera dificultăți privind starea de lichiditate, mai ales atunci când clienții ar supralicita retragerile.

Depozitele la termen se constituie potrivit unei convenții încheiate între deponent și bancă privind durata și condițiile de depunere, în special privind nivelul dobânzilor bonificate, constituind o modalitate sigură de justificare în procesul de creditare.

Băncile comerciale din țările dezvoltate folosesc ca principal instrument pentru constituirea acestor depozite conturile de depozit pentru investiții.

Pe termene variind de la o lună până la un an, aceste depozite se referă la sume mari care sunt atrase de către bănci în condiții de negociere pentru fiecare caz în parte. De asemenea, băncile comerciale pot deschide clienților lor conturi de economii simple sau după un anumit program de depunere, care să asigure o stare de regularitate în procesul de economisire.

La noi în țară, instrumentele cele mai utilizate de către băncile comerciale pentru constituirea depozitelor la termen sunt certificatele de depozit.

De exemplu, la Banca Comercială Română, certificatele de depozit se emit pentru sume de 100000, 300000, 500000 şi 1000000 de lei, pe termene de 3 luni, 6 luni şi un an, în condiţiile unor dobânzi fixe pentru întreaga perioadă de depozitare. Pentru sume mai mari, băncile comerciale din ţara noastră folosesc ca instrument de depunere la termen contul de depozit. Clauzele cu privire la nivelul dobânzilor şi condiţiile de retragere sunt diferite de la o bancă la alta.

Constituirea *depozitelor prin cont curent* reprezintă de asemenea o parte însemnată a depunerilor bancare. Conturile curente se deschid persoanelor fizice şi juridice şi se caracterizează prin aceea că prin intermediul lor se evidenţiază o multitudine de operaţiuni de încasări şi plăţi, folosindu-se diverse instrumente de decontare, cum ar fi: cecurile, ordinele de plată, foile de vărsământ etc. Toate operaţiunile prin cont curent au loc la solicitarea clienţilor băncilor. Prestarea serviciilor de cont curent, prin amploarea lor, solicită un efort deosebit din partea băncii. Această situaţie face ca majoritatea băncilor să aplice un regim special de remunerare a soldurilor de disponibilităţi ce se creează în aceste conturi. Unele bănci nu bonifică dobânzi, altele bonifică o dobândă redusă comparativ cu depunerile la termen.

Deşi adesea cheltuielile bancare aferente operaţiunilor prin cont curent depăşesc veniturile, titularii acestor conturi nu au nici o restricţie în a valorifica soldurile de disponibilităţi atunci când acestea au o anumită dimensiune şi un caracter de relativă permanenţă, utilizând instrumente şi modalităţi de valorificare mai profitabile.

În legătură cu procesul de constituire a depozitelor bancare, în ultimele decenii s-au produs o serie de mutaţii semnificative. Astfel se constată o tendinţă de scădere a depozitelor la vedere şi o creştere a depunerilor la termen. De pildă, în SUA, în ultimii 30 de ani depozitele la vedere au scăzut de la 70% din totalul pasivelor băncilor la 20%, în timp ce depozitele la termen au crescut cu peste 30 de procente, de la 22 la 54%. De asemenea, în legătură cu micşorarea dobânzilor de remunerare a depozitelor s-a produs o reorientare a economiilor băneşti spre creditul obligatar.

În mai multe ţări occidentale, în legătură cu constituirea depozitelor bancare s-a generalizat experienţa Statelor Unite ale Americii, prin atragerea deponenţilor individuali sub forma economiilor familiale. Din anul 1981 s-au generalizat aşa-zisele *conturi NOW* („negociabile orders of withdrawal") şi apoi, din 1983, conturile SUPER NOW, care au ca trăsătură comună, pe de o parte, practicarea unui nivel înalt al dobânzilor pentru soldul disponibilităţilor, iar pe de altă parte, utilizarea soldului şi pentru plăţile curente.

Dacă din punct de vedere operaţional aceste conturi anulează diferenţa dintre depunerile la vedere şi depunerile la termen, dimpotrivă, din punctul de vedere al nivelului dobânzilor bonificate creează avantaje notabile, practicându-se un nivel ridicat, similar depunerilor la termen.

Conturile ATS („automatic transfer system"), ca alternativă a conturilor NOW, presupun menţinerea în sold a unui depozit minim neremunerat, destinat plăţilor curente, în timp ce sumele care depăşesc acest plafon sunt preluate

automat într-un depozit pentru care se acordă dobânzi specifice economiilor la termen, avantajoase pentru titularul de cont.

Pe de altă parte, a luat amploare sistemul certificatelor de depozit emise de către bănci, cu o gamă largă de scadenţe şi cu rate de dobânzi aliniate după dobânzile pieţei. S-a extins sistemul fondurilor comune de plasament, o formă de autonomizare a administrării unor drepturi de creanţă prin care băncile pot înstrăina anumite creanţe la dobânda pieţei, utilizând resursele dobândite în alte operaţiuni de credit.

C. **Rescontul** constituie o modalitate de procurare a unor noi resurse de creditare prin cedarea portofoliului de efecte comerciale unei alte bănci comerciale, băncilor de scont, dar de regulă băncii de emisiune.

Banca comercială recurge la rescontare în funcţie de interesele sale de a obţine disponibilităţi (adesea în scopul unei mai bune valorificări). Esenţial este faptul că, prin rescontare, banca de depozit înregistrează un profit chiar în aceeaşi zi în care s-a efectuat scontarea, ca diferenţă între dobânda la care se scontează efectul (taxa scontului privat) şi taxa oficială a scontului practicată de banca de emisiune.

Alături de rescont, băncile comerciale practică şi operaţiuni de *lombardare*, acele operaţiuni de împrumut garantate cu efecte publice (obligaţiuni, bonuri de tezaur), operaţiuni prin care banca comercială obţine de la banca de emisiune resurse pe termen scurt.

Rescontul şi lombardarea sunt operaţiuni specifice *recreditării* sau *refinanţării*, activităţi în continuă evoluţie în economia modernă. Aceste operaţiuni sunt utilizate din necesitatea echilibrării bancare a resurselor cu angajamentele, pentru asigurarea operativă a acoperirii necesităţilor de credite prin atragerea disponibilităţilor dispersate în economie. Procesul de recreditare este condiţionat de garanţiile pe care le oferă creanţele şi caracteristicile lor. Astfel unele creanţe sunt negociabile, deci se pot vinde, respectiv pot fi acceptate la cumpărare de către bănci, în timp ce alte creanţe nu pot deveni obiect al vânzării-cumpărării.

Practica bancară ne arată că numai o mică parte a creanţelor pot fi recreditabile sau considerate a fi *agreate la scontare*, respectiv acceptate de bănci şi în special de banca de emisiune.

De pildă, în Franţa, numai 27% din creanţe sunt agreate la scontare şi pot face obiectul recreditării.

Acceptarea ca negociabile a creanţelor are ca suport considerentele de ordin obiectiv care au determinat acordarea creditelor, precum şi garanţiile materiale şi morale pe care le au persoanele implicate ca participanţi la activitatea de creditare.

Faptul că unele creanţe nu sunt negociabile nu înseamnă că acestea sunt nejustificabile uneori sau lipsite de garanţii, ci că raportul de credit are un pronunţat caracter „personal" prin motivaţie sau prin garantare, şi astfel creditul iniţial rămâne şi cel final.

Banca creditoare îşi asumă până la capăt răspunderea şi efectul acestui tip de credite (riscul), urmând să aştepte ca rambursarea să se producă la termenele stabilite. Asemenea creanţe nu permit băncii să-şi reîntregească resursele prin recreditare, să-şi refinanţeze creditele acordate iniţial.

2. *Operaţiunile active* ale băncilor comerciale sunt operaţiuni de creditare şi de plasament pe baza depozitelor bancare constituite.

Acest gen de operaţiuni se grupează în principal în două categorii distincte:

- creditarea agenţilor economici;
- creditarea persoanelor fizice.

A. In condiţiile economiilor actuale, băncile comerciale, pentru a răspunde exigenţelor clienţilor lor, şi-au diversificat posibilităţile de creditare. Tot mai multe bănci comerciale au renunţat la o serie de operaţiuni tradiţionale, pe care le-au reluat unele instituţii de credit specializate. Ca atare băncile comerciale îi **creditează pe agenţii economici**, operând cu mai multe categorii de credite, cum ar fi:

- credite pentru constituirea unor active fixe;
- credite pentru activitatea de exploatare.

a) În condiţiile extinderii sau consolidării activităţii, tot mai multe întreprinderi îşi constituie activele fixe participând la piaţa financiară prin emisiunea de acţiuni şi obligaţiuni. Chiar dacă această modalitate de finanţare a investiţiilor este preferată de majoritatea firmelor, sunt şi situaţii când acestea apelează la *credite pentru procurarea activelor fixe* (în special pentru procurarea de echipament), adresându-se băncilor comerciale. Aceste credite se acordă de regulă pe termen scurt.

Se remarcă faptul că, în ceea ce priveşte creditarea firmelor pentru procurarea activelor fixe, băncile comerciale sunt mai puţin implicate comparativ cu societăţile de investiţii, băncile de ramură, societăţile financiare, de leasing etc.

b) Pentru susţinerea activităţii curente, cele mai multe întreprinderi apelează la *credite pentru activitatea de exploatare*, de regulă sub forma a două produse bancare:

- creditarea creanţelor;
- creditele de trezorerie.

b1. La rândul său, *creditarea creanţelor* include ca operaţiuni specifice:

- operaţiuni cambiale;
- împrumutul pe gaj de acţiuni şi efecte publice;
- operaţiuni de report.

Operaţiunile cambiale, ca formă de referinţă în creditarea creanţelor comerciale, se realizează prin scontarea titlurilor de credit comercial şi operaţiuni de împrumut pe gaj de mărfuri şi efecte comerciale.

Scontarea cambiilor reprezintă cedarea titlurilor de creanţă către o bancă comercială în schimbul obţinerii valorii actuale (valoarea nominală mai puţin scontul). Necesitatea scontării decurge din nevoia urgentă de capital bănesc a posesorului titlului de credit comercial. Scontul este o operaţiune de credit, pentru că banca avansează întreprinzătorului, în schimbul titlului scontat, o sumă de bani până la scadenţă. Există riscul ca debitorul să nu achite la scadenţă suma prevăzută în cambie. Asemenea situaţii fac ca băncile comerciale să fie prudente, în primul rând prin agrearea la scontare a cambiilor care au o bază reală (au fost emise printr-o relaţie de credit comercial) şi poartă mai multe semnături. În al doilea rând, sunt acceptate la scontare efectele întreprinderilor solvabile.

Împrumutul pe gaj de mărfuri şi efecte comerciale are loc atunci când banca îşi creează o imagine pozitivă privind solvabilitatea beneficiarului de cambii sau mărfurile respective sunt garantate. Documentul care atestă prezenţa mărfurilor în depozite este „recipisa-warant". Banca avansează solicitantului o sumă reprezentând de regulă 50-60% din valoarea efectului comercial sau a mărfurilor. În caz de nerambursare a creditului respectiv, băncile vor recupera creanţele valorificând efectele comerciale sau mărfurile ce servesc drept garanţie.

Împrumuturile pe gaj de efecte publice şi acţiuni (denumite şi operaţiuni de lombard) au o pondere mare, de regulă în anumite ţări dezvoltate, cum ar fi cele anglo-saxone (Anglia, Germania, SUA etc.). Se practică acolo unde există o abundenţă de titluri de împrumut, bonuri de tezaur şi unde acestea se constituie ca o parte însemnată a patrimoniului întreprinderilor şi persoanelor.

Atunci când se manifestă nevoi temporare de bani, deţinătorii acestor titluri de împrumut ale statului, preferând să le menţină în proprietate şi să obţină în continuare dobânzi, recurg la împrumuturi pe gaj şi renunţă astfel numai parţial la venitul realizat, prin plata dobânzilor pentru creditul de care beneficiază.

Adesea, nivelul împrumuturilor acordate nu acoperă decât o parte din valoarea titlurilor depuse în garanţie. Aceste împrumuturi constituie o modalitate preferată pentru obţinerea de resurse în vederea finanţării speculaţiilor de bursă.

Cu titluri ale pieţei financiare se efectuează şi *operaţiuni de report*, în sensul că banca achiziţionează efectele publice de la posesorii acestora, cu obligaţia răscumpărării lor de către vânzător la acelaşi curs, peste un termen scurt, de regulă de 15 zile.

Reportul este pentru client o cale de procurare a fondurilor lichide, iar pentru bancă, o modalitate de plasament al resurselor în schimbul unor dobânzi mai mari faţă de cele practicate la operaţiunile cambiale curente. În majoritatea ţărilor occidentale legislaţia bancară instituie obligaţia băncilor comerciale de a deţine la banca centrală active uşor lichidabile, cum ar fi titlurile de rentă şi bonurile de tezaur. Prin cumpărarea acestora, băncile comerciale îşi reduc posibilitatea de a acorda credite sectorului economic. Dimpotrivă, vânzând

aceste titluri, băncile îşi procură resurse financiare şi pot satisface într-o mai mare măsură cererea de credite a economiei. Totodată, banca îşi îmbunătăţeşte starea de lichiditate.

Vânzarea-cumpărarea de către băncile comerciale de titluri ale împrumuturilor de stat constituie un procedeu clasic de influenţare a politicii monetare şi de credit, cunoscut sub denumirea de operaţiuni pe piaţa liberă („open market").

O formă specifică a operaţiunii de report este *pensiunea*. În această situaţie titlurile pieţei financiare sunt înlocuite cu cambii pe care banca comercială le cumpără, cu condiţia ca posesorul acestora să le răscumpere la un termen fixat. Asemenea operaţii sunt frecvente în general în relaţiile băncilor cu firmele mari şi îndeosebi între bănci.

Titlurile de credit ce fac obiectul pensiunii rămân de regulă la beneficiar, banca cumpărătoare primind doar angajamentul de răscumpărare emis de beneficiar şi borderoul efectelor respective.

b2. *Creditele de trezorerie.* Acestea sunt credite pe termen scurt, în general până la un an, şi se acordă agenţilor economici în vederea acoperirii necesităţilor curente legate de ciclul de exploatare şi comercializare. În practica bancară, cel mai adesea, creditele de trezorerie se întâlnesc sub două forme:

- avansul în cont curent;
- creditul pe termen mijlociu mobilizabil.

Avansul în cont curent reprezintă o formă simplificată de creditare a activităţii curente, în sensul că băncile continuă să facă plăţi în numele titularului de cont şi după ce acesta şi-a epuizat disponibilităţile, în cadrul unei limite numite linie de credit sau plafon de creditare.

O altă formă a creditului de aceeaşi factură cu creditul de exploatare, cu facilitatea de refinanţare la termene scurte, dar care acoperă necesităţi de mijloace băneşti pe o durată mai mare este *creditul pe termen mijlociu mobilizabil*. Prin acest credit se acoperă necesităţi legate de export, de constituirea unor stocuri sezoniere în agricultură şi industria de prelucrare a materiilor prime agricole etc.

B. **Creditarea gospodăriilor familiale şi a persoanelor particulare** reprezintă o altă categorie importantă de operaţiuni active efectuate de către băncile comerciale. Aceste credite au ca destinaţie acoperirea necesităţilor legate de construcţia de locuinţe, achiziţionarea de bunuri durabile cu valoare mare sau chiar pentru susţinerea unor cheltuieli curente, sub forma creditelor fără o destinaţie stabilită în prealabil. Este vorba de aşa-zisele credite nonafectate.

3. *Operaţiile comerciale şi de comision* reprezintă un grup special de operaţii ale băncilor comerciale, mai mult sau mai puţin legate de operaţiunile active şi pasive. Ele privesc tranzacţii de vânzare-cumpărare de devize efectuate cu prilejul mijlocirii de plăţi internaţionale. Cu această ocazie băncile urmăresc realizarea unor profituri, ca diferenţă între cursul de vânzare şi cel de cumpărare

al devizelor. De menţionat că, în mod curent, băncile nu fac tranzacţii cu mărfuri. Pot apărea situaţii când băncile tranzacţionează acele bunuri care au servit drept gaj pentru creditele ce nu au fost onorate la scadenţă.

Pe lângă operaţiunile comerciale, băncile efectuează şi alte servicii adresate clienţilor, cum ar fi:

- operaţiuni de comision;
- operaţiuni de mandat.

În cadrul operaţiunilor de *comision*, banca acţionează în numele şi în contul clientului său. Cele mai frecvente operaţiuni de acest gen sunt cele care privesc efectuarea plăţilor, îndeosebi operaţiuni de remiteri, acreditive, incasso etc.

Remiterile sunt operaţiuni de transfer, la solicitarea clienţilor băncii, al unor documente, titluri, sume de bani etc. către terţi aflaţi în aceeaşi localitate sau în alte localităţi.

Acreditivul este o operaţiune de plată condiţionată, efectuată de bancă în baza documentelor de încărcare şi expediere a mărfurilor. Totodată, acreditivul înseamnă un transfer de sumă, ca urmare a unei investiri de încredere pe care clientul o acordă unei bănci.

Incasso-ul presupune efectuarea serviciului de încasare de către o bancă a diverselor creanţe aparţinând clienţilor săi, creanţe sub formă de cambii, facturi şi alte hârtii de valoare.

O categorie distinctă a serviciilor bancare se concretizează în operaţiuni de *mandat*, operaţiuni efectuate în numele băncii, dar în contul clientului. Aceste operaţiuni se referă la administrarea hârtiilor de valoare şi chiar la administrarea unor patrimonii, cum ar fi: executori testamentari, gestionarea fondurilor de tutelă sau a diverselor fundaţii etc.

Pentru efectuarea operaţiunilor de mandat, băncile percep comisioane. Aceste comisioane servesc la acoperirea cheltuielilor ocazionate de prestarea serviciilor în cauză şi reprezintă o sursă de profit pentru bancă.

6.4. Tendinţe în evoluţia contemporană a băncilor

În condiţiile economiilor moderne, în activitatea băncilor s-au produs câteva mutaţii semnificative:

- amplificarea forţei marilor bănci corelată cu intensificarea internaţionalizării şi dezvoltării inegale a băncilor pe naţiuni;
- substituirea progresivă a specializării operaţiunilor bancare cu universalizarea lor;
- înregistrarea unor transformări sensibile în relaţia dintre stat şi băncile private;
- accentuarea modernizării tehnicilor şi tehnologiilor de informatică bancară.

BCU BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

a) În ţările dezvoltate, ca urmare a unui proces firesc de concentrare a capitalurilor băneşti, asistăm la o intensificare a *puterii marilor bănci atât pe plan intern, cât în relaţiile internaţionale*. În lupta de concurenţă, marile bănci, dispunând de reţele extinse de unităţi operaţionale (sucursale, agenţii), prezintă faţă de băncile mici şi mijlocii avantaje considerabile sub raportul posibilităţilor de atragere a depunerilor şi de realizare a plasamentelor, în condiţiile unei profitabilităţi ridicate. De pildă, cererile de credite ale unor întreprinderi tot mai mari (trusturi, companii etc.) nu pot fi onorate decât de către bănci pe măsură.

Tendinţa de concentrare a capitalului bancar, de creştere a rolului marilor bănci în sistemele bancare naţionale, ca şi pe plan extern s-a manifestat în ţările care au promovat o economie modernă. De exemplu, în Anglia s-au impus cinci mari bănci comerciale londoneze apărute încă în secolul al XIX-lea şi care şi-au consolidat poziţia preluând prin fuziune şi faliment multe bănci mici şi mijlocii. Acestea sunt: Lloyd's Bank, Midland Bank, Barkley's Bank, National Provincial Bank şi Westminster Bank, care împreună concentrau, în 1967, 94% din depozitele tuturor băncilor comerciale englezeşti. În 1968, National Provincial Bank şi Westminster Bank au fuzionat, consolidându-se cele „patru mari bănci londoneze".

Sistemul bancar al Statelor Unite ale Americii, caracterizat printr-o reţea bancară puternică şi extinsă (după Primul Război Mondial în SUA existau circa 30000 de bănci), a înregistrat în ultimele decenii o pronunţată tendinţă de centralizare, înregistrându-se între 13000 şi 15000 de bănci. Aproximativ 5000 dintre acestea sunt bănci naţionale, membre ale Sistemului Federal de Rezerve (FED), constituit din 12 bănci federale de rezerve (Federal Reserve Banks), care au privilegiul emisiunii şi sunt coordonate de Consiliul Rezervelor Federale (Federal Reserve Board), căruia i-a succedat Consiliul Guvernatorilor. Aceste bănci îşi au sediul în 12 principale oraşe americane (Boston, New York, Philadelphia, Cleveland, Richmond, Atlanta, Chicago, St. Louis, Minneapolis, Kansas City, Dallas şi San Francisco), corespunzător celor 12 districte ale rezervelor federale. Activele băncilor federale de rezerve nu sunt constituite în cote egale, astfel că mai bine de jumătate dintre acestea sunt deţinute de trei bănci: New York, Chicago şi San Francisco. Cea mai mare, cu circa 30% din active, este Banca Federală de Rezerve din New York, celelalte fiind bănci ale statelor.

După înfiinţarea Sistemului Federal de Rezerve, băncile naţionale erau obligate să adere la FED şi să participe cu capital sub forma depunerilor la fondul rezervelor minime obligatorii.

Centralizarea sistemului bancar al SUA este ilustrată prin aceea că, în principal, 50 de mari bănci comerciale deţin aproximativ 47% din totalul activelor celor circa 14000 de bănci.

Internaţionalizarea sistemului bancar american este pusă în evidenţă în primul rând de creşterea numărului de bănci comerciale care operează în afara SUA.

În Franţa, sistemul bancar se caracterizează printr-un număr ridicat de bănci, care a crescut de la 400 în 1990 la 490 în 2000. Totodată s-a accentuat procesul de internaţionalizare a băncilor franceze, în 2000, printre primele zece bănci din lume regăsindu-se: Crédit Agricole Mutuel, Banque Nationale de Paris şi Crédit Lyonnais.

Pe de altă parte, pe plan extern, băncile franceze deţin cea de-a doua reţea mondială după SUA, reuşind să depăşească din acest punct de vedere Marea Britanie şi Germania.

Cea mai mare parte a reţelei de bănci externe franceze aparţine principalelor opt bănci care au aderat la Asociaţia Franceză a Băncilor (AFB). Băncile franceze deţin ca avantaj faptul că au asimilat atât experienţa, cât şi tehnicile bancare europene şi americane. Ele suportă mai bine irezistibilul progres al băncilor japoneze din ultimii ani. De pildă, sectorul bancar francez a asigurat un aport valutar net la balanţa de plăţi externe mai mare decât turismul.

Din cele prezentate rezultă faptul că în ultimii 30 de ani s-au accentuat foarte mult internaţionalizarea capitalului bancar şi dezvoltarea sa inegală pe naţiuni. De remarcat că, relativ recent, băncile japoneze, secondate de cele franceze, s-au angajat într-o puternică acţiune de implant în exterior. Dacă în 1964, dintre primele 20 de bănci mondiale, nouă erau americane şi numai una (ultima dintre acestea) era japoneză, patru decenii mai târziu ascensiunea Japoniei pe piaţa bancară mondială este fără precedent, aflându-se pe primul loc, cu 12 mari bănci mondiale, iar dintre acestea şase bănci ocupă primele poziţii, în timp ce SUA nu au în topul celor 20 nici o reprezentantă. În prezent, cele mai puternice bănci din lume sunt băncile japoneze.

b) *Specializarea băncilor este înlocuită progresiv cu universalizarea operaţiunilor lor.* În cursul evoluţiei bancare din secolul al XIX-lea a predominat tendinţa specializării băncilor. Dacă la început băncile comerciale erau şi bănci de emisiune, tendinţa de specializare s-a manifestat prin delimitarea emisiunii de activitatea propriu-zisă a băncilor comerciale (atragerea de disponibilităţi şi acordarea de credite). Pe de altă parte, specializarea s-a manifestat şi prin apariţia unor bănci cu o activitate specifică (companii de investiţii, bănci ipotecare, bănci agricole, bănci cooperatiste etc.).

În condiţiile contemporane, fenomenul specializării băncilor se menţine, pentru că tipurile de bănci amintite mai sus există. Mai mult, apar noi bănci specializate, fie ca urmare a unor facilităţi fiscale acordate de către stat, fie ca rezultat al unui proces spontan. De exemplu, în Franţa, beneficiază de un regim fiscal avantajos băncile de credit imobiliar, la care garanţia creditului o reprezintă valorile imobiliare. După 1986, tot în Franţa, s-au creat bănci de trezorerie care nu colectează depozite şi nici nu acordă credite, ci efectuează operaţiuni privind portofoliile de valori mobiliare. Trăsătura lor specifică este aceea că depozitele lor sunt foarte reduse. Acordarea de credite presupune ca ele să fie refinanţate de către alte bănci.

Cu toate acestea în ultimii ani domină tendința universalizării operațiunilor bancare. Marile bănci de afaceri, de exemplu, nu se limitează la operațiuni de creditare pe termen mediu și lung a investițiilor, a industriei, ci emit și cumpără acțiuni, concurează casele de economii în atragerea disponibilităților bănești ale populației, se implică în creditul de consum etc.

Pe de altă parte, organizațiile nonbancare, cum ar fi societățile de asigurări, nu se rezumă la operațiunile propriu-zise, ci efectuează plasamente în credite pe termen lung, cumpără acțiuni și obligațiuni, desfășurând astfel activitate bancară. Motivația universalizării operațiunilor bancare este una singură, aceea a obținerii unui profit cât mai mare.

c) După Primul Război Mondial și până acum 10-15 ani a predominat imixtiunea statului în activitatea băncilor private. În condițiile actuale asistăm la un proces de *dezetatizare și liberalizare a băncilor*. Principalele forme de intervenție a statului în sfera activității bancare sunt naționalizarea băncilor private și instituirea controlului statal în sfera operațiunilor bancare.

În primul rând, naționalizările au debutat cu băncile centrale, pentru ca apoi să se extindă și la alte categorii de bănci. În perioada interbelică statul a preluat băncile de emisiune din Canada, Danemarca și alte țări. Deși în unele țări băncile centrale nu au fost naționalizate, prezența statului s-a făcut simțită sub alte forme, cum ar fi, de exemplu, trecerea la dispoziția sa a rezervei de aur (cazul Angliei și Franței). Apoi în decembrie 1945 a fost etatizată Banca Franței, iar în februarie 1946, Banca Angliei. În Italia și Germania au fost naționalizate mai multe bănci comerciale. În Franța, intervenția statului prin naționalizare bancară a fost de mai mari proporții decât în alte țări. De exemplu, naționalizarea din februarie 1982 a cuprins 39 de bănci ce făceau parte din Asociația Franceză a Băncilor și care, la finele anului 1981, dețineau depozite în moneda națională și devize de peste un miliard de franci. Naționalizarea băncilor franceze a fost urmată de reorganizarea lor, de concentrarea celei mai mari părți a activității bancare în câteva consorții bancare cu sediul în Paris, concomitent cu descentralizarea deciziilor la nivel local și regional.

În al doilea rând, în mai multe țări s-au creat organisme statale de supraveghere a activității bancare. Menționăm în acest sens: Uniunea Națională de Credit și Comisia de Control Bancar din Franța, Comisia Bancară din Belgia etc. Aceste organisme emit circulare și recomandări care, deși au un caracter de apel, sunt în fapt ordine a căror neexecutare atrage represalii. Asemenea „îndemnuri" vizează abținerea de la a investi în străinătate, acordarea de credite cu prioritate într-o ramură sau alta, deși în țările occidentale precumpănește concepția liberală asupra dezvoltării economice.

d) *Modernizarea tehnicilor și informaticii bancare* vizează două aspecte:

– pe de o parte, asimilarea și introducerea în tehnica bancară propriu-zisă a celor mai moderne produse și instrumente bancare, cum ar fi: tipuri de depozite, categorii de credite, modalități și instrumente de plată și evidențiere în

conturi etc.;

– pe de altă parte, achiziţionarea celor mai performante echipamente de informatică pentru a susţine ansamblul operaţiunilor bancare (evidenţieri în conturi, viramente, acordări-rambursări de credite etc.).

Banca este unul dintre sectoarele cele mai informatizate din ţările dezvoltate. De exemplu, în Franţa, sectorul bancar deţine 20% din cheltuielile privind informatica, deşi acest sector reprezintă numai 4% din PIB. Se apreciază că această evoluţie trebuie menţinută şi în viitor. Se are în vedere faptul că băncile execută numeroase operaţiuni repetabile în legătură cu gestionarea mijloacelor de plată, ţinerea conturilor, gestiunea valorilor mobiliare şi chiar în ceea ce priveşte activitatea proprie. Toate acestea necesită echipamente electronice de calcul dintre cele mai performante.

Preluarea şi prelucrarea automată a informaţiilor bancare şi cu deosebire sistemul electronic de transfer al fondurilor produc schimbări structurale în activitatea băncilor.

Banca viitorului, a unui viitor apreciat ca apropiat, este banca fără ghişee, banca la domiciliu, condiţiile tehnice permiţând, de exemplu, formularea ordinelor de plată prin intermediul telexului, faxului sau chiar al telefonului dotat cu dispozitive de citire a cărţilor de credit.

O asemenea evoluţie a tehnicilor de transfer al fondurilor are însă nu numai avantaje, decurgând din simplificarea operaţiunilor, reducerea costurilor şi creşterea operativităţii, ci şi dezavantaje, sub forma riscurilor de fraudă şi a înstrăinării tot mai puternice a clientului de banca sa, ceea ce îi poate aduce grave prejudicii în condiţiile concentrării sistemului bancar.

6.5. Apariţia şi evoluţia băncilor şi a sistemului bancar în România

Schiţă a evoluţiei băncilor în România până la cel de-al doilea Război Mondial

În Principatele Române se creează condiţiile favorabile apariţiei sistemului bancar la mijlocul secolului al XIX-lea, atunci când dezvoltarea economiei a impus concentrarea capitalurilor băneşti temporar disponibile şi punerea lor la dispoziţia industriaşilor, marilor proprietari funciari şi comercianţilor, sub formă de credite. Formarea sistemului bancar din ţara noastră s-a realizat prin contribuţia statului, transformarea cămătarilor în bancheri şi prin participarea unor reprezentanţi ai capitalului străin. În România, ca de altfel şi în alte ţări, crearea sistemului bancar modern reprezintă o reacţie contra cametei.

Capitalurile zarafilor şi cămătarilor erau reduse, iar depunerile populaţiei, neînsemnate. Astfel operaţiile de creditare ale noilor bancheri s-au asemănat multă vreme cu cele ale vechilor cămătari. Noii bancheri – aşa cum preciza D. P. Marţian – acordau împrumuturi fără să cântărească banul prea mult: „Cei mai risipitori cer cu stăruinţă credite. Averea le e amanetată în ipoteci. Orice capital le-ar trece prin mână, nu au ştiinţa de a-l folosi sau a da

impulsie unei întreprinderi producătoare. Pentru ei, creditul a fost şi este capital de consumaţiune".

În septembrie 1847, boierul moldovean Anastasie Başotă înaintează o listă de încasare privind zeci de datornici din împrumuturi acumulate între 1844 şi 1847, care erau de valori cuprinse între 1000 şi 10000 de galbeni. Împrumuturile se acordau fie prin „zapis", fie prin emiterea de trată. Rata anuală a dobânzilor era de 10%. Uneori, celor apropiaţi li se acordau împrumuturi fără dobânzi. Sunt cunoscute datorii ale unor sate ca Holboca, Vereşti, Petreşti etc.

Sistemele de contractare a împrumuturilor cu „grămada" satului şi angajarea în garantarea restituirii lor a autorităţilor locale se vor practica şi după 1864, când nevoia de bani a ţăranilor a devenit foarte mare.

Referindu-se la aceste aspecte, Ion Ionescu de la Brad menţiona: „Creditul profită de strâmtorarea ţăranilor şi-i întâmpină nevoia în condiţiile cele mai ruinătoare. Creditul se obţine cu promisiunea de a da muncă în loc de bani, iar munca este evaluată la preţ scăzut, cu atât mai mic, cu cât termenul de plată este mai îndepărtat."

Este de reţinut acordul încheiat de Anastasie Başotă cu obştea satului Pomârla la 22 martie 1866, prin care ţăranii cer un împrumut de 4952 de galbeni pentru a rezolva problemele lor, cu restituire prin cinci ani de muncă: arat, pază la curtea boierului, praşilă, reparaţia morilor etc.

Anastasie Başotă nu doar a acordat împrumuturi din casa sa particulară, ci a fondat o „societate cambială" (o bancă) în 1845 la Iaşi, care avea să lucreze exclusiv pe baza sumelor vărsate şi a capitalurilor înfiinţate „din folos". Banca efectua operaţiuni de scont şi uneori schimb de monede. Capitalul a crescut de la 7232 de galbeni după un trimestru, la 13769 de galbeni după un an şi la 30866 de galbeni în 1847. În prima „trilunie" (trimestru) s-a realizat un venit de peste 1700 de galbeni. Societatea cambială a lui Başotă reprezintă o încercare timpurie de modernizare a creditului.

Era necesară grăbirea procesului de creare a unui sistem bancar modern prin înfiinţarea de bănci-societăţi pe acţiuni, cu participarea statului. Această necesitate a fost relevată de revoluţionarii din Muntenia şi Moldova.

Prima bancă înfiinţată în Principatele Române a fost Banca Naţională a Moldovei, cu sediul la Iaşi. Banca respectivă a obţinut privilegiul emisiunii de bancnote convertibile în aur şi argint. Pentru sporirea disponibilităţilor băneşti au fost contractate împrumuturi în Germania. Din cauza unei politici greşite în ce priveşte plasamentele, banca respectivă a dat faliment în mai puţin de un an.

În 1864 Alexandru Ioan Cuza a sancţionat crearea unei case de economii. În 1873 se înfiinţează la Bucureşti Creditul Funciar Rural, dar era nevoie de o bancă de tip nou, de „scont şi circulaţiune".

După mai multe nereuşite, în anul 1880 a luat fiinţă Banca Naţională a României, ca societate pe acţiuni cu capital privat şi public. La sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea s-a extins activitatea bancară în România, înfiinţându-se o reţea de bănci comerciale şi instituţii de credit specializate în acordarea unor împrumuturi pe termen lung.

În anul 1913 nouă mari bănci deţineau 61% din totalul capitalurilor şi 82% din volumul operaţiunilor active. Acestea erau: Banca Naţională a României, Banca Agricolă, Banca Generală Română, Banca Comercială Craiova, Banca de Scont Bucureşti, Banca de Credit Română, Banca „Marmorosch Blank", Banca Comercială Română şi Banca Românească.

În Transilvania, primele instituţii de credit apar în deceniile patru şi cinci ale secolului al XIX-lea. Acestea funcţionau la Arad, Sibiu şi Braşov, ca sucursale ale unor puternice bănci din Viena şi Budapesta. Sistemul bancar al Transilvaniei era subordonat sistemului bancar austro-ungar, prin banca de emisiune ce avea mai multe sucursale în Ardeal. Pentru apărarea populaţiei autohtone, pe teritoriul Transilvaniei au apărut şi bănci cu capital românesc, cele mai importante fiind: Banca „Albina" (1871), Banca Unită pentru Industrie şi Ipotecă (1882) şi Banca „Furnica" (1883).

Banca „Albina" din Sibiu este prima bancă cu capital naţional, fondată de românii transilvăneni, reprezentând rezultatul dezvoltării societăţii româneşti în Transilvania. Ea se încadrează totuşi în limita secolului ce marchează debutul sistemelor bancare naţionale în centrul şi estul Europei.

Înfiinţarea Băncii „Albina" s-a realizat şi prin meritul anumitor personalităţi ale vremii, mai ales prin aportul învăţătorului Visarion Roman, reprezentant al primei generaţii de intelectuali români. El a fost director executiv al băncii. Banca „Albina" intră în rândul celor mai importante bănci de provincie din Imperiul Austro-Ungar, desfăşurând o activitate de pionierat, mai ales în sânul ţărănimii, iniţiind-o în avantajele aduse de economisirea la bancă a sumelor disponibile.

Se reuşeşte astfel să se realizeze o acumulare primitivă de capital necesară producţiei. Activitatea băncii a fost orientată cu prioritate spre agricultură, aceasta fiind şi ocupaţia de bază a populaţiei. Numai pământul, casa şi munca ţăranului puteau oferi băncilor garanţiile necesare creditelor acordate. Principalele operaţii ale băncii erau scontul cambial şi împrumuturile ipotecare. Dar această bancă a acordat credite şi industriei. Banca „Albina", dispunând de conducători şi funcţionari cu pregătire medie şi superioară, a sprijinit editarea unor publicaţii, cum ar fi „Revista economică", prima revistă financiar-bancară românească, care a apărut între 1899 şi 1948. De asemenea, banca a editat o serie de manuale şi lucrări, fiind o adevărată bancă naţională pentru românii din Transilvania.

Banca „Albina" are marele merit că s-a străduit să strângă legăturile de afaceri cu sistemul bancar din Regatul României, cu întreprinderile, oamenii de afaceri şi cercurile politice de peste Carpaţi.

O deosebită dezvoltare au cunoscut băncile din România după Primul Război Mondial şi înfăptuirea Marii Uniri, când au fost cuprinse într-un singur stat toate provinciile româneşti şi s-a intensificat dezvoltarea economiei modeme în industrie, agricultură şi comerţ.

În evoluţia băncilor din România între cele două războaie mondiale distingem două etape:

a) perioada de până la criza din anii 1929-1933;
b) perioada crizei economice şi până la cel de-al doilea Război Mondial.

a) În prima perioadă activitatea bancară cunoaşte o continuă extindere. S-a accentuat concentrarea capitalului bancar şi, totodată, a crescut numărul băncilor. Numai în zece ani (1918-1928) numărul băncilor a crescut de la 215 la 1122. Volumul creditelor acordate de sistemul bancar a evoluat de la un miliard de lei în 1918 la 62 de miliarde de lei în 1928. Dezvoltarea sistemului bancar în România acelor vremuri s-a realizat sub impulsul desăvârşirii unităţii naţionale, al dezvoltării generale a capitalismului şi a industriei în special. Această dezvoltare a mai fost potenţată şi prin înlocuirea în bună măsură a capitalului străin din Banat şi Transilvania cu capital românesc. Totodată, proliferarea inflaţiei, creşterea preţurilor şi a dobânzilor ofereau bune şanse de profit noilor bancheri. În acest context un factor stimulator l-a reprezentat practicarea unei dobânzi scăzute la banca de emisiune. Taxa oficială a scontului era de 6%, în timp ce dobânzile la creditele curente percepute de băncile comerciale erau de peste 20%.

b) Activitatea bancară atinsese în preajma crizei economice din 1929-1933 nivelul său cel mai mare. În perioada următoare evoluţia băncilor s-a caracterizat prin accentuarea centralizării capitalului bancar şi reducerea numărului de bănci. Astfel unele dintre cele mai mari bănci s-au prăbuşit sau au fost puternic zdruncinate, exemple fiind Banca „Marmorosch Blank" şi Banca Generală a Ţării Româneşti. De asemenea, multe bănci mici şi mijlocii au fost nevoite să-şi înceteze activitatea prin faliment. Astfel, între anii 1928 şi 1934, numărul băncilor s-a redus de la 1122 la 873. În perioada următoare falimentele şi fuziunile în sfera bancară vor dobândi proporţii de masă. Între 1934 şi 1941 numărul băncilor a scăzut la 275, deşi capitalul bancar şi-a păstrat aproximativ neschimbate dimensiunile. Aceasta denotă o puternică centralizare a capitalurilor băneşti. În acest proces un rol important l-a avut statul, care a intervenit în lichidarea băncilor mici sau în fuzionarea lor cu marile bănci.

Concentrarea activităţii bancare a fost susţinută şi de către Consiliul Superior Bancar, organ central instituit prin Legea bancară din 1934. Acest organism, în baza unor criterii stabilite, precum nivelul minim de capital, rata rentabilităţii etc., hotăra menţinerea, lichidarea sau fuzionarea de bănci. Astfel, prin această procedură, între 1934 şi 1941 au fost hotărâte 85 de fuzionări, 460 de lichidări, întărind poziţia grupului marilor bănci.

Până la Al Doilea Război Mondial, marile bănci ce constituiau „marea finanţă" erau reprezentate de: Banca Românească, Banca de Credit Română, Banca Comercială Română, Banca Comercială Italiană-Română şi Societatea Bancară Română. Trebuie remarcat faptul că, în acea perioadă, băncile au îndeplinit un rol însemnat în susţinerea dezvoltării economiei româneşti şi a industriei îndeosebi. Totodată, sistemul bancar din ţara noastră, în frunte cu Banca Naţională a României, a susţinut dezvoltarea capitalului autohton, deşi o

pondere însemnată a avut şi capitalul străin. Ca structură a capitalului străin, după Primul Război Mondial se constată o reducere a ponderii capitalului german în sistemul bancar al ţării noastre şi o creştere a capitalului francez şi belgian, până în preajma celui de-al doilea Război Mondial, când capitalul german avea să înregistreze o nouă consolidare.

În afara băncilor comerciale şi a băncii centrale, sistemul bancar românesc mai cuprindea un institut de credit specializat în finanţarea industriei (Societatea Naţională de Credit Industrial înfiinţată în 1923, numită şi Creditul Industrial). De asemenea, funcţionau Creditul Tehnic, Creditul Minier şi Creditul Transilvănean. Sub patronajul Băncii Naţionale a României, o importantă activitate au desfăşurat-o băncile populare şi creditul cooperatist.

În sistemul bancar al ţării noastre s-au manifestat atitudini ferme contra expansiunii Germaniei naziste, acţiuni pentru apărarea suveranităţii naţionale. Astfel, în octombrie 1943, reprezentantul economic al Germaniei la Bucureşti, Clodius, comunica guvernului de la Berlin, referitor la cererea ca România să sporească livrările de produse în Germania, următoarele: „Încercările mele repetate de a îndemna guvernul român să-şi schimbe atitudinea n-au dus la nici un rezultat. Guvernatorul BNR a rămas pe poziţia sa de respingere şi a declarat solidar cu întreaga conducere a băncii că el va trebui să demisioneze dacă s-ar rezolva, fie şi în parte, cererile Germaniei".

Sistemul bancar al ţării noastre în perioada economiei centralizate (socialiste) şi restructurarea băncilor în condiţiile tranziţiei la economia de piaţă

În decembrie 1946, Banca Naţională a României a fost etatizată şi reorganizată, devenind mandatara statului, ca organ de dirijare şi control al sistemului monetar şi de credit din România.

Ca urmare a unei inflaţii galopante, prin excluderea unui mare număr de bănci comerciale de la rescontul Băncii Naţionale a României, se instituie o barieră în alimentarea băncilor cu lichidităţi monetare. Ca atare cea mai mare parte a băncilor comerciale au dat faliment. Ultimele bănci particulare au fost lichidate de către stat în august 1948.

În acest context, la 1 septembrie 1948 funcţionau în România următoarele instituţii bancare:

- Banca Naţională a României, care a preluat şi operaţiile fostelor bănci comerciale;
- Banca de Credit pentru Investiţii, prin transformarea Societăţii Naţionale de Credit Industrial;
- Casa de Economii şi Consemnaţiuni.

În anul 1968 s-au înfiinţat încă două bănci specializate: Banca Română de Comerţ Exterior (BRCE) şi Banca pentru Agricultură şi Industrie Alimentară (BAIA).

Aparatul bancar din perioada respectivă avea următoarele caracteristici:

- banca de emisiune îndeplinea şi funcţia unei bănci comerciale de

creditare directă a întreprinderilor şi organizaţiilor economice, devenind centru unic de casă, decontări şi credite;
- eliminarea concurenţei din sistemul bancar;
- interzicerea creditului comercial;
- subordonarea întregii activităţi bancare sistemului de planificare centralizată a economiei naţionale.

În urma iniţiativelor legislative din anul 1990, sistemul bancar din ţara noastră a fost reorganizat pe două niveluri, care delimitează atribuţiile băncii centrale de emisiune de cele ale băncilor de depozit sau comerciale.

La nivel superior se situează Banca Naţională a României (BNR), ca bancă centrală de emisiune, având ca funcţie principală promovarea politicii monetare în economie. Ea este subordonată parlamentului ţării. Pe al doilea nivel al sistemului bancar se situează:
- băncile comerciale sau de depozit;
- Casa de Economii şi Consemnaţiuni (CEC), ca bancă de depozit a economiilor băneşti ale populaţiei şi ale organizaţiilor sindicale şi obşteşti.

Din punctul de vedere al apartenenţei capitalului social, băncile comerciale din România sunt de mai multe feluri, şi anume:
- bănci cu capital integral de stat;
- bănci cu capital de stat şi privat;
- bănci cu capital străin;
- bănci cu capital de stat şi străin;
- bănci private cu capital autohton.

În anul 1993 a fost elaborat un program de constituire şi restructurare a băncilor comerciale ca societăţi pe acţiuni, având ca principale obiective:
- capitalizarea;
- preluarea de către stat a unor credite în contul datoriei publice;
- privatizarea băncilor cu capital de stat;
- pregătirea cadrelor;
- computerizarea;
- dezvoltarea reţelei teritoriale a fiecărei bănci şi înfiinţarea de noi bănci cu capital privat.

Recent a luat fiinţă Fondul pentru Garantarea Creditelor, ca instituţie financiară pentru sprijinirea sectorului privat, având ca atribuţie principală acoperirea parţială a riscului pe care şi-l asumă băncile comerciale în finanţarea unor proiecte de investiţii pe termen mijlociu şi lung.

Banca ce asigură supravegherea întregii activităţi monetare şi de credit este Banca Naţională a României.

Analizând retrospectiv, putem aprecia că, la începutul secolului al XX-lea, în ţara noastră s-a constituit un sistem bancar modern, comparabil cu sistemele bancare din principalele ţări europene dezvoltate. Până în 1945, an care a marcat sfârşitul celui de-al doilea Război Mondial, cu toate vicisitudinile

vremii, sistemul bancar al ţării noastre a reuşit să se menţină la standardele normale ale unui sistem bancar specific economiei de piaţă, să participe activ la consolidarea economiei româneşti.

Începând cu anul 1946 şi în perioada care a urmat până în 1990 asistăm la un proces de lichidare a sistemului bancar clasic, de transformări structurale şi funcţionale, prin care se pun bazele unui sistem bancar etatist ce trebuia să răspundă comandamentelor societăţii de tip socialist, supercentralizate. Nu se poate vorbi în această perioadă de un sistem bancar care să poată promova o strategie monetară şi de credit în nume propriu, ci de un sistem bancar fără coloană vertebrală, ce execută cu docilitate deciziile arbitrare emanate din sfera politică. În timp ce în ţările occidentale dezvoltate se consolidau sisteme bancare diferenţiate prin concentrare, specializare, descentralizare sau universalizare, la noi şi în celelalte ţări din Europa Răsăriteană se creau sisteme bancare „originale", specifice societăţilor totalitare.

Sistemul bancar, prin cadrul său organizatoric şi prin funcţiile sale, trebuie să se individualizeze ca un sector prioritar, să se impună la nivelul întregii economii, să asigure buna funcţionare a instrumentelor de reglare a mecanismului monetar şi să contribuie la fluidizarea fluxurilor băneşti necesare desfăşurării unei activităţi economice normale. Referitor la perioada actuală a tranziţiei către economia de piaţă, băncilor le revine sarcina de a se adapta şi de a-şi orienta activitatea după noile coordonate într-un termen cât mai scurt. Această cerinţă este reclamată de faptul că majoritatea întreprinzătorilor organizaţi pe baza proprietăţii private în diverse tipuri de societăţi (familiale, pe acţiuni etc.) vor demara activitatea în condiţiile mecanismelor concurenţiale ale economiei de piaţă încă dintru început. Or, băncile, prin poziţia lor în economie, pentru a-şi asigura o clientelă competitivă, trebuie să răspundă cerinţelor acestora, în primul rând să fie preocupate ca prin politica de creditare practicată să participe consistent la asigurarea capitalurilor băneşti necesare întreprinzătorilor în condiţiile unor dobânzi suportabile.

Desfăşurarea unei bune activităţi bancare este direct determinată de mărimea pasivelor constituite pe seama capitalurilor proprii, dar mai ales de posibilităţile de atragere a disponibilităţilor băneşti ale economiei şi populaţiei care dau dimensiune depozitelor bancare. Aceste operaţiuni, de asemenea, sunt dependente de mărimea dobânzilor bonificate de bănci deponenţilor.

În prezent, mărimea capitalurilor proprii ale băncilor din ţara noastră este foarte redusă, ea situându-se în jur de 3% faţă de nivelul total al activelor. Pe de altă parte, majoritatea societăţilor comerciale sunt slab capitalizate, fondurile proprii găsindu-se mult sub nevoile reale, astfel că principala sursă utilizată în completarea capitalurilor proprii o constituie creditul bancar. Toate acestea sunt urmările societăţii socialiste supercentralizate, în care la baza organizării activităţii bancare s-a situat sistemul etatist de conducere a economiei, ceea ce a făcut ca această activitate să nu poată participa la o susţinere reală a sistemului bănesc, ca băncile să practice o activitate de creditare arbitrară, răspunzând prioritar ingerinţelor de ordin politic,

conjunctural şi mai puţin cerinţelor de natură obiectivă care decurg din desfăşurarea normală a ciclului economic. Această situaţie de compromis în activitatea bancară era susţinută şi de un nivel artificial al dobânzilor, adesea neexistând posibilitatea ca prin intermediul acestora băncile să poată asigura o cointeresare şi stimulare a clienţilor săi.

Cu toate că o bună perioadă, în special între anii 1968 şi 1990, a existat o specializare a băncilor pe domenii de activitate, disponibilităţile băneşti atrase de aceste bănci nu puteau asigura decât parţial cererea de credite. De pildă, la Banca Agricolă, capitalurile proprii şi cele atrase sub forma depunerilor nu reprezentau decât aproximativ 16% din totalul activelor, diferenţa fiind acoperită pe seama creditelor de refinanţare primite de la Banca Naţională. De asemenea, la nivelul Băncii de Dezvoltare, fosta Bancă de Investiţii, depozitul bancar constituit pe seama capitalului propriu şi a disponibilităţilor atrase reprezenta în jur de 24 %. În prezent, deşi această situaţie s-a mai ameliorat, băncile comerciale continuă să înregistreze o marjă scăzută în ce priveşte capitalizarea.

Considerăm că nimic nu poate valora mai mult pentru etapa de dezvoltare actuală şi de perspectivă a României decât consolidarea sistemului bancar, cu o reţea diversificată de bănci comerciale, capabile oricând să deţină „marea finanţă", să administreze în mod eficient moneda, să promoveze o politică monetară şi de credit corespunzătoare cerinţelor economiilor de piaţă moderne.

Constituirea unui sistem bancar corespunzător standardelor economiei concurenţiale, împreună cu asistenţa şi ajutorul financiar al băncilor din ţările dezvoltate, şi nu în ultimul rând infuzia de capital străin au reprezentat cea mai bună soluţie pe care au adoptat-o în perioada postbelică tot mai multe state, precum: Germania, Japonia, Coreea de Sud, Singapore, Taiwan, Thailanda, Filipine etc. Multe dintre aceste state au devenit puteri economice de primă mărime.

Dimpotrivă, ţările care, pe fondul unor reţineri şi restricţii exagerate, au practicat o politică protecţionistă rigidă, corelată cu un naţionalism exagerat nu au făcut altceva decât să înregistreze o stagnare economică şi să fie oricând vulnerabile pe piaţa internaţională. Cu atât mai mult în ţările socialiste şi în special în cele din estul Europei, România regăsindu-se deplin, situaţia economică a cunoscut un proces continuu de degradare. În toate aceste ţări sistemul bancar, devenit în totalitate monopol şi instrument de acţiune a statului, era reprezentat în cea mai mare parte de banca centrală, care deţinea ponderea în efectuarea operaţiunilor specifice unei bănci comerciale. Celelalte bănci, aşa-zis specializate, dacă avem în vedere poziţia lor pe piaţa monetară şi mărimea capitalurilor băneşti cu care operau, nu îndeplineau decât un rol secundar, de „outsider".

Or, în cadrul sistemelor bancare din ţările occidentale dezvoltate sunt foarte bine conturate poziţiile şi funcţiile fiecărei bănci, banca de emisiune, ca bancă centrală, delimitându-se net de activitatea celorlalte bănci. În timp ce

banca centrală apare ca fiind mai mult sau mai puţin dependentă de puterea politică şi administrativă, băncile comerciale au o autonomie deplină, promovează o politică şi o strategie proprie potrivit intereselor acţionarilor lor.

Problema dependenţei băncii centrale faţă de stat şi puterea politică se manifestă diferit de la o ţară la alta, de la un sistem economic la altul. De exemplu, în timp ce în Germania banca centrală are un grad mai mare de autonomie faţă de puterea publică, în Franţa situaţia este relativ deosebită. Banca Franţei, prin tradiţie, este o bancă în care statul este mult mai direct reprezentat. Trebuie avut în vedere faptul că, în general, în acest sfârşit de secol, în multe ţări dezvoltate, care au promovat o economie de piaţă, intervenţia statului se manifestă diferit. Sunt ţări în care aproximativ 40-50% din cheltuielile sociale sunt gestionate de stat. Realitatea ne arată ceea ce teoria economică confirmă, că în majoritatea ţărilor capitaliste nu avem de-a face cu o economie de piaţă pură, bazată în exclusivitate pe proprietatea privată, în care concurenţa cerere-ofertă se manifestă perfect. Cu atât mai mult acest fenomen se petrece şi în sectorul bancar, mai ales în ceea ce priveşte poziţia băncii centrale.

Banca centrală, în bună măsură, constituie acel organism prin care statul are posibilitatea să intervină în economie, să promoveze o anumită politică monetară şi de credit. Ea este un monopol al statului. În acest context există şi speculaţii precum că, în ţările capitaliste dezvoltate, datorită poziţiei statului în economie şi rolului său în activitatea băncii centrale, s-ar promova un aşa-zis socialism monetar. Această apreciere aparţine acelor teoreticieni care intenţionat încearcă să atragă atenţia asupra faptului că, indiferent de regimul social, sistemele bancare funcţionează la fel, economiile au la bază aceleaşi principii, ceea ce nu este adevărat. Chiar dacă proprietatea publică se manifestă cu anumite accente, nu trebuie neglijat faptul că acea parte a economiei reprezentată de societăţile private constituie un adversar redutabil. În analiza acestui aspect trebuie avute în vedere şi efectele favorabile ale activităţii băncii centrale în ceea ce priveşte susţinerea economiei în ansamblul său.

Analizând modul de organizare şi funcţionare a băncilor centrale din majoritatea ţărilor dezvoltate, se constată că, deşi activitatea lor diferă de la o ţară la alta, principala cale prin care băncile respective definesc linia economică este **politica monetară** pe care o promovează. Aceasta le permite băncilor să exercite o serie de acţiuni esenţiale asupra unor factori cu implicaţii macroeconomice, cum ar fi: starea monedei, asigurarea stabilităţii monetare, nivelul creditelor, al dobânzilor, strategia dezvoltării producţiei, politica bugetară, politica valutară, ocuparea forţei de muncă, manifestarea cererii solvabile etc. Majoritatea acestor factori sunt analizaţi şi fac obiectul unor strategii elaborate şi de alte organisme ale statului cu implicaţii la nivel macroeconomic. Îi avem în vedere în primul rând pe responsabilii finanţelor statului. Or, pentru obţinerea unor performanţe economice este nevoie de o strategie unitară asupra atribuţiilor şi rolului pe care diferitele organisme ale statului trebuie să le îndeplinească.

De exemplu, se ştie că, în condiţiile sistemelor băneşti contemporane, puterea de cumpărare a monedei depinde în principal de nivelul general al preţurilor. Or, din aceste considerente rezultă că sarcina primordială a băncii centrale constă în conceperea şi aplicarea unei politici monetare care să asigure o anumită stabilitate a preţurilor. Indiscutabil, asigurarea stabilităţii monedei naţionale nu este un obiectiv uşor de realizat, deoarece evoluţia preţurilor depinde de numeroşi alţi factori în afara mărimii masei băneşti, care se află sub controlul direct al băncii centrale. Asigurarea stabilităţii monetare este un obiectiv pe termen lung care adesea poate veni în contradicţie cu diverse strategii pe termen scurt. Astfel, o bancă centrală, prin natura activităţii sale, adoptă frecvent, uneori chiar zilnic, decizii cu efecte importante asupra economiei, dar care oricând pot duce la o instabilitate a preţurilor, ceea ce intră în contradicţie cu obiectivele strategice, de perspectivă. De pildă, în perioada de recesiune economică, banca centrală acţionează pentru relansarea creditului, în care scop va proceda la o reducere a dobânzilor. Implicit se va produce o emisiune monetară excesivă, care va genera o nouă stare inflaţionistă. În acest context realitatea ne arată că o bancă centrală care reuşeşte să promoveze o stare de stabilitate monetară, să stăpânească inflaţia se va confrunta cu mai puţine probleme ce se manifestă pe termen scurt.

În concluzie, rezultă că, în mare măsură, performanţele sistemului monetar şi autonomia deciziilor bancare sunt direct dependente de natura sistemului social, de gradul de dezvoltare a fiecărui stat în parte şi de politica economică pe care acesta o promovează. Nu întâmplător, ţările din Europa Centrală şi de Est, care doresc să promoveze o economie de piaţă, au în vedere reforme ale propriilor sisteme bancare care să le permită o adaptare a acestora la standardele sistemelor bancare din ţările occidentale.

BCU IAŞI/CENTRU NAŢIONAL

Întrebări

1. Ce este o bancă?
2. Prezentați principalele momente din apariția și evoluția băncilor.
3. Ce sunt băncile de emisiune?
4. Care sunt funcțiile și principalele operațiuni ale băncilor de emisiune?
5. Ce sunt băncile comerciale și ce tipuri de operațiuni efectuează?
6. Ce se înțelege prin internaționalizarea activității bancare?
7. Explicați în ce constă universalizarea operațiunilor bancare.
8. Ce presupune modernizarea tehnicilor și tehnologiilor de informatică bancară?
9. Când au apărut primele bănci în România și care a fost evoluția acestora până la cel de-al doilea Război Mondial?
10. Cum a evoluat sistemul bancar al țării noastre în perioada economiei centralizate (socialiste) și în ce a constat restructurarea băncilor în condițiile tranziției la economia de piață?

Întrebări grilă

1. Operațiunile de pasiv ale băncilor de emisiune constau în:
a) [ ] refinanțarea celorlalte bănci
b) [x] emisiunea monetară
c) [ ] operațiuni de decontare inter si intrabancare
d) [x] constituirea capitalului propriu
e) [ ] creditarea directă a statului

2. Creditarea creanțelor de către băncile comerciale include ca operațiuni specifice:
a) [x] împrumuturile pe gaj de efecte publice și acțiuni
b) [ ] scontarea cambiilor
c) [ ] avansul în contul curent
d) [ ] pensiunea

3. Diversificarea portofoliului ca modalitate de optimizare a performanțelor bancare vizează:
a) [x] minimizarea riscului lipsei de lichidități
b) [ ] minimizarea riscului de piață ce decurge din modificarea ratei dobânzii la credite
c) [x] menținerea și creșterea profitului existent
d) [ ] restabilirea stării de lichiditate pentru o bancă

4. Dintre dezavantajele finanțării indirecte, prin intermediari financiari, amintim:
a) [x] scumpirea resurselor
b) [ ] ameliorarea calitativă a resurselor de finanțare

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

c) [x] multiplică intermediarii
d) [x] poate întârzia finanţarea
e) [ ] sporeşte volumul resurselor de finanţare

5. Banca de emisiune apare în raporturile sale cu celelalte bănci în calitate de autoritate, de for monetar, care adoptă măsuri obligatorii de genul :
a) [x] nivelul minim al rezervelor pe care celelalte bănci trebuie să le deţină la banca centrală
b) [ ] nivelul minim al rezervelor legale ale întreprinderilor
c) [x] nivelul minim al unor coeficienţi de lichiditate
d) [x] coeficienţi de dispersie a riscului

6. Prin rescontare, banca de depozit înregistrează un profit chiar în aceeaşi zi în care a efectuat scontarea, ca diferenţă dintre :
a) [x] taxa scontului privat şi taxa oficială a scontului practicată de banca de emisiune
b) [ ] taxa oficială a scontului şi taxa scontului privat
c) [ ] taxa oficială a scontului şi dobânda la conturile ATS

7. În situaţia când o bancă nu poate să-şi asigure în mod curent starea de lichiditate, urmare a faptului că relaţiile sale cu clienţii nu generează o creştere a resurselor:
a) [x] va trebui să apeleze la recreditare, adresându-se băncii de emisiune
b) [x] angajează credite pe piaţa interbancară
c) [ ] apelează la supracreditare

8. Pe linie monetară, despre apariţia băncii se poate vorbi o dată cu:
a) [ ] punerea în circulaţie a banilor cu valoare intrinsecă
b) [x] crearea monedei fiduciare
c) [ ] preschimbarea monedelor de către zarafi
d) [ ] acordarea creditelor de către cămătari

9. Adevărata „piatră de hotar" pentru apariţia băncilor moderne este marcată de înfiinţarea:
a) [ ] Băncii de Amsterdam
b) [ ] Băncii de Hamburg
c) [x] Băncii Angliei
d) [ ] Băncii de Stockholm
e) [ ] Sistemului Federal de Rezerve

10. Prin Legea bancară din 1934 s-a instituit:
e) [ ] Consiliul Guvernatorilor
f) [ ] Asociaţia Română a Băncilor
g) [ ] Societatea Naţională de Credit Industrial

BCU CLUJ-NAPOCA UNIVERSITY LIBRARY

h) [x] Consiliul Superior Bancar
i) [ ] Creditul Industrial

Bibliografie recomandată

1. Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994;
2. Basno Cezar, Dardac Nicolae - *Operaţiuni bancare – instrumente şi tehnici de plată*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996;
3. Cocriş Vasile, Chirleşan Dan – *Economie bancară*, Editura Universitătii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2007;
4. Cocriş Vasile, Chirleşan Dan – *Managementul bancar şi analiză de risc în activitatea de creditare*, Editura Universitătii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2007;
5. Pintea Alexandru, Ruşcanu Gheorghi – *Băncile în economia românească, 1774-1995*, Editura Economică, Bucureşti, 1995;
6. Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997;
7. Ungurean Pavel – *Banking - produse şi operaţiuni bancare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001,

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 7

Masa monetară şi agregatele monetare

Cuprinsul capitolului

7.1. Moneda în contextul inovaţiilor financiare. Lichiditatea economiei
7.2. Definirea masei monetare şi structura acesteia
  7.2.1. Definirea masei monetare şi cuantificarea acesteia
  7.2.2. Structura masei monetare
7.3. Agregatele monetare şi viteza de circulaţie a monedei
7.4. Contrapartidele masei monetare

Obiective

1. Înţelegerea caracterului specific al monedei şi al impactului inovaţiilor financiare asupra acesteia
2. Înţelegerea conceptului de masă monetară în diferite accepţiuni şi cunoaşterea structurii acesteia
3. Cunoaşterea semnificaţiei contrapartidelor masei monetare în circulaţie
4. Identificarea instituţiilor emitente de titluri incluse în structura masei monetare

Cuvinte-cheie:

monedă, inovaţii financiare, lichiditatea economiei, agregate monetare, viteza de circulaţie a monedei, contrapartidele masei monetare

Introducere

Moneda propriu-zisă reprezintă o formă importantă a averii persoanelor fizice, a patrimoniului agenţilor economici, care prezintă particularitatea de a fi imediat utilizabilă în tranzacţii, pentru efectuarea diverselor plăţi, fără riscul unei pierderi de valoare.

Inovaţiile financiare au pus în evidenţă noi produse financiare, care au un grad de lichiditate apropiat de cel al monedei propriu-zise (numerarul şi disponibilităţile din conturile curente) şi care sunt substitute apropiate ale acesteia. În acest context, graniţa dintre moneda propriu-zisă şi activele financiare lichide tinde să se estompeze, iar masa monetară este mai dificil de măsurat şi structurat.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

7.1. Moneda în contextul inovaţiilor financiare. Lichiditatea economiei

În condiţiile actuale, **moneda reprezintă o formă importantă a averii, un activ financiar** care se individualizează prin faptul că este activul cel mai lichid, adică imediat utilizabil pentru achiziţionarea de bunuri şi servicii, pentru plata oricărei datorii, fără riscul unei pierderi de valoare.

În acest sens, **economistul englez J.M. Keynes a evidenţiat** în „Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii şi a banilor" calitatea monedei de a fi **lichiditatea prin excelenţă** pentru că permite achiziţionarea imediată de bunuri sau servicii, stingerea imediată a oricărei datorii, fără a presupune vreun cost. O soluţie alternativă, cum ar fi vânzarea unui activ (de exemplu, imobile, acţiuni etc.) pentru a efectua plăţi, antrenează două feluri de costuri, şi anume[113]: **costuri de negociere** legate de vânzarea de active (de exemplu, comisioane) şi **costuri de lichidare**, legate de variaţia valorii activului pe piaţă.

În concepţia lui Keynes, moneda conservă puterea de cumpărare, pe termen scurt, mai bine decât orice alt bun sau titlu, întrucât valoarea monedei este stabilită în afara pieţei, în timp ce valoarea bunurilor, serviciilor, titlurilor de valoare este stabilită prin mecanismul confruntării cererii cu oferta.

De asemenea, Keynes a susţinut că moneda este dorită de agenţii economici, pe de o parte, pentru că inspiră încredere, datorită calităţii de activ fără risc, iar, pe de altă parte, pentru a face faţă incertitudinii.

Inovaţiile financiare realizate în ţările dezvoltate, mai ales începând cu anii 1980, au pus în evidenţă noi active financiare care prezintă un grad de lichiditate apropiat de cel al monedei şi care, în plus, aduc un venit sub formă de dobândă. Asemenea active sunt cunoscute sub numele de **active financiare lichide**, care devin substitute apropiate monedei şi sunt susceptibile să influenţeze cererea de bunuri şi servicii.

Inovaţii financiare: noi produse financiare care au determinat o creştere a cererii de titluri de valoare, modificarea comportamentului publicului în materie de plasamente, dezvoltarea pieţelor financiare.

Lichiditatea unui activ financiar (în general, a oricărui activ) poate să fie apreciată în funcţie de anumite criterii, şi anume[114]:

- gradul de negociabilitate (uşurinţa cu care se vinde);
- costul tranzacţiei;
- previzibilitatea şi stabilitatea preţului său.

Din punct de vedere al gradului de lichiditate, moneda (avem în vedere moneda propriu-zisă: numerarul şi disponibilităţile în conturile curente)

[113] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997, p. 155.

[114] Mayer Thomas, Duesenberry James, Aliber Robert – *Banii, activitatea bancară şi economia*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993, p. 34.

este activul financiar cel mai lichid (pentru că se poate dispune de el imediat, are putere liberatorie imediată), **dar cu randament zero** (deținerea de monedă nu aduce nici un venit).

Ansamblul activelor financiare lichide formează **lichiditatea unei economii**. Aceasta cuprinde pe lângă moneda propriu-zisă și activele financiare lichide, care pot fi transformate imediat sau într-un termen scurt în monedă propriu-zisă, fără riscul unei pierderi semnificative de capital.

Formele concrete de active financiare care se cuprind în structura lichidității unei economii diferă de la o țară la alta, în funcție de structura instituțiilor emitente de active financiare, de gradul de dezvoltare a pieței financiare, de modul de definire a lichidității.

Potrivit literaturii de specialitate există o mare diversitate a modalităților de definire a lichidității unei economii, de la cele care au în vedere – pe lângă moneda propriu-zisă – întreaga gamă a activelor financiare (lichiditatea globală), până la cele care se limitează numai la moneda propriu-zisă și titlurile negociabile pe piața monetară și în schimbul cărora pot fi distribuite credite agenților economici.[115]

Lichiditatea unei economii trebuie analizată în strânsă legătură cu evoluția mărimii PIB, astfel: în cazul în care în cadrul unei economii naționale, populația și agenții economici dețin un volum de lichidități mai mare comparativ cu cererea se poate înregistra o creștere a inflației. Dimpotrivă, dacă volumul de lichidități este mai mic comparativ cu cererea poate rezulta încetinirea (frânarea) creșterii economice.

Lichiditatea economiei se apreciază prin mărimi absolute și relative; mărimea relativă se numește **rata lichidității** (gradul de lichiditate) și se calculează ca raport între nivelul mediu anual al lichidităților (sau al masei monetare) și mărimea produsului intern brut (PIB).

Concepția lui Mihail Manoilescu privind lichiditatea economiei[116]

Un remarcabil precursor și deschizător de noi orizonturi în studierea lichidității economiei este economistul român Mihail Manoilescu. Încă în anul 1923, într-un studiu intitulat „Organizarea financiară a economiei naționale", publicat în Buletinul Institutului Economic Românesc, structura componentele avuției unei națiuni în patru grupe:

- *bogățiile naturale ale țării;*
- *investițiile făcute în instrumente de producție (fabrici, mine, exploatații agricole);*
- *mărfurile de orice fel, care sunt prin ele însele un obiect de satisfacere directă a nevoilor consumatorilor;*

[115] Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin, *op. cit.*, p. 86.
[116] Turliuc Vasile, Cocriș Vasile, *op. cit.*, p. 156-157.

- *numerarul şi disponibilităţile bancare lichide, care dau posibilitatea imediată de transformare în orice altă formă de capital, forma cea mai mobilă a capitalului, cu cea mai mare latitudine de transformare în diferite forme de capital, putându-se aplica în toate genurile de activitate şi în toate locurile.*

Numai acest capital (numerarul şi disponibilităţile în cont) – preciza M. Manoilescu – se poate mişca „ad libitum", în toate direcţiile. Toate celelalte forme de avuţie sunt polarizate, sunt condamnate să se mişte numai în câte o singură direcţie de transformare.

De pildă, mărfurile se pot transforma iniţial într-un singur sens, devenind bani (lichidităţi imediate) şi numai după aceasta le sunt deschise, fără restricţie, toate posibilităţile de transformare. Mărfurile sunt pe planul lichidităţii forma imediat inferioară monedei propriu-zise. Capitalul investit în fabrici, mine, exploataţii agricole, constituie o formă inferioară pe scara capitalurilor. El nu poate ajunge la forma capitalului lichid decât printr-o dublă transformare, mai întâi în mărfuri, iar apoi mărfurile să se transforme în bani. Bogăţiile naturale ca să producă capital lichid presupun un triplu proces: investiţii – mărfuri – bani, pe când capitalul investit numai un dublu proces: mărfuri-bani.

Punerea în valoare a bogăţiilor naturale ale unei ţări este condiţionată de nivelul investiţiilor, de instrumentele de producţie, acestea fiind esenţiale pentru fabricarea de mărfuri, iar vânzarea mărfurilor creează resursele băneşti trebuitoare reluării ciclului.

Lichiditatea unei economii decurge nu doar din relaţia dintre mijloacele de plată disponibile şi produsul intern brut, ci, în mod hotărâtor, din gradul de dezvoltare a aparatului de producţie faţă de bogăţiile naturale posibil a fi valorificate, premisă necesară a sporirii producţiei, care, prin mijlocirea schimbului devin resurse de cea mai mare lichiditate, cu mişcare „ad libitum", nepolarizată.

Această concepţie originală asupra lichidităţii economiei era menită să respingă prejudecata potrivit căreia excesul de bani în circulaţie produce inflaţie. În România din anii de după primul război mondial era confundată cu lichiditatea excesivă a economiei româneşti. Ea implică ideea legitimităţii şi necesităţii promovării politicii de dezvoltare industrială a naţiunilor, ca bază a echilibrului lor interior şi în relaţiile cu străinătatea, teze care s-au constituit în profesiune de credinţă pentru reputatul economist român.

7.2. Definirea masei monetare și structura acesteia

7.2.1. Definirea masei monetare și cuantificarea acesteia

Masa monetară reprezintă ansamblul mijloacelor de plată, respectiv de lichidități, care există la un moment dat în cadrul economiei unei țări sau a unei zone monetare.

În opinia profesorului Costin C. Kiriţescu[117], **masa monetară** reprezintă:

- o mărime eterogenă constând din suma activelor care pot fi utilizate pe teritoriul unei țări pentru cumpărarea de bunuri și servicii și pentru achitarea datoriilor;
- agregatul sau agregatele financiare care sunt strâns corelate cu produsul național brut sau cu un alt indicator al activității economice.

Masa monetară cuprinde **numerarul** și **banii scripturali** (banii de cont), ambele componente având aceeași putere de cumpărare și transformându-se curent una în cealaltă.

Din punct de vedere statistic, masa monetară se cuantifică pe baza bilanțului centralizat al sistemului bancar dintr-o țară, după deducerea înregistrărilor duble dintre bănci (a creanțelor și datoriilor reciproce).

La nivelul unei economii[118], deținătorii de monedă aparțin atât sectorului bancar, cât și celui nebancar. Sectorul bancar al economiei este reprezentat de băncile comerciale, care dețin rezerve în moneda băncii centrale (numerar, disponibilități în conturile curente), iar sector nebancar al economiei este reprezentat de agenții economici și populație, care dețin numerar și disponibilități în conturile curente la băncile comerciale.

Prin urmare, masa monetară este reprezentată de un stoc de creanțe asupra băncilor, creanțe deținute de utilizatorii de monedă, bancari și nebancari.

Pentru determinarea nivelului masei monetare, avem în vedere relațiile de corespondență – care se stabilesc între deținătorii și utilizatorii de monedă în cadrul economiei – prezentate în schema următoare[119].

---

[117] Kiriţescu Costin – *Moneda, mică enciclopedie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 209.

[118] Dardac Nicolae, Barbu Teodora – *Monedă, Bănci și Politici monetare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2005, p. 24.

[119] Dardac Nicolae, Barbu Teodora, *op. cit.*, pp. 24-25. A se vedea și Cerna Silviu – *Sistemul monetar și politica monetară*, Editura Enciclopedică, București, 1996, p. 18.

Bilanț

A	Agenți economici și populație	P
1A – Numerar 2A – Disponibilități în conturi curente la băncile comerciale		

Bilanțul

A	Băncilor Comerciale	P
3A – Numerar 4A – Disponibilități în conturi curente la banca centrală		2P – Disponibilități în conturi curente ale agenților economici și ale populației

Bilanțul Băncii Centrale

A	P
• Aur • Devize • Credite acordate băncilor comerciale	• 1P Numerar al agenților economici și al populației • 3P Numerar al băncilor comerciale • 4P Disponibilități în conturi curente ale băncilor comerciale

Pe baza schemei prezentate, nivelul masei monetare se poate determina prin două modalități, și anume:

- prin însumarea cantităților de monedă care figurează în activul bilanțului deținătorilor de monedă din economie:
  Mm=1A+2A+3A+4A;
- prin însumarea datoriilor care figurează în pasivul bilanțului băncilor comerciale și în pasivul Băncii Centrale:
  Mm=1P+2P+3P+4P.

Prin urmare, la nivelul unei economii, creanțele monetare asupra băncilor sunt egale cu datoriile (angajamentele) acestora.

7.2.2. Structura masei monetare

Conturarea sferei de cuprindere a masei monetare, stabilirea componentelor sale presupune luarea în considerare a modului de definire a monedei, precum și a formelor de existență ale acesteia. Sintetizând diversele opinii exprimate cu privire la masa monetară și structura acesteia, pot fi puse în evidență două interpretări (a se vedea caseta de mai jos):

- **în sens restrâns,** masa monetară reprezintă ansamblul mijloacelor de plată care permit deținătorului achiziționarea imediată de bunuri, servicii și efectuarea de plăți directe. Potrivit acestei definiții, **în structura masei monetare se cuprind două componente:**
  a) numerarul (bancnotele și monedele metalice);
  b) disponibilitățile în conturile curente deschise la bănci, case de economii, alte instituții financiare.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Numerarul (sau moneda efectivă) este componenta cea mai lichidă a masei monetare. Numerarul este necesar pentru achiziţionarea de bunuri, servicii şi pentru efectuarea diverselor plăţi din economie.

Disponibilităţile în conturile curente deschise la bănci, case de economii, alte instituţii financiare etc. sunt considerate monedă şi deci, incluse în masa monetară, pentru că titularii acestor disponibilităţi pot să-şi procure bunuri, servicii (cu ajutorul cecurilor, cardurilor etc.) şi să efectueze plăţi directe pentru achitarea datoriilor.

Aceste două componente ale masei monetare mai poartă numele de **monedă propriu-zisă.**

- **în sens larg**, masa monetară reflectă, pe lângă mijloacele de plată propriu-zise, ansamblul activelor financiare lichide, care pot să fie transformate cu uşurinţă şi rapiditate în monedă propriu-zisă, fără riscul unei pierderi semnificative de valoare.

Masa monetară în sens larg cuprinde[120]:

1. **moneda propriu-zisă;**
2. **depozitele la termen şi în vederea economisirii** constituite la bănci, case de economii etc, care au un grad mai redus de lichiditate pentru că nu pot fi folosite pentru efectuarea de plăţi directe. Aceste tipuri de plasamente sunt cuprinse în structura masei monetare deoarece, din punct de vedere al influenţei pe care o exercită asupra volumului şi structurii cheltuielilor titularilor (cererii solvabile), nu se deosebesc faţă de disponibilităţile din conturile curente;
3. **alte active**. În structura masei monetare sunt cuprinse şi activele sub forma titlurilor negociate pe piaţa financiară. Asemenea titluri au un grad diferit de lichiditate, astfel: titlurile pe termen scurt (cambiile, biletele de trezorerie, bonurile de tezaur, bonurile de casă etc) au un grad de lichiditate mai ridicat comparativ cu cele pe termen mediu şi lung (acţiunile, obligaţiunile etc). Interesul pentru realizarea de plasamente în titluri financiare se manifestă datorită caracterului negociabil al acestora, respectiv posibilitatea deţinătorilor de a vinde titlurile respective în cazul în care au nevoie de lichidităţi pentru plata unor datorii sau pentru achiziţionarea de bunuri si servicii.

În concluzie, structura masei monetare – în sens larg – are un caracter relativ. Pe măsură ce piaţa creează noi instrumente financiare, care devin substitute apropiate monedei propriu-zise, se lărgeşte sfera de cuprindere a masei monetare.

[120] Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin, *op. cit.*, pp. 78-79.

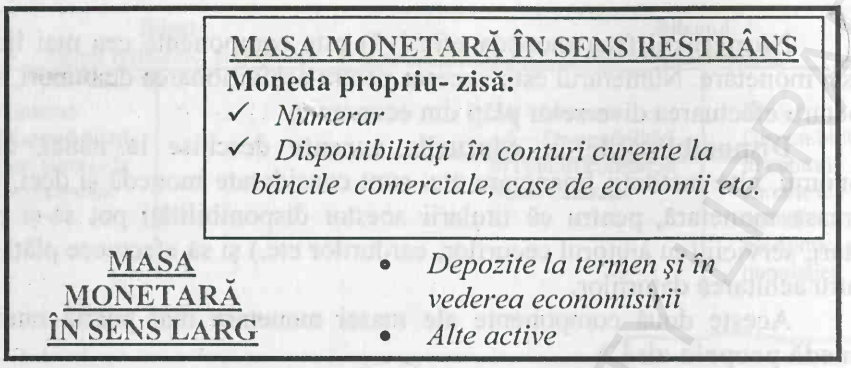
MASA MONETARĂ ÎN SENS RESTRÂNS
Moneda propriu- zisă:
✓ Numerar
✓ Disponibilități în conturi curente la băncile comerciale, case de economii etc.
MASA MONETARĂ ÎN SENS LARG
• Depozite la termen și în vederea economisirii
• Alte active

7.3. Agregatele monetare și viteza de circulație a monedei

Dezvoltarea echilibrată a unei economii presupune o bună corelare între volumul mijloacelor de plată disponibile în economie și nevoile acesteia. Prin urmare, în vederea urmăririi echilibrului monetar, se impune cunoașterea mijloacelor de plată disponibile și a modului în care acestea sunt deținute de către participanții pe piața bunurilor și a serviciilor. În acest scop, autoritățile monetare au elaborat anumiți indicatori monetari denumiți **agregate monetare**, care permit măsurarea masei monetare, urmărirea evoluției acesteia, precum și cunoașterea puterii de cumpărare a agenților nefinanciari rezidenți.

Agregatul monetar reprezintă un ansamblu omogen de active susceptibile de a fi utilizate ca mijloc de plată. Particularitatea agregatelor monetare este de a se include unele în celelalte astfel că agregatul cel mai mic este inclus în agregatul de mărime imediat superioară ș.a.m.d. până când agregatul cel mai mare le conține pe toate celelalte.

Prin construirea agregatelor monetare, autoritățile monetare urmăresc nu doar simpla cunoaștere a volumului mijloacelor de plată, ci ca acestea să le ofere informații care să permită promovarea unei politici monetare adecvate, în vederea evitării sau corectării dezechilibrelor monetare.

Agregatele monetare diferă de la o țară la alta, în funcție de gradul de dezvoltare a pieței financiare, de locul pe care-l ocupă sistemul bancar în finanțarea economiei, de structura instituțiilor emitente de active monetare, de definițiile adoptate de autoritățile monetare cu privire la conținutul și gruparea agregatelor monetare. Cu toate acestea, ele au anumite caracteristici comune astfel că pot să fie grupate în trei categorii[121](a se vedea caseta de mai jos):

a) **moneda primară** (numită și bază monetară sau monedă de rezervă) reprezintă moneda emisă și controlată de banca centrală (numerarul și disponibilitățile băncilor comerciale, ale statului și ale altor instituții în conturile deschise la banca centrală). Ea constituie suportul pentru crearea monedei scripturale de către băncile comerciale.

[121] Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin, *op. cit.*, p. 82.

Modul de definire al agregatelor monetare din această grupă se realizează în mai multe variante, în funcţie de sensul mai larg sau mai restrâns dat monedei primare. Astfel, se pot distinge modalităţi de definire a monedei primare care iau în considerare numai numerarul şi disponibilităţile din conturile curente ale băncilor comerciale deschise la banca centrală, până la definiţii care iau în considerare aproape întregul pasiv, respectiv activ al bilanţului băncii centrale[122].

De asemenea, modul de definire a monedei primare depinde şi de metoda de analiză a variaţiilor agregatelor monetare. De pildă, una dintre metodele cele mai folosite în acest scop are la bază multiplicatorul monetar sau al creditului[123]. Prin urmare, modul de definire a monedei primare trebuie să satisfacă cerinţa definirii multiplicatorului monetar sau al creditului.

b) **moneda ca mijloc de plată** (masa monetară în sens restrâns, *money supply*) cuprinde mijloacele de plată create de banca centrală şi de celelalte instituţii financiar-bancare.

c) **moneda ca avuţie netă**, cuprinde, pe lângă mijloacele de plată amintite, acele active financiare care nu sunt utilizate curent în calitate de mijloace de plată, însă se pot transforma mai rapid sau mai lent în lichidităţi.

Prin urmare, agregatele monetare cuprind atât mijloacele de plată propriu-zise (numerarul, disponibilităţile în conturi curente) deţinute de agenţii nefinanciari rezidenţi, cât şi acele active financiare care pot să fie transformate cu uşurinţă şi rapiditate în mijloace de plată, fără riscul unei pierderi semnificative de valoare.

I. a) moneda primară (bază monetară sau monedă de rezervă):
- ✓ *Numerar*
- ✓ *Disponibilităţi în conturi deschise la banca centrală*

II. Moneda ca mijloc de plată:
a) *+b)*

b) mijloacele de plată create de băncile comerciale

III Moneda ca avuţie netă:
a) *+b)*+c)
c) active financiare care nu se folosesc curent ca mijloace de plată, dar pot fi transformate cu uşurinţă

[122] Cerna Silviu, *op. cit.*, p. 180.

[123] Problema multiplicatorului este prezentată la *Capitolul VIII, Cererea şi oferta de monedă.*

Criteriul după care sunt incluse în agregatele monetare diferitele active este cel al lichidităţii. Astfel, s-au construit agregatele monetare notate cu siglele M_1, M_2, M_3, L (a se vedea caseta de mai jos).

Agregatul M_1 include numerarul (biletele de bancă şi moneda divizionară) şi depunerile în conturi curente. M_1 reprezintă componenta cea mai lichidă a masei monetare sau **lichiditatea primară**.

Agregatul M_2 include, pe lângă M_1, plasamentele la termen şi în vederea economisirii, care pot să fie transformate rapid în lichidităţi primare, fără riscul unei pierderi de capital. M_2 reprezintă **lichiditatea secundară.**

Agregatul M_3 cuprinde, pe lângă M_2, alte active cu diferite grade de lichiditate şi în structura cărora se pot include certificatele de depozit, bonurile de casă, alte titluri de valoare emise pe piaţa monetară.

Agregatul L include toate celelalte componente amintite anterior, la care se adaugă titluri de valoare negociabile, emise pe termen mediu şi lung, care pot fi transformate mai lent în lichidităţi.

Agregatul M_1
(*lichiditatea primară*):
- **numerarul;**
- **depunerile în conturi curente.**

Agregatul M_2
(*lichiditatea secundară*):
M_1 + plasamentelor la termen şi în vederea economisirii.

Agregatul M_3
(*lichiditatea terţiară*):
M_2 + alte active (certificatele de depozit, bonurile de casă, alte titluri de valoare emise pe piaţa monetară).

Agregatul L:
M_3+ titluri de valoare negociabile, emise pe termen mediu şi lung.

Numărul şi structura agregatelor monetare diferă de la o ţară la alta, în funcţie de structura şi gradul de dezvoltare al sistemului financiar al fiecărei ţări. Prin urmare, nu există un sistem unic de active care să formeze masa monetară.

BCU IASI CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

Cu toate acestea, agregatele monetare sunt stabilite de către autoritățile monetare, în funcție de trei criterii principale[124]:

- eficacitatea agregatelor monetare;
- caracterul controlabil;
- disponibilitatea statistică.

Eficacitatea unui agregat monetar este dată de capacitatea de a constitui un obiectiv intermediar al politicii monetare. Agregatul monetar trebuie să ofere autorităților monetare informații complexe și să atragă atenția asupra comportamentului agenților economici, populației. Astfel, prin prisma practicii, se urmărește relația dintre agregatul monetar, mărimea PIB și inflație.

Ca tendință generală se constată că autoritățile monetare definesc mai multe agregate și stabilesc tot atâtea obiective.

Obiectivele intermediare ale politicii monetare: variabile care au influență directă asupra obiectivelor finale și care servesc drept țintă pentru autoritățile monetare. Obiectivele intermediare asigură legătura dintre instrumentele de politică monetară (open-market, rezervele minime obligatorii etc.) și obiectivele finale ale acesteia (creșterea economică, ocuparea forței de muncă, stabilitatea prețurilor, echilibrul balanței de plăți externe).

Caracterul controlabil al unui agregat reflectă influența pe care o poate exercita asupra sa autoritatea monetară atunci când se constată că evoluția agregatului nu este cea prevăzută.

Disponibilitatea statistică reprezintă calitatea unui agregat de a fi măsurabil și cunoscut rapid de către autoritățile monetare pentru ca acestea să poată să reacționeze imediat. În general, un agregat larg este mai dificil de calculat comparativ cu un agregat îngust.

Ținând seama de aceste trei criterii, autoritățile monetare trebuie să definească agregatele monetare astfel încât să fie cât mai bine corelate cu produsul intern brut.

În contextul creării monedei euro, autoritățile monetare ale țărilor membre ale zonei euro au fost preocupate de definirea agregatelor monetare comune și armonizate. În acest scop, au fost stabilite instituțiile abilitate să creeze și să gestioneze moneda, cunoscute sub numele de instituții financiar-monetare. În structura acestora se cuprind:

a) **Eurosistemul** (Banca Centrală Europeană și băncile centrale ale statelor din zona euro);
b) **instituțiile de credit rezidente** (în principal, băncile și casele de economii) a căror activitate constă în atragerea de la public de depozite sau alte resurse rambursabile și acordarea de credite;

[124] David Jacques – Henri, Jaffré Philippe – *La monnaie et la politique monétaire*, 3e édition, Economica, Paris, 1990, pp. 30-31.

c) **toate celelalte instituţii financiare rezidente** a căror activitate constă în atragerea de depozite şi/sau de substitute ale acestora, de la entităţi altele decât instituţiile financiar- monetare şi care, în nume propriu, acordă credite şi/sau investesc în titluri de valoare. În această categorie se cuprind, în principal, fondurile de piaţă monetară.

Agregatele monetare definite de Banca Centrală Europeană, construite prin integrarea succesivă a activelor cu caracter monetar, care figurează în pasivul bilanţului consolidat al instituţiilor financiar-monetare sunt:

- **agregatul monetar restrâns (M_1)** în care se include: numerarul în circulaţie (bancnotele şi monedele metalice) şi depozitele overnight constituite la instituţiile financiar- monetare şi administraţia centrală (poşta sau trezoreria).
- **agregatul monetar intermediar (M_2),** care cuprinde M_1 plus depozitele rambursabile după notificare la cel mult trei luni (depozite de economii pe termen scurt) şi depozitele cu scadenţă de maximum doi ani (depozite pe termen scurt) constituite la instituţiile financiar- monetare şi administraţia centrală. Agregatul M_2 poartă şi denumirea de **cvasimonedă** pentru că include plasamente care pot fi disponibile în orice moment, cu aplicarea unor restricţii (de exemplu, comisioane, penalităţi, existenţa unui preaviz de rambursare etc.), dar nu pot servi, în mod direct, la efectuarea plăţilor;
- **agregatul monetar M_3** reprezintă masa monetară în sens larg şi include M_2 la care se adaugă instrumente negociabile, în special împrumuturi din operaţiuni repo, unităţi emise de fonduri de piaţă monetară, precum şi instrumente de îndatorare cu scadenţă de maximum doi ani, emise de instituţiile financiar- monetare.

Sintetic, în structura agregatelor monetare definite de Banca Centrală Europeană se cuprind următoarele elemente:

M_1 = numerar în circulaţie + depozite overnight;

$M_2 = M_1$ + depozitele rambursabile după notificare la cel mult trei luni + depozitele la termen cu scadenţă de maximum doi ani ;

$M_3 = M_2$ + împrumuturi din operaţiuni repo + unităţi ale fondurilor de piaţă monetară + instrumente de îndatorare cu scadenţa de maximum doi ani.

Din ianuarie 2007 şi în România, în contextul adoptării metodologiei Băncii Centrale Europene, instituţiile abilitate să creeze şi să gestioneze moneda sunt numite instituţii financiar-monetare. Conform Sistemului European de Conturi (SEC 1995), în structura instituţiile financiar-monetare se cuprind următoarele sectoare instituţionale:

- *banca centrală* – Banca Naţională a României;
- *alte instituţii financiar monetare*, respectiv societăţi şi cvasi-societăţi a căror funcţie principală constă în furnizarea de servicii de intermediere financiară ce constau în primirea de depozite şi/sau substitute de

depozite din partea unităților instituționale altele decât societățile financiar monetare și acordarea de credite și/sau efectuarea de plasamente în nume propriu. Din această categorie fac parte: *instituțiile de credit* (bănci personae juridice române; sucursalele instituțiilor de credit străine; organizații cooperatiste de credit; bănci de economisire și creditare în domeniul locativ; bănci de credit ipotecar; instituții emitente de monedă electronică) și *fondurile de piață monetară*.

Instituțiile de credit- reprezintă, potrivit art. 7 pct.(10) din Legea bancară (în prezent O.U.G. nr.99/2006 aprobată de Legea nr. 227-2007, acele entități a căror activitate constă în atragerea de depozite sau de alte fonduri rambursabile de la public și în acordarea de credite în cont propriu, precum și entitățile care emit mijloace de plată sub formă de monedă electronică (denumite instituții emitente de monedă electronică).

Fondurile de piață monetară- reprezintă organisme de plasament colectiv ale căror acțiuni sau unități de fond sunt, din punct de vedere al lichidității, substitute ale depozitelor. Fondurile de piață monetară investesc cu prioritate în instrumente ale pieței monetare, în acțiuni sau unități ale altor fonduri de piață monetară, în alte instrumente de împrumut cu scadența de până la un an, precum și în depozite bancare.

Până la 1 ianuarie 2007, agregatele monetare definite de Banca Națională a României, reflectate în pasivul bilanțului consolidat al instituțiilor bancare erau reprezentate de :

- **Masa monetară în sens restrâns (M_1) cu următoarea structură**:
  - numerarul în circulație (bancnote și monede);
  - depozitele la vedere (în lei).
- **Masa monetară în sens larg (M_2)** care a inclus:
  - **M_1**
  - **cvasibanii în structura cărora s-a cuprins:**
    - economiile populației (în lei);
    - depozitele în lei;
    - depozitele în valută ale rezidenților;

De la 1 ianuarie 2007, BNR a redefinit agregatele monetare în conformitate cu metodologia Băncii Centrale Europene, astfel:

- **Masa monetară în sens restrâns (M_1):** numerarul în circulație (bancnote și monede metalice), precum și depozitele care pot fi imediat convertibile în numerar sau utilizate pentru plăți prin transfer bancar denumite depozite overnight;
- **Masa monetară intermediară (M_2)** ce cuprinde: masa monetară în sens restrâns (M_1), la care se adaugă depozitele cu durata inițială de până la doi ani inclusiv și depozitele rambursabile după notificare la cel mult

trei luni inclusiv. Redefinirea agregatului monetar M_2 reflectă importanţa acordată analizei şi monitorizării atât a numerarului cât şi a depozitelor cu un grad ridicat de lichiditate;

- **Masa monetară în sens larg (M_3)** cuprinde: masa monetară intermediară (M_2) , la care se adaugă: împrumuturi din operaţiuni repo; acţiuni /unităţi emise de fondurile de piaţă monetară şi titluri de valoare negociabile cu maturitate de până la doi ani inclusiv emise de instituţiile financiar- monetare.

Depozite overnight - sunt depozite convertibile în numerar sau transferabile la cerere prin cec, ordin de plată, debitare sau prin mijloace similare, fără întârzieri semnificative, restricţii sau penalităţi. În această categorie sunt incluse şi soldurile creditoare ale conturilor curente, precum şi depozitele la vedere, însă nu sunt incluse depozitele netransferabile care pot fi retrase la cerere, dar cu plata unor penalităţi.

Depozite rambursabile după notificare - sunt depozite netransferabile, fără un termen de rambursare stabilit la încheierea contractului, care nu pot fi transformate în numerar decât după expirarea perioadei notificate sau care pot fi transformate în numerar înainte de expirarea perioadei notificate numai cu plata unor penalităţi sau cu alte costuri suplimentare semnificative din partea clientului. **În categoria depozitelor rambursabile după notificare la cel mult trei luni inclusiv se cuprind**: sume plasate fără durată iniţială convenită, care pot fi retranse numai după cel mult trei luni de la notificare; depozite de economii la vedere, netransferabile şi alte tipuri de depozite care, deşi pot fi debitate la cerere, sunt supuse în acest caz unor penalizări; sume plasate cu durată iniţială convenită, netransferabile, dar a căror retragere înainte de termen a facut obiectul unei notificări prealabile cu cel mult trei luni.

Împrumuturile din operaţiuni repo - sunt reprezentate de contrapartida numerarului primit în schimbul titlurilor vândute sau aurului vândut de către instituţiile de credit la un anumit preţ, cu angajamentul ferm de a răscumpăra aceleaşi titluri de valoare (ori similare) sau aur la o dată ulterioară prestabilită şi la un preţ fixat.

Acţiuni / unităţi ale fondurilor de piaţă monetară - sunt titluri de participare emise de fondurile de piaţă monetară care, în funcţie de modul de constituire a acestora, pot fi acţiuni (în cazul societăţilor de investiţii) sau unităţi de fond (în cazul fondurilor de investiţii).

BCU CLUJ LIBRARY

Pentru analiza masei monetare un rol important îl are şi determinarea indicatorului **bază monetară**, calculat ca medie zilnică şi la sfârşitul perioadei, în structura căruia se cuprinde:

- **numerarul în casieriile instituţiilor financiar- monetare;**
- **numerarul în circulaţie;**
- **disponibilităţile instituţiilor financiar- monetare la BNR.**

Determinarea bazei monetare prezintă importanţă deoarece permite cuantificarea **multiplicatorului monetar**[125] (m_m), care arată variaţia masei monetare atunci când se înregistrează o creştere cu o unitate a bazei monetare. Relaţia de calcul este:

$$m_m = \frac{\text{Masa monetară în sens larg}}{\text{Baza monetară}}$$

Masa monetară este importantă pentru economie în măsura în care permite derularea tranzacţiilor. Intensitatea utilizării (gradul de utilizare) monedei se apreciază prin prisma vitezei de circulaţie a banilor.

Viteza de circulaţie a banilor (monedei) exprimă numărul mediu de tranzacţii (utilizări) mijlocite de unitatea monetară, într-o anumită perioadă de timp.

Viteza de circulaţie a banilor se poate determina plecând de la ecuaţia schimbului[126] (formulată de Irving Fisher):

M x V = P x Q, în care:

M – masa monetară;

V – viteza de circulaţie a monedei;

P – nivelul general al preţurilor;

Q – volumul tranzacţiilor.

Din relaţia prezentată rezultă că, viteza de circulaţie a banilor (V) depinde de valoarea tranzacţiilor (PxQ) şi mărimea masei monetare (băneşti).

$$V = \frac{P \times Q}{M}$$

În practică, măsurarea vitezei de circulaţie a banilor este dificilă deoarece nu se poate determina cu exactitate numărul de tranzacţii efectuate cu ajutorul monedei. Din acest motiv, se calculează **viteza de rotaţie a banilor**, care arată frecvenţa cu care banii se reîntorc la bancă, determinată sub formă de coeficient sau în număr de zile.[127]

Sub **formă de coeficient**, viteza de rotaţie exprimă numărul de rotaţii realizate de o unitate monetară pentru a servi un anumit număr de tranzacţii.

---

[125] Dardac Nicolae, Barbu Teodora, *op. cit.*, p. 31.

[126] A se vedea cap. VII, paragraful 7.1.

[127] Dardac Nicolae, Vâşcu Teodora – *Monedă şi credit*, modul 1, cursuri în format digital, http://www.ase.ro/bib.

Pentru cuantificarea tranzacțiilor se calculează rulajul bănesc, respectiv încasările și plățile realizate în decursul unei perioade.

Viteza de rotație sub formă de coeficient (V_r) se determină astfel:

$$V_r = \frac{R}{M_m}$$, în care:

R – rulajul bănesc;

M_m – masa monetară calculată ca medie (trimestrială sau anuală).

Viteza de rotație a banilor sub forma **duratei în zile** (D_z) se calculează astfel:

$$D_z = \frac{T}{V_r} = \frac{M_m \times T}{R}$$, în care:

T – durata perioadei de analiză (90 zile sau 360 zile).

Exemplu

În țara „A", în decursul unui trimestru, s-a constatat un rulaj bănesc în valoare de 532.410 miliarde unități monetare, în condițiile unei mase monetare medii de 245.210 miliarde unități monetare.

Numărul de rotații realizate de o unitate monetară, pentru a mijloci tranzacțiile din economie este:

$$V_r = \frac{532.410 mld}{245.210 mld} = 2,17 \text{ rotații}$$

Numărul de zile necesare pentru realizarea unei rotații este:

$$D_z = \frac{245.210 mld \times 90 zile}{532.410 mld} = 41,45 \text{ zile/trimestru}$$

În condițiile în care se majorează prețurile, iar rulajul bănesc ar crește la 594.312 miliarde unități monetare, viteza de rotație devine:

$$V_r = \frac{594.312 mld}{245.210 mld} = 2,42 \text{ rotații}$$

$$D_z = \frac{90}{2,42} = 37,19 \text{ zile/trimestru}$$

Coeficientul vitezei de rotație crește de la 2,17 rotații la 2,42 rotații, iar perioada de timp necesară unei rotații scade de la 41,45 zile la 37,19 zile, ceea ce evidențiază accelerarea vitezei de rotație a banilor.

Viteza de rotație a monedei se poate calcula pentru diferite componente ale masei monetare, astfel[128]:

[128] Dardac Nicolae, Vâșcu Teodora, *op. cit.*, http://www.ase.ro/bib.

- **mișcările biletelor de bancă și ale monedei divizionare** sunt măsurate prin analiza vărsămintelor și a retragerilor efectuate la ghișeele băncii centrale;
- **rata de rotație a depozitelor la vedere** se calculează ca sold mediu al conturilor la vedere, pentru o anumită perioadă de timp;
- **rata de rotație a altor forme de monedă** se determină pe baza gradului de variabilitate a diferitelor mijloace bănești (cu mișcare lentă).

Pentru a evidenția importanța masei monetare în economie, viteza de circulație a monedei (V) se poate determina ca raport între Produsul intern brut (PIB) și agregatele monetare (M_1, M_2, M_3, ...), fiind inversul ratei lichidității.

$$V = \frac{PIB}{M_1 sau M_2 sau M_3 ...}$$

O creștere a raportului semnifică accelerarea vitezei de circulație a monedei, iar o scădere arată că masa monetară (M_1, M_2, M_3, ...) crește mai rapid decât PIB.

Viteza de circulație a monedei este determinată de numeroși factori, printre care[129]: masa monetară, proporția unităților monetare ținute în rezervă sau tezaurizate, conjunctura economică, circuitul plăților, creditul bancar, factorul psihologic (încrederea în puterea de cumpărare a monedei) etc.

7.4. Contrapartidele masei monetare

Masa monetară exprimă datoriile sau angajamentele de plată ale instituțiilor financiar-monetare și **se reflectă în pasivul bilanțului consolidat al acestora**. Ea are drept corespondente (sau contrapartide), reflectate în activul bilanțului instituțiilor amintite, creanțele acestora, în principal, asupra agenților nefinanciari (întreprinderi, persoane fizice, statul).

Bilanțul consolidat al instituțiilor financiar-monetare *- cuprinde bilanțul monetar al băncii centrale, bilanțul monetar agregat al instituțiilor de credit și fondurilor de piață monetară, după deducerea înregistrărilor duble (a creanțelor și datoriilor reciproce). Acest instrument oferă informații cu privire la creanțele și angajamentele instituțiilor financiar- monetare și constituie, totodată, principala sursă statistică pentru calcularea agregatelor monetare, precum și pentru analiza contrapartidelor masei monetare în sens larg (M_3).*

Contrapartidele masei monetare reflectă operațiunile care dau naștere la crearea de monedă și exprimă ansamblul finanțărilor realizate de instituțiile financiar-monetare (în principal, instituțiile de credit) pe seama resurselor cu

[129] Kiriţescu Costin – *Moneda, mică enciclopedie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 315.

caracter monetar. Ele pot fi pot fi evidențiate pe baza elementelor din activul bilanțului consolidat al instituțiilor financiar- monetare. Schematic, acesta se prezintă astfel:

Bilanțul consolidat net al instituțiilor financiar- monetare din România

Activ	Pasiv
Active externe • Aur • Disponibil DST la FMI • Numerar și alte valori • Credite • Titluri de valoare negociabile (altele decât acțiunile) • Acțiuni și alte participații de capital	**Pasive externe** • Depozite: - depozite overnight - depozite la termen - depozite rambursabile după notificare - împrumuturi din operațiuni reverse repo • Titluri de valoare negociabile (altele decât acțiunile) • Alocații în DST de la FMI
Active interne • Credite interne: - credit neguvernamental - credit guvernamental • Titluri de valoare negociabile (altele decât acțiunile) • Acțiuni și participații de capital	**Pasive interne** • M_3 • Pasive financiare pe termen lung • Depozitele administrației centrale • Alte pasive, net

Pe baza bilanțului prezentat rezultă că, masa monetară are drept contrapartide, reflectate în activul bilanțului consolidat al instituțiilor financiar-monetare:

- **Activele externe nete** denumite și **contrapartida externă a masei monetare;**
- **Activele interne nete.**

I. Activele externe nete (sau contrapartida externă) exprimă creanțe deținute de instituțiile financiar- monetare asupra străinătății și reflectă impactul relațiilor internaționale asupra masei monetare interne sau a soldului balanței de plăți externe asupra nivelului masei monetare. De pildă, un import sau achiziționarea de titluri (acțiuni, obligațiuni etc.) emise de o societate nerezidentă determină o diminuare a lichidităților în monedă națională pentru că importatorul, respectiv cumpărătorul titlurilor, pentru a-și achita datoria trebuie să convertească moneda națională în valută; în mod simetric, un export, respectiv vânzarea de titluri financiare către nerezidenți determină o creștere a lichidităților în monedă națională. Prin urmare, un deficit al balanței de plăți externe determină reducerea masei monetare interne („puncție" de monedă) în

timp ce un excedent al balanței de plăți antrenează creșterea masei monetare interne („injecție" de monedă).

Activele externe nete ale instituțiilor financiar-monetare- reprezintă activele externe ale instituțiilor financiar- monetare (de exemplu, aur, valute, titluri de valoare emise de nerezidenți, credite acordate nerezidenților) minus pasivele externe ale instituțiilor financiar- monetare (de exemplu, depozite și tranzacții de răscumpărarea ale nerezidenților, titluri emise de fonduri de piață monetară, instrumente de îndatorare emise de instituțiile financiar- monetare, cu scadență de maximum doi ani, deținute de nerezidenți).

II. Activele interne nete sunt reprezentate, în principal, de **creditul intern,** care îmbracă două forme, și anume: **creditul neguvernamental** și **creditul guvernamental.**

Creditul neguvernamental deține poziția cea mai importantă în cadrul contrapartidelor masei monetare și exprimă creanțe asupra economiei, rezultate din creditele acordate de instituțiile financiar- monetare, în principal, societăților nefinanciare și gospodăriilor populației.

Societățile nefinanciare reprezintă entități a căror activitate principală constă în producerea de bunuri și servicii nefinanciare pentru piață . De exemplu, societăți comerciale cu capital public și privat, regii autonome naționale și locale, societăți cooperatiste, agricole, instituții fără scop lucrativ aflate în serviciul societăților nefinanciare (asociații, federații, fundații, uniuni).
Gospodăriile populației sunt reprezentate, în principal, de persoanele fizice, persoanele fizice autorizate, asociațiile familiale și persoanele care desfășoară activități economice în mod independent, instituțiile fără scop lucrativ și fără personalitate juridică aflate în serviciul gospodăriilor populației, persoanele instituționalizate.

În țările cu economie de piață dezvoltată, finanțarea societăților nefinanciare se realizează predominant prin intermediul pieței financiare, ceea ce a determinat o creștere a ponderii titlurilor de credit (obligațiuni, bilete de trezorerie etc.) emise de acestea în activul bilanțului instituțiilor financiar-monetare.

Creanțele instituțiilor financiar- monetare asupra societăților nefinanciare evoluează în funcție de nevoile de finanțare ale acestora , de rata dobânzii la credite, dar și în funcție de structura portofoliului de plasamente al instituțiilor respective.

Creditul guvernamental exprimă creanțe asupra statului și rezultă din finanțarea statului de către instituțiile financiar- monetare prin achiziționarea de

titluri publice. Prin cumpărarea acestor titluri de către instituţiile financiar-monetare se creează monedă[130] şi, prin urmare, sporeşte masa monetară.

Creditul guvernamental reflectă creditele acordate de către instituţiile financiar- monetare administraţiilor publice, respective administraţiei centrale, administraţiilor locale, precum şi administraţiilor sistemelor de asigurări sociale.

Relaţia dintre masa monetară şi contrapartidele sale poate fi reprezentată schematic, astfel:

A	Instituţii financiar-monetare	P
Contrapartide: ▪ Creanţe asupra stăinătăţii ▪ Creanţe asupra economie ▪ Creanţe asupra statului	⟺	Masa monetară (M_3)

Prin acordarea de credite, precum şi prin cumpărarea de titluri de valoare de pe piaţa financiară, instituţiile financiar- monetare creează monedă şi, astfel, asigură **finanţarea monetară a economiei**. Însă, ele participă la finanţarea economiei şi pe baza resurselor cu caracter nemonetar (fonduri proprii, resurse atrase prin emisiuni de obligaţiuni, alte resurse, care nu intră în structura agregatelor monetare), asigurând o finanţare pe baza unor resurse preexistente. În această situaţie, instituţiile financiar- monetare îndeplinesc doar un simplu rol de intermediere financiară şi realizează **finanţarea nemonetară** a economiei.

Schematic, cele două tipuri de finanţare a economiei pot fi evidenţiate astfel[131]:

Contrapartide	Resursele instituţiilor bancare
Finanţare monetară	M_1 $M_2 - M_1$ $M_3 - M_2$
Finanţare nemonetară	– obligaţiuni – fonduri proprii

[130] Operaţiunile prin care băncile creează monedă sunt evidenţiate la *Capitolul VIII, Cererea şi oferta de monedă.*

[131] Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin, *op. cit.*, p. 88.

Delimitarea celor două tipuri de finanţări realizate de instituţiile financiar- monetare este necesară pentru a pune în evidenţă **contrapartidele masei monetare**, care **reflectă**, de fapt, **ansamblul finanţărilor asigurate pe baza resurselor de natură monetară**.

În concluzie, cunoaşterea contrapartidelor masei monetare este indispensabilă întrucât reglarea masei monetare de către autorităţile monetare se realizează prin acţiuni asupra acesteia şi, în primul rând, asupra contrapartidei reprezentând creanţele instituţiilor financiar- monetare asupra economiei (respective, asupra societăţilor nefinanciare şi gospodăriilor populaţiei).

Întrebări

1. Cum explicaţi calitatea monedei de activ financiar specific ?
2. Ce impact au inovaţiile financiare asupra conceptului de monedă şi de masă monetară?
3. Ce exprimă lichiditatea unei economii?
4. Cum definiţi masa monetară?
5. Ce reprezintă agregatele monetare?
6. Ce înţelegeţi prin monedă primară?
7. Care sunt instituţiile emitente de active monetare în zona euro ?
8. Cum definiţi contrapartidele masei monetare şi ce semnificaţie au?
9. Care sunt contrapartidele masei monetare?

Întrebări grilă

1. Masa monetară:

a) [x] exprimă angajamentele de plată ale instituţiilor abilitate să creeze şi să gestioneze moneda

b) [ ] se reflectă în activul bilanţului consolidat al instituţiilor financiar-monetare

c) [x] exprimă ansamblul mijloacelor de plată existente la un moment dat în cadrul economiei unei ţări sau a unei zone monetare

2. Moneda propriu-zisă:

a) [x] este activul financiar cel mai lichid, dar cu randament zero

b) [ ] cuprinde numerarul şi depozitele la termen

c) [x] vizează mijloacele de plată care permit deţinătorului achiziţionarea imediată de bunuri, servicii şi efectuarea de plăţi directe

3. Care dintre următoarele afirmaţii sunt adevărate cu privire la moneda primară:

a) [x] se mai numeşte şi bază monetară

b) [ ] reprezintă mijloacele de plată create de banca centrală şi de celelalte instituţii bancare

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

c) [x] constituie suportul pentru crearea monedei scripturale de către băncile comerciale

4. Contrapartidele masei monetare:
a) [ ] se reflectă în pasivul bilanţului consolidat al instituţiilor financiar-monetare
b) [x] reflectă operaţiunile prin care se crează monedă
c) [x] exprimă ansamblul finanţărilor realizate de instituţiile financiar-monetare pe seama resurselor cu caracter monetar

5. Creditul neguvernamental:
a) [x] exprimă creanţe deţinute de instituţiile financiar- monetare asupra societăţilor nefinanciare şi gospodăriilor populaţiei
b) [ ] reflectă impactul relaţiilor internaţionale asupra masei monetare interne
c) [ ] rezultă din achiziţionarea de titluri publice de către instituţiile financiar-monetare
d) [ ] se reflectă în pasivul bilanţului consolidat al instituţiilor financiar-monetare

Bibliografie recomandată

1. Cerna Silviu – *Sistemul monetar şi politica monetară*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996;
2. Dardac Nicolae, Barbu Teodora – *Monedă, Bănci şi Politici monetare*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2005;
3. Manolescu Gheorghe – *Moneda şi ipostazele ei*, Editura Economică, Bucureşti, 1997;
4. Stoica Victor, Deaconu Petre – *Bani şi credit – Banii. Teoriile monetare. Administrarea banilor şi politica monetară*, Editura Economică, Bucureşti, 2003;
5. Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 8
Cererea şi oferta de monedă

Cuprinsul capitolului

8.1 Abordarea teoretică a cererii de monedă
8.2 Oferta de monedă şi limitele procesului de creaţie monetară
  8.2.1 Mecanismul creaţiei monetare şi caracteristicile sale
  8.2.2 Procesul de creaţie monetară într-un sistem bancar diversificat
  8.2.3 Mecanismul creării de monedă de către banca centrală
  8.2.4 Limitele procesului de creaţie monetară
  8.2.5 Mecanismul de multiplicare a creditelor

Obiective

1. Cunoaşterea factorilor de influenţă asupra cererii de monedă
2. Analiza comparativă a cererii de monedă în cadrul diferitelor teorii monetare
3. Înţelegerea mecanismelor prin care băncile creează monedă şi participă la creşterea masei monetare
4. Explicarea dependenţei băncilor de banca centrală
5. Însuşirea mecanismului de multiplicare a creditelor şi a masei monetare

Cuvinte-cheie:

cerere de monedă, ecuaţia schimbului, creaţie monetară, moneda băncii centrale, lichiditate bancară, multiplicatorul creditelor.

Introducere

Analiza cererii de monedă în cadrul diferitelor teorii monetare pune în evidenţă motivele pentru care se solicită şi se deţine moneda. În practică, cunoaşterea cererii de monedă prezintă importanţă pentru autoritatea monetară în vederea orientării acţiunilor sale pentru asigurarea stabilităţii monedei naţionale.

Cererea şi oferta de monedă reprezintă componentele echilibrului monetar. Oferta de monedă are la bază, în principal, un mecanism de creaţie monetară, care este specific instituţiilor abilitate să creeze şi să gestioneze moneda.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

8.1. Abordarea teoretică a cererii de monedă

Cererea de monedă reprezintă, alături de oferta de monedă, o componentă esenţială a modelului echilibrului monetar. Acesta din urmă poate fi exprimat prin egalitatea dintre cererea şi oferta de monedă.

Cererea de monedă exprimă cantitatea de monedă justificată a se găsi în circulaţie, prin proporţiile şi caracteristicile economiei, în timp ce **oferta de monedă** are înţelesul de cantitatea de monedă existentă în arterele circulaţiei[132].

Analiza cererii de monedă urmăreşte să pună în evidenţă motivele pentru care agenţii economici şi populaţia deţin monedă, analiză care face obiectul teoriilor referitoare la domeniul monetar.

Analiza cererii de monedă a constituit şi constituie obiectul divergenţelor şi chiar a controverselor dintre teoreticieni. În funcţie de teoriile economice conturate se pot distinge, în principal: cererea de monedă în doctrina clasică; cererea de monedă în doctrina keynesistă şi cererea de monedă în doctrina monetaristă.

A. Cererea de monedă în concepţia clasică

În concepţia clasicilor, moneda este un bun ca oricare altul servind doar ca intermediar al schimburilor. Moneda este dorită (cerută) nu pentru ea însăşi, ci pentru că permite procurarea altor bunuri. În acest sens, avem în vedere aprecierile economistului elveţian (de origine franceză) **Leon Walras** care, în lucrarea **„Teoria monedei"**, apărută în 1883, scria: „nevoia pe care o avem de monedă nu este altceva decât nevoia de mărfuri pe care le vom cumpăra cu această monedă"[133]. Prin urmare, la clasici, moneda îndeplinea doar funcţia de mijloc de schimb – fiind cerută (dorită) doar pentru tranzacţii. Rata dobânzii, care se determina la clasici prin confruntarea ofertei cu cererea de capital, a economiilor cu investiţiile, nu avea nici o influenţă asupra cererii de monedă.

Expresia cererii de monedă, aşa cum este expusă în lucrarea economistului american Irving Fisher – *„The Purchasing Power of Money"*, apărută în 1911 –, depinde doar de valoarea tranzacţiilor. Irving Fisher a elaborat celebra **ecuaţie a schimbului**, scrisă sub formă matematică, astfel:

$$M_1 \times V_1 + M_2 \times V_2 = P \times Q, \text{ unde:}$$

M_1 - masa monetară sub formă de numerar;
V_1 – viteza de circulaţie a numerarului;
M_2 – masa monetară sub forma banilor de cont;
V_2 – viteza de circulaţie a banilor de cont;
P – nivelul general al preţurilor;
Q – volumul tranzacţiilor intermediate de monedă.

---

[132] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997, p.349
[133] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *op. cit.*, p. 167.

Ecuația schimbului:
- evidențiază relația dintre masa monetară, viteza de circulație a monedei și valoarea tranzacțiilor;
- reflectă egalitatea dintre valoarea bunurilor vândute, a serviciilor prestate și cantitatea de monedă primită în contrapartidă.

Din ecuația schimbului rezultă că nivelul prețurilor este un raport între masa monetară (numerar și bani de cont) și volumul tranzacțiilor, conform relației:

$$P = \frac{M1 \times V1 + M2 \times V2}{Q}$$

Această egalitate reflectă dependența directă a prețurilor de cantitatea de monedă (M) ponderată cu viteza de circulație (V) și raportată la volumul tranzacțiilor (Q) efectuate într-o anumită perioadă de timp.

În concepția lui Fisher, viteza de circulație a monedei fiind stabilă (ea nu depinde decât de obiceiurile de plată ale agenților economici, care rămân nemodificate o anumită perioadă de timp), relația dintre cantitatea de monedă (M) și valoarea tranzacțiilor ($P \times Q$) este și ea stabilă. Prin urmare, **cererea de monedă nu depinde decât de volumul tranzacțiilor în valoare nominală.**

Pe baza ecuației lui Fisher, cererea de monedă („money demand") Md se poate exprima astfel:

$$Md = \frac{P \times Q}{V}$$

O modificare esențială a „ecuației lui Fisher" este adusă de **reprezentanții Școlii de la Cambridge, Alfred Marshall și Arthur Pigou.**

Spre deosebire de Fisher, care a luat în considerare cantitatea de monedă ce permite realizarea tranzacțiilor, Marshall și Pigou au în vedere nivelul de încasări monetare pe care subiecții economici doresc să-l dețină.

„Ecuația Cambridge", formulată de Marshall și Pigou se prezintă astfel:

$M = K \times P \times Q$, unde:

M – masa monetară sau oferta de monedă;

K – coeficient ce exprimă partea din venitul național pe care subiecții economici doresc să o păstreze sub formă de monedă lichidă (numerar).

P – nivelul general al prețurilor;

Q – volumul tranzacțiilor.

Produsul $P \times Q$ reprezintă venitul național (Y), astfel că ecuația mai poate fi exprimată și sub forma:

$$M = K \times Y.$$

„Ecuația Fisher" și „Ecuația Cambridge" reprezintă formele principale sub care este cunoscută teoria cantitativă a banilor. În forma sa inițială, teoria cantitativă a banilor a susținut că nivelul general al prețurilor este direct proporțional cu cantitatea de bani din circulație. Atât „ecuația Fisher" cât și „ecuația Cambridge" au pus în evidență aceeași concluzie, și anume: creșterea masei monetare determină, în condițiile utilizării depline a forței de muncă, creșterea direct proporțională a nivelului general al prețurilor.

În concepţia lui Alfred Marshall, ecuaţia schimbului este o condiţie a echilibrului monetar. Astfel, partea stângă a ecuaţiei, M, exprimă oferta de monedă, iar partea dreaptă, K × Y, reprezintă o funcţie a cererii de monedă.

Prin urmare, cererea de monedă depinde de mărimea venitului (Y) şi de partea din venit pe care subiecţii economici doresc să o deţină sub formă bănească (K).

Spre deosebire de ecuaţia Fisher, în ecuaţia Cambridge, moneda este privită nu doar ca un mijloc de schimb, ci şi ca o formă a averii, iar preţurile nu sunt cuprinse în mod explicit în ecuaţie.

B. Cererea de monedă în concepţia keynesistă

Spre deosebire de clasici, la care moneda nu este decât un intermediar al schimburilor, fiind cerută doar în scopul unor tranzacţii, economistul englez J. M. Keynes a arătat că moneda este dorită şi pentru ea însăşi, din motive de precauţie şi de speculaţie.

Pentru Keynes, moneda constituie legătura dintre prezent şi viitor; ea poate fi dorită nu doar pentru schimburi prezente, ci şi pentru schimburi viitoare, nu numai pentru a cumpăra bunuri, ci şi pentru a servi drept garanţie împotriva riscului.

În lucrarea *„Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii şi a banilor"* (publicată în anul 1936), Keynes pune în evidenţă, în esenţă, trei motive pentru care subiecţii economici doresc monedă, şi anume: **motivul tranzacţiilor**; **motivul precauţiilor**; **motivul speculaţiilor**.

Motivul tranzacţiilor exprimă dorinţa indivizilor de a deţine monedă pentru a face faţă plăţilor între două încasări de venituri. În cazul întreprinderilor, acest motiv reflectă nevoia de monedă pentru a face faţă plăţilor în perioada dintre angajarea cheltuielilor pentru derularea procesului de producţie şi încasarea producţiei vândute. **Cererea de monedă pentru tranzacţii** depinde de mărimea venitului (y), relaţia fiind liniară.

Motivul precauţiilor reflectă nevoia de monedă a diverselor persoane pentru a se apăra contra imprevizibilului (de pildă, întârzieri în încasarea veniturilor, boală, şomaj etc.) şi de a sesiza oportunităţi de cumpărare de bunuri sau hârtii de valoare la un preţ avantajos. În acest sens, Keynes menţiona: „alte motive pentru a păstra bani lichizi sunt dorinţa de a fi pregătit pentru situaţii neprevăzute, care ar necesita cheltuieli imediate, şi pentru ocazii neaşteptate de a face achiziţii avantajoase, precum şi dorinţa de a păstra un bun cu valoare fixă în expresie bănească pentru achitarea unei obligaţii ulterioare şi ea fixă în expresie bănească"[134]. Cererea de monedă din motive de precauţie depinde, de asemenea, de mărimea venitului (y).

Motivul speculaţiilor pune în evidenţă dorinţa indivizilor de a obţine câştiguri din operaţiuni speculative. Obiectivul speculatorului este obţinerea de

[134] Keynes John Maynard – *Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii şi a banilor*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, p. 213.

câștiguri prin cumpărarea de bunuri sau titluri de valoare când prețul acestora scade și vânzarea acestora când prețul crește; în cazul în care se anticipează o scădere a prețului, nu se mai cumpără ci se vinde, preferându-se moneda; în situația inversă se preferă deținerea de bunuri și titluri de valoare. Prin urmare, speculația constă într-un arbitraj neîntrerupt între monedă, pe de o parte, și activele nemonetare, pe de altă parte.

În concepția lui Keynes, populația poate să opteze între a-și păstra economiile sub formă de monedă și a cumpăra active financiare. În analiza motivului speculațiilor, Keynes a acordat atenție obligațiunilor pentru că există o relație de inversă proporționalitate între prețul (cursul) acestor titluri și rata dobânzii. Atunci când rata dobânzii la obligațiuni este mare (cursul titlurilor este scăzut), indivizii preferă să utilizeze economiile pentru a cumpăra titluri financiare astfel că cererea lor de monedă va fi mai redusă și are loc o scădere a cantității de monedă deținută anterior, prin detezaurizare. În situația inversă, când rata dobânzii la obligațiuni este scăzută (cursul titlurilor este mare), indivizii vor prefera să păstreze lichiditățile și, prin urmare, cererea lor de monedă va crește.

Exemplu: Presupunem o obligațiune cu valoarea nominală de 1000 u.m., emisă în momentul t_0, cu o rată a dobânzii de 10%. Rezultă că titlul de valoare aduce un venit anual de 100 u.m. (1000 × 10%). Dacă în momentul t_1, rata dobânzii pe piață a crescut la 12%, noile obligațiuni emise vor aduce un venit anual de 120 u.m. (1000 × 12%). În aceste condiții, obligațiunea inițială nu va găsi cumpărători la prețul inițial (1000 u.m.) deoarece achizitorul nu ar obține decât un venit de 100 u.m., în timp ce aceeași sumă plasată în obligațiunile noi i-ar aduce 120 u.m. Datorită reținerii cumpărătorilor și dorinței vânzătorilor de a renunța la de titlurile care aduc un venit mai scăzut, pentru a cumpăra titluri noi care aduc un venit mai mare, prețul titlului inițial (emis în momentul t_0) va scădea până la nivelul la care randamentul lui va fi de 12%, adică identic cu cel al titlurilor nou-emise.

Randamentul unei obligațiuni se determină plecând de la formula cursului (prețului) unei obligațiuni, astfel: prețul unei obligațiuni este suma actualizată, la rata dobânzii curente de piață (i), a veniturilor (cupoanelor) viitoare încasate de proprietar, adică:

$$P = \frac{C}{1+i} + \frac{C}{(1+i)^2} + \ldots + \frac{C}{(1+i)^n} + \frac{V}{(1+i)^n}, \text{ unde:}$$

C – cuponul obligațiunii (dobânda în mărime absolută încasată în fiecare an);

i – rata dobânzii curente (sau rata de randament);

V – valoarea nominală a obligațiunii;

n – numărul de ani până la scadența obligațiunii.

Când $n \to +\infty$, vom avea o obligațiune perpetuă al cărei preț (curs) este:

$$P = \frac{C}{i} \Rightarrow i = \frac{C}{P}$$

În exemplul nostru, obligaţiunea veche va avea cursul de 833,33 u.m., curs la care randamentul titlului vechi va fi identic cu cel al titlului nou (adică 12%).

În cazul în care, rata dobânzii pe piaţă, în momentul t_1, scade la 9%, preţul obligaţiunii iniţiale creşte la 1111 u.m.

Prin urmare, când rata dobânzii creşte, cursul obligaţiunilor scade şi invers.

Motivele formulate de J.M. Keynes ne arată de ce indivizii, agenţii economici doresc să deţină monedă, să accepte un activ cu randament zero. Pe baza lor, Keynes clasifică cererea de monedă în următoarele categorii:

a) cererea de monedă pentru tranzacţii, notată cu M_1, care se manifestă datorită nesincronizării veniturilor şi cheltuielilor indivizilor, agenţilor economici. Ea este în funcţie de venitul global (y), relaţia fiind liniară.

Cererea de monedă pentru tranzacţii exprimă: cantitatea de monedă necesară pentru realizarea tranzacţiilor curente.

b) cererea de monedă din considerente de precauţie este, de asemenea, în funcţie de venitul global (y).

Cererea de monedă din considerente de precauţie: cantitatea de monedă necesară pentru a face faţă imprevizibilului (de exemplu: întârzieri în încasarea veniturilor, şomaj, boală etc.)

c) cererea de monedă în scop speculativ (M_2) depinde de rata dobânzii, funcţia fiind descrescătoare.

Cererea de monedă în scop speculativ: pune în evidenţă opţiunea indivizilor pentru monedă, în funcţie de anticipaţiile lor cu privire la cursul obligaţiunilor şi la rata dobânzii.

Prin urmare, cererea de monedă la Keynes, notată cu M, este formată din **cererea de monedă pentru tranzacţii şi precauţii**, care depinde de venit, notată cu M_1 şi **cererea de monedă în scop speculativ** dependentă de rata dobânzii, notată M_2 (i), adică $M = M_1(y) + M_2(i)$.

Cererea de monedă la Keynes poate fi reprezentată grafic prin figura de mai jos[135]:

[135] Turliuc Vasile – *Politici monetare*, Editura Polirom, Iaşi, 2002, p. 45.

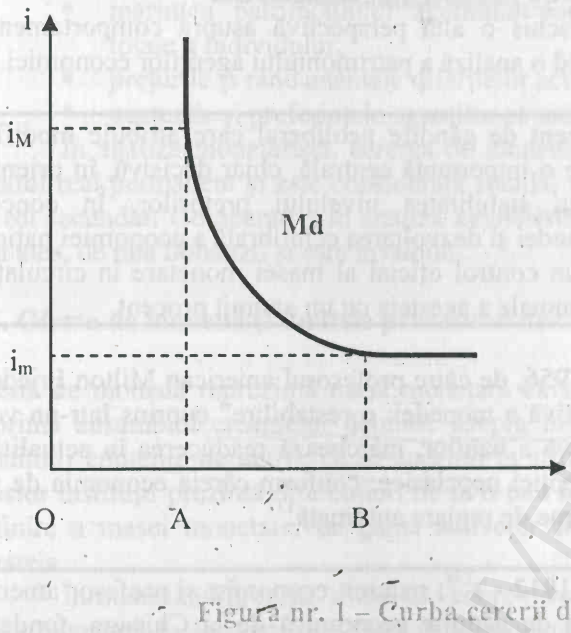

Figura nr. 1 – Curba cererii de monedă

Md – curba cererii de monedă (*money demand);*
OA – cererea de monedă pentru tranzacții și precauții, care este independentă de rata dobânzii, fiind constantă pe termen scurt;
i_m – rata minimă a dobânzii la obligațiuni, de la care preferința pentru deținere de monedă este generală;
i_M – rata maximă a dobânzii, de la care cererea de monedă în scop speculativ este nulă; subiecții economici preferă în mod absolut să dețină obligațiuni și renunță la deținerea de monedă în stop speculativ;
B – punctul dincolo de care preferința pentru lichidități este totală; această situație este denumită **„trapa pentru lichidități"**.

Din figura nr. 1 se constată că, atunci când rata dobânzii este ridicată, cererea de monedă în scop speculativ este redusă sau inexistentă. Pe măsură ce rata dobânzii scade, cererea de monedă în scop speculativ crește. La o rată a dobânzii considerată minimă (i_m), obligațiunile sunt neatractive și se manifestă preferința totală (generală) pentru lichidități.

În concluzie, Keynes recunoaște cererea de monedă pentru tranzacții a clasicilor, însă adaugă la aceasta cererea de monedă pentru speculații. Așadar, cererea de monedă nu mai este dependentă doar de nivelul venitului, așa cum a susținut teoria clasică care a privilegiat rolul monedei de intermediar al schimbului, ci depinde și de rata dobânzii.

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

C. Cererea de monedă în concepţia monetaristă

Monetarismul a deschis o altă perspectivă asupra comportamentului cererii de monedă, propunând o analiză a patrimoniului agenţilor economici.

Monetarism[136]: curent de gândire neoliberal care atribuie modificării masei monetare în circulaţie o importanţă centrală, chiar decisivă, în orientarea activităţii economice şi în stabilitatea nivelului preţurilor. În concepţia monetaristă, stabilitatea monedei şi dezvoltarea echilibrată a economiei naţionale ar putea fi realizate printr-un control oficial al masei monetare în circulaţie şi prin admiterea unei creşteri anuale a acesteia cu un anumit procent.

Publicarea în anul 1956, de către profesorul american Milton Friedman, a articolului „Teoria cantitativă a monedei: o restabilire" cuprins într-un volum de Studii de teorie cantitativă a banilor, marchează readucerea în actualitate a teoriei cantitative şi a concepţiei neoclasice, conform căreia economia de piaţă dispune de anumite mecanisme de reglare automată[137].

Milton Friedman (1912 -)[138]: renumit economist şi profesor american, unul dintre fondatorii şcolii de gândire economică de la Chicago, fondatorul curentului monetarist legat de Universitatea din Chicago. În concepţia sa, contribuţia cea mai bună pe care o poate aduce statul în plan economic este să-şi reducă la minimum intervenţia în viaţa economică.

În analiza cererii de monedă, Milton Friedman pleacă de la considerentul că moneda este un activ al patrimoniului agenţilor economici (sau o formă a averii indivizilor) alături de alte active – reale, financiare şi umane – şi este supusă unor operaţiuni de arbitraj. Fiecare dintre aceste active permite obţinerea unui venit numit de Friedman „venit permanènt", care reprezintă[139] media veniturilor obţinute şi a celor anticipate în viitor, în condiţii de activitate normală. Astfel, mărimea patrimoniului (sau a averii) unui agent economic reprezintă valoarea venitului viitor actualizată la momentul prezent.

În concepţia monetaristă, cererea de monedă depinde, în principal, de trei factori[140]:

---

[136] Kiriţescu Costin – *Moneda – mică enciclopedie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 215.

[137] Hardwich Philip ş.a. – *Introducere în economia politică modernă*, Editura Polirom, Iaşi, 2002, p. 499.

[138] Taşnadi Alexandru, Doltu Claudiu – *Monetarismul*, Editura Economică, Bucureşti, 1996, p. 45.

[139] Dăianu Daniel – *Echilibrul economic şi moneda*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1993, p. 99.

[140] Apreciere făcută după Brăilean Tiberiu – *Monetarismul în teoria şi politica economică*, Institutul European, Iaşi, 1998, p. 114.

- mărimea patrimoniului agentului economic sau mărimea averii totale a individului;
- prețurile și randamentele diferitelor active sau forme ale averii;
- gusturile și preferințele agenților economici și ale indivizilor.

În analiza monetaristă, cererea de monedă depinde, în primul rând, de venitul real permanent și este considerată stabilă, iar evoluția ratei dobânzii are un rol secundar. Comparativ, în analiza keynesistă cererea de monedă depinde, mai ales, de rata dobânzii și este instabilă..

8.2. Oferta de monedă și limitele procesului de creație monetară

Oferta de monedă reprezintă masa monetară existentă în arterele circulației și exprimă ansamblul creanțelor deținute asupra instituțiilor financiar- monetare (instituții emitente de active ce se cuprind în structura masei monetare). Sfera acestor instituții prezintă diferențieri de la o țară la alta, în funcție de modul de definire a masei monetare, de gama activelor financiare incluse în structura acesteia.

În materialul prezent, avem în vedere mecanismele prin care se creează masa monetară în sens restrâns (agregatul monetar M_1) și care sunt similare în toate țările. În principal, în structura instituțiilor emitente (creatoare) de monedă (în sensul lui M_1) se cuprinde: banca centrală și celelalte bănci din sistemul bancar.

8.2.1. Mecanismul creației monetare și caracteristicile sale

Într-o abordare contabilă[141] (sau prin prisma bilanțului), moneda este o creanță pentru cel care o deține și o datorie pentru cel care a emis-o; prin urmare, moneda figurează în activul celui care o posedă, respectiv în pasivul celui care o emite, respectiv o creează. Având în vedere cele două forme ale monedei (numerarul și moneda scripturală), abordarea contabilă poate fi schematizată astfel:

Moneda scripturală (banii de cont sau banii de registru): este astfel denumită pentru că este creată printr-o înscriere în registrele instituțiilor de credit. Circulația ei se realizează, în principal, prin intermediul cecurilor, cărților bancare etc.

[141] Faugère Jean Pierre – *Moneda și politica monetară*, Editura Institutul European, Iași, 2000, p. 311.

A Bilanţul Băncii Centrale	P
	Numerar Monedă scripturală

A Bilanţul unei bănci comerciale	P
Numerar	Monedă scripturală

A Bilanţul agentului economic	P
Numerar Monedă scripturală	

A. Mecanismul creaţiei monetare prin băncile comerciale

Pentru a înţelege procesul de creare de monedă, precum şi modalităţile prin care o bancă comercială creează monedă, presupunem existenţa în economie a unei singure bănci. **Aceasta creează monedă atunci când acordă credite** agenţilor economici, persoanelor fizice, precum şi în condiţiile în care **achiziţionează active financiare** (efecte private, efecte publice, devize) sau **active reale** (de pildă, bunuri imobiliare).

a) creare de monedă prin acordare de credite de către bancă

De pildă, întreprinderea „x" solicită băncii sale un credit sub forma unui „avans în contul curent". Prin acordarea creditului, banca înregistrează o creştere, simultană şi cu aceeaşi sumă, a activului şi a pasivului bilanţului său: activul bilanţului creşte pentru că împrumutul acordat de bancă exprimă o creanţă asupra clientului împrumutat; pasivul creşte întrucât creditul dă naştere la crearea de monedă de către bancă în favoarea clientului „x", conform schemei de mai jos:

A Bilanţul Băncii Comerciale	P
credit acordat lui „x" +1 mil u.m. (creanţă asupra lui „x")	disponibilităţi în contul curent al lui „x" + 1 mil u.m.

A Bilanţul întreprinderii „x"	P
disponibilităţi în cont curent la bancă +1 mil u.m.	credit bancar +1 mil u.m. (datorie faţă de bancă)

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Înscrierea simultană a aceleiași sume atât în activul cât și în pasivul bilanțului bancar este actul prin care se creează moneda scripturală, procedeul prin care este sporită masa monetară.

Moneda creată de bancă se concretizează printr-o înscriere în contul clientului împrumutat, care figurează în pasivul bilanțului bancar, iar contrapartida sa, reflectată în activ, este creanța asupra clientului. Prin urmare, creditul acordat de bancă s-a aflat la originea creării de monedă, de unde expresia „**creditele fac depozitele**" și nu invers. Moneda deținută de întreprindere, ca urmare a creditului bancar contractat, nu rezultă dintr-un transfer de resurse între clienții băncii, ci reprezintă o putere de cumpărare suplimentară pentru întreprinderea „x" fără ca altă persoană să renunțe la puterea sa de cumpărare.

Moneda scripturală creată de bancă și deținută de clientul său va fi utilizată de acesta ca mijloc de plată. Întreprinderea „x" solicită creditul bancar nu pentru a păstra resursele bănești, ci pentru a efectua diverse plăți deoarece creditul are un cost: „x" îi va plăti pe furnizori, salariați, alți creditori, având loc un simplu transfer din contul lui în contul acestora, deschis la aceeași bancă (în exemplul nostru).

Prin urmare, **moneda creată de bancă este o datorie a ei care circulă, un element al pasivului bancar acceptat ca mijloc de plată.**

Mecanismul de creație monetară prezentat este identic în cazul în care cel care solicită creditul bancar este o persoană fizică sau statul.

b) creare de monedă prin achiziționarea de către bancă a unui activ financiar

- În această situație, avem în vedere operațiunea de scontare a cambiilor. Presupunem că întreprinderea „x" deține o creanță comercială în valoare de 1 milion u.m. asupra întreprinderii „y", pentru un termen de 30 de zile. Întreprinderea „x" având nevoie de lichidități, înainte de scadența cambiei (documentul care materializează creanța comercială), solicită băncii sale să-i sconteze cambia trasă asupra lui „y". Banca creditează contul lui „x" și înregistrează în activul său cambia trasă asupra lui „y", conform schemei: [142]

A	Bilanțul Băncii Comerciale	P
cambia + 1 milion u.m. (creanță asupra lui „y")	disponibilități în contul lui x +1 milion u.m.	

A	Bilanțul întreprinderii „x"	P
cambia – 1 milion u.m. disponibilități la bancă + 1 milion u.m.		

[142] Pentru simplificare, nu luăm în considerare costul operațiunii de scontare.

Operaţiunea de scontare a determinat crearea de monedă, la nivelul sumei de 1 milion u.m.; volumul mijloacelor de plată a întreprinderii „x" au crescut fără ca altă persoană să-şi diminueze capacitatea de plată.

- Un alt caz din care rezultă procesul de creaţie monetară este cel în care banca cumpără devize de la un client. Operaţiunea este similară celei prezentate anterior. Bilanţul băncii şi al clientului „x" se prezintă astfel:

A Bilanţul Băncii Comerciale	P
Devize (valută) + 1 mil. u.m.	disponibilităţi în contul lui „x" +1 mil. u.m.

A Bilanţul clientului „x"	P
Devize –1 mil. u.m. disponibilităţi în cont la bancă	

Moneda scripturală creată de bancă are drept contrapartidă creanţe asupra străinătăţii (devizele).

c) creare de monedă prin achiziţionarea de către bancă a unui activ real

De pildă, banca cumpără un imobil de la agentul economic „y". În această situaţie, imobilul achiziţionat de bancă este înscris în activul său, iar, în contrapartidă, este creditat contul curent al vânzătorului, conform schemei de mai jos:

A Bilanţul Băncii Comerciale	P
Imobil +1mil. u.m.	disponibilităţi în contul lui „y" + 1mil u.m.

A Bilanţul agentului economic „y"	P
Imobile – 1 mil. u.m. Disponibilităţi în cont curent la bancă +1 mil. u.m.	

Chiar dacă exemplul prezentat este simplist[143], se pot pune în evidenţă câteva **trăsături esenţiale ale mecanismului de creaţie monetară** şi anume:

- **băncile creează monedă prin achiziţionarea de active nemonetare** (reale şi financiare) de la agenţii nefinanciari. Moneda creată de o bancă apare în pasivul bilanţului acesteia, iar contrapartida sa, reprezentată de

[143] S-a presupus existenţa într-o economie a unei singure bănci şi anume a unei bănci comerciale.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

bunurile şi titlurile achiziţionate, figurează în activul bilanţier. Procesul de creaţie monetară pune în relaţie un agent nefinanciar (întreprindere, persoană fizică, colectivitate publică) şi o instituţie ce are puterea de creare de monedă, în principal băncile.

- situaţiile prezentate anterior ilustrează crearea de monedă de către o bancă, însă ele prezintă anumite deosebiri[144]:
  - în primele două cazuri (clientul contractează un credit bancar, respectiv scontează o cambie) sectorul bancar devine creditor al sectorului nebancar, iar moneda este creată cu titlu temporar deoarece la scadenţă, agentul economic va trebui să ramburseze împrumutul, ceea ce echivalează cu o „distrucţie" („distrugere") a monedei create.
  - în ultimele două cazuri (clientul cedează băncii devize, respectiv active reale), moneda este creată cu titlu definitiv şi pusă la dispoziţia vânzătorului activelor amintite.
- crearea de monedă[145] de către bănci se realizează exclusiv la cererea agenţilor nefinanciari; băncile nu pot să creeze monedă scripturală decât dacă li se solicită moneda respectivă. Prin urmare, iniţiativa în procesul de creaţie monetară aparţine clienţilor băncii, atunci când solicită credite, oferă active financiare şi reale.

Operaţiunile bancare prezentate au pus în evidenţă procesul de creaţie monetară realizat de o bancă. Operaţiunile bancare inverse, respectiv recuperarea creditului, încasarea tratei la scadenţă, vânzarea unui activ financiar sau real exprimă o revenire a monedei la locul său de origine, banca. Cu alte cuvinte, este vorba de procesul de „distrucţie" (sau „distrugere") de monedă, care se reflectă în evidenţa băncii prin dispariţia creanţei din activ şi debitarea contului clientului, conform schemei:

A	Bilanţul Băncii Comerciale	P
Creanţe sau active reale – 1 mil u.m.		Disponibilităţi în contul curent al lui „x" – 1 mil. u.m.

Sintetic, operaţiunile care se derulează între agenţii nefinanciari şi bănci şi care au consecinţe asupra masei monetare, pot fi reprezentate astfel[146]:

---

[144] Cerna Silviu – *Sistemul monetar şi politica monetară*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996, p. 33.

[145] Bailly Jean Luc ş.a. – *Économie monétaire et financière*, Breal, Paris, 2000, p. 59.

[146] Bailly Jean Luc, ş.a. - *op. cit.*, p. 79.

Creaţie monetară	„Distrucţie" monetară
(1) Acordarea unui credit bancar	Recuperarea creditului
(2) Cumpărare de devize	Vânzare de devize
(3) Cumpărare de active nemonetare (reale sau financiare)	Vânzare de active nemonetare

În concluzie, sistemul bancar apare ca un centru creator de monedă[147], un agent care transformă în monedă activele nemonetare, fără putere liberatorie, cedate de agenţii nefinanciari.

8.2.2. Procesul de creaţie monetară într-un sistem bancar diversificat

Sistemul bancar este format din mai multe bănci creatoare de monedă scripturală şi, prin urmare, din mai multe circuite monetare. Fiecare bancă creează propria sa monedă (de exemplu: „moneda băncii A", „moneda băncii B" etc.) şi are propriul său circuit monetar. Un circuit monetar este format din aria de circulaţie a unei monede, în cadrul căreia nu apare problema conversiei (sau transformării) monedei respective într-o altă monedă[148]. De pildă, în situaţia în care moneda scripturală circulă între conturile deschise de clienţi la aceeaşi bancă; în acest caz, apare doar o simplă problemă de înscriere a operaţiunii: banca va debita contul trăgătorului şi va credita contul beneficiarului. În realitate, circuitele monetare nu sunt închise, ci ele se intercondiţionează. Prin urmare, apare problema conversiei monedei unei bănci în moneda altei bănci, a transferurilor de la o bancă la alta, care afectează volumul depozitelor la vedere existente la banca în cauză. Transferurile între bănci antrenează „scurgeri" de monedă (ieşiri de fonduri), care pot să pună probleme de lichiditate băncilor respective şi care pot fi rezolvate fie prin refinanţare de la alte bănci, fie prin refinanţare de la banca centrală.

În prezentarea care urmează, facem abstracţie, deocamdată, de existenţa băncii centrale şi presupunem o relaţie dintre două bănci[149].

Presupunem două bănci „A" şi „B" şi patru agenţi nefinanciari: „x" şi „y" – clienţi ai băncii „A" şi „w" şi „z" – clienţi ai băncii „B". După analiza dosarului de credite, banca „A" decide acordarea unui credit în valoare de 10000 u.m. lui „x", iar banca „B" acordă un credit de 5000 u.m. lui „w".

Bilanţurile celor două bănci după acordarea creditelor se prezintă astfel:

---

[147] Cerna Silviu – *op. cit.*, p. 36.

[148] Plihon Dominique – *La monnaie et ses mécanismes*, Editions La Découverte & Syros, Paris, 2001, p. 22.

[149] Ipoteza că în economie există două bănci nu afectează înţelegerea procesului de creaţie monetară.

a) acordarea de credite

A	Bilanțul băncii „A”	P
Credit acordat lui „x” +10000 u.m.	Disponibilități în contul curent al lui „x” +10000 u.m.	

A	Bilanțul băncii „B”	P
Credit acordat lui „w” +5000 u.m.	Disponibilități în contul curent al lui „w” +5000 u.m.	

Agentul împrumutat „x” utilizează creditul contractat pentru achiziționarea de materiale, de la agentul „y”, în valoare de 7000 u.m. și de la agentul „z”, în valoare de 3000 u.m. Similar, agentul împrumutat „w” utilizează creditul contractat pentru plăți în favoarea lui „y”, în valoare de 2000 u.m. și în favoarea lui „z”, în valoare de 3000 u.m.

Prin urmare, conturile agenților „x” și „w” sunt debitate, respectiv cu 10000 u.m. și 5000 u.m., iar conturile agenților „y” și „z” sunt creditate cu suma de 9000 u.m. și 6000 u.m. Banca „A” are o creanță asupra băncii „B”, în valoare de 2000 u.m. (plata efectuată de „w” către „y”), iar banca „B” are o creanță asupra băncii „A”, în valoare de 3000 u.m. (plata efectuată de „x” în favoarea lui „z”).

În urma acestor operațiuni, bilanțurile bancare se prezintă astfel:

b) utilizarea monedei scripturale

A	Bilanțul băncii „A”	P
Credit acordat lui „x” +10.000 u.m. Creanță brută asupra băncii „B”+2000 u.m.	Disponibilități în contul curent al lui „x” 0 u.m. Disponibilități în contul curent al lui „y” + 9000 u.m. Datorie brută față de banca „B” +3000 u.m.	

A	Bilanțul băncii „B”	P
Credit acordat lui „w” + 5000 u.m. Creanță brută asupra băncii „A”+3000 u.m.	Disponibilități în contul curent al lui „w” 0 u.m. Disponibilități în contul curent al lui „z”+6000 u.m. Datorie brută față de banca „A”+2000	

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Plăţile ordonate de agenţii nefinanciari „x" şi „w" generează datorii şi creanţe reciproce ale celor două bănci. Prin urmare, băncile vor proceda la operaţiunea de compensare a datoriilor şi creanţelor reciproce.

c) bilanţurile băncilor după compensare

A	Bilanţul băncii „A"	P	A	Bilanţul băncii „B"	P
Credit acordat lui „x" + 10000 u.m.	Disponibilităţi în contul curent al lui „y" + 9000 u.m. Datorie netă faţă de banca „B"		Credit acordat lui „W" + 5000 u.m. Creanţă netă asupra băncii „A" + 1000 u.m.	Disponibilităţi în contul curent al lui „z" + 6000 u.m.	

În urma operaţiunii de compensare rezultă că, banca „A" datorează 1000 u.m. băncii „B". Pentru stingerea datoriei băncii „A" faţă de banca „B" există mai multe posibilităţi[150], printre care: una dintre ele este menţinerea în activul bilanţului băncii „B" a unei creanţe asupra băncii „A", în schimbul unei dobânzi, însă banca „A" nu poate fi un debitor permanent întrucât ar duce la falimentul băncii „B"; o altă soluţie este ca banca „B" să accepte anumite active (valută, active financiare) ale băncii „A", însă în acest caz banca „A" ar fi aceea care ar ajunge la faliment. Prin urmare, soluţia reală ar fi compensarea interbancară prin intermediul conturilor curente deschise la banca centrală.

În concluzie, dacă pe ansamblul băncilor, „scurgerile" de monedă compensează intrările, rezultă că sistemul bancar nu ar avea probleme de lichiditate şi că ar putea să creeze monedă fără nici o limită. În realitate, sistemul bancar are în structură şi banca centrală care, la rândul său, creează monedă şi influenţează puterea de creaţie monetară a băncilor.

8.2.3. Mecanismul creării de monedă de către banca centrală

Moneda băncii centrale – numită şi bază monetară – este reprezentată de **numerar** (banca centrală este unica instituţie autorizată să-l emită) şi disponibilităţile băncilor, ale Trezoreriei statului în conturile lor deschise la banca centrală.

Baza monetară: moneda emisă de banca centrală; poartă această denumire, pentru că se apreciază că băncile comerciale pot să creeze monedă plecând de la moneda băncii centrale pe care o deţin.

[150] Cerna Silviu, *op. cit.*, p. 41.

Crearea de monedă de către banca centrală se realizează, în principiu, asemănător cu modul în care se creează monedă de către băncile comerciale. Prin urmare, și în cazul băncii centrale crearea de monedă se realizează prin achiziționarea și monetizarea de active nemonetare, doar că acestea din urmă provin de la bănci și Trezoreria statului[151].

Principalele operațiuni prin care se creează monedă de către banca centrală sunt:

a) achiziționarea de devize

Băncile își procură moneda băncii centrale vânzând acesteia devizele rezultate, în principal, din tranzacțiile agenților nefinanciari cu străinătatea. Atunci când banca centrală cumpără devize contra monedă națională, ea creează monedă. Această operațiune se reflectă în bilanțul părților implicate în tranzacție astfel:

A	Bilanțul Băncii Centrale	P	A	Bilanțul Băncii Comerciale	P
Devize (valută)+1mil u.m.	Disponibilități în contul curent al băncii comerciale +1mil u.m. (sau emisiune de numerar)		Devize (valută) –1mil u.m. Disponibilități în contul curent la banca centrală +1mil u.m. (sau numerar)		

Prin vânzarea de devize în schimbul monedei centrale, o bancă comercială își ameliorează lichiditatea fără să fie nevoită să apeleze la împrumuturi.

Lichiditatea băncilor: capacitatea unei bănci de a face față plăților dispuse de clienții ei. Lichiditatea corespunde deținerilor de monedă centrală.

b) achiziționarea de titluri publice pe piața monetară, în cadrul operațiunilor de „open-market".

Open-market (operațiuni pe piața deschisă): intervenții ale băncii centrale, prin vânzarea și cumpărarea de titluri publice (în principal, bonuri de tezaur), cu scopul de a influența lichiditatea băncilor, potențialul lor de creditare și mărimea masei monetare.

[151] Așa cum se știe, clienții băncii centrale sunt celelalte bănci din sistemul bancar și Trezoreria statului.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

A	Bilanţul Băncii Centrale	P
Titluri publice + 1 mil. u.m. (creanţe asupra statului)	Disponibilităţi în contul curent al băncii comerciale +1mil. u.m. (sau emisiune de numerar)	

A	Bilanţul Băncii Comerciale	P
Titluri publice –1mil. u.m. Disponibilităţi în contul curent la banca centrală +1 mil. u.m.		

Prin achiziţionarea de titluri publice, banca centrală creează monedă şi, prin urmare, alimentează băncile cu lichidităţi.

c) împrumuturi acordate de banca centrală celorlalte bănci din sistemul bancar (operaţiuni de refinanţare) sub forma reescontului de cambii sau „avansurilor în cont curent".

A	Bilanţul Băncii Centrale	P
Creanţă asupra băncii comerciale +1 mil. u.m.	Disponibilităţi în contul curent al băncii comerciale	

A	Bilanţul Băncii Comerciale	P
Disponibilităţi în contul curent la banca centrală +1mil. u.m.	Refinanţare de la banca centrală +1mil. u.m.	

Dacă crearea de monedă de către banca centrală se realizează prin achiziţionarea de active nemonetare, distrucţia de monedă (sau reducerea cantităţii de monedă a băncii centrale) este operaţiunea inversă, adică se realizează prin vânzarea de devize (valută), titluri publice şi prin rambursarea datoriilor pe care le au băncile comerciale faţă de banca centrală.

Cu privire la limitele procesului de creare de monedă de către banca centrală, asemenea probleme nu se pun pentru că banca centrală are o capacitate nelimitată de a crea monedă, singura limită fiind aceea pe care ea însăşi şi-o impune, ţinând cont de obiectivul de politică monetară asumat – stabilitatea monedei naţionale[152].

8.2.4. Limitele procesului de creaţie monetară

Regula „creditele fac depozitele" poate să creeze iluzia că băncile pot să acorde credite şi, deci, să creeze propria lor monedă (moneda scripturală), în mod nelimitat. În realitate, puterea de creaţie monetară a băncilor este limitată şi

[152] Cerna Silviu – *op. cit.*, p. 56.

BCU ASSIST AL UNIVERSITY LIBRARY

aceasta rezultă, în special, din poziţia şi rolul major al băncii centrale în cadrul sistemului bancar.

În primul rând, avem în vedere rolul băncii centrale de instituţie de emisiune, care deţine monopolul emiterii numerarului. Prin urmare, pentru a satisface cererile de numerar ale clienţilor lor, băncile trebuie să se preocupe pentru a avea suficiente deţineri de numerar.

În al doilea rând, avem în vedere calitatea de autoritate a băncii centrale, ce adoptă diverse măsuri obligatorii de respectat de către celelalte bănci, în scopul asigurării stabilităţii sistemului bancar şi monetar. Printre acestea, se remarcă obligaţia impusă băncilor de a-şi constitui rezerve la banca centrală, cunoscute sub numele de rezerve obligatorii.

Băncile comerciale trebuie să deţină moneda băncii centrale, în principal, pentru satisfacerea cererilor de numerar ale clienţilor, asigurarea compensării interbancare prin intermediul conturilor curente creditoare deschise la banca centrală, respectarea obligaţiei impuse de banca centrală de a-şi constitui rezerve într-o anumită proporţie.

Pentru a ilustra limitele procesului de creaţie monetară presupunem următorul exemplu:

întreprinderea „x" se aprovizionează cu materii prime, în valoare de 500 mii u.m., de la întreprinderea „y". Pe de altă parte, agentul „x" solicită băncii sale – banca „A" – un credit în valoare de 1 milion u.m. Bilanţurile părţilor implicate se prezintă astfel:

– aprovizionare cu materii prime:

A	„x"	P
Materii prime 500 mii u.m.	Datorie faţă de „y" 500 mii u.m.	

A	„y"	P
Creanţă asupra lui „x" 500 mii u.m.		Venituri 500 mii u.m.

– Banca „A" acordă întreprinderii „x" un credit în valoare de 1 milion u.m.:

A	Banca „A"	P
Credit acordat lui „x" 1 milion u.m.	Disponibilităţi în contul curent al lui „x" 1 milion u.m.	

A	„x"	P
Materii prime 500 mii u.m. Disponibilităţi în contul curent la banca „A" 1 milion u.m.		Datorie faţă de „y" 500 mii u.m. Datorie faţă de banca „A" 1 milion u.m.

BCU "ION CREANGĂ" LIBRARY

Întreprinderea „x" solicită băncii „A" virarea sumei de 500 mii u.m. în contul întreprinderii „y" – client al băncii „B" şi numerar pentru suma de 300 mii u.m. Banca „A" va debita contul curent al întreprinderii „x" pentru suma de 500 mii u.m. şi înregistrează o datorie de plătit băncii „B", de acelaşi nivel. Din bilanţul băncii „A" se constată că nu dispune de numerar pentru a satisface cererea clientului şi nici de rezerve în cont la banca centrală pentru a-şi achita datoria faţă de banca „B". Pentru a face faţă „scurgerilor" de monedă, banca „A" trebuie să se refinanţeze:

- pentru a furniza numerarul solicitat de client, va apela la banca centrală – singura instituţie abilitată să-l emită;
- pentru a-şi stinge datoria faţă de banca „B", contractează împrumuturi, fie de la banca centrală, fie de la altă bancă (pe piaţa interbancară). Presupunem că, banca „A" se refinanţează de la banca „B".

Bilanţurile părţilor implicate se prezintă astfel:

A	Banca „A"	P
Credit acordat lui „x" 1milion u.m.	Disponibilităţi în contul curent al lui „x" 200 mii u.m. Refinanţare de la banca centrală 300 mii u.m. Refinanţare de la banca „B"	

A	„x"	P
Materii prime 500mii u.m. Disponibilităţi în contul curent la banca „A" 200 mii u.m. Numerar 300 mii u.m.		Datorie faţă de banca „A" 1milion u.m.

A	Banca „B"	P
Refinanţare acordată lui „A" 500 mii u.m.	Disponibilităţi în contul curent al lui „y" 500 mii u.m.	

A	„y"	P
Disponibilităţi în contul curent la banca „B" 500mii u.m.		Venituri 500mii u.m.

A	Banca centrală	P
creanţă asupra băncii „A" 300 mii u.m.		Emisiune de numerar 300 mii. u.m.

BCU IASI SECTIA UNIVERSITARA

Din exemplul prezentat, ca şi pe baza realităţii economice, rezultă că băncile nu pot să creeze monedă fără limită, din mai multe considerente:

- înscriind o sumă în contul clientului, ca urmare a creditului acordat, banca trebuie să se aştepte ca acesta să-i solicite, la un moment dat, suma în numerar[153]. Prin urmare, băncile trebuie să se preocupe pentru a avea suficiente deţineri de numerar. În caz contrar, trebuie să apeleze, prin refinanţare, la banca centrală – singura instituţie abilitată să-l emită. Însă, banca centrală ar putea, cel puţin teoretic, să refuze eliberarea numerarului solicitat, ceea ce ar crea o situaţie critică băncii comerciale. De asemenea, dacă banca centrală consideră că banca comercială acordă prea multe credite, poate să mărească costul refinanţării, ceea ce are ca efect mărirea costului creditelor bancare.
- moneda creată de o bancă în urma acordării unui credit este utilizată de către beneficiarul acestuia, în primul rând, pentru efectuarea de plăţi către clienţii altor bănci. Pentru a face faţă acestor solicitări, banca trebuie să aibă suficiente deţineri de monedă centrală. Nevoia de lichidităţi a băncilor pune în evidenţă dependenţa acestora de raporturile cu banca centrală.

În concluzie, băncile nu pot să creeze monedă fără limită întrucât, pe ansamblul lor, se confruntă cu probleme de lichiditate, pe care doar banca centrală poate să le rezolve.

8.2.5. Mecanismul de multiplicare a creditelor

Aşa cum am arătat, puterea de creare de monedă este specifică băncilor: prin acordare de credite, băncile creează monedă (regula „creditele fac depozitele"). Însă, puterea de creaţie monetară este limitată, fiind dependentă de relaţiile băncilor cu banca centrală. Această limitare a capacităţii de creare de monedă a băncilor comerciale se concretizează prin acţiunea unui mecanism monetar, numit mecanismul de „multiplicare a creditelor"[154].

Mecanismul de multiplicare a creditelor ia în considerare, pe de o parte, obligaţia băncilor de a-şi constitui rezerve la banca centrală, într-o anumită proporţie din depozitele lor, iar, pe de altă parte, preferinţa relativ stabilă a clienţilor bancari pentru folosirea numerarului.

Pentru ilustrarea acestui mecanism, presupunem că, la un moment dat, băncile dispun de rezerve excedentare la banca centrală, la nivelul sumei de 100 milioane u.m. Ele au interesul de a valorifica aceste rezerve, prin acordarea de credite, în scopul obţinerii de venituri suplimentare.

Rezerve excedentare: disponibilităţi în conturile deschise la banca centrală, peste nivelul rezervelor minime obligatorii.

Creditele noi acordate vor da naştere la valuri succesive de scurgeri (ieşiri de fonduri) în afara sistemului bancar şi de noi credite. Presupunem că,

[153] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *op. cit.*, pp. 170-171.
[154] Cerna Silviu – *op. cit.*, p. 73.

rata rezervelor obligatorii de constituit la banca centrală este de 5%, iar preferinţa clienţilor pentru numerar este de 20%.

Pornind de la rezervele excedentare de 100 milioane u.m., băncile acordă noi credite şi, prin urmare, creează monedă scripturală, în valoare de 100 milioane u.m. Din moneda creată 20% va fi transformată în numerar, adică 20 milioane u.m., iar din depozitele rămase (100 milioane – 20 milioane) 5% vor reprezenta rezervele obligatorii de constituit la banca centrală, adică 4 milioane u.m. Astfel, rezervele excedentare ale băncilor vor fi doar de 76 milioane u.m., care pot fi exprimate astfel:

100 milioane – 0,2 × 100 milioane – (100 mil. – 0,2 × 100 mil.) × 0,05 =
= (100 mil. – 0,2 × 100 mil.)(1 – 0,05) = 100 mil. (1 – 0,2)(1 – 0,05) = 76 milioane u.m.

Prin urmare, mărimea rezervelor excedentare (ΔR_E) aferente momentului t_2 este dată de relaţia:

$$\Delta R_{Et2} = \Delta R_{Et1} \times (1 - n)(1 - r),$$

unde:

n – preferinţa clienţilor băncilor pentru numerar;

r – coeficientul rezervelor bancare obligatorii;

La al doilea val de credite, băncile dispun de rezerve excedentare în valoare de 76 milioane u.m., şi, prin urmare, acordând credite creează o cantitate de monedă în valoare de 76 milioane u.m., din care 20% (adică, 15,2 milioane u.m.) va fi transformată în numerar, iar din depozitele rămase (76 mil – 15,2 mil) 5% vor reprezenta rezervele obligatorii de constituit la banca centrală, adică 3,04 milioane u.m. Rezultă că rezervele excedentare ale perioadei t_3 (ΔR_{Et3}) vor fi 57,76 milioane u.m., adică:

76 mil. – 76 mil. × 0,2 – (76 mil. – 76 mil. × 0,2) × 0,05 =
= 76 mil.(1 – 0,2)(1 – 0,05) = 100 mil.$(1 - 0,02)^2(1 - 0,05)^2$

$$\Delta R_{Et3} = \Delta R_{Et1} \times (1 - n)^2(1 - r)^2$$

Multiplicarea creditelor şi a masei monetare continuă până ce rezervele excedentare existente în momentul iniţial sunt blocate în rezervele obligatorii constituite la banca centrală (rezolvarea exemplului dat este prezentată în tabelul următor).

Tabelul nr. 1 – Procesul de multiplicare a creditelor

– milioane u.m. –

Valuri de credite	Rezerve excedentare $\Delta_{t-1} - RO_{t-1}$ (1)	Credite acordate (moneda creată) (2) = (1)	Cerere de numerar (3)=0,2×(2)	Depozite rămase la bănci (4)=(2)-(3)	Rezerve obligatorii (RO) (5)=0,05×(4)	„Scurgeri" (ieşiri) (6)=(3)+(5)
1	100	100	20	80	4	24
2	76	76	15,2	60,8	3,04	18,24
3	57,76	57,76	11,55	46,21	2,31	13,86

Valuri de credite	Rezerve excedentare $\Delta_{t-1} - R0_{t-1}$ (1)	Credite acordate (moneda creată) (2) = (1)	Cerere de numerar (3)=0,2×(2)	Depozite rămase la bănci (4)=(2)-(3)	Rezerve obligatorii (RO) (5)=0,05×(4)	„Scurgeri" (ieşiri) (6)=(3)+(5)
4	43,9	43,9	8,78	35,12	1,76	10,54
5	33,36	33,36	6,67	26,69	1,34	8,01
6	25,35	25,35	5,07	20,28	1,01	6,08
...	...	...	...	...	...	...
al n[lea]	0	0	0	0	0	0
Total	0	417	83	334	17	100

Se constată că rezervele excedentare aferente fiecărei perioade, respectiv creaţiile succesive de monedă, se prezintă după o regulă exprimată printr-o progresie geometrică cu raţia $(1 - 0,2)(1 - 0,05)$.

Mărimea creditelor acordate şi, deci, a monedei create se obţine prin însumarea valurilor succesive de credite:

$$\sum \Delta C = \sum \Delta M = 100 + 76 + 57,76 + 43,9 + ... = 100 + 100(1 - 0,2)(1 - 0,05) + 100(1 - 0,2)^2(1 - 0,05)^2 + ... = 100[1 + (1 - 0,2)(1 - 0,05) + (1 - 0,2)^2(1 - 0,05)^2 + ...]$$

Expresia dintre paranteze este o progresie geometrică al cărei prim termen este 1, iar rata progresiei este $(1 - 0,2)(1 - 0,05)$, pozitivă şi inferioară lui 1; când $n \to +\infty$, avem:

$$\sum \Delta C = \sum \Delta M = \frac{1}{1-(1-0,2)(1-0,05)} \times 100 \text{ mil.} = 4,17 \times 100 \text{ mil.}$$

Rezultă că mărimea masei monetare nou create este de 417 milioane u.m., din care 83 milioane sub formă de numerar, iar 334 milioane sub formă scriptural (din care 17 milioane reprezintă rezervele obligatorii la banca centrală).

Generalizând exemplul prezentat, se obţine următoarea formulă:

$$\Delta C = \Delta M = \Delta R_E \times \frac{1}{1-(1-n)(1-r)}, \text{ unde:}$$

ΔC – mărimea creditelor acordate;

ΔM – mărimea masei monetare create;

$\frac{1}{1-(1-n)(1-r)} \rightarrow$ multiplicatorul creditului K.

$\Delta C = \Delta M = \Delta R_E \times K$, unde

$$K = \frac{1}{1-(1-n)(1-r)} \text{ sau } K = \frac{1}{n+r-n \times r}$$

Multiplicatorul creditului (K) exprimă numărul de unităţi de masă monetară nou creată pe baza unei unităţi de rezerve excedentare.

Din exemplul prezentat rezultă că procesul de multiplicare a creditelor se desfăşoară cu condiţia ca băncile să dispună de rezerve excedentare, ceea ce ar însemna că regula amintită, şi anume: „creditele fac depozitele" nu ar fi corectă. În realitate, condiţia prealabilă pentru ca procesul de multiplicare să se desfăşoare este manifestarea cererilor de credite bancare din partea agenţilor economici, persoanelor fizice. Multiplicatorul arată numai maximum de monedă ce poate fi creat de către bănci sau potenţialul de creditare al acestora[155], nivelul real fiind determinat de situaţia lichidităţii lor. Aceasta din urmă depinde de preferinţa clienţilor pentru numerar, care, de altfel, este luată în considerare în calculul multiplicatorului (prin coeficientul n), dar mai ales de politica băncii centrale, care poate influenţa lichiditatea băncilor (prin instrumente de politică monetară, cum ar fi: operaţiunile de open-market, taxa de reescont, rezervele bancare obligatorii).

Întrebări

1. Ce este specific cererii de monedă în concepţia clasicilor?
2. Ce exprimă ecuaţia schimbului formulată de Irving Fischer?
3. Care sunt factorii care determină cererea de monedă în concepţia keynesistă?
4. Ce exprimă concepţia monetaristă privind cererea de monedă?
5. Ce semnificaţie are oferta de monedă?
6. Cum explicaţi expresia "creditele fac depozitele "?
7. Care sunt principalele operaţiuni prin care băncile creează monedă?
8. Prin ce se individualizează moneda băncii centrale?
9. Care sunt principalele operaţiuni prin care se creează monedă de către banca centrală?
10. Ce exprimă multiplicatorul creditului?

Întrebări grilă

1. Moneda creată de o bancă comercială:
a) [ ] se reflectă în activul bilanţului bancar
b) [ ] exprimă creanţe asupra clienţilor săi
c) [x] este utilizată în calitate de mijloc de plată de către clienţii săi
d) [x] se concretizează într-o înscriere în contul clientului ei

2. Băncile creează monedă prin:
a) [ ] vânzare de active nemonetare (reale şi financiare)
b) [x] cumpărare de devize
c) [ ] recuperarea la scadenţă a creditelor acordate

[155] Silviu Cerna – *op. cit.*, p. 85.

d) [ ] operaţiuni de rescontare a cambiilor

3. Care dintre următoarele afirmaţii sunt adevărate cu privire la oferta de monedă:
a) [ ] exprimă cantitatea de monedă justificată a se găsi în circulaţie
b) [x] exprimă ansamblul creanţelor deţinute asupra instituţiilor emitente de active ce se cuprind în structura masei monetare
c) [x] reprezintă masa monetară existentă în circulaţie

4. Banca centrală creează monedă prin:
a) [ ] vânzare de devize
b) [x] cumpărare de titluri publice pe piaţa monetară, în cadrul operaţiunilor de „open-market"
c) [x] împrumuturi acordate celorlalte bănci din sistemul bancar
d) [ ] vânzare de active reale

5. Multiplicatorul creditului:
a) [ ] reflectă mărimea masei monetare
b) [x] arată volumul maxim de monedă ce poate fi creat de către bănci
c) [x] arată potenţialul de creditare al băncilor
d) [x] exprimă numărul de unităţi de masă monetară nou creată pe baza unei unităţi de rezerve excedentare

Bibliografie recomandată

1. Cerna Silviu – *Sistemul monetar şi politica monetară*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996;
2. Faugère Jean Pierre – *Moneda şi politica monetară*, Editura Institutul European, Iaşi, 2000;
3. Manolescu Gheorghe – *Moneda şi ipostazele ei*, Editura Economică, Bucureşti, 1997;
4. Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997;
5. Zăpodeanu Daniela – *Politici monetare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 9

Piaţa monetară

Cuprinsul capitolului

9.1. Piaţa monetară: concept, evoluţii, funcţii, actori
9.2. Mecanismul compensărilor pe piaţa interbancară
9.3. Piaţa interbancară şi operaţiunile ei. Intervenţiile băncii de emisiune pe piaţa interbancară
9.4. Piaţa monetară în România

Obiective

1. Cunoaşterea rolului şi importanţei pieţei monetare în derularea normală a circuitelor de plăţi la nivelul economiei
2. Cunoaşterea evoluţiilor recente de pe aceste pieţe şi semnificaţia lor
3. Înţelegerea mecanismelor şi operaţiunilor tipice derulate pe această piaţă
4. Cunoaşterea principalelor momente din evoluţia pieţei monetare româneşti

Cuvinte-cheie:

piaţă interbancară, monedă centrală, monedă bancară, lichiditate bancară, piaţă monetară deschisă, compensare bancară, decontări interbancare, facilităţi de depozit, credit lombard, operaţiuni repo şi reverse repo, operaţiuni de open-market

Introducere

Piaţa monetară este o componentă esenţială a pieţei capitalurilor şi are un rol deosebit de important în derularea normală a fluxurilor de plăţi la nivelul economiei. In ultimele decenii ea a cunoscut transformări profunde, generate de inovaţia financiară în domeniu, dar şi de dorinţa autorităţilor monetare de a perfecţiona şi a eficientiza instrumentele de politică monetară şi de a potenţa concurenţa pe piaţa creditului.

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

9.1. Piaţa monetară: concept, evoluţii, funcţii, actori

Piaţa monetară este o componentă importantă a **pieţei creditului**, alături de **piaţa financiară**, care este o piaţă a capitalurilor pe termen lung, şi **piaţa valutară**. Cele trei pieţe se individualizează prin instituţiile funcţionale şi prin modul de derulare a tranzacţiilor. Graniţele dintre cele trei componente ale pieţei creditului nu pot fi trasate riguros, deoarece legăturile dintre acestea sunt foarte strânse, iar unele evenimente sau tendinţe de pe una dintre pieţe pot influenţa evenimentele sau tendinţele celorlalte pieţe. Piaţa monetară este o piaţă a capitalurilor pe termen scurt şi foarte scurt pentru toate organismele de credit bancare. Ea este o piaţă delocalizată, tranzacţiile încheindu-se prin telefon, fax sau telex. Piaţa monetară este o piaţă a **monedei centrale** (numerarul, biletele de bancă şi disponibilităţile deţinute de bănci la banca centrală), deoarece operaţiunile de împrumut se derulează între băncile creatoare de monedă, precum şi între acestea şi banca de emisiune şi **se realizează numai în moneda băncii centrale**[156].

Piaţa monetară reprezintă un mecanism important în sistemul monetar şi financiar al unei ţări, atât ca urmare a faptului că ea joacă un rol deosebit în redistribuirea resurselor de creditare din economie, cât şi datorită faptului că aceasta reprezintă locul în care intervine banca de emisiune în scopul controlării volumului de lichidităţi al pieţei sau al influenţării nivelului ratei dobânzii care se formează zilnic pe aceasta.

Piaţa monetară se identifica până acum câteva decenii cu **piaţa interbancară**, o piaţă a specialiştilor, restrânsă doar la nivelul operaţiunilor de împrumut realizate între banca de emisiune şi băncile comerciale agreate la refinanţare de către aceasta sau între acestea din urmă. Acest tip de piaţă se caracteriza în principal prin operaţiuni frecvente şi automate de refinanţare a băncilor comerciale de către banca de emisiune pe calea rescontării efectelor de comerţ.

Dezavantajele principale ale funcţionării pieţei interbancare erau numeroase: compartimentarea pieţei capitalurilor, automatismul refinanţării băncilor comerciale de către banca de emisiune, existenţa unui monopol excesiv al băncilor comerciale în sfera creditului, eficienţa redusă a politicii monetare a băncii centrale etc.

Aceste dezavantaje au fost depăşite o dată cu trecerea la **piaţa monetară deschisă („open market")**. De exemplu, deschiderea pieţei monetare în Franţa în anul 1986 a însemnat lărgirea acestei pieţe prin acordarea dreptului de participare şi altor organisme financiare nebancare (societăţi de asigurări, case de pensii, case de economii, trezoreria publică, fonduri comune de plasament, societăţi de investiţii cu capital variabil etc.), precum şi marilor întreprinderi. Au fost eliminate astfel dezavantajele existente anterior: s-a realizat unificarea pieţelor creditului prin posibilitatea oferită noilor actori ai pieţei de a arbitra pe

[156] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Ed. Ankarom, Iaşi, 1997, p. 189.

diversele componente ale acestei pieţe, a fost eliminat monopolul excesiv al băncilor pe piaţa creditului, a crescut concurenţa pe această piaţă, a fost îmbunătăţit mecanismul de alimentare a acesteia, s-a asigurat o mai mare stabilizare a ratelor dobânzii pe piaţă, s-a diversificat gama instrumentelor şi tehnicilor de refinanţare etc.

Lărgirea pieţei monetare o dată cu accesul agenţilor nebancari şi al marilor întreprinderi a făcut ca piaţa monetară să devină implicit o **piaţă a monedei bancare**. În noile condiţii, refinanţarea băncilor comerciale nu se mai face automat de către banca de emisiune, aceasta putând interveni pe piaţă în mod discret în vederea controlării lichidităţilor pieţei şi a influenţării nivelului ratei dobânzii. Refinanţarea băncilor comerciale pe piaţa monetară deschisă este în acelaşi timp mai puţin inflaţionistă, deoarece în acest proces este atrasă şi moneda preexistentă, economisindu-se astfel moneda băncii centrale. Lărgirea pieţei monetare a avut drept scop *„promovarea concurenţei, activizarea participanţilor pentru găsirea de noi «produse financiare», noi forme şi titluri de creanţă, care să amplifice, să amelioreze resursele şi să ieftinească creditele"*[157].

Piaţa monetară reprezintă, după cum o caracteriza profesorul Cezar Basno, *„cadrul necesar în care se desfăşoară zilnic raporturile dintre bănci în legătură cu lichidarea soldurilor provenind din operaţiuni reciproce"*[158]. Pe lângă **funcţia de finanţare a băncilor comerciale**, piaţa monetară mai îndeplineşte şi **funcţia de compensare a deficitului cu excedentul de lichidităţi al acestora**.

Pe piaţa monetară băncile comerciale îşi acordă împrumuturi sau îşi rambursează credite acordate anterior. De asemenea, pe această piaţă au loc zilnic **decontări interbancare** care se realizează numai în moneda băncii centrale. Aceste decontări sunt determinate de fluxurile de lichidităţi din conturile clienţilor băncilor, adică de încasările şi plăţile zilnice efectuate în şi din conturile clienţilor unei bănci de la şi către clienţi care au conturi deschise la alte bănci. În fiecare zi au loc astfel fluxuri monetare între agenţii nefinanciari care au conturi deschise la bănci diferite, fluxuri care conduc la modificarea raporturilor dintre bănci, care devin în urma acestor operaţiuni fie debitoare, fie creditoare faţă de celelalte bănci. La sfârşitul fiecărei zile, fiecare bancă devine în consecinţă, per sold, debitoare sau creditoare faţă de celelalte bănci. Pe piaţa monetară are loc zilnic stingerea acestor datorii într-un cadru organizat.

Actorii pieţei monetare sunt *băncile comerciale, casele de economii, societăţile financiare, casele de titluri, trezoreria statului, banca de emisiune* etc. Instituţiile care mobilizează economiile băneşti de la agenţii economici şi populaţie, denumite generic *investitori instituţionali*, sunt structural creditoare.

---

[157] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile, *op. cit.*, p. 190.

[158] Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994, p. 305.

Ele deţin un excedent de lichidităţi şi apar pe această piaţă în postura de ofertanţi de capitaluri pe termen scurt. Din categoria acestora fac parte casele de economii, cooperativele de credit, fondurile de pensii, societăţile de investiţii, societăţile de plasament, companiile de asigurări etc. Solicitatorii de capitaluri sunt instituţiile structural debitoare care îşi plasează de regulă resursele pe termene mai lungi şi au nevoie de lichidităţi (băncile şi instituţiile de credit, societăţile de leasing etc.).

Principalii actori ai pieţei sunt totuşi *băncile comerciale*, care apar pe această piaţă fie în postura de împrumutători, fie în cea de împrumutaţi. Pe piaţa monetară deschisă un actor esenţial este şi banca de emisiune, care are un rol regulator deosebit de important. Funcţionarea eficientă a pieţei monetare presupune şi prezenţa **intermediarilor (curtieri** sau **case de rescont)**, care asigură fluidizarea tranzacţiilor realizate pe această piaţă şi furnizează informaţii numeroase privitoare la evoluţia sa zilnică. Aceşti intermediari sunt fie reprezentanţi ai marilor bănci, care lucrează în contul acestora (curtierii), fie societăţi financiare care operează pe cont propriu (casele de rescont) şi care obţin venituri din diferenţa de dobândă aferentă creditelor acordate sau primite şi din operaţiunile de arbitraj asupra titlurilor pieţei.

9.2. Mecanismul compensărilor pe piaţa interbancară

Componenta principală a masei monetare în circulaţie o reprezintă moneda scripturală, a cărei mărime este dată de suma soldurilor creditoare ale conturilor titularilor deschise la bănci. Depozitele bancare deţinute în conturi de agenţii economici nefinanciari provin din surse diverse, cum ar fi: depuneri de monedă efectivă (numerar), viramente din alte conturi sau credite bancare. În acest din urmă caz moneda scripturală respectivă este o creaţie proprie a băncii, care prin operaţiunea de creditare şi-a majorat propriile depozite. Moneda bancară astfel creată nu rămâne întotdeauna în circuitul propriu al băncii. Comportamentul economic al clienţilor băncii (indiferent că aceştia sunt sau nu beneficiari ai unor credite bancare) afectează lichiditatea băncilor. Astfel ei pot efectua plăţi către terţi care au conturi deschise la alte bănci. În fiecare zi au loc astfel operaţiuni de încasări şi plăţi în şi din conturile clienţilor. Aceste încasări şi plăţi zilnice trebuie să fie urmate de încasări şi plăţi echivalente de către băncile la care îşi au deschise conturile agenţii economici respectivi. Cu alte cuvinte, orice plată efectuată de un titular din contul său către un terţ care are contul deschis la o altă bancă trebuie să fie urmată de o plată echivalentă a băncii sale în favoarea băncii beneficiarului plăţii. Decontările respective poartă denumirea de **decontări interbancare** şi se realizează numai în moneda băncii centrale. La sfârşitul fiecărei zile o bancă poate avea o **poziţie netă debitoare** sau **creditoare** faţă de celelalte componente ale sistemului bancar. Poziţia netă debitoare semnifică faptul că în relaţiile cu celelalte bănci, per sold, fluxurile de ieşire au fost mai mari decât cele de intrare, iar poziţia netă creditoare semnifică o situaţie inversă. Compensarea acestor deficite cu excedentele se realizează pe piaţa interbancară.

Această operaţiune presupune compararea, în cadrul unei perioade date (o zi), a creanţelor (sumelor de încasat de către o bancă de la celelalte bănci) cu datoriile acesteia (sumele datorate celorlalte bănci) în vederea determinării măsurii în care acestea se compensează şi a sumei nete rămase de încasat sau de plătit.

Băncile care prezintă solduri debitoare vor fi obligate să-şi procure resurse pentru a-şi stinge datoriile, iar băncile cu solduri creditoare vor fi interesate să-şi plaseze aceste resurse în vederea fructificării lor. Procesul de stingere a soldurilor nete debitoare rezultate în urma operaţiunii de compensare se realizează pe piaţa interbancară şi presupune luarea în considerare a disponibilităţilor pe care băncile debitoare le deţin la banca centrală sau la casa de compensaţie. În ipoteza în care mărimea acestor disponibilităţi este egală sau mai mare decât mărimea soldurilor lor nete debitoare, rezervele respective de monedă centrală pot fi utilizate pentru stingerea acestor solduri. În caz contrar, băncile sunt obligate să se împrumute cu sumele respective fie de la celelalte bănci participante la procesul de compensare şi care au solduri excedentare, fie de la ceilalţi actori ai pieţei, fie de la banca de emisiune. Operaţiunea de creditare se realizează prin tehnici specifice pieţei interbancare şi presupune cel mai adesea vânzarea unor creanţe deţinute de acestea în portofoliu (efecte de comerţ, bonuri de tezaur, alte titluri ale pieţei monetare).

În economiile moderne, caracterizate printr-un proces continuu de extindere a fenomenului de bancarizare, de creştere a numărului titularilor de conturi, indiferent că aceştia sunt agenţi economici sau persoane fizice, efectuarea plăţilor dintre aceştia nu se poate realiza fără ajutorul unui sistem eficient de compensare a acestor plăţi. Rezultă de aici rolul deosebit de important al sistemelor de compensare, operaţiune care reprezintă *„singura modalitate de a satisface relaţiile de plăţi între parteneri aflaţi în diferite părţi ale ţării şi incluşi în unul sau altul din circuitele sau subcircuitele monetare"*[159].

Compensarea asigură derularea operativă a circuitelor de plăţi şi oferă, în condiţii organizate, un cadru optim pentru închiderea acestor circuite declanşate în mod spontan de titularii de cont, inclusiv pe calea utilizării creditului pe termen scurt şi a unor operaţiuni tipice pieţei interbancare. Redistribuirea resurselor de creditare pe piaţa interbancară se realizează în condiţii de piaţă, cu dobânzi negociate zilnic, în funcţie de evoluţia cererii şi a ofertei, prin intermediari specifici şi cu concursul substanţial acordat de banca de emisiune, care joacă cel mai adesea un rol regulator pe această piaţă[160].

Vom prezenta în continuare un model simplificat al unei operaţiuni de compensare.

---

[159] Basno Cezar, Dardac Nicolae – *Operaţiuni bancare. Instrumente şi tehnici de plată*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996, p. 79.
[160] *Ibidem*, p. 79-80.

Presupunem că sistemul bancar al unei ţări este format din 5 bănci: A, B, C, D, E, ale căror creanţe, respectiv datorii reciproce la sfârşitul unei zile se prezintă astfel:

SITUAŢIA BĂNCILOR CUPRINSE ÎN PROCESUL DE COMPENSARE

Creanţe/ Datorii	Băncile					Total datorii
	A	B	C	D	E	
Banca A	-	90	25	75	250	440
Banca B	185	-	35	90	50	360
Banca C	90	35	-	30	25	180
Banca D	15	50	75	-	100	240
Banca E	250	125	90	60	-	525
Total creanţe	540	300	225	255	425	1745

Din datele prezentate în tabelul anterior se pot determina efectele globale ale compensării:

EFECTELE GLOBALE ALE COMPENSĂRII

Băncile	Sume cuprinse în compensare		Solduri rezultate din compensare	
	Debitoare	Creditoare	Debitoare	Creditoare
Banca A	440	540	-	100
Banca B	360	300	60	-
Banca C	180	225	-	45
Banca D	240	255	-	15
Banca E	525	425	100	-
Total	1745	1745	160	160

Din tabelele de mai sus se poate observa că sumele intrate în compensare, calculate ca sume ale operaţiunilor debitoare, respectiv ale operaţiunilor creditoare, intervenite între bănci în perioada dată reprezintă 1745 de unităţi monetare, iar soldurile rămase neacoperite (solduri nete de încasat sau de plătit) sunt în sumă totală de 160 de unităţi monetare. Se pot determina astfel indicatorii *mărimea sumelor compensate, gradul de compensare (%)* şi *soldurile necompensate (%)* :

– *mărimea sumelor compensate* se determină ca diferenţă între cele două valori şi este de 1585 u.m. (1745 – 160).

– *gradul de compensare* se determină ca raport între sumele compensate şi sumele intrate în compensare, şi este de 90,8% (1585/1745 x 100)

– *soldurile necompensate* reprezintă 9,2% (160/1745 x 100).

În urma compensării, băncile care prezintă solduri debitoare (banca **B** şi banca E) vor fi nevoite să-şi procure resurse pentru a-şi stinge datoriile (60 u.m., respectiv 100 u.m.). Stingerea acestor solduri debitoare se face ţinându-se seama de disponibilităţile pe care băncile respective le deţin în conturile lor deschise la banca de emisiune. În ipoteza în care mărimea disponibilităţilor deţinute de cele 2 bănci în conturile lor deschise la banca centrală este egală sau mai mare decât mărimea soldurilor lor nete debitoare, aceste rezerve de monedă centrală vor servi la stingerea datoriilor. În caz contrar, aceste bănci vor trebui să se împrumute cu sumele respective, fie de la celelalte bănci participante la procesul de compensare şi care au solduri excedentare, fie de la alţi participanţi pe piaţă, fie de la banca centrală:

a) în primul caz, situaţia soldului final al celor 5 bănci la Casa de compensaţie ar putea arăta astfel:

Băncile	Soldul iniţial al contului curent	Sold rezultat din compensare	Sold provizoriu la Casa de compensaţie	Operaţiuni pe piaţa interbancară	Sold final la Casa de compensaţie
Banca **A**	10	100	110	-	110
Banca **B**	60	- 60	-	-	-
Banca **C**	55	45	100	-	100
Banca **D**	80	15	95	-	95
Banca **E**	100	- 100	-	-	-
Total	305	-	305	-	305

b) în cazul în care soldul debitor rezultat în urma compensării nu poate fi acoperit din disponibilităţile proprii aflate în cont la banca centrală, băncile aflate în deficit se pot împrumuta de la băncile excedentare. În această ipoteză, soldul lor final la Casa de compensaţie ar putea arăta astfel:

Băncile	Soldul iniţial al contului curent	Sold rezultat din compensare	Sold provizoriu la Casa de compensaţie	Operaţiuni pe piaţa interbancară	Sold final la Casa de compensaţie
Banca **A**	10	100	110	- 10	100
Banca **B**	50	- 60	- 10	+ 10	-
Banca **C**	55	45	100	-	100
Banca **D**	80	15	95	- 30	65
Banca **E**	70	- 100	- 30	+ 30	-
Total	265	-	265	-	265

În cazul de mai sus am considerat, după cum se poate observa, că acoperirea soldului debitor al celor două bănci aflate în deficit s-a realizat atât din resursele proprii deţinute în contul de disponibil deschis la banca centrală, cât şi din credite obţinute de la băncile partenere. Astfel, banca **B** a obţinut un împrumut de 10 unităţi monetare de la banca **A**, iar banca **E** un împrumut de 30 de unităţi monetare de la banca **D**.

9.3. Piaţa interbancară şi operaţiunile ei. Intervenţiile băncii de emisiune pe piaţa interbancară

Principala funcţie a pieţei interbancare este funcţia de finanţare, deoarece ea asigură agenţilor deficitari lichidităţile de care au nevoie, iar agenţilor excedentari, posibilitatea fructificării lichidităţilor de care dispun în exces. Operaţiunile de împrumut pe această piaţă se pot realiza în **alb** (atunci când remiterile de lichidităţi se fac fără contrapartidă, fără garanţie, numai în baza încrederii în debitor) sau prin utilizarea unor **titluri de creanţă**, care fac obiectul unor **cesiuni ferme** (ele sunt vândute definitiv) sau **sunt puse în pensiune** (în acest caz creditorul preia titlurile sub formă de garanţie cu condiţia ca debitorul să le răscumpere de la acesta la termenul şi la preţul convenite în momentul realizării operaţiunii). Punerea în pensiune a unui titlu se poate realiza pe o perioadă de 24 de ore, cu posibilitatea reînnoirii sau pe o durată fixă (de exemplu 7 zile).

Trecerea de la piaţa monetară interbancară la piaţa monetară deschisă a creat premisele diversificării mecanismelor şi instrumentelor de creditare specifice acestei pieţe şi a condus la creşterea eficienţei acţiunilor de intervenţie a băncilor centrale pe această piaţă şi în economie. Politicile monetare şi de credit promovate de băncile centrale au devenit astfel mult mai transparente şi mai flexibile şi au efecte rapide asupra nivelului ratei inflaţiei şi al ratelor dobânzii din economie.

Intervenţiile băncii centrale pe piaţa monetară poartă denumirea de **operaţiuni pe piaţa deschisă** sau **operaţiuni de „open market"**. Acestea constau în vânzarea sau cumpărarea de către banca centrală de titluri ale datoriei publice. Cumpărarea de titluri de pe piaţă are ca efect sporirea volumului lichidităţilor băncilor comerciale, diminuarea ratelor dobânzii din economie şi sporirea volumului masei monetare, iar vânzarea de titluri are ca efect diminuarea volumului acestor lichidităţi, creşterea nivelului general al dobânzilor şi diminuarea volumului masei monetare.

Tehnicile şi instrumentele de intervenţie a băncii centrale pe piaţa monetară deschisă au cunoscut modificări substanţiale. De exemplu, în Franţa, reforma din anul 1986 a însemnat trecerea la piaţa monetară deschisă, în urma căreia Banca Franţei a renunţat progresiv la operaţiunile de rescont - care reprezentau principalul mecanism de refinanţare a băncilor comerciale - şi a pus

în practică noile tehnici de intervenţie pe piaţa monetară deschisă. Aceste tehnici sunt următoarele[161]:

- **tehnica cererilor de ofertă de lichidităţi;**
- **tehnica pensiunilor pe o zi sau 7 zile;**
- **tehnica operaţiunilor de vânzări şi cumpărări de titluri**

Tehnica cererilor de ofertă de lichidităţi este o tehnică de licitaţie care constă în sondarea de către banca centrală a necesarului de lichidităţi al pieţei. Periodic, băncilor comerciale celor mai importante li se solicită în plicuri închise nevoile lor de lichidităţi, termenele de acordare a acestor împrumuturi şi nivelul dobânzii pe care sunt dispuse să o plătească. În funcţie de datele pe care le deţine asupra pieţei şi de prognozele sale privind evoluţia lichidităţilor viitoare ale acesteia, banca centrală poate refuza total sau parţial acordarea acestor credite sau poate impune alte condiţii de creditare în ceea ce priveşte mărimea împrumutului, durata de acordare a acestuia sau nivelul dobânzii percepute.

Tehnica pensiunilor pe o zi sau 7 zile constă în refinanţarea automată a băncilor comerciale pe o perioadă de o zi sau de 7 zile în baza unor garanţii formate din titluri publice care trebuie răscumpărate de băncile debitoare la scadenţa împrumutului. Dobânzile percepute pentru acest tip de împrumut sunt mai mari faţă de cele practicate în cazul cumpărărilor ferme, iar în cadrul acestora, pensiunile pe o zi sunt cele mai costisitoare, dobânzile fiind cele mai ridicate.

Tehnica operaţiunilor de vânzări şi cumpărări de titluri (operaţiunile de open-market) constă în intervenţii periodice pe piaţă (neanunţate) ale băncii centrale, intervenţii care au ca efect sporirea sau diminuarea volumului de lichidităţi.

Începând cu anul 1985, pe piaţa monetară franceză au devenit operaţionale următoarele noi instrumente:

- **certificatele de depozit** emise de băncile comerciale pentru suma de minimum 5 milioane FF pe termene cuprinse între 10 zile şi 7 ani;
- **biletele de trezorerie** emise de marile întreprinderi, care permit accesul acestora pe piaţa monetară şi au aceleaşi caracteristici ca şi certificatele de depozit;
- **bonurile de tezaur negociabile** emise de stat pe o perioadă de 7 ani şi care constituie titlurile privilegiate ale pieţei monetare franceze;
- **bonurile negociabile emise de instituţiile financiare** pe o durată cuprinsă între 10 zile şi 7 ani;
- **bonurile emise de instituţiile financiare specializate**, având aceleaşi caracteristici ca şi bonurile emise de celelalte instituţii financiare.

Noile instrumente utilizate pe piaţa monetară franceză, dar şi în alte ţări au condus la transformarea pieţei monetare într-o piaţă de capitaluri pe termen scurt şi mijlociu, o piaţă a titlurilor de creanţă negociabile.

---

[161] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile, *op. cit.*, p. 194-195.

9.4. Piaţa monetară în România

Piaţa monetară este un mecanism al economiei de piaţă care nu a putut exista în România înainte de anul 1989. Ca şi în celelalte ţări cu economie condusă prin plan central, şi în România mecanismul economic s-a caracterizat prin subordonarea monedei faţă de puterea politică şi prin dificultatea folosirii instrumentelor valorice ca instrument de reflectare fidelă a situaţiei reale din economie. Lipsa mecanismelor concurenţiale în acest tip de economie echivalează cu lipsa premiselor reale de existenţă şi de funcţionare a pieţei monetare.

O piaţă monetară eficientă, funcţională şi reprezentativă presupune transformări importante, care să conducă la creşterea concurenţei în toate sectoarele economiei: crearea unui sector privat preponderent în economie şi a unui cadru concurenţial real între agenţii economici, reinstaurarea instituţiei falimentului, restructurarea sistemului bancar (lichidarea monopolului statului în sfera bancară, privatizarea băncilor şi întărirea concurenţei pe piaţa bancară, reaşezarea raporturilor dintre banca de emisiune şi băncile comerciale, creşterea numărului de bănci şi dezvoltarea reţelei bancare etc.), reinstituirea bursei de valori, liberalizarea cursului de schimb al monedei naţionale, diversificarea gamei titlurilor financiare etc. Numai în aceste condiţii preţurile pot avea o reprezentativitate generală, pot reflecta cu fidelitate situaţia financiară a agenţilor din economie şi necesarul lor real de fonduri. Eficienţa pieţei monetare este strâns legată deci de reprezentativitatea necesarului de credite şi a ratei dobânzii din economie.

Premisele înfiinţării şi funcţionării pieţei monetare în România au fost puse după anul 1989. Reorganizarea sistemului bancar din România pe două niveluri a început în anul 1990, o dată cu reluarea cursului firesc al activităţii BNR, transferarea treptată a activităţilor sale comerciale către Banca Comercială Română şi adoptarea unei noi legislaţii bancare[162]. Principalele transformări în politica de refinanţare a băncilor comerciale au fost făcute în anul 1991, o dată cu eliminarea plafoanelor de credite pentru băncile comerciale şi instituirea unui credit global, în cadrul unui plafon stabilit la nivel de centrală, şi în anul 1992, când s-a instituit regimul rezervelor minime obligatorii. Utilizarea politicii de „open market" a devenit posibilă începând cu anul 1994, când a fost lansată prima emisiune de titluri de stat.

În anul 1991 au apărut primele reglementări cu privire la modalităţile de refinanţare a băncilor comerciale[163], reglementări care au fost completate

---

[162] *Legea nr. 33/1991 privind activitatea bancară*, *Legea nr. 34/1991 privind statutul BNR*. Aceste legi au fost înlocuite în anul 1998 cu *Legea nr. 58/1998 privind activitatea bancară*, *Legea nr. 83/1998 privind procedura falimentului băncilor* şi *Legea nr. 101/1998 privind statutul BNR*.

[163] *Regulamentul privind condiţiile şi modul de efectuare a refinanţării societăţilor bancare*, publicat în Monitorul Oficial, nr. 217/1991.

ulterior[164] cu prevederi referitoare la obligativitatea constituirii de garanții de către băncile comerciale pentru toate creditele de refinanțare (inclusiv dobânzile aferente), în condițiile stabilite de BNR. Cele patru tipuri de credite de refinanțare sunt:

- ***creditul structural*** sau **linia de credit**, formă de refinanțare prin care o bancă este autorizată să preleveze succesiv sume dintr-un cont deschis la dispoziția ei la BNR până la un anumit nivel și pe un interval de timp prestabilit. Aceste credite sunt garantate cu efecte comerciale sau titluri de stat acceptate de BNR, care poate decide unilateral, cu preaviz, reducerea sau anularea plafoanelor acestor credite. Aceste credite sunt similare **operațiunilor de rescont**, iar rata dobânzii, numită și taxă oficială a scontului, este stabilită de BNR și poate fi modificată fără preaviz;
- ***creditul*** **de licitație**, care **prefigurează operațiunile de „open market"** și reprezintă principala modalitate de refinanțare a băncilor comerciale. Aceste credite se acordă în urma unor ședințe de licitație la o rată a dobânzii stabilită în funcție de cerere și ofertă, care nu poate fi mai mică decât nivelul minim stabilit de BNR. Creditul se acordă în cadrul unui plafon maxim pentru ansamblul sistemului bancar pe o perioadă de maximum 15 zile și este garantat cu titluri de stat și cu alte hârtii de valoare acceptate de BNR;
- ***creditul special*** – este o formă excepțională de refinanțare. El se acordă băncilor aflate în criză de lichidități pe o durată de maximum 30 de zile și este garantat cu titluri de stat, hârtii de valoare sau chiar active reale aflate în patrimoniul băncilor comerciale. Deoarece este acordat în condiții restrictive, acest credit este condiționat și de prezentarea unor programe de redresare financiară;
- ***creditul lombard (fost „overdraft")*** – este tot o formă de refinanțare specială, fiind acordat băncilor pentru asigurarea plăților lor zilnice exigibile. El reprezintă de fapt soldul debitor înregistrat la închiderea zilei în contul curent al unei bănci deschis la BNR. Acest sold este transferat în mod automat în contul de credit lombard al băncii beneficiare, și mărimea lui nu poate depăși 75% din fondurile proprii ale acelei bănci. Creditul este garantat cu titluri de stat și alte hârtii de valoare acceptate de BNR.

Din datele prezentate în tabelul următor se poate observa faptul că în perioada 1992-2002 ratele dobânzii pentru creditele de refinanțare practicate de BNR au avut o flexibilitate diferită: rata dobânzii pentru creditul structural

[164] *Regulamentul privind condițiile și modul de efectuare a refinanțării societăților bancare de BNR*, publicat în Monitorul Oficial, nr. 164/1995.

(numită și taxă oficială a scontului) a fost modificată mai rar și a cunoscut nivelul cel mai scăzut, rata dobânzii la creditul de licitație a cunoscut variații foarte ample de la o perioadă la alta, rata dobânzii la creditul lombard a cunoscut nivelul cel mai ridicat (ea având o natură penalizatoare), iar ratele dobânzii la creditele preferențiale au cunoscut valorile cele mai mici.

Tabelul nr. 1 – Evoluția ratei dobânzii la creditele de refinanțare
(în procente)

Luna	Credit structural (rata dobânzii de referință)	Credit de licitație	Credit special	Credit lombard facilități permanente	Credit cu dobândă preferențială	Credit cu derogare de la regulament
Dec. 1992	70	-	-	-	10,1	-
Dec. 1993	70	175,5	-	250	16,6	-
Dec. 1994	58	66,6	58,0	130,0	23,4	-
Dec. 1995	35	63,9	45,0	100,0	10,0	-
Dec. 1996	35	52,7	36,2	90,0	13,0	39,0
Dec. 1997	40	-	-	140,0	13,0	40,0
Dec. 1998	35	-	-	95,0	13,0	35,0
Dec. 1999	35	-	35,0	95,0	-	35,0
Dec. 2000	35	-	-	75.0	-	-
Dec. 2001	35	-	-	65	-	-
Ian. 2002	35	-	-	65	-	-
Febr. 2002	34,6	-	-	65	-	-
Mar. 2002	34,2	-	-	65	-	-
Apr. 2002	34,1	-	-	65	-	-

Sursa: Zăpodeanu Daniela – *Politici monetare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p. 268.

Nivelul ridicat al inflației apărut în economia românească după 1989 a făcut ca, pe o anumită perioadă, rata dobânzii să cunoască valori real negative. Abia la sfârșitul anului 1993 eforturile BNR de situare a ratei dobânzii la valori real pozitive vor fi încununate de succes. Nivelul excesiv de ridicat al ratelor dobânzii practicate în anumite perioade (anii 1994, 1995 și 1997) de banca centrală la operațiunile de refinanțare a sistemului bancar și, implicit, a economiei naționale a făcut ca operațiunile de creditare a economiei să devină inaccesibile pentru majoritatea agenților economici, în special cei cu capital privat. Reacția întreprinderilor cu capital majoritar de stat la acest stimul de natură monetară nu a fost însă aceeași, fapt ce a scos încă o dată în evidență ideea că terapia inflației prin practicarea unor dobânzi ridicate nu poate fi aplicată pe un fundal economic inadecvat și că sunt necesare în paralel măsuri care să combată cauzele nemonetare ale inflației.

În ceea ce priveşte eficienţa mecanismelor de refinanţare a băncilor comerciale, se poate aprecia că mai ales în perioada 1989-2000 aceasta a fost destul de redusă, iar cauzele au fost următoarele:

- existenţa plăţilor restante, a blocajului financiar şi neaplicarea instituţiei falimentului;
- ritmul redus al reformelor în domeniul privatizării, insuficienta dezvoltare a sectorului privat şi, implicit, a concurenţei;
- utilizarea la un nivel foarte redus a efectelor de comerţ în mecanismul refinanţării, din care cauză rata dobânzii la creditul structural este denumită impropriu taxă oficială a scontului. Se poate aprecia că în acest caz creditele acordate, fiind garantate în cea mai mare măsură prin titluri de stat, au avut un puternic caracter inflaţionist[165];
- lipsa sau cantitatea insuficientă de titluri de stat utilizate în cazul creditului de licitaţie (primele certificate de trezorerie fiind emise în anul 1994, titlurile cele mai utilizate pe piaţa monetară au fost certificatele de depozit emise de băncile comerciale);
- gradul redus de diversificare a titlurilor pieţei (absenţa titlurilor de stat pe termen lung şi a unei palete mai largi de scadenţe a titlurilor care să permită efectuarea de arbitraje etc.).

Piaţa monetară românească s-a caracterizat în perioada analizată prin următoarele trăsături esenţiale:

- gradul ridicat de dependenţă a băncilor comerciale de refinanţarea BNR, determinat în principal de preponderenţa sectorului de stat în multe sectoare economice şi de nivelul redus de monetizare a economiei[166];
- volatilitatea ridicată a volumului tranzacţiilor, al depozitelor şi a ratei dobânzilor pe această piaţă;
- operaţiunile pieţei monetare constau în principal în operaţiuni de refinanţare de la banca de emisiune şi mai puţin în operaţiuni de creditare interbănci, al căror volum este foarte redus;
- lipsa de flexibilitate a pieţei monetare şi sensibilitatea exagerată a acesteia la intervenţiile Băncii Naţionale.

Începând cu anul 2000, politica monetară restrictivă promovată de B.N.R. a început să aibă rezultate pozitive, ca urmare a temperării semnificative a inflaţiei şi a accelerării procesului de reformă din economie. Aceşti factori, alături de creşterea competiţiei pe piaţa bancară din România, au determinat instituţiile de credit să-şi reducă atât dobânzile active şi pasive pentru operaţiunile în lei cât şi marja dintre acestea. Un indiciu semnificativ al

[165] Zăpodeanu Daniela – *Politici monetare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p. 231.

[166] Prin **monetizare** se înţelege capacitatea economiei (a întreprinderilor şi populaţiei) de a constitui rezerve băneşti şi de a le utiliza sub formă de plasamente.

B.C.U. M. EMINESCU

progreselor pe care le-a înregistrat în anii următori piaţa bancară românească îl reprezintă creşterea însemnată a ponderii creditului neguvernamental în PIB (de la 9,3% în anul 2000 la 17,5% în anul 2004), ceea ce ilustrează o mai mare orientare a instituţiilor de credit din România spre economia reală.

În anul 2000 a fost introdus noul *Regulament*[167] *privind operaţiunile de piaţă monetară efectuate de B.N.R. şi facilităţile de creditare şi de depozit acordate de aceasta băncilor,* adaptat normelor utilizate de Banca Centrală Europeană. Acest regulament permite în prezent băncii centrale să utilizeze noi instrumente cu caracter de piaţă, în cadrul cărora operaţiunile de open market reprezintă cel mai important instrument de politică monetară al B.N.R.

A) Operaţiunile de piaţă monetară efectuate la iniţiativa B.N.R. sunt următoarele:

a) cumpărări-vânzări reversibile (REPO – REVERSE REPO) de active eligibile pentru tranzacţionare. Aceste operaţiuni mai sunt întâlnite sub denumirea de *pensiuni* sau *vânzare cu răscumpărare.*

- *Cumpărările reversibile de active eligibile pentru tranzacţionare (REPO)* constau în cumpărarea de la bănci de către B.N.R., în scopul injectării de lichidităţi, de active eligibile pentru tranzacţionare, cu obligaţia acestora de a le răscumpăra la o dată ulterioară, la un preţ stabilit în momentul încheierii tranzacţiei;
- *Vânzările reversibile de active eligibile pentru tranzacţionare (REVERSE REPO)* constau în vânzarea către bănci de către B.N.R., în scopul absorbţiei de lichidităţi, de active eligibile pentru tranzacţionare, cu obligaţia acesteia de a le răscumpăra la o dată ulterioară, la un preţ stabilit în momentul încheierii tranzacţiei.

Operaţiunile de cumpărare sau de vânzare de active eligibile pentru tranzacţionare presupun transferul temporar al proprietăţii titlurilor către creditor, iar preţul de răscumpărare plătit de debitor cuprinde valoarea titlurilor plus dobânda datorată la scadenţă. Activele eligibile pentru tranzacţionare sunt reprezentate din titluri de stat sau alte titluri de valoare negociabile, stabilite de B.N.R. şi care trebuie să îndeplinească cumulativ o serie de condiţii (să fie în proprietatea băncii prezentatoare şi să nu fie emise de aceasta, să nu fie gajate sau sechestrate, să aibă o scadenţă ulterioară operaţiunii, cupoanele aferente să aibă o scadenţă ulterioară operaţiunii efectuate).

b) acordarea de credite colateralizate (garantate) cu active eligibile pentru garantare – sunt tranzacţii reversibile în cadrul cărora, în scopul injectării de lichidităţi, B.N.R. acordă credite băncilor, acestea păstrându-şi dreptul de

[167] Regulamentul nr. 1/2000 privind operaţiunile de piaţă monetară efectuate de BNR, în M.O. nr. 142/2000.

proprietate asupra activelor eligibile aduse în garanţie. Valoarea garanţiei trebuie să acopere integral mărimea împrumutului şi a dobânzii aferente;

c) vânzări-cumpărări de active eligibile pentru tranzacţionare – sunt tranzacţii în cadrul cărora, în vederea absorbţiei sau injectării de lichidităţi, B.N.R. vinde/cumpără active eligibile pentru tranzacţionare, operaţiuni care implică transferul dreptului de proprietate asupra activelor respective;

d) emiterea de certificate de depozit – sunt tranzacţii în cadrul cărora, în vederea absorbţiei de lichidităţi, B.N.R. emite certificate de depozit pe care le vinde băncilor. Certificatele de depozit sunt emise cu discount şi sunt răscumpărate la scadenţă la valoarea lor nominală. Aceste titluri sunt dematerializate şi negociabile;

e) operaţiuni de swap valutar – sunt operaţiuni în valută convertibilă care constau în două tranzacţii simultane efectuate de B.N.R. (*o cumpărare la vedere de valută contra monedă naţională şi o vânzare la termen a acesteia contra monedă naţională* sau *o vânzare la vedere de valută contra monedă naţională şi o cumpărare la termen a acesteia contra monedă naţională*. În primul caz B.N.R. realizează o injecţie de lichidităţi, iar în cel de-al doilea caz o absorbţie de lichidităţi;

f) atragerea de depozite – sunt operaţiuni prin care B.N.R. absoarbe lichidităţi de pe piaţă prin atragerea de depozite de la bănci la o dobândă prestabilită, care se plăteşte la scadenţa depozitului.

B) Facilităţile de creditare şi de depozit acordate de B.N.R. sunt facilităţi permanente la care au acces băncile comerciale din proprie iniţiativă. Băncile comerciale au acces la două tipuri de facilităţi:

a) facilităţi de creditare (creditul lombard)
Băncile comerciale pot obţine lichidităţi de la B.N.R. pe un termen foarte scurt (o zi). Acordarea creditului lombard este condiţionată de garantarea în proporţie de 100% (creditul plus dobânda) cu active eligibile. Rata dobânzii la acest credit este cea mai ridicată dintre toate ratele practicate în sistemul bancar şi este stabilită de Consiliul de administraţie al B.N.R., în conformitate cu obiectivele de politică monetară ale acesteia;

b) facilităţi de depozit
Băncile comerciale îşi pot valorifica excesul de lichidităţi prin constituirea de depozite la B.N.R. pe un termen foarte scurt (o zi). Rata dobânzii este stabilită de Consiliul de administraţie al B.N.R., în conformitate cu obiectivele de politică monetară ale acesteia;

Întrebări

1. Piața monetară este o componentă importantă a pieței creditului alături de alte două piețe. Care sunt acestea?
2. Care sunt componentele monedei centrale?
3. Ce este moneda bancară?
4. Ce este piața interbancară și care sunt dezavantajele funcționării acesteia?
5. În ce constă procesul de deschidere a pieței monetare și care a fost scopul urmărit de autorități?
6. Care sunt funcțiile cele mai importante ale pieței monetare?
7. De ce este necesară refinanțarea băncilor comerciale pe piața monetară?
8. Ce reprezintă decontările interbancare și de ce sunt ele necesare?
9. Care sunt principalii actori ai pieței monetare?
10. Care sunt intermediarii pieței monetare și ce rol au aceștia?

Aplicații practice

După modelul prezentat la subcap. 9.2, concepeți un alt exemplu simplificat de compensare pe piața monetară a datoriilor și creanțelor reciproce dintre 7 bănci. Calculați indicatorii *mărimea sumelor compensate*, *gradul de compensare (%)* și *soldurile necompensate (%)* și interpretați rezultatele obținute. Determinați soldul final al contului băncilor debitoare în ipoteza în care:
a) soldul net debitor este stins exclusiv prin utilizarea disponibilităților existente în contul curent al acestora deschis la banca centrală;
b) soldul net debitor este stins și prin împrumuturi realizate de acestea de la alte bănci pe piața interbancară.

Întrebări grilă

1. Piața monetară este o componentă importantă a pieței creditului, alături de:
a) [x] piața financiară
b) [ ] piața bancară
c) [ ] piața monedei centrale
d) [x] piața valutară

2. Moneda centrală este formată din:
a) [x] numerar
b) [ ] moneda scripturală
c) [x] disponibilitățile deținute de bănci la banca centrală
d) [x] biletele de bancă
e) [ ] depozitele în valută ale rezidenților

3. Pe lângă funcţia de finanţare a băncilor comerciale, piaţa monetară mai îndeplineşte şi funcţia de:
a) [x] compensare a deficitului cu excedentul de lichidităţi al acestora
b) [ ] mobilizare a resurselor de creditare din economie
c) [ ] redistribuire a resurselor de creditare din economie
d) [ ] centralizare a resurselor de creditare din economie

4. Operaţiunile de împrumut realizate pe piaţa monetară se pot realiza:
a) [x] în alb
b) [x] prin cesionarea unor titluri de creanţă
c) [x] prin punerea în pensiune a unor titluri de creanţă
d) [ ] prin alte modalităţi convenite între debitori şi creditori

5. Lipsa de eficienţă a pieţei monetare din România , mai ales în perioada 1989-2000, a avut drept cauze principale:
a) [x] existenţa plăţilor restante şi a blocajului financiar
b) [x] cantitatea insuficientă de titluri de stat utilizate în cazul operaţiunilor de împrumut
c) [x] gradul redus de diversificare a titlurilor pieţei
d) [ ] nivelul redus al puterii de cumpărare a monedei naţionale
e) [ ] numărul redus al băncilor comerciale participante la operaţiunile derulate pe piaţa monetară

Bibliografie recomandată

1. Basno Cezar, Dardac Nicolae – *Operaţiuni bancare. Instrumente şi tehnici de plată*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996;
2. Ionescu Lucian – *Băncile şi operaţiunile bancare,* Editura Economică, Bucureşti, 1996;
3. Simone Claude – *Băncile,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1993;
4. Zăpodeanu Daniela – *Politici monetare,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002;
5. Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit,* Editura Ankarom, Iaşi, 1997;
6. xxx – Regulamentul nr. 1/2000 privind operaţiunile de piaţă monetară efectuate de BNR.

BCU IAŞI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul 10
Moneda şi inflaţia

Cuprinsul capitolului

10.1. Conceptul de inflaţie
10.2. Formele inflaţiei
10.3. Cauze şi consecinţe ale inflaţiei
10.4. Deflaţia, dezinflaţia şi hiperinflaţia – forme ale dezechilibrului monetar
10.5. Inflaţia în România după 1990

Obiective

1. Însuşirea noţiunilor fundamentale de inflaţie, deflaţie, dezinflaţie
2. Cunoaşterea formelor inflaţiei, a cauzelor şi consecinţelor sale
3. Înţelegerea mecanismului inflaţiei
4. Cunoaşterea cauzelor inflaţiei în România

Cuvinte-cheie:

inflaţie, deflaţie, dezinflaţie, hiperinflaţie, rata inflaţiei, indicele general al preţurilor, puterea de cumpărare a banilor

Introducere

Inflaţia, o „maladie a banilor" contemporani, este pentru multe ţări o prezenţă cotidiană. Apărută sporadic încă din cele mai vechi timpuri, întâlnită tot mai frecvent după Primul Război Mondial, o dată cu renunţarea la convertibilitatea bancnotelor în metal preţios, inflaţia a reprezentat o provocare pentru economişti atât în plan teoretic (al doctrinelor şi teoriilor, aceştia încercând să-i explice cauzele, consecinţele şi formele de manifestare), cât şi în plan practic (al politicilor monetare, ei urmărind găsirea căilor adecvate de combatere a acesteia).

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

10.1. Conceptul de inflaţie

Etimologic, termenul de **inflaţie** provine din limba latină, de la *inflaţia*, care înseamnă „a umfla".

Dacă fenomenul inflaţionist este mai vechi, utilizarea termenului de inflaţie este destul de recentă, având mai puţin de două secole şi referindu-se la creşterea abuzivă a cantităţii de hârtie-monedă în circulaţie[168].

Afirmaţia că fenomenul inflaţionist a existat – sporadic – de mai multe secole în urmă pare la prima vedere surprinzătoare, cunoscut fiind că etalonul aur şi în general sistemele monetare bazate pe monede cu valoare intrinsecă nu se caracterizau prin prezenţa inflaţiei, având în vedere mecanismele specifice de autoreglare a masei monetare în circulaţie. Totuşi asemenea episoade inflaţioniste au existat, *dar numai în momentele în care*, temporar, *sistemele monetare s-au îndepărtat de metalul preţios*, în perioade de război sau criză, sistându-se convertibilitatea.

Explicaţia lipsei inflaţiei în condiţiile monedelor cu valoare intrinsecă sau în cazul convertibilităţii bancnotelor în aur ţine de posibilitatea resorbirii excesului de monedă în circulaţie (exemplificată în figura 1), faţă de situaţia banilor de hârtie contemporani, neconvertibili, care, deşi în exces, rămân în circulaţie, consecinţa fiind creşterea preţurilor.

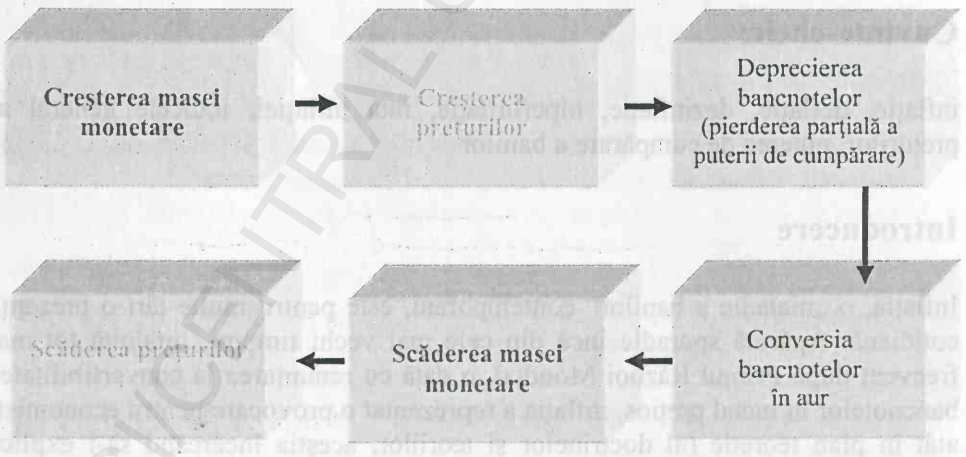

Figura nr. 1 – Mecanismul regulator al masei monetare în circulaţie, dispărut odată cu renunţarea la convertibilitatea bancnotelor în aur

[168] Goux Jean-François – *Economie monétaire et financière. Théories, institutions, politiques*, 2e édition, Economica, Paris, 1995, p. 185.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Inflaţia este un dezechilibru monetar, exces de bani fără valoare proprie în circulaţie, peste nevoile economiei, *manifestat prin* creşterea *generalizată, continuă* şi *autosusţinută* a nivelului *mediu* al preţurilor pe o *perioadă îndelungată.*

Atunci când fenomenele inflaţioniste sunt minore şi parţiale, sunt numite **tensiuni inflaţioniste**[169].

Creşterea preţului unui singur bun sau chiar creşterea temporară, pentru o perioadă scurtă, a majorităţii preţurilor (de exemplu variaţiile sezoniere ale preţurilor) nu înseamnă inflaţie. Pe de altă parte, chiar în perioade de inflaţie nu toate preţurile cresc la fel de repede, iar pentru unele produse este posibilă chiar scăderea preţurilor.

Autoîntreţinerea şi *autoagravarea* inflaţiei se explică prin reacţia pe care o avem în faţa creşterii preţurilor:

- anticipând creşterea preţurilor, populaţia *creşte cererea de bunuri şi servicii*;
- anticipând pierderea puterii de cumpărare, populaţia *detezaurizează moneda* (transformă moneda pasivă în monedă activă);
- anticipând creşterea preţurilor, agenţii economici îşi pot creşte stocul de materii prime, materiale etc., *crescând cererea globală*;
- anticipând o creştere a preţurilor în perioada imediat următoare, agenţii economici pot decide să păstreze temporar producţia realizată (pentru a o vinde în scurt timp mai scump), determinând astfel o *scădere a ofertei globale.*

Din perspectiva impactului său în economie, *inflaţia a fost asemănată cu un impozit*, întrucât:

- ca şi impozitul, inflaţia *reduce venitul,* scăzând consumul şi economiile; pierderea în cazul unei inflaţii de 10% este exact aceeaşi ca în cazul unui impozit de 10%;
- ca şi impozitul, inflaţia *influenţează preţul* bunurilor şi serviciilor.

Rata inflaţiei este definită ca rata de creştere a nivelului preţurilor într-o economie într-o perioadă dată.

Măsurarea creşterii nivelului mediu al preţurilor se face cu ajutorul indicilor convenţionali; alegerea acestora este însă dificilă, întrucât ei reflectă imperfect mişcarea preţurilor.

Formula generică de calcul al ratei inflaţiei este

$$R_i = \frac{IP_n - IP_{n-1}}{IP_{n-1}} \cdot 100,$$

unde: R_i – rata inflaţiei;

IP_n – indicele preţurilor pentru anul n;

---

[169] Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994, p. 347.

IP_{n-1} – indicele prețurilor pentru anul n-1.

Indicii prețurilor folosiți cel mai adesea pentru măsurarea inflației sunt *indicele general al prețurilor* și *indicele prețurilor de consum,* dar se folosesc uneori și alți indici, cum ar fi *indicele prețurilor produselor industriale* sau *deflatorul PNB.*

Indicele general al prețurilor, IGP, este o măsură relevantă a inflației; el se calculează pe baza formulei

$$IGP = \frac{\sum P_1 \cdot Q_1}{\sum P_0 \cdot Q_1} \cdot 100,$$

unde: IGP – indicele general al prețurilor;
Q_1 – cantitatea de marfă din perioada curentă;
P_0 – prețurile din perioada de bază;
P_1 – prețurile din perioada curentă.

Puterea de cumpărare a banilor arată cât se poate cumpăra cu o unitate monetară. În consecință, *creșterea nivelului mediu al prețurilor este sinonimă cu scăderea puterii de cumpărare* a monedei naționale.

Puterea de cumpărare a banilor depinde în mod direct de rata inflației, fiind inversul IGP. În consecință

$$IPB = \frac{1}{IGP} = \frac{\sum P_0 \cdot Q_1}{\sum P_1 \cdot Q_1} \cdot 100,$$

unde: IPB - indicele puterii de cumpărare a banilor.

Indicele prețurilor de consum, IPC, este un indice al prețurilor calculat pe baza unui coș zilnic de produse și servicii; *este măsura cel mai des utilizată pentru inflație;* este folosit, de exemplu, și în România sau în zona euro, sub denumirea de indice armonizat al prețurilor de consum.

Măsurarea inflației folosind indicele prețurilor de consum presupune ca în prealabil să fi fost ales un coș de produse și servicii considerate absolut necesare oricărei familii. IPC se obține prin compararea prețurilor coșului de produse la momentul respectiv cu cele înregistrate pentru aceleași produse în perioada de bază (de exemplu cu un an în urmă), diferența arătând evoluția inflației. Evident, metoda a fost criticată, argumentându-se că nu ia în calcul produsele substituibile, schimbările în calitatea produselor sau că ponderea unor produse în coș nu este cea reală în veniturile majorității populației.

Calculul IPC în România

În România, pentru calculul IPC se utilizează ancheta bugetelor de familie: Institutul Național de Statistică utilizează un eșantion de peste 37.000 de gospodării, reprezentativ la nivel național, din punctul de vedere al repartiției

geografice, inclusiv pe mediile urban și rural, al categoriilor socio-profesionale și al altor criterii. IPC urmărește cuantificarea consumului direct al populației, fiind excluse consumul din resurse proprii, dobânzile, amenzile, impozitele etc.

Dacă IPC a crescut de la 100 la 120, aceasta are ca semnificație creșterea *în medie* cu 20% a prețurilor *în ansamblu*, și nu a unuia anume; din acest moment, în medie, pentru procurarea acelorași bunuri pentru care anterior se cheltuiau 100 de unități monetare sunt necesare, în medie, 120 de unități monetare. Tocmai pentru ușurința aprecierilor, de regulă, valoarea indicelui în perioada de bază (în anul de bază) este 100.

Pentru a afla, empiric și aproximativ, în câți ani se dublează prețurile la o rată a inflației dată, se utilizează „regula lui 72"[170] împărțind 72 la rata anuală a inflației, în procente. Astfel, de exemplu, dacă rata anuală a inflației este de 6%, prețurile se dublează în aproximativ 12 ani (72 / 6).

10.2. Formele inflației

Inflația poate fi clasificată după diferite criterii.

1. În funcție de *ritmul de creștere a prețurilor*, identificăm[171]:
   a) **inflație moderată (târâtoare sau lentă)**, când ritmul de creștere a prețurilor este de 2-3% pe an[172];
   b) **inflație medie (declarată)**, dacă creșterea prețurilor este de până la 15-20% anual;
   c) **inflație galopantă**, cu un ritm anual de creștere a prețurilor de peste 25%;
   d) **hiperinflație**, când rata medie lunară a inflației este peste 50%.

2. În funcție de *anticipările (așteptările) pieței*, există:
   a) **inflație anticipată** – este așteptată de actorii pieței, care acționează în consecință;
   b) **inflație neanticipată** – nefiind așteptată de participanții la piață, afectează economiile, producția și forța de muncă, redistribuie în mod arbitrar averea între indivizi, îi poate avantaja de debitori sau pe creditori, după cum este mai mare sau mai mică decât inflația anticipată.

---

[170] Ritter Laurence, Silber William – *Money, Banking, and Financial Markets*, sixth edition, Basic Books, New York, 1989, p. 21.

[171] În funcție de autor, pot exista diferențe în privința ritmului de creștere a prețurilor, care justifică încadrarea într-o categorie sau alta de inflație.

[172] În accepțiunea Băncii Centrale Europene, stabilitatea prețurilor este definită ca o creștere anuală a indicelui armonizat al prețurilor de consum pentru zona euro mai mică de 2%. A se vedea Stoica Ovidiu – *Integrare financiar-monetară europeană*, Editura Junimea, Iași, 2003. pp. 87-88.

3. În funcţie de *tipul de mecanism de funcţionare a pieţei*, întâlnim:
   a) **inflaţie deschisă** – excesul de cerere, dezechilibrul dintre cererea şi oferta de bunuri şi servicii are drept consecinţă imediată creşterea preţurilor şi a salariilor;
   b) **inflaţie reprimată** – apare atunci când intervenţia autorităţilor împiedică creşterea preţurilor şi a salariilor, acţiunea statului vizând practic reprimarea excesului de cerere; cauzele rămân, şi tensiunile se vor manifesta imediat ce sunt înlăturate restricţiile impuse, echilibrul realizându-se tot prin creşteri de preţuri şi salarii.

4. În funcţie de *principalele cauze*, există:
   a) **inflaţie prin costuri**. Denumirea sugerează că baza apariţiei inflaţiei o reprezintă modificările *în oferta globală,* pe fundalul unei concurenţe reduse, care tolerează o creştere excesivă, nejustificată a costurilor de producţie (în primul rând a cheltuielilor cu salariile, dar şi a celor cu materii prime[173], a celor financiare şi fiscale), care se reflectă în preţuri;
   b) **inflaţie prin cerere**. Este rezultat al unui exces *durabil* al *cererii globale* de bunuri şi servicii faţă de oferta (inelastică) disponibilă pe piaţă. Dezechilibrul poate să însemne:
      1) *exces de cerere*, ca urmare a creşterii ofertei de monedă generate de creşterea cheltuielilor publice în condiţiile deficitului bugetar sau de creşterea cheltuielilor persoanelor fizice, fie ca o consecinţă a creşterii salariilor, fie ca urmare a detezaurizării sau chiar pe bază de credit;
      2) *ofertă insuficientă*, determinată de lipsa capitalurilor, a capacităţilor de producţie sau de inelasticitatea producţiei, care nu poate creşte atât de rapid încât să satisfacă cererea în creştere etc.
   c) **inflaţie structurală**. Are drept cauză dezechilibre structurale din economia reală, ca urmare a creşterilor disproporţionate în anumite segmente ale economiei;

Impactul inflaţiei structurale

Să presupunem o economie având un sector agricol cu pondere importantă în PIB şi asigurând locuri de muncă pentru o mare parte a populaţiei. În condiţiile în care realitatea pieţei ar cere reducerea preţurilor produselor agricole cu 3% şi în acelaşi timp creşterea preţurilor produselor industriale tot cu

[173] De exemplu, în anul 1973 preţul unui baril de petrol era de 2,13 USD, în 1974 de 10,77 USD, iar în 1981 crescuse la 34,50 USD. În consecinţă, există şi creşteri de preţuri care nu sunt consecinţa creşterii masei monetare, ci cauza acestei creşteri, creşterea preţurilor în acest caz neavând legătură cu nivelul masei monetare în circulaţie (a se vedea Turliuc Vasile, Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997, p. 354).

3%, susţinerea agriculturii ar avea drept efect:
- menţinerea preţurilor pentru produsele agricole;
- creşterea cu 3% a preţurilor produselor industriale.

În consecinţă, politica de susţinere de către stat a unor sectoare sau ramuri economice este generatoare de inflaţie[174]: pe ansamblu, în economia analizată preţurile cresc cu 3%, întrucât nu mai are loc compensarea evoluţiilor preţurilor celor două categorii de produse.

d) **inflaţie importată**. Preţurile interne pot creşte şi ca urmare a creşterii preţurilor produselor importate. În acest caz un rol important îl poate avea şi deprecierea monedei naţionale, care duce la scumpirea produselor din import; creşterea costului vieţii determină revendicări salariale, care au drept efect creşterea costurilor de producţie şi se regăsesc în preţuri mărite; în concluzie, creşte inflaţia internă. Aceasta determină „slăbirea" monedei naţionale faţă de alte monede (mai stabile), aspect recunoscut prin deprecierea monedei naţionale; de aici poate apărea un cerc vicios, sugerat de figura următoare.

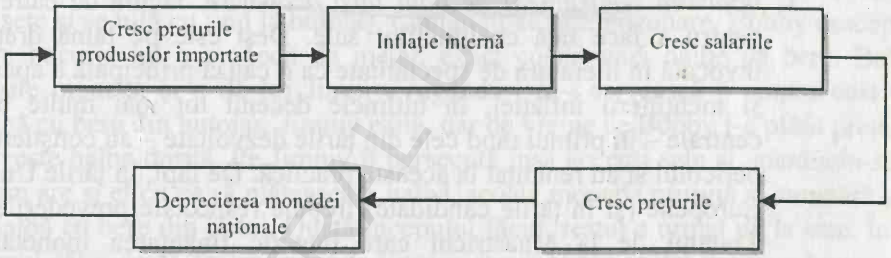

Figura nr. 2 – Cercul vicios depreciere monetară-inflaţie

10.3. Cauze şi consecinţe ale inflaţiei

Trebuie să facem distincţie între **cauzele** inflaţiei şi **simptomele** inflaţiei. Astfel, de exemplu, de cele mai multe ori, *creşterea preţurilor nu cauzează inflaţie;* creşterea preţurilor *este un simptom al inflaţiei.* Cauza inflaţiei în acest caz ar putea fi un dezechilibru între cerere şi ofertă, *care s-a manifestat prin creşterea preţurilor.*

De fapt, aceasta este **cauza fundamentală a inflaţiei**: *dezechilibrul dintre cerere şi ofertă*, creşterea excesivă a cererii faţă de ofertă, cantitatea de bunuri şi servicii existentă pe piaţă fiind insuficientă faţă de cea necesară (cerută) şi, în consecinţă, preţurile cresc. În cazul invers, când oferta este mai mare decât cererea, tendinţa ar fi de scădere a preţurilor.

[174] Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin, *op. cit.*, p. 354.

Explicaţia clasică pentru inflaţie este că „sunt prea mulţi bani pentru prea puţine bunuri". Afirmaţia lui Milton Friedman, devenită faimoasă, *„inflaţia este întotdeauna şi pretutindeni un fenomen monetar* şi poate fi produsă numai printr-o creştere mai rapidă a banilor faţă de producţie"[175], sugerează **originea inflaţiei**: creşterea cantităţii de bani în circulaţie într-un ritm alert (o creştere excesivă), permiţând astfel şi creşterea preţurilor. În acest sens se argumentează că populaţia nu ar putea cumpăra aceeaşi cantitate de bunuri şi servicii, în condiţiile creşterii preţurilor, dacă nu ar creşte oferta de monedă, şi deci *inflaţia nu ar putea continua dacă nu ar creşte şi cantitatea de bani în circulaţie.*

Însă, chiar în condiţii de creştere a ofertei de monedă, *preţurile nu cresc dacă*:

a) scade viteza de circulaţie a banilor (prin transformarea din monedă activă în monedă pasivă);
b) creşte producţia în mod corespunzător;
c) într-o perioadă de recesiune banca centrală creşte oferta de monedă pentru a încuraja relansarea economică prin creşterea cheltuielilor vizând reducerea şomajului şi creşterea producţiei.

Între **alte cauze ale inflaţiei** trebuie să avem în vedere:

1. *tipărirea (emisiunea) de bani fără acoperire,* făcută de către stat pentru a face faţă cheltuielilor sale. Deşi este pe bună dreptate invocată în literatura de specialitate ca o cauză principală a apariţiei şi menţinerii inflaţiei, în ultimele decenii tot mai multe bănci centrale – în primul rând cele din ţările dezvoltate – au conştientizat pericolul şi au renunţat la această practică. De fapt, în ţările Uniunii Europene (şi în ţările candidate) trebuie respectate prevederile din Tratatul de la Maastricht care interzic finanţarea monetară a deficitului bugetar;
2. *emisiunea monetară excesivă*, creşterea masei monetare în circulaţie fără legătură cu creşterea PIB, cu oferta de bunuri şi servicii din economie, uneori corelată cu *deficitele bugetare substanţiale* ale unor state;
3. *creaţia monetară excesivă (supracreditarea)*, numită sugestiv şi *inflaţie de credit*. Băncile comerciale dispun de o putere monetară deloc neglijabilă, prin creaţia de monedă oferind economiei putere de cumpărare suplimentară, care poate găsi sau nu corespondent în bunurile şi serviciile existente pe piaţă;
4. *dezordinea monetară internaţională*[176]. Deficitul balanţei de plăţi a SUA a avut drept consecinţă creşterea substanţială a deţinerilor de dolari în întreaga lume, iar pieţele eurovalutelor au contribuit şi ele

[175] Friedman Milton – *The Counter-Revolution in Monetary Theory*, IEA, Occasional Paper 33, 1970, p. 24.
[176] Goux Jean-François, *op. cit.*, pp. 191-192.

la alimentarea inflației. Pe fundalul unei lichidități excesive din anii 1980 și începutul anilor 1990, poate fi explicabilă într-o anumită măsură reținerea SUA de a vota la un moment dat în favoarea unor noi alocări de DST în cadrul Fondului Monetar Internațional, creșterea masei monetare la nivel global (prin crearea de DST) în mod artificial, pe bază de vot, având potențial inflaționist;

5. *detezaurizarea*, care, celelalte condiții menținându-se constante, are drept consecință transformarea monedei pasive în monedă activă;
6. *creșterea vitezei de circulație (circulație a banilor)*, care, judecând în termenii specifici teoriei cantitative a banilor, nu ar mai face necesară prezența aceleiași cantități de monedă în circulație;

Viteza de circulație a banilor

„Derby-ul de la Epsom este o cursă tradițională de cai și în același timp prilejul unei adevărate chermeze populare. Pentru această zi de derby, doi tineri, Bobby și Jimmy, pun mână de la mână și strâng zece lire sterline. Cu această sumă cumpără un butoiaș cu bere pentru a-l desface cu halba în preajma hipodromului. Ei încarcă butoiașul într-un cărucior și pornesc spre Epsom trăgând căruciorul după ei. Drumul este lung și timpul călduros. Amândoi suferă de sete și se uită cu jind la butoiaș. Căutându-se prin buzunare, Bobby descoperă spre bucuria lui o monedă de metal, exact costul unei halbe de bere. Bobby scoate moneda și o dă lui Jimmy, rugându-l să-i servească – contra cost – o halbă cu bere din butoiaș. Jimmy ezită, dar de vreme ce Bobby i-a plătit prețul, îi servește halba dorită. Pe Jimmy îl persecută însă aceeași sete și, gândindu-se că acum are și el cu ce să plătească o halbă, scoate moneda primită și cumpără și el o halbă cu bere din butoi. Odată începutul făcut, restul a urmat de la sine. În tot timpul cât a durat drumul până la Epsom, moneda s-a mutat dintr-un buzunar în altul, plătind cinstit de fiecare dată câte o halbă de bere. Cei doi negustori improvizați odată ajunși la Epsom, berea din butoi dispăruse, iar moneda se întorsese de unde plecase, adică în buzunarul lui Bobby."[177]

7. *creșterea prețurilor provocată de monopoluri*, aflate în căutarea de profituri mai mari;
8. *indexarea (creșterea)* în mod regulat a *salariilor*, sub presiunea sindicatelor, *fără legătură cu creșterea productivității muncii*. Printr-o asemenea practică, masa monetară în circulație depășește valoarea mărfurilor disponibile pentru consum;
9. *dispariția* în mare măsură a *concurenței prin preț*, producătorii preferând concurența prin diferențierea produselor[178], cu consecințe asupra creșterii prețurilor;

[177] Citat după Kiriţescu Costin, Dobrescu Emilian – *Băncile - mică enciclopedie*, Editura Expert, București, 1998, p. 322.
[178] Goux Jean-François, *op. cit.*, p. 193.

10. *factorii psihologici* şi anticipaţiile inflaţioniste. În acest sens este relevantă preocuparea ţărilor zonei euro de a introduce bancnote de 1 şi 2 euro în locul actualelor piese metalice, în dorinţa de a lupta contra inflaţiei. Explicaţia ar fi simplă: în unele ţări din zona euro, cum ar fi Grecia, consumatorii nu sunt obişnuiţi cu monede (piese metalice) de mare valoare şi le cheltuiesc cu prea multă uşurinţă, determinând creşterea inflaţiei[179]. Tot astfel se argumentează că procedeul de denominare a monedei naţionale, tăierea unor zerouri şi obţinerea unei monede „grele", pe fundalul dezinflaţiei şi al unei economii stabilizate, este de natură să contribuie la scăderea mai accentuată a ratei inflaţiei.

O analiză complexă a echilibrului monetar, *evidenţiind influenţele fluxurilor suplimentare de monedă sau ale detezaurizării asupra echilibrului general*, este realizată de economistul olandez **Johann Koopmans**, care a reprezentat echilibrul monetar sub forma unei ecuaţii – care astăzi îi poartă numele.

Ecuaţia lui Koopmans reuşeşte să surprindă *transformările care au loc într-o economie în urma unor variaţii ale ofertei şi cererii de monedă*[180].

$$C + S + \Delta M = C^* + I + \Delta L,$$

unde: $C + S + \Delta M$ reprezintă *oferta de monedă;*

$C + I + \Delta L$ reprezintă *cererea de monedă;*

C – cantitatea de monedă *utilizată* pentru achiziţionarea bunurilor de consum;

S – economiile;

ΔM – oferta suplimentară de monedă, reprezentând o creştere a masei monetare;

C^* – masa de bani *destinată* procurării bunurilor de consum (consumul anticipat);

I – masa monetară folosită pentru investiţii (investiţia anticipată);

ΔL – masa monetară pasivă, moneda tezaurizată.

I. *În condiţiile unei emisiuni suplimentare de monedă* (**creşterea lui** ΔM), echilibrul poate fi regăsit în două moduri:

1. *prin creşterea tezaurizării, a monedei pasive* (**creşterea lui** ΔL). Dacă oferta suplimentară de monedă se transformă în totalitate în monedă pasivă, echilibrul este restabilit. Pentru regăsirea echilibrului nu este obligatorie renunţarea la lichiditate sau retragerea unei părţi a masei monetare în circulaţie, ci pur şi simplu cantitatea suplimentară de monedă să nu fie folosită, să nu creeze

[179] Carter Richard – *EU calls for one and two euro notes*, 8 October 2003, http://www.euobserver.com.

[180] A se vedea Turliuc Vasile, Cocriş Vasile, *op. cit.*, pp. 350-351 şi Dăianu Daniel – *Echilibrul economic şi moneda*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1993, p. 22.

cerere suplimentară, presiuni asupra cantităţii de bunuri şi servicii existente;

2. *prin creşterea cantităţii de bunuri şi servicii pentru consum şi investiţii* **(creşterea lui C*+ I)**. Dacă emisiunea suplimentară de monedă nu se transformă în monedă pasivă, atunci devine cerere suplimentară de bunuri şi servicii, care, dacă este satisfăcută – dacă economia poate să facă faţă cererii suplimentare, mărind producţia - se revine la starea de echilibru monetar; în caz contrar, se manifestă tensiuni inflaţioniste.

II. Echilibrul monetar intern poate fi afectat şi *fără să intervină o emisiune suplimentară de monedă* **(fără creşterea lui ΔM)**. În cazul în care **scade** ΔL, prin fenomenul de detezaurizare, o parte din moneda pasivă se transformă în monedă activă, rezultatul fiind creşterea cererii pentru bunuri de consum şi investiţii. Şi în acest caz echilibrul poate fi regăsit. Dacă economia poate oferi pieţei surplusul de producţie cerut, echilibrul se restabileşte **(creşte** C + S). Numai în cazul în care economia nu poate face faţă solicitărilor şi nu poate oferi cantitatea suplimentară de bunuri şi servicii cerută (nu poate creşte C + S), se ajunge la un dezechilibru monetar, la inflaţie.

Concluziile din analiza ecuaţiei lui Koopmans sunt că, pe de o parte, *nu automat orice creştere a masei monetare în circulaţie* (creştere a ofertei de monedă) *duce la inflaţie,* iar pe de altă parte, că *dezechilibrul monetar se poate produce şi fără emisiune de monedă,* fiind suficientă detezaurizarea.

Economistul neozeelandez **Alban William Phillips**, analizând date statistice referitoare la evoluţia preţurilor şi a şomajului în Marea Britanie timp de aproape un secol (între 1861 şi 1957), a publicat în anul 1958 o lucrare[181] în care semnala existenţa unei relaţii de inversă proporţionalitate între rata de variaţie a salariilor nominale şi rata şomajului (cu cât rata şomajului este mai mică, cu atât salariile vor creşte mai rapid). Ulterior, relaţia a fost extinsă la *o relaţie inversă între rata de variaţie a preţurilor şi rata şomajului* şi este astăzi cunoscută sub numele de **„curba Phillips"**. Conform constatărilor lui Phillips:

- la o rată înaltă a inflaţiei ar trebui să corespundă o rată redusă a şomajului;
- la o rată mai scăzută a inflaţiei ar trebui să corespundă o rată mai ridicată a şomajului.

Cu alte cuvinte, avem de ales:

- ori o rată scăzută a şomajului, „preţul" plătit fiind creşterea inflaţiei,
- ori stabilitatea preţurilor, acceptând în schimb creşterea şomajului.

[181] Phillips Alban William – *The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Monetary Wages in the United Kingdom, 1861-1957*, Economica, 25, 1958, p. 283-299.

Exemplu

Presupunem că dorim o rată a şomajului de 3%; în acest caz va trebui să acceptăm o rată a inflaţiei de 7%. Dacă însă dorim o rată a inflaţiei de doar 5%, preţul plătit va fi o rată a şomajului de 4%.

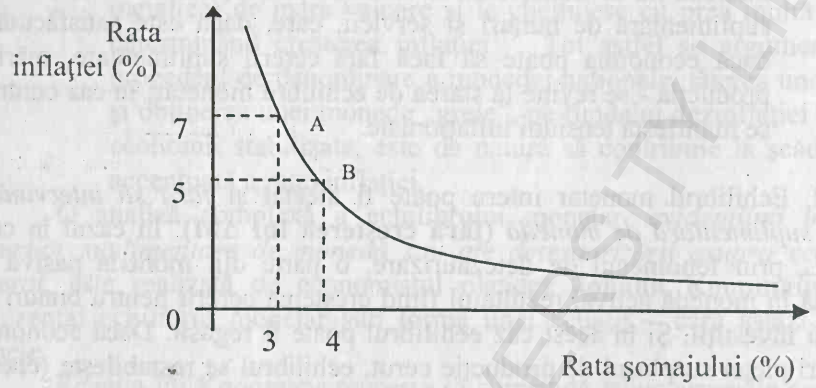

Figura nr. 3 – Curba Phillips

Punctul A permite, în condiţiile creşterii inflaţiei, o scădere a şomajului. Punctul B sugerează că, în cazul reducerii inflaţiei, şomajul va creşte.

Teoria lui Phillips s-a verificat pe cazul economiei americane, în perioada 1961-1969, ulterior însă această teză a fost tot mai contestată, suportul fiind evoluţiile economiilor occidentale şi ale economiei SUA începând din anii 1970, confruntate mai multă vreme în acelaşi timp şi cu o creştere a inflaţiei şi cu creşterea şomajului.

O altă încercare de a evidenţia una dintre cauzele inflaţiei o reprezintă **teoria spiralei inflaţioniste salarii-preţuri**. Conform acestei teorii, există un cerc vicios reprezentat de creşterea salariilor care duce la creşterea preţurilor, care determină noi revendicări salariale, aşa cum rezultă şi din figura următoare.

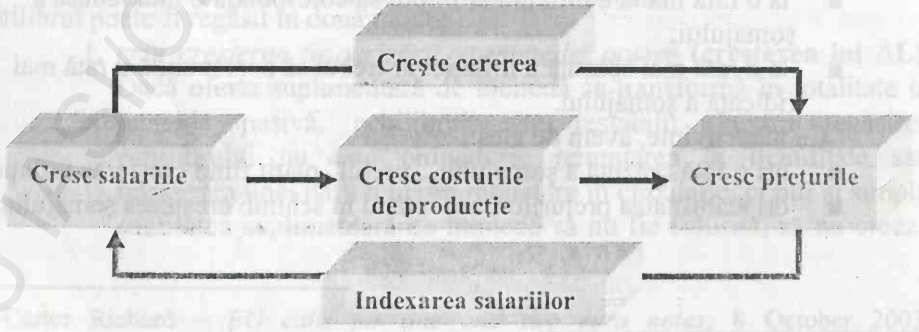

Figura nr. 4 – Spirala inflaţionistă salarii-preţuri

BCU IASI

Într-o variantă, *sindicatele* cer măriri salariale fără legătură cu creșterea productivității muncii. Angajatorii sunt nevoiți să accepte, sub presiunea sindicatelor puternice, deși costurile lor de producție vor crește și, în consecință, măresc prețurile.

În altă variantă, *marile companii*, care dețin poziții de monopol[182] și doresc să-și mărească profiturile, sunt în măsură să crească prețurile fără a le fi afectate vânzările.

Prin creșterea prețurilor însă (în ambele variante) se creează un cerc vicios, crește costul vieții, iar salariații vor dori salarii mai mari – din nou fără corelare cu creșterea productivității muncii – pentru a compensa majorările de prețuri. În cazul în care se dă curs revendicărilor salariale, companiile sunt nevoite să majoreze din nou prețurile.

Această teorie a fost criticată, arătându-se că salariile pot crește *neinflaționist* și prin reducerea profitului și că oricum majorările salariale au loc cu întârziere față de creșterea prețurilor.

Existența inflației într-o economie are o serie de consecințe negative.

1. Ca o consecință a inflației, *puterea de cumpărare a monedei scade*; cu o cantitate dată de unități monetare se pot cumpăra astăzi mai puține produse decât în urmă cu un an.
2. Existența inflației *face necesară o abordare în termeni nominali-reali* a ratei dobânzii, a salariului și a venitului. **Rata reală a dobânzii** se obține scăzând din rata nominală a dobânzii rata inflației; **salariul real și venitul real** se obțin prin deflatarea salariului nominal, respectiv a venitului nominal, aducându-se la nivelul anului de bază, în funcție de evoluția indicelui prețurilor.

Exemplu

Să presupunem că unui angajat i-a crescut salariul în anul 2008 față de începutul anului 2007 cu 50 de lei, ajungând la 850 de lei, în timp ce rata inflației pentru anul 2007, măsurată prin indicele prețurilor de consum, a fost de 7,5% (IPC este de 107,5%). Care este în aceste condiții salariul real?

Salariul real se calculează cu ajutorul formulei:

$$S_r = \frac{S_n}{\frac{IPC}{100}},$$

unde: Sr – salariul real; Sn – salariul nominal; IPC – indicele prețurilor de consum.

În consecință, Sr = 850 / 1,075 = 790,7 RON și deci, *ținând cont de rata inflației*, contrar aparențelor, salariul real în anul 2008 este mai mic decât în anul 2007 cu aproape 10 lei.

[182] Uneori este numită și *spirala prețuri-salarii*, sugerând cauza inflației, creșterea prețurilor hotărâtă de marile monopoluri. A se vedea LeRoy Miller Roger – *Economics Today. The Macro View*, Harper Collins Publishers, New York, seventh edition, 1991, p. 167.

3. O consecință a unor rate extrem de ridicate ale inflației este și *„fuga de monedă”*, deținătorii acesteia preferând mai curând alte bunuri, care în condițiile date reușesc să păstreze mai bine valoarea (moneda nu mai poate îndeplini funcția de rezervă de valoare). Pe termen mai lung, perpetuarea unei asemenea situații poate determina chiar *„refuzul” monedei, evitarea acesteia* în măsura posibilităților, la o scară redusă fiind preferat trocul, fără însă ca acesta să poată fi generalizat, ținând cont de complexitatea economiei contemporane.
4. Întotdeauna, *cei mai afectați de inflație sunt cei cu venituri fixe* (bugetarii, pensionarii, șomerii, asistații social); aceștia, chiar dacă pot anticipa inflația, nu au nici o posibilitate de apărare, întrucât indexarea salariilor, pensiilor și celorlalte ajutoare sociale în funcție de inflație se face întotdeauna cu întârziere. Creșterea mai rapidă a prețurilor față de cea a veniturilor, definitorie pentru inflație, duce la redistribuirea venitului național[183]. *Inflația afectează economia unei țări în general*: s-a estimat că, în SUA, o rată de 5% a inflației costă anual aproximativ 0,3% din PIB (20 de miliarde de dolari).
5. Inflația *redistribuie venitul și averea între debitori și creditori*: îi favorizează pe debitori și îi defavorizează pe creditori, în condițiile în care ratele dobânzii nu „țin pasul” cu rata inflației – nu sunt real pozitive.

Deși inflația este în general blamată, dincolo de inconvenientele sale, unii economiști găsesc și *o parte bună într-o inflație moderată*, de exemplu de 2% pe an. Raționamentul este următorul: întrucât pentru angajatori este dificilă reducerea salariului *real* (de exemplu cu 2%) din cauza opoziției salariaților, este mai facilă creșterea cu 3% a salariului nominal, în condițiile unei rate a inflației de 5%, rezultatul fiind același, dar obtenabil cu mai multă ușurință.

Astfel inflația „unge roțile” pieței muncii[184]. În același sens era văzută inflația și de către Keynes, ca un remediu la șomaj.

Inflația poate fi corelată și cu *alte fenomene negative*:

- **stagflația** (formă prescurtată de la stagnare și inflație) – definește starea economiei naționale în care inflația este acompaniată de stagnarea producției (lipsa creșterii economice), care poate provoca creșterea șomajului;
- **slumpflația** – desemnează existența unei inflații accelerate corelată cu o scădere de mari proporții a producției.

[183] Turliuc Vasile, Cocriș Vasile, *op. cit.*, p. 355.
[184] Mankiw Gregory – *Macroeconomics*, fifth edition, Worth Publishers, New York, 2002, p. 101.

10.4. Deflaţia, dezinflaţia şi hiperinflaţia – forme ale dezechilibrului monetar

Deflaţia este opusul inflaţiei, o scădere *generalizată* şi de *durată* a *tuturor* preţurilor într-o economie, *determinată de* restrângerea masei monetare în circulaţie sub nevoile economiei. Este un fenomen cel puţin la fel de devastator ca şi inflaţia, deşi se apreciază că este chiar mai perturbator decât o inflaţie persistentă[185].

Deflaţia are drept *consecinţă* creşterea puterii de cumpărare a monedei naţionale; ca inflaţia, afectează repartizarea averii între debitori şi creditori, însă este defavorabilă debitorilor şi în avantajul creditorilor, care primesc banii împrumutaţi cu o putere de cumpărare mai mare. În consecinţă, de regulă, în perioade de deflaţie ratele dobânzii scad.

Cauzele deflaţiei pot fi reducerea vitezei de circulaţie a banilor sau reducerea cantităţii de monedă în circulaţie (de exemplu prin vânzarea de aur, de valută sau creşterea ratei dobânzii).

Dacă impresia generală este că inflaţia este „rea", întrucât scade nivelul de trai al majorităţii populaţiei, deflaţia, care este inversul inflaţiei – în mod fals – ar fi de aşteptat să ducă la o creştere a standardului de viaţă. Evidenţele arată că lucrurile nu stau aşa: de exemplu, în perioada Marii Crize, între 1929 şi 1933, preţurile au scăzut cu 25% şi veniturile populaţiei cu 45%, în timp ce între anii 1970 şi 1980 preţurile au crescut de 2,5 ori, iar veniturile populaţiei de 3,5 ori[186].

Dezinflaţia este o reducere a inflaţiei; economia se află în continuare într-o perioadă cu o creştere generalizată a preţurilor, inflaţia persistă, însă rata de creştere a preţurilor (rata inflaţiei) este mai mică decât în perioada anterioară.

Hiperinflaţia reprezintă o creştere extrem de rapidă a *tuturor* preţurilor dintr-o economie, în mod tradiţional cu peste 50% lunar[187]. Totuşi părerile sunt împărţite: unii autori vorbesc de hiperinflaţie de la o rată anuală a inflaţiei cu trei cifre, iar în Standardul internaţional de Contabilitate nr. 29 se are în vedere o rată a inflaţiei cumulată pe trei ani care se apropie sau depăşeşte 100%[188].

Aprecierea făcută de Voltaire „banii de hârtie au fost aduşi la valoarea lor intrinsecă" este sugestivă pentru ceea ce se întâmplă în timp scurt într-o economie afectată de hiperinflaţie. Hiperinflaţia duce la pierderea foarte rapidă a puterii de cumpărare a banilor. Pierzându-şi funcţia de rezervă de valoare, întrucât mărfurile îşi păstrează mai bine valoarea, banii ajung să fie evitaţi şi nu-şi mai pot îndeplini în mod corespunzător nici funcţia de mijloc de schimb.

---

[185] Turliuc Vasile; Cocriş Vasile, *op. cit.*, p. 353.

[186] LeRoy Miller Roger – *Economics Today. The Macro View*, Harper Collins Publishers, New York, seventh edition, 1991, p. 176.

[187] La o rată lunară a inflaţiei de 50%, preţurile cresc într-un an de 129 de ori (rata anuală a inflaţiei este de 12.875%), iar în trei ani cresc de 2.185.164 de ori.

[188] Cf. International Accounting Standards 29 – *Financial Reporting in Hyperinflationary Economies. Implementation Guide*, Price Waterhouse, 1996, p. 3.

Caracteristicile hiperinflaţiei sunt următoarele:

- creşterea preţurilor este exponenţială, incontrolabilă, imprevizibilă;
- preţurile relative îşi pierd coerenţa;
- moneda naţională nu îşi mai poate îndeplini în mod corespunzător funcţiile esenţiale, caz în care fie acestea sunt exercitate de o monedă străină – fenomen numit „dolarizare a economiei" – fie se poate reveni parţial la troc;
- toate plăţile se fac cu bani gheaţă, fapt uşor de înţeles într-o perioadă în care banii îşi pierd puterea de cumpărare atât de rapid: transferurile bancare sunt de neconceput, iar folosirea cecurilor sau a cardurilor este de neacceptat.

Trei cazuri celebre de hiperinflaţie

Între 1921 şi 1923, în **Germania**, preţurile au crescut de un milion de milioane de ori, ceea ce ar fi echivalent cu creşterea de la 25 de bani la 250 de trilioane de lei189. Este sugestivă şi evoluţia mărcii germane faţă de dolarul american: în 1914 un dolar era 4,2 mărci, în 1922 erau 186 de mărci la dolar, în ianuarie 1923 trebuiau 7.260 de mărci pentru un dolar, iar în noiembrie 1923 dolarul echivala cu 4.200 de miliarde de mărci.

Preţul unui ziar a crescut astfel: 0,3 mărci în ianuarie 1921, o marcă în mai 1922, 8 mărci în octombrie 1922, 100 de mărci în februarie 1923, 1.000 de mărci în septembrie 1923, 2.000 de mărci la 1 octombrie, 20.000 de mărci la 15 de octombrie, un milion de mărci la 29 octombrie, 15 milioane de mărci pe 8 noiembrie, 70 de milioane de mărci pe 17 noiembrie 1923[190].

În aceste condiţii viaţa de zi cu zi a luat o întorsătură dramatică:

- era mai înţelept să plăteşti masa la restaurant în avans, întrucât ar fi costat mai mult la final; într-un restaurant, la fiecare 30 de minute, un chelner scria cu creta pe o tablă noile preţuri;
- salariile erau plătite zilnic şi chiar de două ori pe zi, iar preţurile creşteau de la o oră la alta;
- populaţia căpătase o obsesie pentru cumpărături, multe mărfuri au dispărut complet de pe piaţă, vânzătorii îşi tratau clienţii aproape ca pe nişte inamici, îşi închideau magazinele sub diferite pretexte, vindeau mărfurile preferenţial şi nu era sigur dacă după vânzare îşi vor putea reface stocul de marfă;
- au apărut noi forme de bani, neoficiale, certificate bazate pe bunuri, care dădeau dreptul la o anumită cantitate dintr-o marfă;
- cei care aveau „curajul" şi banii suficienţi să plătească pentru cumpărăturile făcute, aveau nevoie de un căruţ pentru transportul banilor până la magazin şi acolo de mult timp ca să-i numere.

[189] A se vedea Kohn Meir – *Money, Banking and Financial Markets*, The Dryden Press, Orlando, 1991, p. 1.

[190] Mankiw Gregory, *op. cit.*, p. 105.

Recordul privind inflaţia (hiperinflaţia) îl deţine **Ungaria**. Aici, după Al Doilea Război Mondial (august 1945 – iulie 1946), timp de un an preţurile s-au dublat în medie la patru zile, iar în luna de vârf s-au dublat de două ori pe zi, rata medie lunară a inflaţiei fiind de 19.800%. Moneda naţională de atunci a Ungariei, pengö, şi-a pierdut atât de mult puterea de cumpărare încât în 1946, pentru a cumpăra acelaşi lucru ce se putea cumpăra anterior cu un pengö, erau necesare 1,4 nonilioane de pengö (1.400.000.000.000.000.000.000.000.000.000).

În anul 1985, în **Bolivia** rata anuală a inflaţiei cumulată pentru perioada 1982-1985 era de 24.000 %, „clasându-se" astfel pe locul şapte în lume, în topul celor mai mari rate ale inflaţiei[191]; în şase luni preţurile crescuseră cu echivalentul unei rate anuale a inflaţiei de 38.000%. Cu banii cu care cineva şi-ar fi putut cumpăra în 1982 un autoturism de lux, în 1985 puteau fi cumpărate 3 cutii cu aspirină; tipărirea bancnotei de 1.000 de pesos, cel mai des folosită, costa mai mult decât ceea ce se putea cumpăra cu ea. Banii necesari pentru a cumpăra un televizor în bancnote de 1.000 de pesos ar fi cântărit peste 30 kg[192].

După rezolvarea problemei inflaţiei, distrugerea excesului de bancnote în circulaţie (900 de tone) a însemnat pentru Banca Centrală a Boliviei un efort financiar substanţial, echivalentul a 130.000 USD. Pentru incinerarea acestei cantităţi de bancnote, crematoriile folosite au funcţionat 34 de zile, câte 8 ore pe zi, angajaţii băncii centrale transportând, în camioane de 30 de tone, 15.000 de saci a şaizeci de kilograme fiecare, plini cu bancnote retrase din circulaţie.

După renunţarea la convertibilitatea bancnotelor în metal preţios, inflaţia a devenit o realitate cotidiană în majoritatea statelor lumii. Însă pe fundalul unui deficit bugetar excesiv şi al unei relaxări monetare, inflaţia a luat proporţii exagerate în unele ţări, în special în anii 1980, exemplul cel mai bun fiind cel al Americii Latine, unde mai multe state s-au confruntat cu hiperinflaţia.

Tabelul nr. 1 – Rata (medie) anuală a inflaţiei în America Latină în perioada 1960-1990 (în %)

Ţara	1960-1969	1970-1979	1980-1990
Argentina	686	467.451	338.941.150
Bolivia	84	337	6.453.325
Brazilia	4.240	1.332	40.102.563

Sursa: Loisel Frédéric - *Le délit d'inflation*, Hatier, Paris, 1993, p. 37.

O analiză[193] a cazurilor de hiperinflaţie din ultimele decenii arată că:

- hiperinflaţia nu apare de regulă „peste noapte", ci este precedată de

[191] Kidwell David, Peterson Richard – *Financial Institutions, Markets and Money*, 5th edition, The Dryden Press, Orlando, 1993, p. 21.
[192] Ritter Laurence, Silber William, *op. cit.*, p. 24.
[193] Reihart Carmen, Savastano Miguel – *Les réalités de l'hyperinflation moderne*, Finances & Développement, Juin 2003, p. 23.

o perioadă lungă cu inflație ridicată;

- procesul de stabilizare poate fi îndelungat, ajungând la câțiva ani, dacă politica bugetară nu este adaptată;
- o reducere substanțială a deficitului bugetar și convertibilitatea monedei naționale trebuie obligatoriu avute în vedere în programul de stabilizare;
- sfârșitul hiperinflației nu este suficient a readuce cererea de monedă la nivelul anterior apariției hiperinflației; dolarizarea și alte forme de indexare continuă să fie preponderente în activitatea de intermediere financiară încă mulți ani.

În practică, atât inflația, cât și deflația pun probleme autorităților publice în egală măsură. Uneori, situația reală este dificil de evaluat, un bun exemplu în acest sens fiind politica dusă de autorități în SUA înaintea crizei din 1929, când erau luate măsuri dure de luptă contra inflației, în perioada cu cea mai puternică deflație din istoria SUA[194].

10.5. Inflația în România după 1990

După anul 1990, evoluția inflației în România a reflectat gravele dezechilibre structurale ale economiei naționale.

Manifestarea acută a inflației începând cu a doua jumătate a anului 1990 este legată de debutul reformei economice, dar a fost determinată și de *reprimarea artificială a inflației înainte de 1989.*

Menținerea neschimbată a prețurilor în condițiile dezechilibrului acut dintre cererea și oferta de mărfuri a fost specifică și altor țări socialiste la un moment dat, însă o rată a inflației mult mai ridicată în Polonia sau Iugoslavia trebuie corelată cu începutul unor reforme, înainte de anul 1989, de referință pentru România (tabelul 2).

Tabelul nr. 2 – Evoluția inflației în unele țări cu economie planificată în perioada 1980-1989 (%)

Tara	1980-1985	1986	1989
Bulgaria	1	2.6	6.4
Cehoslovacia	2	0.5	1.5
Polonia	32.5	17.7	251.1
România	5	2	0.6
Iugoslavia	47.5	89.8	1240

Sursa: Banca Mondială, 1992, citat după Loisel Frédéric, *op. cit.*, p. 38.

Anterior anului 1990, în condițiile menținerii de către stat a prețurilor, dezechilibrul dintre cerere și ofertă s-a manifestat în forme specifice (cum ar fi vânzarea preferențială a unor produse, formarea de cozi la vânzările de produse, în special alimentare, cartelarea unor produse, achiziționarea de către populație,

[194] ***-*Inflation: trouver le juste équilibre*, Finances & Développement, Juin 2003, p.11.

preventiv, a unor produse în cantităţi mai mari decât cele necesare sau vânzarea unor produse neoficial, la suprapreţ).

Dincolo de dezechilibrul cronic dintre cererea şi oferta de produse existent la începutul anului 1990, fenomenul inflaţionist în România a fost potenţat şi accelerat în perioada imediat următoare şi de **alţi factori**, cum ar fi[195]:

- *rambursarea către salariaţi a părţilor sociale*, reţinute obligatoriu înainte de 1989; pe de o parte, aceasta a determinat creşterea bruscă a lichidităţilor şi a puterii de cumpărare a populaţiei, iar pe de altă parte, întreprinderile au fost decapitalizate, au fost lipsite de lichidităţi, fiind nevoite multe dintre ele să se împrumute de la bănci pentru continuarea procesului de producţie;
- *acordarea de creşteri salariale* şi diferite sporuri *fără legătură cu creşterea productivităţii muncii*;
- *reducerea săptămânii de lucru*, în condiţiile în care productivitatea muncii nu s-a îmbunătăţit.

Valorile mari ale inflaţiei înregistrate până în anul 1994, culminând cu o rată anuală a inflaţiei de peste 256% în 1993 (vezi tabelul 3), sunt explicabile, dacă avem în vedere *procesul de liberalizare graduală a preţurilor.*

După fenomenul dezinflaţionist din următorii trei ani, care a adus rata inflaţiei în 1995 şi 1996 sub 40%, nivelul mult mai ridicat al inflaţiei din anul 1997 (peste 150%) este urmarea ultimei mari etape a procesului de liberalizare a preţurilor, când au fost *eliminate restricţiile* anterior impuse *în cazul preţurilor produselor alimentare;* tot atunci, *în cazul energiei electrice, termice şi al gazelor naturale, s-a renunţat la practica subevaluării preţului.*

Tabelul nr. 3 – Evoluţia inflaţiei în unele ţări din Europa Centrală şi de Est în perioada 1990-2002 (%)

Ţara / Anul	Bulgaria	Cehia	Croaţia	Polonia	România	Slovacia	Ungaria
1990	23,8	97	609,5	585,8	5,1	10,4	28,9
1991	338,6	56,7	123,0	70,3	170,2	61,2	35,0
1992	91,3	11,1	665,5	43,0	210,4	10,0	23,0
1993	69,4	20,8	1517,5	35,3	256,1	23,2	22,5
1994	96,0	10,0	97,6	32,2	136,7	13,4	18,8
1995	62,1	9,1	2,0	27,8	32,3	9,9	28,2
1996	123,0	8,8	3,5	19,9	38,8	5,8	23,6
1997	1044,7	8,5	3,6	14,9	154,8	6,1	18,3
1998	18,7	10,7	5,7	11,8	59,1	6,7	14,3
1999	2,6	2,1	4,2	7,3	45,8	10,6	10,0
2000	10,3	3,9	6,2	10,1	45,7	12,0	9,8
2001	7,4	4,7	4,9	5,5	34,5	7,3	9,2
2002	5,8	1,8	2,2	1,9	22,5	3,3	5,3

[195] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile, *op. cit.*, p. 365.

Sursa: Raport anual 1998, Banca Naţională a României, Bucureşti, 1999, p. 28 şi *Raport anual 2002*, Banca Naţională a României, Bucureşti, 2003, p. 28.

Între alte cauze ale inflaţiei din România în perioada de tranziţie la economia de piaţă trebuie evidenţiate:

- persistenţa unui *dezechilibru structural între cerere şi ofertă*[196];
- *continuarea unei politici salariale neadecvate*, fără corelare cu productivitatea muncii, cu producţia realizată şi vândută;
- existenţa, în unele societăţi comerciale, a unei *forţe de muncă supradimensionate* faţă de necesar;
- *susţinerea de către stat a unor întreprinderi* (proprietate de stat) *neviabile*;

Întreprinderea de stat – generatoare de inflaţie

„În principal însă, procesul inflaţionist avea să continue şi să se adâncească dat fiind că tranziţia a fost propulsată predominant pe planul suprastructural, al normelor juridice şi instituţiilor şi mult mai puţin în planul bazei economice, pe linia restructurării tipului de proprietate. S-a născut o situaţie paradoxală inedită istoric de a încerca reglarea întreprinderii de stat prin instrumentele economiei de piaţă, de a încerca liberalizarea preţurilor, liberalizarea eliberării salariilor, instituirea creditului comercial şi a scontului, crearea bursei de valori, a sistemului fondurilor de investiţii pe fundalul predominării întreprinderilor de stat. S-a creat astfel o stare gravă de incoerenţă organică, întrucât întreprinderea de stat reclamă călăuzire de stat şi acţiune predominant administrativă.

Întreprinderea de stat liberalizată este în condiţiile actuale principalul factor generator de inflaţie, prin nivelul ridicat al costurilor de producţie, prin mărimea adesea excesivă a fondului de salarii eliberat, care nu se corelează cu creşterea productivităţii muncii şi declanşează astfel cunoscuta spirală inflaţionistă a salariilor şi preţurilor.

În condiţiile predominării întreprinderii de stat terapia inflaţiei prin majorarea ratelor de dobânzi, prin eliminarea subvenţiilor statului, prin intermediul influenţării ratei schimbului nu poate avea decât efecte parţiale, limitate.

Combaterea procesului inflaţionist este în ţara noastră, ca şi în celelalte ţări cu economie în tranziţie, în dependenţă esenţială de asigurarea preponderentă a proprietăţii private, baza pe care se poate dezvolta concurenţa şi un management eficient."[197]

- *lipsa unui climat concurenţial* în economia românească şi *existenţa* în unele domenii a *unor monopoluri de stat sau private*, care au practicat preţuri şi tarife crescute faţă de cele justificate;
- *indisciplina financiară*, persistenţa şi creşterea dimensiunilor blocajului financiar;
- *întârzierea reformelor economice*, corelată cu *inexistenţa unor mecanisme specifice economiei de piaţă*;
- *creşterea preţurilor şi tarifelor la utilităţile publice*;
- *deprecierea cursului* monedei naţionale;
- *majorarea unor cote de TVA* (trecerea la o cotă unică) şi includerea

[196] Este relevantă în acest sens constatarea de la începutul anului 1990 că, la un leu aflat la populaţie, marfa disponibilă era de 9 bani.

[197] Turliuc Vasile, Cocriş Vasile, *op. cit.*, pp. 365-366.

unor noi operaţiuni în categoria celor impozabile.

În ciuda eforturilor BNR, România rămasese, la începutul anilor 2000, singura dintre ţările din Europa Centrală şi de Sud-Est cu o inflaţie de două cifre (în timp ce în ţări ca Cehia sau Polonia a fost sub 2%), dar ulterior situaţia s-a imbunatăţit considerabil. Dintre ţările care au aderat recent la Uniunea Europeană, în decembrie 2007, din punct de vedere al ratei inflaţiei, România se afla pe locul 5, cu o performanţă mai bună decât Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania şi Ungaria[198].

Preţul dezinflaţiei[199]

Banca Naţională a României a încheiat anul 2002 cu o pierdere operaţională de 10.576,5 miliarde de lei. Cauza principală a acestor pierderi a fost sterilizarea excesului de lichiditate de pe piaţă. Ca şi în anul anterior , acesta este „preţul" plătit de BNR pentru susţinerea procesului de reducere a inflaţiei.

Cea mai mare parte a cheltuielilor realizate de BNR în anul 2002 (16.926,5 miliarde de lei, reprezentând 78,7% din total) au fost generate de operaţiuni de politică monetară, urmărind îndeplinirea a trei obiective potenţial conflictuale: reducerea inflaţiei, stimularea creşterii economice durabile şi consolidarea rezervei valutare.

În ultimii ani, BNR a reuşit continuarea procesului dezinflaţionist, astfel încât se constată reducerea ratei inflaţiei în perioada 2002-2006, de la 17,8% în decembrie 2002 (faţă de decembrie 2001) la 4,87% în decembrie 2006 (faţă de decembrie 2005).

Pentru anul 2007 proiecţia de inflaţie a fost de 3,9 puncte procentuale, în timp ce inflaţia efectivă s-a situat la 4,84%, în anul 2008 prognoza de inflaţie a fost de 3,7%, ţinta de 3,8 puncte procentuale, plus/minus unu la sută, nivelul înregistrat efectiv fiind 6,3%. Prognoza de inflaţie pentru 2009 este 4,5%, iar pentru sfârşitul anului 2010 se prevede reducerea ratei inflaţiei la 3,2 la sută[200].

Întrebări

1. Inflaţia poate dispărea în condiţiile actuale? Argumentaţi.
2. Inflaţia poate fi privită ca un impozit?
3. Care este cauza fundamentală a inflaţiei?
4. Explicaţi de ce creaţia monetară poate fi cauză a inflaţiei.
5. Ierarhizaţi, ca importanţă, cauzele inflaţiei. Argumentaţi.
6. Care sunt consecinţele inflaţiei asupra economiei[9]
7. Cum poate fi măsurată inflaţia?
8. Ce probleme ridică măsurarea inflaţiei?
9. Care este diferenţa dintre dezinflaţie şi deflaţie?
10. Care sunt cauzele inflaţiei în România?

---

[198] *** - *Raport anual 2007*, Banca Naţională a României, Bucureşti, 2008, p. 12.

[199] Prelucrare după *** - *Raport anual 2002*, Banca Naţională a României, Bucureşti, 2003, pp. 127-128.

[200] *** - *Raport asupra inflaţiei*, BNR, februarie 2009, p. 40.

Întrebări grilă

1. Tensiunile inflaționiste reprezintă:
a) [ ] creșteri de prețuri izolate, la un singur produs
b) [ ] creșteri temporare, pentru o scurtă perioadă, a majorității prețurilor (variații sezoniere)
c) [x] fenomene inflaționiste minore și parțiale

2. Într-o perioada de inflație:
a) [ ] toate prețurile cresc
b) [x] unele prețuri pot scădea
c) [ ] toate prețurile scad
d) [ ] toate prețurile cresc la fel de repede

3. Între cauzele inflației regăsim:
a) [x] dezechilibrul dintre cererea și oferta de bunuri și servicii
b) [ ] creșterea generalizată a prețurilor
c) [ ] oferta mai mare decât cererea
d) [ ] transformarea monedei active în monedă pasiva

4. Ecuația lui Koopmans arată:
a) [ ] creșterea masei monetare în circulație duce la inflație
b) [x] dezechilibrul monetar se poate produce și fără emisiune de monedă
c) [ ] dezechilibrul monetar nu se poate produce fără emisiune de monedă
d) [x] detezaurizarea poate duce la un dezechilibru monetar

5. Cauze ale deflației pot fi:
a) [x] reducerea vitezei de circulație a banilor
b) [x] reducerea cantității de monedă în circulație
c) [ ] reducerea ratei dobânzii

Bibliografie recomandată

1. Bezbach Pierre – *Inflație, deflație, dezinflație*, Editura Humanitas, București, 1992;
2. Dăianu Daniel – *Echilibrul economic și moneda. Keynesism și monetarism*, Editura Humanitas, București, 1993;
3. Frisch Helmuth – *Teorii ale inflației*, Editura Sedona, Timișoara, 1997;
4. Moroianu Nicolae – *Inflația contemporană*, Editura Economică, Biucurești, 2003;
5. Turliuc Vasilé, Cocriș Vasile – *Monedă și credit*, Editura Ankarom, Iași, 1997;
6. Țugui Alexandru – *Inflația. Concepte, teorii și politici economice*, Editura Economică, București, 2000.

BCU LIBRARY UNIVERSITY

Capitolul 11

Activitatea bancară pe plan internaţional

Cuprinsul capitolului

11.1. Corporaţiile bancare multinaţionale
11.2. Tipuri de operaţii administrate de bănci în străinătate
11.3. Bănci străine care funcţionează în Statele Unite ale Americii
11.4. Organizarea federală a băncilor din SUA cu activităţi în străinătate
11.5. Viitorul activităţilor bancare internaţionale şi riscul creditării internaţionale
11.6. Încrederea publică în activitatea băncilor străine

Obiective

1. Înţelegerea rolului important pe care îl joacă băncile multinaţionale atât pe pieţele naţionale, cât şi pe cele străine
2. Evidenţierea diferitelor tipuri de oficii şi alte facilităţi fizice în care băncile multinaţionale operează pe tot Globul şi identificarea serviciilor bancare oferite în general de o bancă
3. A vedea cum activităţile bancare internaţionale sunt atât de bine organizate în zone diferite ale lumii

Cuvinte-cheie:

instituţii internaţionale cu profil bancar, corporaţii bancare multinaţionale, Acordul de la Basel, acorduri bancare, perspective bancare în plan internaţional

Introducere

Nici o trecere în revistă a sistemului financiar internaţional nu ar fi completă fără o discuţie despre rolul instituţiilor internaţionale cu profil bancar. Prin intermediul acestora se desfăşoară majoritatea tranzacţiilor financiare şi comerciale din întreaga lume. Băncile engleze, japoneze, germane şi canadiene, instituţiile americane cu profil bancar au condus împreună la dezvoltarea operaţiilor bancare internaţionale astfel încât acestea să acopere nevoile guvernelor şi ale corporaţiilor multinaţionale. Până recent, activităţile internaţionale ale băncilor americane se concentrau în principal asupra birourilor străine datorită controlului guvernului federal asupra acreditării străine. Totuşi relaxarea graduală a contractelor guvernamentale din ultimele decenii, costul

ridicat pentru menţinerea unei reţele mari de filiale ale băncilor străine, instabilitatea politică de peste ocean şi îmbunătăţirile din tehnologia comunicaţiilor au încurajat multe bănci internaţionale să ofere mai multe servicii internaţionale din cadrul oficiilor naţionale.

Dezvoltarea activităţilor bancare internaţionale din ultimul secol a determinat multe beneficii pentru comerţul internaţional. Unul este competiţia mai mare de pe pieţele internaţionale, scăzând preţurile reale ale serviciilor financiare. De asemenea, a unificat eficient variatele pieţe monetare naţionale într-un sistem internaţional unificat, permiţând o mai optimă alocare a resurselor la scară mondială. Fondurile circulă relativ liber astăzi peste graniţele naţionale, contrar diferenţelor la dobânzile relative şi valorilor cursurilor valutare. Deşi de aceste progrese au beneficiat atât debitorii, cât şi investitorii, ele au creat probleme guvernelor care au încercat să organizeze volumul de credite, pentru a asigura un sistem bancar stabil şi pentru a lupta contra inflaţiei.

11.1. Corporaţiile bancare multinaţionale

Activitatea bancară internaţională este unul dintre cele mai interesante subiecte de studiu din cadrul pieţelor financiare şi de capital. Bancherii internaţionali trebuie nu doar să cunoască bazele finanţelor şi ale economiei, ci şi să înţeleagă caracterul şi cultura pieţelor de pe întreg Globul. World Wide Web a asigurat asistenţă acestora în ultimii ani, nu numai pentru identificarea potenţialilor clienţi, ci şi pentru a descoperi noi tendinţe pe pieţele străine care ar putea afecta succesul operaţiilor bancare.

Dacă activitatea bancară internaţională reprezintă un punct de atracţie în carieră, explorarea unor pagini de web în acest domeniu devine chiar fascinantă. Printre cele mai interesante sunt Ghidul pentru activitatea bancară internaţională la www.bankinfo.com, Ghidul pentru legislaţia bancară la www.hg.org/banking.html, bibliotecile combinate ale Băncii Mondiale şi FMI la http://jolis.worklbankimflib.org şi Banca pentru Plasamente Internaţionale la www.bis.org. Se pot consulta de asemenea şi alte surse despre Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (Banca Mondială), datorită importanţei ei nu numai pe piaţa împrumuturilor pentru proiecte cu fonduri mari din ţările în curs de dezvoltare, ci şi pentru relaţiile ei cu băncile internaţionale din întreaga lume (www.worldbank.org).

Termenul *corporaţii multinaţionale* este folosit de obicei pentru corporaţiile mari, nonfinanciare. Totuşi acest termen este aplicabil băncilor-lider din lume, majoritatea având originea în Canada, SUA, Marea Britanie, Germania, Franţa, Spania şi Japonia, dar neavând filiale în restul lumii. Aceste bănci-gigant au răspuns pentru majoritatea progresului în activitatea bancară internaţională din ultimele decenii.

11.2. Tipuri de operații administrate de bănci în străinătate

Marile bănci din întreaga lume au folosit multe modalități pentru a-și extinde operațiunile internaționale. Toate marile bănci au departamente internaționale în oficiile naționale pentru a furniza credite, acces la cursurile valutare străine și alte servicii pentru clienții lor internaționali, iar multe dintre ele administrează oficii-filială cu servicii complete pe piețele străine. Altele mențin oficii simple pentru ținerea evidenței, cunoscute ca filiale-cochilie, pe insule ca Bahamas, pentru a atrage conturi în cursuri valutare europene, evitând organizarea bancară națională. Oficiile reprezentative ajută la găsirea de noi clienți și fac legătura dintre clienții locali și oficiul central, dar nu pot face depozite. Băncile americane și cele străine active în SUA au organizat niște corporații în diferite state, care sunt companii subsidiare speciale care trebuie, sub coordonarea Rezervei Federale, să-și dedice majoritatea activităților activității bancare. Multe firme bancare au organizat de asemenea operațiuni de activitate bancară în SUA, ce constau în conturi computerizate menținute pentru clienții internaționali și care se supun regulilor SUA. Agențiile-oficii asigură servicii specializate, cum ar fi evidențierea datelor pentru tranzacții comerciale și asigurarea de balanțe lichide pentru clienți. Mai mult, băncile multinaționale deseori fac plasamente în companii străine, fie singure, fie în „joint ventures" cu alte firme financiare.

Alegerea tipului potrivit de operațiune pentru piețele străine

Tipul de operațiune adoptat de o bancă multinațională depinde de legile guvernamentale, mărimea, țintele și amplasarea băncii. Majoritatea băncilor încep cu departamente internaționale în cadrul oficiilor naționale și apoi, odată cu creșterea volumului de afaceri, deschid oficii reprezentative. În final se deschid filialele cu servicii complete și plasamente în afaceri străine. Un curent recent în legătură cu liberalizarea legislativă a comerțului internațional și a creditării internaționale a stimulat creșterea oficiilor centrale naționale care trimit agenți pentru a merge la clienții de peste ocean, sau care servesc clienții prin satelit, internet și alte canale electronice. Totuși, multe bănci multinaționale susțin că operațiunile internaționale de succes au nevoie de o instituție cu o prezență stabilă peste ocean, sub forma agențiilor, filialelor sau oficiilor reprezentative.

Legile joacă un rol important în determinarea felului și amplasării oficiilor bancare multinaționale. De exemplu, în unele zone de pe Glob, ca în Orientul Mijlociu, temerile de răsturnări politice sau exproprieri ale amenajărilor deținute de străini au limitat pătrunderea băncilor multinaționale.

Pentru cele mai multe dintre băncile americane, operațiunile internaționale asigură de la o treime până la o jumătate din venitul lor, iar câteva primesc mai mult de jumătate din câștigurile totale de pe urma activităților internaționale. De menționat este pătrunderea băncii americane pe piața consumatorilor de servicii bancare, cum ar fi „magazinele de bani" administrate de Citigroup în Europa („money shops"). Serviciile financiare personale

reprezintă oportunități extrem de atractive pe multe piețe financiare, iar băncile americane ocupă o parte importantă a pieței de credite de consum și de depozite din străinătate, mai ales în Europa, dar și o parte de piață în creștere în America Centrală și de Sud și în Asia.

Servicii oferite de băncile internaționale

Băncile multinaționale oferă o varietate largă de servicii financiare internaționale clienților. Aceste servicii sunt descrise pe scurt mai jos. Desigur, serviciile particulare oferite de fiecare bancă depind de mărimea, amplasarea și tipurile de operațiuni susținute peste ocean, precum și de reglementările specifice.

1) **Letters of Credit**

Majoritatea băncilor pătrund inițial pe sectorul internațional pentru a finanța comerțul. În majoritatea cazurilor, creditul este necesar pentru a face legătura între plățile în numerar și încasările în numerar și pentru a reduce riscul asociat comerțului la distanță. În aceste situații, biletele de credit sunt adesea instrumentul ideal de finanțare. Biletul de credit este o operație a băncii internaționale pentru a plăti bunuri stocate peste ocean sau bunuri expediate între țări. Astfel de bilete pot fi emise pentru a finanța exporturi și importuri sau pentru a asigura o garanție de plată. Printr-un bilet de credit, banca substituie propria angajare de plată angajării unuia dintre clienți. Prin substituirea angajării, banca reduce riscul vânzătorului, facilitând fluxul de bunuri și servicii pe piețele internaționale. Ocazional, vânzătorul poate fi îngrijorat de siguranța băncii emițătoare a biletului de credit. Vânzătorul poate cere propriei bănci o scrisoare de confirmare în care banca garantează banca străină.

2) **Cumpărarea și vânzarea de valută (FOREX)**

Marile bănci internaționale au departamente specializate în comerțul cu valuta străină (FOREX). Băncile internaționale cumpără și vând valute străine la 24 de ore pentru a susține importul și exportul de bunuri și servicii străine, plasarea investițiilor, finanțarea turismului. De asemenea, completează contracte la termen pentru furnizarea viitoare de valută.

3) **Acceptarea depozitelor în eurovalută și împrumuturile în eurovalută**

Băncile internaționale acceptă depozite denominate în alte valute decât cele naționale. Aceste depozite în eurovalute[201] sunt folosite pentru a plăti bunuri

[201] Eurovalutele sau eurodolarii reprezintă disponibilități în cont bancar, exprimate în dolari SUA, ale băncilor și firmelor situate în afara SUA și negociate pe o piață monetară internațională pentru a fi împrumutate în cele din urmă unor entități nebancare. Prin extensie, prin eurovalute se înțeleg orice disponibilități exprimate într-o monedă străină, aflate în bănci care funcționează în afara teritoriului statului emitent al acelei monede. A

expediate între țări și servesc ca sursă de fonduri de împrumut pentru bănci. Depozitele în eurovalute pot fi împrumutate corporațiilor sau altor mari debitori. Majoritatea împrumuturilor în eurovalute au rate ale dobânzii bazate pe rata londoneză interbank (LIBOR) pentru depozite pe 3 sau 6 luni. Creditele în eurovalute merg spre debitori cu rating de credit impecabil. O inovație importantă este creditul sindicat în eurovalute, în cadrul căruia una sau mai multe bănci multinaționale vor aduna un pachet de împrumut însoțit de un memorandum de informare. Alte bănci pot apoi participa la împrumut fără comunicare directă cu debitorul.

Vânzarea și subscrierea obligațiilor, notelor și acțiunilor în valute naționale și euro

De generații, bănci internaționale mari au asistat propriii clienți în strângerea de capital pentru asigurarea obligațiilor și a altor forme de datorie și acțiuni. Una dintre cele mai cunoscute este obligațiunea euro – o garanție-debit denominată într-o valută diferită de cea din țara unde este vândută garanția. De exemplu, o companie americană de automobile poate emite obligațiuni pe termen lung pentru a strânge capital pentru una dintre filialele din Grecia. Compania poate emite obligațiuni denominate în lire sterline pentru a fi vândute în Europa printr-un sindicat de subscriere compus din bănci și dealeri de garanții. Alternativ, compania debitoare poate emite obligațiuni denominate în euro, care acum este cea mai mare piață de obligațiuni din lume.

Băncile multinaționale asistă piața euroobligațiunilor în mai multe moduri. Marile bănci au creat un sistem internațional de clearing pentru a expedia furnizarea de euroobligațiuni. Băncile și brokerii de asigurări sunt principalii intermediari prin care euroobligațiunile își găsesc investitorii pe termen lung. Debitorul poate contacta o bancă multinațională pentru a-i cere să organizeze un sindicat cu scopul de a plasa noi euroobligațiuni. La acest nivel, un consorțiu este format, cuprinzând cel puțin patru sau cinci bănci americane, englezești, japoneze, franceze sau germane și cel puțin o bancă locală. Consorțiul cade de acord în privința subscrierii obligațiunilor euro la prețul obligațiunii minus comisionul și apoi organizează un grup mare de firme și dealeri de asigurări. Câteodată sunt incluse în sindicat mai mult de 100 de bănci. O dată format, grupul dă debitorului o ofertă pentru obligațiuni, și dacă este acceptată, se lucrează din greu pentru găsirea investitorilor.

Băncile multinaționale asistă de asemenea clienții corporații și guverne cu finanțare pe termen mediu prin operațiuni de emitere de note (MF). Sub un contract standard NIF, un client este autorizat să emită note pe termen scurt periodic (de obicei 3-6 luni) pentru a interesa investitorii pe un anumit interval de timp. Băncile implicate cad de acord să asigure fond în caz de faliment la o rată a dobânzii de pe piața euro. Pentru o taxă de subscriere, banca se angajează

---

nu se face confuzie cu moneda unică europeană, euro, apărută mult mai târziu.

să comercializeze orice note nevândute sau să asigure numerar clienţilor până la obţinerea de fonduri suficiente.

Împrumuturi asigurate

De-a lungul ultimelor două decenii, marile bănci multinaţionale au descoperit o nouă sursă de fonduri pentru ei şi pentru clienţi: asigurarea sau crearea de fonduri comune pentru împrumuturi cu acelaşi scop, calitate şi vânzarea de asigurări financiare împotriva fondurilor comune de împrumuturi. Exemple bune sunt Citigroup New York şi J. P. Morgan Chase, care sunt printre liderii din acest domeniu. Băncile internaţionale pot câştiga venituri în diferite moduri din procesul de asigurare:

1. prin asigurarea unora dintre propriile împrumuturi;
2. prin garantarea veniturilor investitorilor din fonduri în comun şi împrumuturi asigurate;
3. prin reţinerea drepturilor de folosinţă asupra fondurilor comune, colectând şi înregistrând venitul primit de pe urma împrumuturilor în schimbul unei taxe;
4. prin îndrumarea acelor clienţi care doresc să-şi asigure orice împrumuturi pentru a le genera noi capitaluri.

Servicii de consultanţă asigurate de băncile internaţionale

Pe lângă serviciile anterioare, băncile internaţionale oferă clienţilor servicii de consultanţă. Acestea includ analize ale condiţiilor de pe pieţele străine, evaluări ale perspectivei de vânzări şi ale centrelor de locaţie şi asigură consultanţă în legătură cu reglementările străine. Băncile internaţionale pregătesc rapoarte de credit despre cumpărătorii de peste ocean pentru exportatorii de bunuri şi servicii şi asistă firmele locale interesate de pătrunderea pe pieţele străine.

Serviciile universale de banking şi one-stop shopping

Aşa cum sugerează şi lista anterioară de oferte de servicii, cele mai mari firme bancare din lume, cum ar fi Citigroup şi Banca Germană, vor să-şi diversifice serviciile pe mai multe direcţii, încercând să le ofere clienţilor „one-stop shopping", devenind astfel ceea ce bancherii europeni numesc „bănci universale". Activităţile bancare universale sunt combinate cu cele tradiţionale: asigurare, comerţ cu asigurări, chiar şi vânzări imobiliare sub o singură „umbrelă". Avantajele acesteia includ profituri mai stabile şi un *cash-flow* mai ridicat, un risc mai scăzut de a ceda stresului pieţei, aşa cum declinul într-un anumit domeniu ar putea fi depăşit de profituri în creştere de pe urma altor servicii, şi costuri totale de strângeri de capital mai scăzute.

Totuşi o firmă de banking internaţional ar putea să nu fie capabilă să conducă eficient toate domeniile de servicii, rezultând rate ale profitului mai scăzute şi pierderi ale cotei de piaţă. Un exemplu a apărut la sfârşitul anului 2001, când Citigroup din New York, care anterior se aliase în anii '90 cu

Travelers Insurance Company din San Francisco pentru a forma unul dintre cele mai mari conglomerate de banking din lume, a anunţat planurile sale de a vinde Travelers şi de a abandona ţelul de a deveni o superpiaţă financiară „one-stop". Citigroup a descoperit că avea o rată de profit mai mică decât celelalte afaceri ale sale şi că Travelers trăgea în jos toată performanţa relativă a acesteia. Experienţa Citigroup sugerează că băncile internaţionale trebuie să acţioneze cu grijă dacă vor să-şi reprofileze serviciile şi să evite achiziţiile în pripă care ar putea fi dificil de controlat.

11.3. Bănci străine care funcţionează în Statele Unite ale Americii

Băncile deţinute de indivizi sau companii străine au pătruns în SUA într-un număr foarte mare în ultimii ani. Cauzele acestei expansiuni a activităţilor bancare străine în SUA reflectă creşterea comerţului internaţional şi a investiţiilor, oportunitatea unui profit pe uriaşa piaţă americană şi căutarea siguranţei, când peste ocean pieţele sunt instabile. La început, băncile străine au pătruns pe pieţele americane din aceleaşi motive pentru care băncile americane şi-au stabilit birouri peste ocean: pentru a-şi urma clienţii care şi-au stabilit activităţi în alte ţări. Totuşi, odată ajunse în SUA, băncile străine au găsit posibilitatea de a atrage depozite şi împrumuturi de la marile corporaţii americane.

Recenta creştere a băncilor străine în SUA

Creşterea operaţiilor băncilor străine în SUA a fost impresionantă. Astăzi, acestea reprezintă competitori puternici ai băncilor americane, mai ales pe piaţa împrumuturilor de afaceri. De exemplu, veniturile americane totale controlate de bănci străine au crescut de la 60 mld. $ în 1976 la mai mult de 1.300 mld. $ la începutul acestui secol. În procente, proprietăţile băncilor străine în SUA au crescut de la 6% în 1976 la 19% în 2001. În acelaşi an, băncile străine deţineau în jur de 17% din totalul depozitelor bancare din SUA, 13% din împrumuturile bancare şi mai bine de 25% din totalul împrumuturilor de afaceri. Evident, băncile străine reprezintă o forţă pe piaţa financiară americană.

Reglementările federale în legătură cu activităţile băncilor străine

Până în 1970 în SUA nu exista nici o lege federală în acest sens. Totuşi Congresul monitorizase operaţiunile bancare străine încă din 1966, când IntraBank, o instituţie libaneză, a dat faliment şi mai multe bănci americane au suferit pierderi severe. Semnarea Bank Holding Company Act Amendments în 1970 a marcat pasul iniţial spre reglementarea federală a băncilor străine. În termenii acestor amendamente, orice corporaţie care controlează una sau mai multe bănci interne devine subiect al supravegherii Consiliului Federal de Rezerve.

Totuşi creşterea mai rapidă a băncilor străine din SUA decât a celor interne a determinat intensificarea presiunii asupra Congresului în legătură cu

reglementări mai extinse pentru băncile străine. Adepţii unei legislaţii restrictive au susţinut că băncile străine reduc eficienţa politicilor monetare locale şi că lipsa unor reglementări specifice pentru băncile străine nedreptăţeşte băncile interne, care trebuie să se conformeze unui sistem elaborat de reglementări. Mai important, băncile străine puteau înfiinţa filiale peste graniţe – un privilegiu refuzat băncilor americane până la semnarea actului Riegle-Neal Interstate Banking and Branching Efficiency în 1994.

Nu există nici o disparitate între băncile străine şi cele locale pentru serviciile pe care fiecare grup de instituţii putea să le ofere. Până la începutul secolului al XXI-lea companiilor americane de banking le-a fost interzis să ofere servicii pe pieţele locale care nu erau apropiate de serviciile tradiţionale (de exemplu extinderea creditelor şi încasarea de depozite). Mai mult, până în toamna anului 1999, actul Glass-Steal din 1933 interzicea băncilor americane să se angajeze în subscrierea de acţiuni ale corporaţiilor. O astfel de interzicere nu a existat pentru majoritatea băncilor străine, şi mai multe organizaţii bancare străine s-au mutat pentru a profita de situaţie, luând mari clienţi de la băncile americane.

Pentru a răspunde acestor presiuni, Congresul a semnat Actul bancar internaţional (IBA), care a devenit lege pe 17 septembrie 1978. Sub termenii acestui act, filialele americane şi agenţiile băncilor străine cu proprietăţi în întreaga lume de 1 mld. dolari sau mai mult au devenit subiect al reglementărilor rezervelor legale. Băncilor străine cu oficii în SUA li s-a cerut să se înscrie la Secretary of the Treasury. Fiecare bancă străină cu un birou care acceptă depozite de la public a trebuit să aleagă un „stat de origine". Nici o bancă străină nu-şi poate stabili filiale în afara statului de origine decât cu permisiunea statului implicat. Această cerinţă a legii a limitat capacitatea băncilor străine de a accepta depozite peste graniţele SUA.

IBA s-a dovedit a fi o lege mai blândă decât s-au aşteptat unii analişti. Nu a încercat să pedepsească sau să discrimineze băncile străine. De fapt, actul a stabilit principiul mutual al nediscriminării, folosit ca reglementare standard. Acest principiu permite băncilor străine să opereze sub aceleaşi condiţii şi să deţină aceleaşi puteri ca şi băncile locale. Este o politică ce evită stabilirea a două seturi de reglementări, una pentru instituţiile locale şi una pentru cele străine.

Reglementarea federală a băncilor străine s-a extins cu încă un pas în 1980, când actul „Depository Institutions Deregulation and Monetary Control" a fost semnat. Toate organizaţiile bancare străine care ofereau servicii rezidenţilor americani deveneau eligibile pentru depozite de asigurare de la Federal Deposit Inssurance Corporation şi li se cerea să se conformeze cerinţelor legate de rezerve pentru depozite, fixate de Federal Reserve Board. Când o bancă străină îşi deschide o agenţie, o filială sau un oficiu în SUA, trebuie să se înscrie ca o companie bancară şi să se conformeze legilor bancare ale Federal Reserve System. Aceste noi cerinţe reflectă şi mai mult intenţia Congresului de a plasa pe aceeaşi dreaptă atât băncile străine, cât şi cele locale. În sfârşit, la începutul

scandalului cauzat de Banca de Credit şi Comerţ Internaţional din Luxemburg, care a încercat în mod ilegal să dobândească controlul asupra mai multor bănci americane, Federal Reserve Board a dobândit puteri mult mai mari pentru a reglementa activităţile agenţiilor, oficiilor băncilor străine în SUA. În termenii actului Foreign Bank Supervision Enhancement semnat de Congres în 1991, statul trebuie să fie de acord cu stabilirea oricărei agenţii, filiale sau oficiu reprezentativ al unei bănci în SUA. Statul a fost împuternicit să închidă un oficiu bancar străin dacă ţara de origine nu asigură supravegherea şi reglementarea băncii-mamă. Orice bancă străină care vrea să cumpere mai mult de 5% din acţiunile unei bănci americane trebuie să primească aprobare de la Federal Reserve Board. Mai mult, depozitele mici (mai puţin de 100.000 de dolari) pot fi acceptate în SUA de către băncile străine numai prin companii subsidiare care au asigurare FDIC şi se conformează reglementărilor bancare americane.

11.4. Organizarea federală a băncilor din SUA cu activităţi în străinătate

O problemă mult mai importantă decât reglementarea activelor bancare străine în SUA constă în reglementarea, supravegherea şi controlul băncilor americane ce oferă servicii în străinătate. Ce limite ar trebui impuse băncilor americane ce operează în străinătate? Cine ar trebui să stabilească aceste limite?

Federal Reserve Board a fost desemnat agenţia principală de reglementare pentru activităţi bancare internaţionale din SUA. O bancă membră a Federal Reserve System care alege să-şi extindă activităţile în străinătate prin crearea unor filiale străine sau prin investiţii în firme străine trebuie să obţină aprobarea Federal Reserve Board. Dimpotrivă, legile statale guvernează operaţiile străine ale băncilor. Totuşi majoritatea statelor au impus numai un control nominal asupra activităţilor bancare străine.

O primă grijă a Federal Reserve o reprezintă protecţia depozitelor interne şi stabilitatea sistemului bancar intern. Aceasta a susţinut că sunt dificil de separat operaţiunile străine ale unei bănci de cele interne. Dacă o filială străină are probleme, există pericolul ca încrederea publică în soliditatea băncii să scadă. Din acest motiv, Federal Reserve examinează atent condiţia oficiilor locale, pentru a determina dacă operaţiunile lor sunt capitalizate adecvat şi dacă banca are aptitudini suficiente de management pentru a susţine atât operaţiunile străine, cât şi pe cele interne.

Autorităţile de reglementare ar dori să dezvolte modalităţi de a izola activităţile străine ale băncilor americane de activităţile lor interne. O astfel de izolare ar garanta o latitudine mai largă a activităţilor bancare peste hotare şi, în acelaşi timp, protejează băncile locale de riscurile asociate operaţiilor străine. Legal, o bancă subsidiară nu este susceptibilă datoriilor unei alteia. Totuşi, în practică, o bancă internă ar putea să-şi ajute partenerii operând pe pieţele străine. Legăturile practice, dar nu şi legale dintre subsidiarii străini şi interni ai băncilor multinaţionale forţează instituţiile de reglementare să ţină evidenţe stricte cu operaţiunile străine ale tuturor băncilor.

Din fericire, există o evidenţă în creştere (mai ales din Asia şi America Latină) care, permiţând băncilor străine să pătrundă pe pieţe interne, tinde să sporească competiţia, să accelereze creşterea creditelor şi să întărească sistemul bancar naţional împotriva ghinioanelor (crize valutare, pierderi severe de pe urma împrumuturilor).

Actul bancar internaţional din 1978

Scop:

- promovarea egalităţii competitive între instituţiile bancare interne şi străine ce operează în SUA.

Prevederi:

- limitarea filialelor interstatale ale băncilor străine;
- procurarea aprobării federale pentru filiale şi agenţii ale băncilor străine;
- autorizarea Federal Reserve Board de a impune cerinţe pentru depozite în cazul filialelor şi agenţiilor băncilor străine;
- asigurarea accesului la serviciile Federal Reserve pentru băncile străine;
- realizarea asigurării depozitelor federale pentru filialele băncilor străine;
- interzicerea fuzionării afacerilor nonbancare în cazul băncilor străine.

Actul „Depository Institutions Deregulation and Monetary Control" din 1980

Scop:

- să egalizeze reglementările privind depozitele şi serviciile pe care băncile străine le pot oferi în comparaţie cu băncile locale din SUA.

Prevederi:

- toate băncile străine care vând servicii bancare rezidenţilor americani au fost declarate eligibile pentru asigurarea FDIC pentru depozitele lor, dar trebuie să aibă un anumit nivel de rezervă pentru depozitele lor, nivel specificat de Consiliul Federal de Rezervă.

Actul „International Lending and Supervision" din 1983

Scop:

- să reducă riscurile băncilor internaţionale şi depozitelor lor împotriva împrumuturilor internaţionale.

Prevederi:

- băncile americane trebuie să pună deoparte rezerve speciale pentru împrumuturile internaţionale. Minimum de capital cerut este impus pentru a proteja depunătorii în băncile internaţionale.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Actul „Foreign Bank Supervision" din 1991

Scop:

- pentru a acorda autorităților americane un mai mare control asupra activităților băncilor străine în SUA și pentru a limita riscul asigurărilor FDIC pentru băncile străine.

Prevederi:

- dacă băncile străine doresc să accepte depozite în SUA de cel puțin 100.000 de dolari, acestea trebuie să-și înființeze una sau mai multe filiale bancare în SUA și să obțină asigurare FDIC pentru depozitele lor;
- filialele neasigurate ale băncilor străine nu pot accepta depozite peste 100.000 de dolari;
- pentru crearea unei noi filiale a unei bănci străine pe teritoriul american este nevoie de o aprobare a Consiliului Federal de Rezervă;
- băncile străine care operează în SUA trebuie să fie subiect de observație pentru țara-mamă și nu trebuie să încalce legile americane. Operațiile lor în SUA pot fi închise de către Consiliul Federal de Rezervă dacă s-au găsit neregularități.

11.5. Viitorul activităților bancare internaționale și riscul creditării internaționale

Viitorul activităților bancare internaționale este neclar în acest moment din cauza mulțimii de curente economice și politice pe care le traversează lumea. Creșterea economică greoaie și rata înaltă a șomajului în unele părți ale lumii (mai ales în Japonia), barierele comerciale, luptele politice și terorismul amenință fluxul comerțului internațional și fac ca împrumutul bancar internațional să devină riscant. În această secțiune analizăm aceste probleme și implicațiile lor.

Riscul politic și cel valutar

Împrumuturile pe arena internațională sunt în general mai riscante decât împrumuturile interne. *Riscul politic* – riscul ca legile și reglementările statului să se schimbe în detrimentul intereselor de afaceri – este semnificativ pentru operațiile bancare internaționale. Guvernele se schimbă frecvent, iar confiscarea proprietății private se întâmplă adesea în anumite părți ale lumii. Există și *riscul valutar* – risc asociat cu schimbarea relativă a prețurilor valutelor străine. Valoarea proprietății care garantează un împrumut internațional scade dacă valuta din țara de origine se devalorizează. Și geografia acționează împotriva împrumutătorului internațional. Distanțele mari care separă deseori împrumutătorul de împrumutat îngreunează munca unui ofițer bancar de a urmări dacă termenii contractului de împrumut sunt respectați.

Riscurile operaţiunilor bancare internaţionale au devenit o problemă mult mai mare încă din anii '70, deoarece băncile internaţionale reprezintă sursa principală de împrumuturi pentru ţările în curs de dezvoltare, când SUA şi alte ţări industrializate şi-au redus programele străine de întrajutorare. Din păcate, când comoditatea preţurilor internaţionale a scăzut, aşa cum s-a întâmplat de mai multe ori în ultimii ani, numeroase ţări în curs de dezvoltare nu au mai putut îndeplini termenii contractelor de împrumut. Multe dintre aceste datorii au fost reprogramate prin înţelegere între băncile internaţionale şi naţiunile debitoare. În acelaşi timp, Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială au suplinit fondurile, acordând timp naţiunilor debitoare să-şi ajusteze economiile naţionale unui climat economic mai dur. Mai multe naţiuni din Asia, America Latină, fosta Uniune Sovietică şi Africa au început să aibă probleme cu creditele. Unele naţiuni au ameninţat în repetate rânduri cu renegarea debitorilor internaţionali (Rusia) sau au modificat termenii plăţilor (Argentina). În acelaşi timp, unele bănci multinaţionale au început să-şi scadă operaţiunile de împrumut internaţional, vânzând împrumuturi vechi la reduceri considerabile, ceea ce a limitat lichiditatea pe pieţele internaţionale şi a încetinit creşterea comerţului mondial.

Unele bănci au fost pioniere în schimburile „datorie pentru echitate", adică au acceptat acţiuni în unele proiecte ca substitut pentru împrumut. Acestea asigurau mai multe fonduri flexibile ţărilor în curs de dezvoltare.

Distribuţia geografică a împrumutului bancar internaţional

Începând cu 1970, reglementările bancare au inaugurat controlul bianual al împrumuturilor străine ale organizaţiilor bancare americane. Principala grijă a agenţiilor de control era că băncile multinaţionale americane erau supraîncărcate de împrumuturile străine, unde riscul politic şi cel economic erau de obicei ridicate. Aceasta ar putea ameninţa încrederea publicului în soliditatea unor mari bănci ale lumii. Controale recente arată că majoritatea împrumuturilor acordate de băncile multinaţionale americane sunt îndreptate spre naţiuni industrializate dezvoltate (Canada, Europa de Vest, Japonia) şi către ţări din America Centrală şi de Sud. Totuşi aproape o treime dintre împrumuturile străine normale sunt acordate unor ţări mai puţin dezvoltate, unele fiind în dificultate financiară serioasă.

Din fericire, împrumuturile către naţiunile de la distanţă sunt în general pe termen scurt (cel mult un an), şi multe sunt acordate chiar unor bănci. Pe total, băncile multinaţionale par a fi împrumutători relativ conservatori, îndreptându-şi creditele către bănci, corporaţii şi guverne situate în general în Europa, câteva zone prospere din Asia şi pe pieţele în creştere din America Latină.

Focus internaţional Criza bancară globală din anii 1990

De-a lungul lungii sale istorii, sistemul bancar internaţional a fost subiectul unor serii de şocuri asupra stabilităţii şi dezvoltării sale. Un prim exemplu s-a desfăşurat de-a lungul anilor 1990 în Asia şi America Centrală şi de

Sud. În acest deceniu, economia japoneză nu a reușit să-și revină la nivelul anterior de creștere economică. Declinul din nivelul de angajare și cel al vânzărilor și mai ales puternica pierdere din valoare a pieței imobiliare și a prețurilor acțiunilor au creat o criză majoră pentru băncile japoneze, ale căror împrumuturi necolectate au înflorit. Falimentul băncilor s-a multiplicat rapid. La sfârșitul anilor 1990, Moody Investor Services a revizuit datoria străină a Japoniei. În aprilie 1998, rata de șomaj a Japoniei a crescut la 4,1% – cea mai mare rată de la Al Doilea Război Mondial.

În curând, crizele bancare și economice din Japonia s-au răspândit și în alte părți ale Asiei. De exemplu, Thailanda a simțit efectul retragerii capitalului pe termen scurt al firmelor investitoare din lume când economia țării, mai ales piața imobiliarelor și cea bancară, urma să treacă prin aceeași criză ca și cea din Japonia. Fondul Monetar Internațional, înființat după cel de-al doilea Război Mondial pentru a ajuta țările cu probleme la balanța de plăți, a aranjat un credit de 42 de miliarde de dolari pentru Thailanda.

Ulterior, FMI a oferit un pachet și mai mare, de aproape 42 de miliarde de dolari, Indoneziei, a patra cea mai populată națiune a lumii, care s-a confruntat cu serioase probleme în sistemul bancar, o criză politică și mișcări sociale.

Economia Coreei de Sud, legată strâns de cea a Japoniei, a început să se confrunte cu aceleași probleme la jumătatea anilor 1990. FMI a intervenit și a încheiat o înțelegere financiară de a susține valuta coreeană, won-ul. În același timp, câteva bănci multinaționale din Europa și Asia și-au reprogramat împrumuturile către bănci coreene și alte firme nonbancare.

Între timp, Rusia a început să se clatine din nou la sfârșitul anilor 1990, după ce făcuse eforturi importante pentru introducerea pieței libere și modernizarea economiilor. Ratele anuale legate de datoriile Rusiei au urcat până la 80% odată ce băncile internaționale și alți investitori au început să-și arate îngrijorarea în legătură cu criza fiscală și nevoia de reforme.

Aceste crize bancare internaționale ale anilor 1990 sunt cea mai bună ilustrare a *efectului de domino* în bankingul internațional. Problemele bancare și economice ale unei țări apar rapid și la alte țări, mai ales prin pagubele cauzate comerțului internațional și încrederii băncilor în piețele globale.

11.6. Încrederea publică în activitatea băncilor străine

O problemă prezentă a operațiunilor bancare internaționale o reprezintă păstrarea *încrederii publice* în sistemul bancar. Aceasta înseamnă a proteja marile bănci multinaționale împotriva falimentului. Pentru a preveni dificultățile financiare serioase ale celor mai mari bănci din lume, autoritățile de control din SUA și din alte țări analizează atent poziția băncilor multinaționale din punctul de vedere al capitalului. Deseori, organele de control au cerut o încetinire a expansiunii împrumuturilor internaționale și evitarea creditelor excesive pentru împrumuturi în orice țară, mai ales țărilor non-producătoare de țiței din Lumea a

Treia. Unul dintre primii paşi în această direcţie a avut loc în anul 1983, când Congresul SUA a votat Actul „International Lending and Supervision". Această lege a impus agenţiilor de control a băncilor să pregătească noi legi, cerând băncilor:

1. să menţină rezerve speciale împotriva împrumuturilor străine în acele cazuri când calitatea proprietăţilor unei bănci a fost afectată de incapacitatea împrumutatului de a plăti împrumuturile;
2. să limiteze taxele de reprogramare a împrumuturilor acordate împrumutaţilor străini cu probleme;
3. să divulge acoperirea unei bănci împrumutătorilor străini;
4. să menţină niveluri minime de capital ca protecţie pentru depunătorii unei bănci internaţionale;
5. să întreprindă studii de fezabilitate a proiectelor străine înaintea aprobării unui împrumut.

Apoi, în 1988, reprezentanţi ai Sistemului Federal de Rezervă, ai Băncii Angliei, Băncii Japoniei şi ai băncilor centrale ale altor opt ţări au semnat Acordul de la Basel. Acest contract internaţional istoric apelează la băncile centrale să monitorizeze poziţia din punctul de vedere al capitalului a băncilor internaţionale din jurisdicţia lor şi să impună un standard al cererii de capital pentru toate băncile. Obiectivul principal al acestui standard internaţional al capitalului este să asigure că băncile dintr-o ţară nu au un avantaj competitiv faţă de băncile din alte ţări datorită reglementărilor mai blânde. Înţelegerea a cerut susţinerea unei rate de capital de cel puţin 4 procente şi o rată a capitalului total de cel puţin 8 procente. Astfel Acordul de la Basel a redus nivelul permisibil pentru băncile care ar putea afecta capacitatea bancherilor de a avea nevoie de credite internaţionale pe viitor.

Acordul de la Basel a fost un început şi în alt sens – cererea de minimum de capital pentru fiecare bancă internaţională va depinde nu numai de volumul proprietăţilor, ci şi de riscul pe care şi l-a asumat, reflectat în foaia de balanţă. Băncile care acceptă un risc mai mare trebuie să reţină capital pentru a menţine încrederea publicului. Acordul de la Basel reprezintă doar primul pas spre o nouă eră a cooperării internaţionale.

Progrese financiare. Fuziunea băncilor internaţionale – răspunsul strategic al industriei împotriva competiţiei şi riscului

Riscurile înalte asociate operaţiunilor bancare internaţionale au presat băncile multinaţionale să găsească căi de a reduce expunerea la risc. În acelaşi timp, dezvoltarea înţelegerilor comerciale, cum ar fi formarea Comunităţii Europene şi a NAFTA, a adus băncile anterior izolate în relaţii mai apropiate şi a determinat creşterea competiţiei, crescând şi riscul falimentului bancar.

Una dintre principalele căi prin care băncile internaţionale au luptat contra acestor factori de risc a fost fuziunea în firme bancare mai mari, mai productive şi mai diversificate geografic. Progresele în tehnologia comunicaţiilor au depăşit barierele controlului managerial şi au accelerat dorinţa

de a fuziona. Această tendință de fuziune a fost mai evidentă în Japonia, unde principalele bănci japoneze au fuzionat recent.

Exemplele includ recenta combinare a Sanwa Bank cu băncile Tokai and Toyo Trust, crearea grupului Sumitomo Mitsui Bank din fuziunea băncilor Sumitomo și Sakura și crearea grupului Mitsubishi Tokyo Financial, aducând laolaltă Nippon Trust, Mitsubishi Trust și banca Tokyo-Mitsubishi. Aceste combinații au creat unele dintre cele mai mari bănci de pe planetă. Un exemplu bun este Miyuho Holdings Inc., compus din Yasuda, Fuji, Dai-Ichi și Banca Industrial cu proprietăți totale de 1.300 de miliarde de dolari, cel mai mare conglomerat de firme din lume.

În Europa de Vest au avut loc mari fuziuni nu numai între bănci, ci și între bănci, companii de asigurări și firme de valori mobiliare. Multe dintre aceste uriașe combinații au traversat granițe naționale la începutul formării Comunității Europene, ajutând să unească sistemele financiare ale Germaniei, Franței, Italiei și altor țări europene. Exemplele includ recenta fuziune a uriașului asigurător Alianz AG din München cu Dresdner Bank AG și achiziția băncii germane Deutsche Bank AG de către Bankers Trust Company din New York.

Recent, Comisia Europeană, cu sediul la Bruxelles, a fost creată pentru a analiza și a bloca viitoarele fuziuni între companii financiare și nonfinanciare europene. Noua comisie analizează acum fuziuni mai mari pentru evidența dominanței colective, indicând concentrație excesivă pe piață în jurul unor companii. La un moment dat, în viitor, firmele de servicii financiare europene ar putea să se confrunte cu aceste bariere.

Extinderea procesului de limitare a reglementărilor: cât de repede trebuie să avansăm?

În anii 1980, SUA au început un program agresiv de limitare a reglementărilor privind băncile interne. Alte națiuni – cum ar fi Marea Britanie, cu limitarea reglementărilor privind operațiunile bancare și serviciile de valori mobiliare (Big Bang) din 1987 – au făcut de asemenea pași importanți spre ridicarea nivelului de limitare a reglementărilor guvernamentale, permițând propriilor bănci, precum și celor străine care operau pe teritoriul țării să dezvolte o anumite echitate. Din păcate, tiparul limitării reglementărilor operațiunilor bancare internaționale a avut unele lipsuri datorită unor națiuni (Japonia) care au scăzut barierele legale spre a-și proteja instituțiile locale. Cei care pierd în realitate sunt consumatorii interni ai serviciilor financiare, care au mai puține opțiuni și probabil plătesc prețuri mai mari până când va avea loc limitarea reglementărilor guvernamentale. Problema-cheie este cum să permitem limitării reglementărilor financiare ale guvernului la scară internațională să înainteze rapid, fără falimente bancare care distrug încrederea publică.

Găsirea vitezei adecvate și a scopului limitării reglementărilor financiare rămâne o problemă pentru lumea întreagă. Totuși există o tendință în creștere de a se baza mai mult pe pieţele private și mai puțin pe cele guvernamentale pentru

a regulariza operaţiunile bancare globale. Băncile care au prea puţin capital sau îşi asumă riscuri mai mari decât cele normale sunt puţin probabil de a fi sancţionate de către pieţele financiare private, mai ales când încearcă să strângă fonduri noi la un cost rezonabil.

O nouă complicaţie a fost introdusă spre dezbatere. Ea se referă la cât de repede şi cât de departe ar trebui să înainteze limitarea reglementărilor pentru eliberarea băncilor internaţionale de sub controlul guvernamental. Această complicaţie a pornit de la scandalul Băncii de Credit şi Comerţ Internaţional care a izbucnit la începutul anilor 1990. Această companie-holding de bănci internaţionale avea sediul în Luxemburg, care, în acel moment, avea puţine reguli privind operaţiunile acestor tipuri de companii. După descoperirea faptului că BCCI a încălcat legea americană de holding prin achiziţia de acţiuni ale unor bănci americane fără aprobarea Consiliului Federal de Rezervă, investigaţii ulterioare au descoperit posibile activităţi de spălare a banilor. Anchetatorii americani de la Departamentul de Justiţie şi de la Federal Reserve au început să aducă acuzaţii şi să dea amenzi în cazul BCCI. Acest caz îndreaptă atenţia spre o problemă mai largă a operaţiunilor bancare internaţionale din secolul al XXI-lea: necesitatea cooperării în domeniul reglementărilor şi a armonizării reglementărilor bancare între naţiuni astfel încât nici o bancă încredinţată cu fonduri publice să nu găsească refugiu pentru un nivel minim de securitate publică. Aceasta este deosebit de importantă într-o lume care este continuu ameninţată de terorism, finanţat şi încurajat de organizaţii puternice.

Perspective şi probleme pentru secolul al XXI-lea

Aceste tendinţe recente sugerează un viitor diferit pentru operaţiunile bancare internaţionale decât părea acum câţiva ani. Dezvoltarea – limitată de capital şi experienţa managerială – ar trebui să fie mai graduală, iar calitatea împrumuturilor ar trebui să reprezinte un factor mai important pentru extinderea creditărilor pentru afaceri şi guverne din străinătate. Totuşi expansiunea continuă a activităţilor de banking internaţional în SUA, Europa de Vest, naţiunile din fosta URSS, Asia şi America Latină poate fi anticipată atâta timp cât expunerea la risc poate fi menţinută în anumite limite.

Desigur, trebuie răspuns unei serii de întrebări pentru ca banking-ul internaţional să prospere şi să se dezvolte. De exemplu, în ce măsură autorităţile de control din diferite ţări vor coopera la controlul activităţilor băncilor străine? Cum putem armoniza diferite reglementări bancare de la o ţară la alta pentru a promova competiţia şi inovaţia, dar şi securitatea publică? Ce înseamnă o poziţie de capital adecvată pentru băncile implicate în creditarea străină? Unde trebuie să se oprească reglementările, lăsând forţele de pe pieţe să opereze liber?

Iar despre creşterea competitorilor puternici sub forma firmelor nonbancare – asigurători, companii financiare, companii de asigurări? Aceste firme oferă astăzi servicii paralele celor oferite de către băncile internaţionale, oferind credite, subscriind noi oferte de asigurare, securitatea împrumuturilor, organizând poziţia capitalului consumatorului, dar sunt de obicei îngrădite de

mai puține legi. Marile bănci internaționale au început să răspundă acestor noi competitori. De exemplu, Deutsche Bank din Germania este un mare asigurător de corporații în Europa; BNP Franța oferă depunătorilor un produs care seamănă foarte mult cu acțiuni pe piața monetară a fondurilor; Citigroup, JP Morgan-Chase și Banca Americană sunt mari asigurători ai împrumuturilor credit-card și altor forme de creditare. Băncile internaționale trebuie să găsească căi de ajustare a problemelor ridicate de „noii competitori" sau să suporte diminuări ale părții curente de pe piața internațională.

Aceste probleme au foarte puține răspunsuri concrete. Totuși importanța operațiunilor bancare internaționale și penetrarea instituțiilor bancare străine pe piețele interne cer găsirea unor răspunsuri efective, care să întărească sistemul financiar global și să asigure o bază pentru dezvoltarea sa viitoare.

Întrebări

1. Care sunt principalele facilități oferite de băncile străine?
2. Ce reprezintă împrumuturile asigurate?
3. Care este obiectivul principal al actului bancar de la 1978?
4. Ce înțelegeți prin eurovalute sau eurodolari?
5. Explicați ce reprezintă efectul de domino în banking-ul internațional.
6. Care sunt prevederile inițiale ale Acordului de la Basel?
7. Care au fost cauzele crizei bancare globale din anii 1990?
8. Prezentați riscuri ale banking-ului internațional.
9. Identificați perspective și probleme ce pot apărea în sfera bancară internațională în secolul al XXI-lea.

Întrebări grilă

1. Principalele servicii oferite de băncile internaționale sunt:
a) [ ] letters of debit;
b) [ ] operațiuni de tip FOREX Bv;
c) [ ] servicii universale de banking și two-stop shopping;
d) [x] împrumuturi asigurate;

2. Principalele profituri obținute din serviciile de genul „împrumuturi asigurate" se referă la:
a) [x] asigurarea unora dintre propriile împrumuturi;
b) [ ] asigurarea unora dintre împrumuturile altor bănci;
c) [ ] prin îndrumarea acelor clienți care doresc să-și asigure orice împrumuturi pentru a le genera noi capitaluri către firmele specializate în acest domeniu;
d) [ ] prin garantarea veniturilor investitorilor din fonduri proprii și împrumuturi neasigurate.

3. Principalele acte legislative adoptate în SUA pentru reglementarea activităţii băncilor cu activităţi în străinătate sunt:
a) [x] actul bancar internaţional 1978;
b) [x] actul „Depository Institutions Deregulation and Monetary Control" din 1980;
c) [ ] actul „International Lending and Spending" din 1983;
d) [ ] actul „Home Bank Supervision" din 1991.

4. International Lending and Supervision Act a impus agenţiilor de control a băncilor să pregătească noi legi, cerând băncilor să:
a) [ ] accentueze taxele de reprogramare a împrumuturilor acordate împrumutanţilor străini cu probleme;
b) [ ] nu divulge acoperirea unei bănci împrumutatorilor străini;
c) [x] întreprindă studii de fezabilitate a proiectelor străine înaintea aprobării unui împrumut;
d) [ ] să își restrângă activitatea.

5. Agenţia principală de reglementare pentru activităţi bancare din SUA este:
a) [ ] FED-ul;
b) [ ] FEDEX;
c) [ ] Federal Reserve Bird;
d) [x] Federal Reserve Board.

6. Care din urmatoarele sunt prevederile actului bancar internaţional din 1978?
a) [x] asigurarea accesului la serviciile Federal Reserve pentru băncile străine
b) [ ] autorizarea fuzionării afacerilor nonbancare în cazul băncilor străine
c) [X] limitarea filialelor interstatale ale băncilor străine

7. În cumpararea şi vânzarea de valută (FOREX), băncile realizează urmatoarele activităţi:
a) [x] cumpără şi vând valute
b) [x] completează contracte la termen pentru furnizarea viitoare de valută
c) [ ] toate departamentele din marile bănci sunt specializate în cumpărarea şi vânzarea de valute.

8. Specificaţi cu cât au crescut veniturile americane totale controlate de bănci străine din 1976 până la începutul acestui secol.
a) [ ] de la 60 mld $ la 130 mld $
b) [ ] de la 60 mld $ la 170 mld $
c) [x] de la 60 mld $ la 1300 mld $

BCU CLUJ UNIVERSITY LIBRARY

9. Care sunt prevederile actului International Lending and Supervision
a) [x] menținerea nivelurilor minime de capital ca protecție pentru depunătorii unei bănci internaționale
b) [ ] nelimitarea taxelor de reprogramare a împrumuturilor acordate împrumutanților străini cu probleme
c) [ ] menținere rezervelor speciale împotriva împrumuturilor străine în cazurile în care calitate proprietății unei bănci nu a fost afectată de incapacitatea împrumutantului de a plăti împrumuturile.

10. De care din următoarele variante date depinde tipul de operațiune bancară pentru pieţele stăine
a) [ ] legile guvernamentale
b) [ ] ţintele şi amplasare băncii
c) [x] creşterea volumului de afaceri

Bibliografie recomandată

1. Cocriş Vasile, Chirleşan Dan – *Managementul bancar şi analiză de risc în activitatea de creditare*, Editura Universitătii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2007;
2. Cocriş Vasile, Chirleşan Dan – *Economie bancară*, Editura Universitătii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2007;
3. Rose Peter S. – *Money and Capital Markets*, Editura McGraw-Hill, Londra, 2003;
4. Turliuc Vasile Cocriş Vasile – *Monedă şi credit*, Editura Ankarom, Iaşi, 1997;
5. Rotaru Constantin – *Sistemul bancar românesc şi integrarea europeană*, Editura Expert, Bucureşti, 2000;
6. Berel Aurel, Berea Octavian – *Orientări în activitatea bancară contemporană*, Editura Expert, Bucureşti, 1999;
7. Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994;
8. Niţu Ioan – *Managementul riscului bancar*, Editura Expert, Bucureşti, 2000.

BCU IAȘI – CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ANEXĂ

Lista planşelor din anexă:

- Planşa 1 – BRĂILA TRAMWAYS ET CLAIRAGE ELECTRIQUES – acţiune de dividend (1929);
- Planşa 2 – SOCIETE FRANCO-ROUMAINE DE PETROLE ET DES MINES – parte de fondator la purtător (1927);
- Planşa 3 – SOCIETATEA NAŢIONALĂ DE CREDIT INDUSTRIAL – titlu nominativ de 100 acţiuni a 1000 lei (1923);
- Planşa 4 – SOCIETE ANONIME DES TRAMWAYS-UNISDE BUCAREST – acţiune de dividend (1899);
- Planşa 5 – SOCIETATEA CREDITUL FUNCIAR URBAN – scris funciar privilegiat de 100 lei (1920);
- Planşa 6 – SOCIETATEA COMUNALĂ DE ELECTRICITATE IAŞI – titlu în valoare de 500 lei (1924);
- Planşa 7 – SOCIETATEA ANONIMĂ ROMÂNĂ DE TELEFOANE – titlu de 1 acţiune (1939);
- Planşa 8 – CREDITUL RURAL – titlu de 10 acţiuni nominative a câte 500 lei fiecare (1929);
- Planşa 9 – SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE – titlu de 10 acţiuni nominative reprezentând suma de lei 5000 (1943);
- Planşa 10 – BANCA MARMOROSCH, BLANK ET Co. – acţiune la purtător deplin liberată (1905);
- Planşa 11 – BANCA DACIA IAŞI – acţiune la purtător în valoare de 500 lei (1922);
- Planşa 12 – INSTITUTUL DE CREDIT ŞI DE ECONOMII „ALBINA" SIBIU – acţie de 500 lei (1926);
- Planşa 13 – REGATUL SERBIEI – obligaţiune externă de 10 franci aur (1888);
- Planşa 14 – TITLU DE ÎMPRUMUT EMIS DE AUSTRO–UNGARIA (1886);
- Planşa 15 – OBLIGAŢIUNE de 10 lire (Italia, 1888) ;
- Planşa 16 – ÎMPRUMUTUL NAŢIONAL DIN 1916 – titlu de 100 lei (1916) ;
- Planşa 17 – CAISSE AUTONOME DES MONOPOLES DE ROUMANIE – obligaţiune externă garantată de statul român emisă în baza Împrumutului de dezvoltare din anul 1931;
- Planşa 18 – RENTA ROMÂNĂ – titlu de 2500 franci aur, în valoare de 5 obligaţiuni în valoare de 500 franci aur (1929);
- Planşa 19 – POLIŢĂ (România, 1930);
- Planşa 20 – BILET LA ORDIN (România, 1933);

- Planșa 21 – BON DE IMPOZIT din 1933 în valoare de 500 lei cu dobândă de 4% anual, emis în baza legii pentru reglementarea lichidării datoriilor arierate ale statului anterioare exercițiului 1932 (Ministrul Finanțelor V. Madgearu);
- Planșa 22 – BON DE IMPOZIT din 1933 în valoare de 1000 lei cu dobândă de 4% anual, emis în baza legii pentru reglementarea lichidării datoriilor arierate ale statului anterioare exercițiului 1932 (Ministrul Finanțelor I.C. Brătianu);
- Planșa 23 – BILET LA ORDIN (Franța, 1912);
- Planșa 24 – BILET LA ORDIN scontat DE SOCIETE GENERALE (Franța, 1912).

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BRAÏLA
TRAMWAYS ET ECLAIRAGE ELECTRIQUES
SOCIÉTÉ ANONYME
Constituée par devant Me Félix-Maximilien ECTORS, notaire à Bruxelles, par acte du 24 Mai 1904, publié au « Moniteur belge » du 10 Juin 1904. — Statuts modifiés suivant actes des 29 Janvier 1912, 26 Juin 1916, 13 Février 1929 et 16 Juillet 1929, publiés au « Moniteur belge » des 12-13 Février 1912, 16 Juillet 1916, 4-5 Mars 1929 et 7 Août 1929.
SIÈGE SOCIAL : BRUXELLES — Registre du Commerce Bruxelles, N° 2843
CAPITAL SOCIAL 26.500.000 FRANCS
Représenté par
30,000 Actions privilégiées de 100 Francs chacune
47,000 Actions de Capital de 500 Francs chacune
47,000 Actions de Dividende sans mention de valeur
et 10,000 Actions Ordinaires sans mention de valeur
Action de dividende N° 41476
AU PORTEUR ET SANS MENTION DE VALEUR
Un Administrateur.
Un Administrateur.

Planşa 1 – BRĂILA TRAMWAYS ET CLAIRAGE ELECTRIQUES – acțiune de dividend (1929)

Société Franco-Roumaine
de
PÉTROLES & MINES
SIÈGE SOCIAL A PARIS
Part de Fondateur au Porteur
Paris, le 22 Janvier 1927.
UN ADMINISTRATEUR
UN ADMINISTRATEUR

Planşa 2 – SOCIETE FRANCO-ROUMAINE DE PETROLE ET DES MINES – parte de fondator la purtător (1927)

Planșa 3 – SOCIETATEA NAȚIONALĂ DE CREDIT INDUSTRIAL – titlu nominativ de 100 acțiuni a 1000 lei (1923)

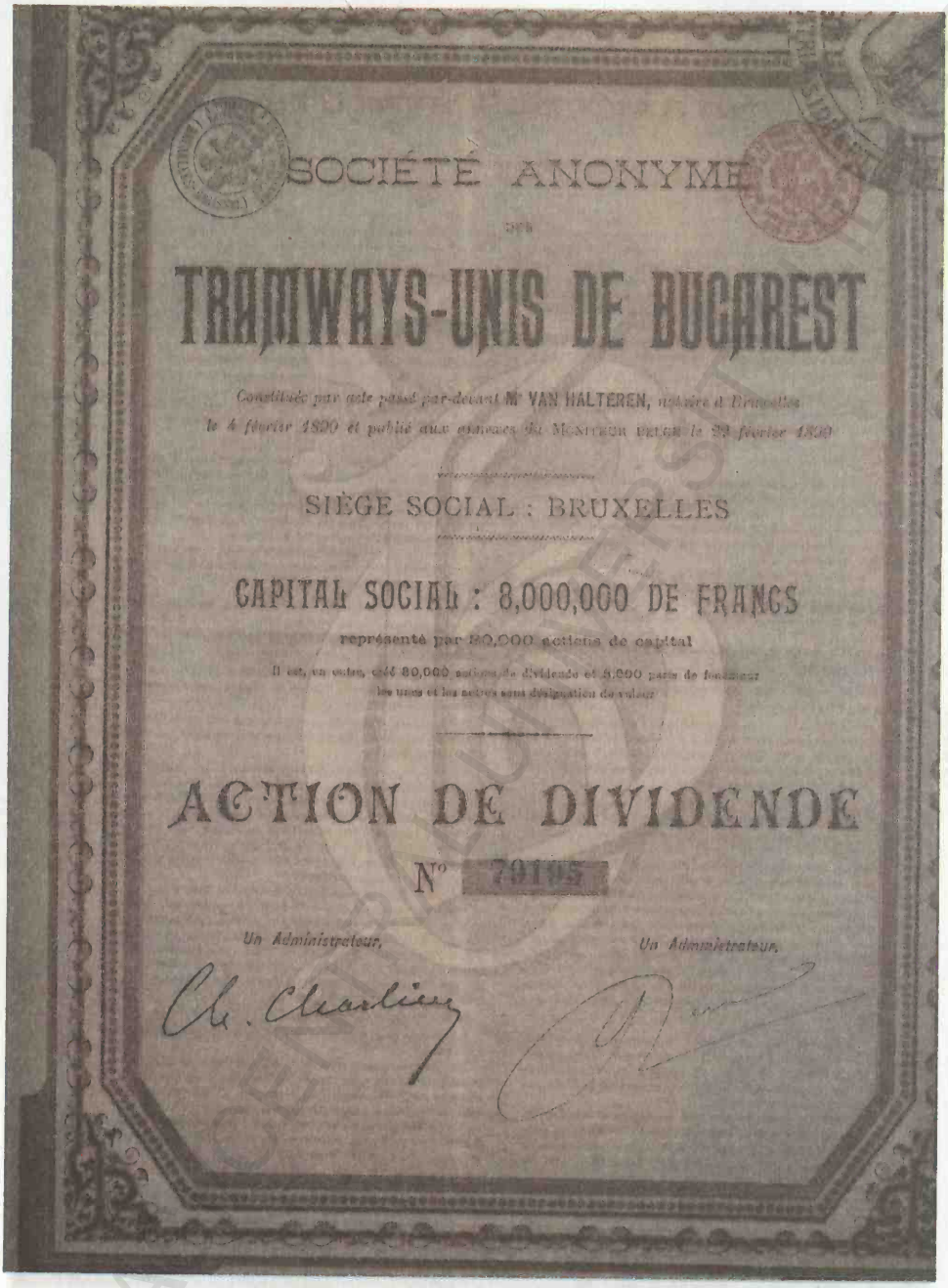

Planșa 4 – SOCIETE ANONIME DES TRAMWAYS-UNISDE BUCAREST – acțiune de dividend (1899)

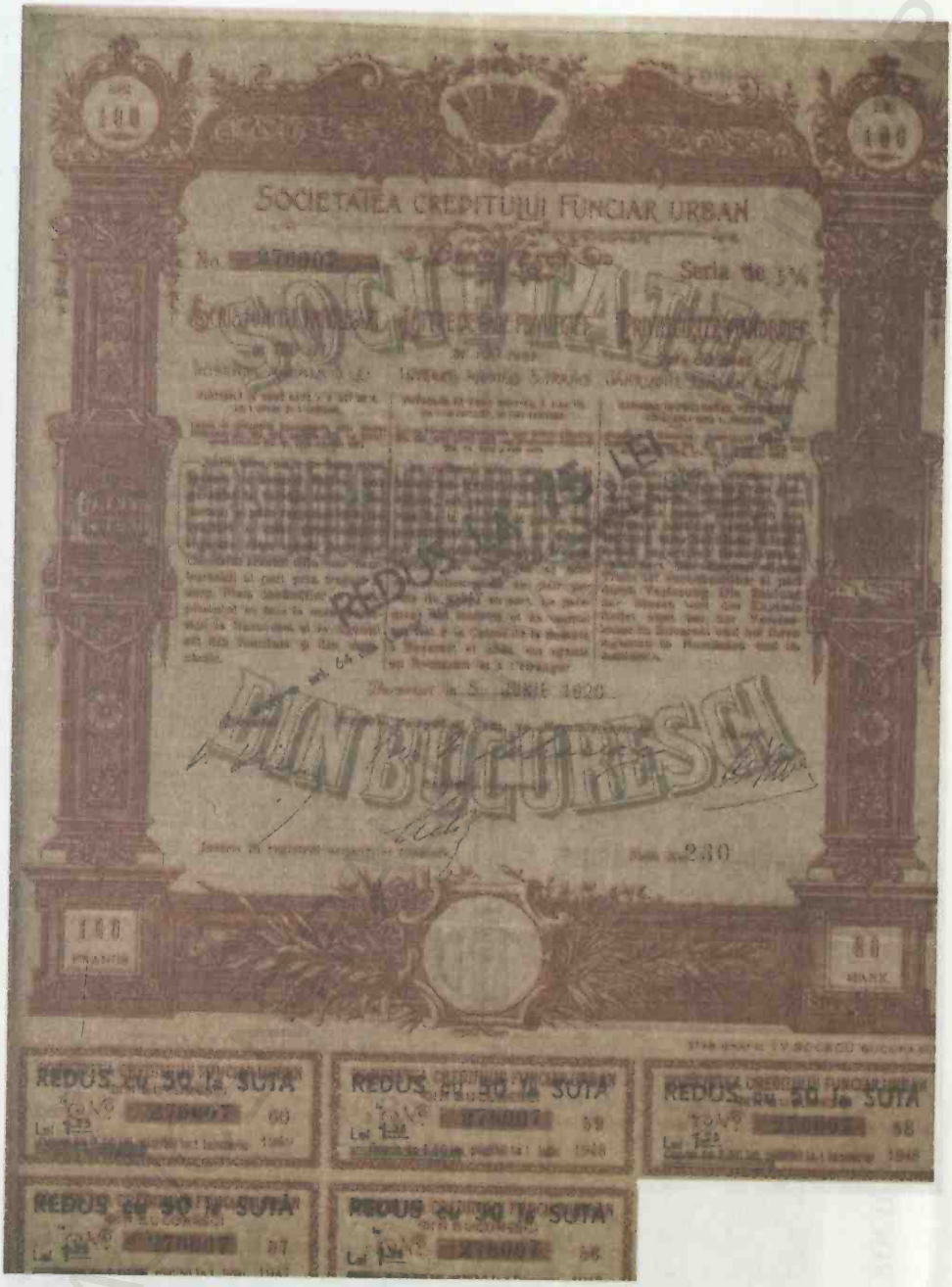

Planşa 5 – SOCIETATEA CREDITUL FUNCIAR URBAN – scris funciar privilegiat de 100 lei (1920)

Planșa 6 – SOCIETATEA COMUNALĂ DE ELECTRICITATE IAȘI – titlu în valoare de 500 lei (1924)

Planşa 7 – SOCIETATEA ANONIMĂ ROMÂNĂ DE TELEFOANE – titlu de 1 acţiune (1939)

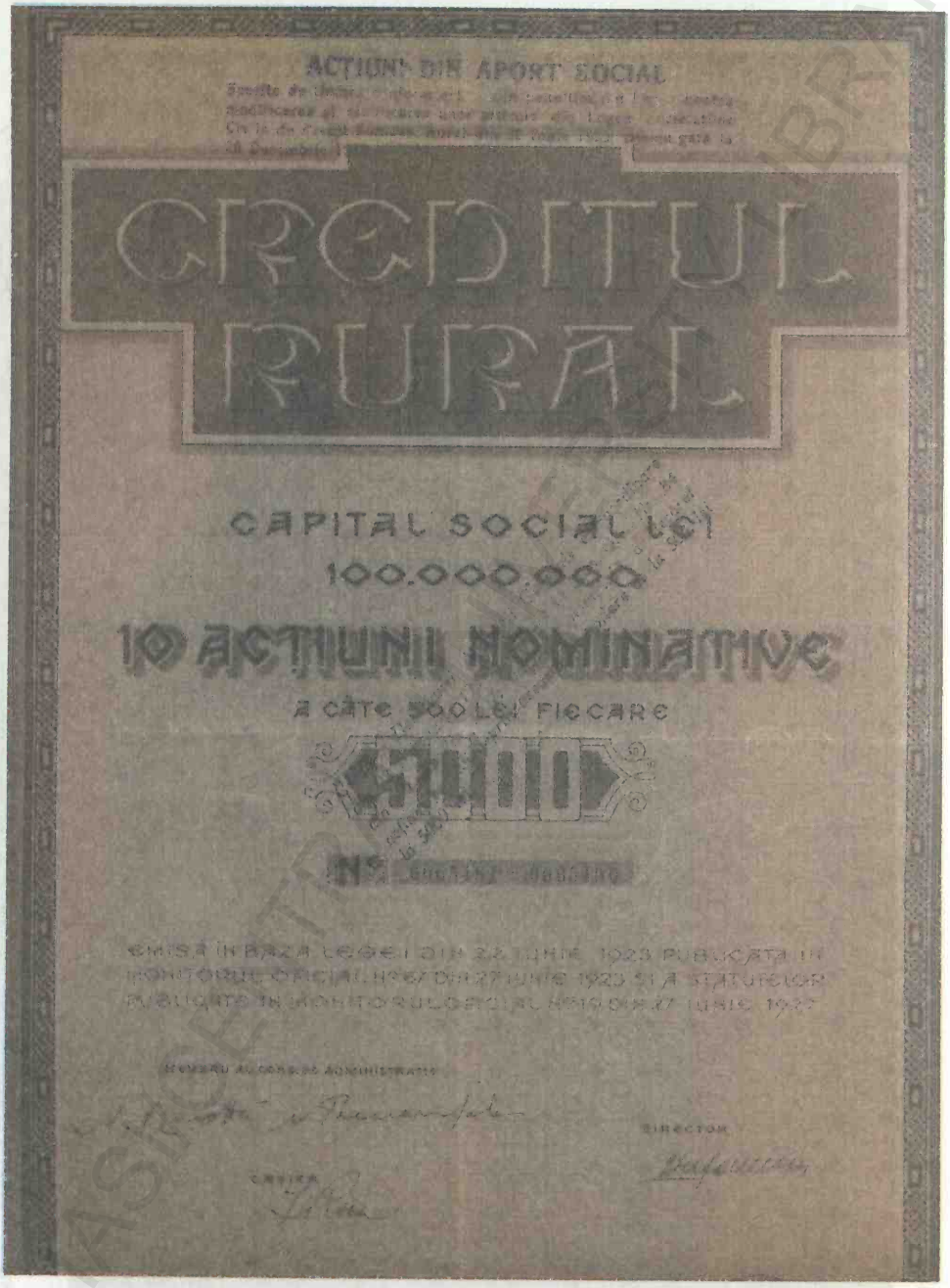
ACȚIUNI DIN APORT SOCIAL
CREDITUL RURAL
CAPITAL SOCIAL LEI
100.000.000
10 ACȚIUNI NOMINATIVE
A CÂTE 500 LEI FIECARE
STUDIO
EMISĂ ÎN BAZA LEGEI DIN 24 IUNIE 1923 PUBLICATĂ ÎN MONITORUL OFICIAL NR. 67 DIN 27 IUNIE 1923 ȘI A STATUTELOR PUBLICATE ÎN MONITORUL OFICIAL NR. 69 DIN 27 IUNIE 1923
DIRECTOR

Planșa 8 – CREDITUL RURAL – titlu de 10 acțiuni nominative a câte 500 lei fiecare (1929)

Planşa 9 – SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE – titlu de 10 acțiuni nominative reprezentând suma de lei 5000 (1943)

BANCA MARMOROSCH, BLANK & Co
SOCIETATE ANONIMĂ
CU DURATĂ NELIMITATĂ
CAPITAL SOCIAL LEI 8000000 DE PLIN VĂRSAT
repartisat în 16.000 acțiuni la purtător de câte 500 Lei fie care
ACȚIUNE LA PURTĂTOR
DE PLIN LIBERATĂ
ADMINISTRATORII:
BUCUREȘTI, Februarie 1905.

Planșa 10 – BANCA MARMOROSCH, BLANK ET Co. – acțiune la purtător deplin liberată (1905)

Planşa 11 – BANCA DACIA IAŞI – acțiune la purtător în valoare de 500 lei (1922)

Nr.
051757
Lei 500
ACȚIE
a
Institutului de credit și de economii „ALBINA"
de CINCISUTE LEI
D-nul Dr. IONEL POP, Cluj
vărsând întreaga valoare de CINCISUTE LEI, a devenit proprietarul acestei acții și prin aceasta îsi asigură toate drepturile, cari compet după statute acționarilor Institutului de credit și de economii „ALBINA".
SIBIIU, 1 Ianuarie 1926.
„ALBINA", Institut de credit și de economii.
Președinte.
Delegatul Consiliului.
Director executiv.

Planşa 12 – INSTITUTUL DE CREDIT ŞI DE ECONOMII „ALBINA" SIBIU – acţie de 500 lei (1926)

Planşa 13 – REGATUL SERBIEI – obligațiune externă de 10 franci aur (1888)

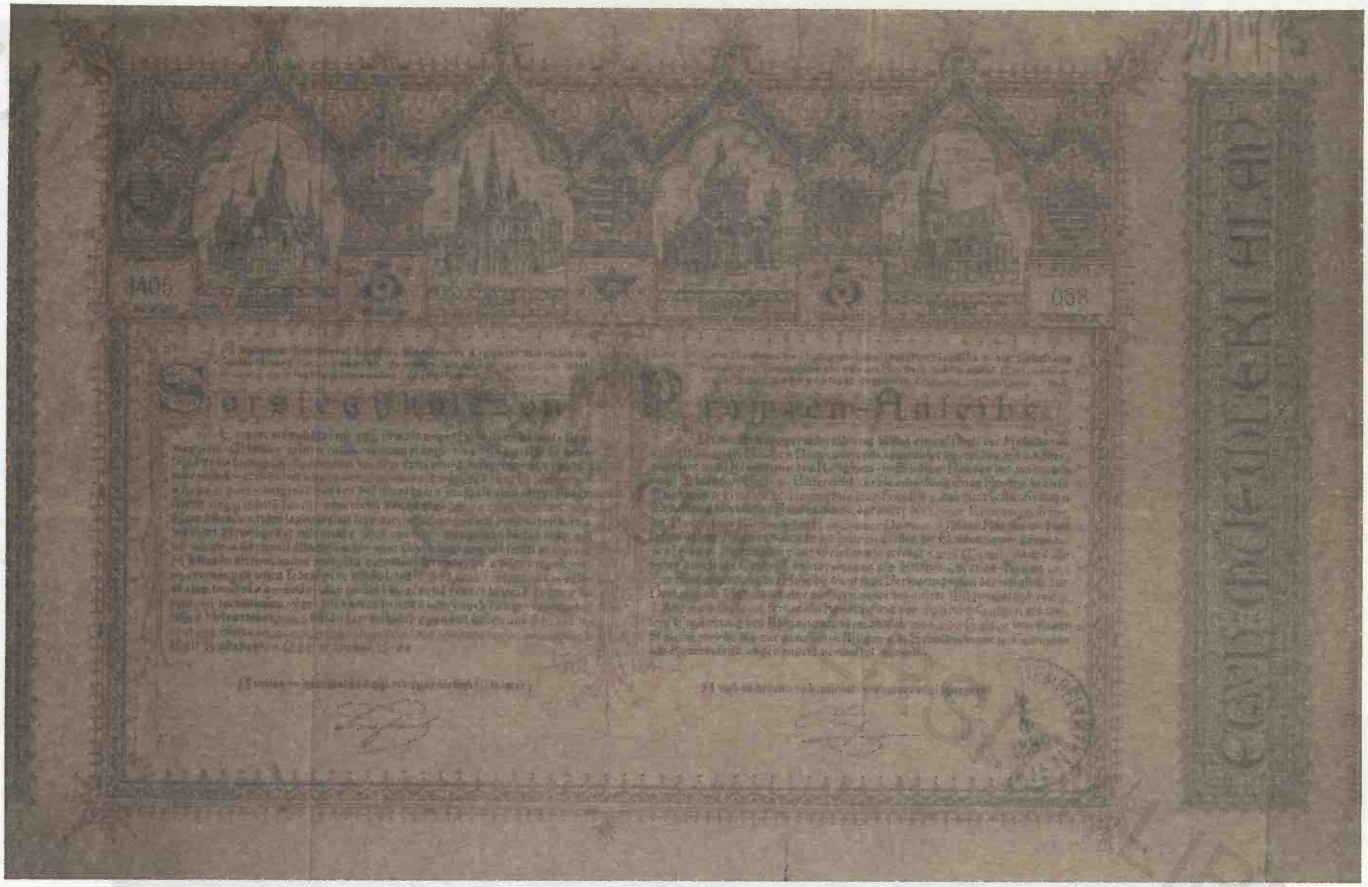

Planşa 14 – TITLU DE ÎMPRUMUT EMIS DE AUSTRO–UNGARIA (1886)

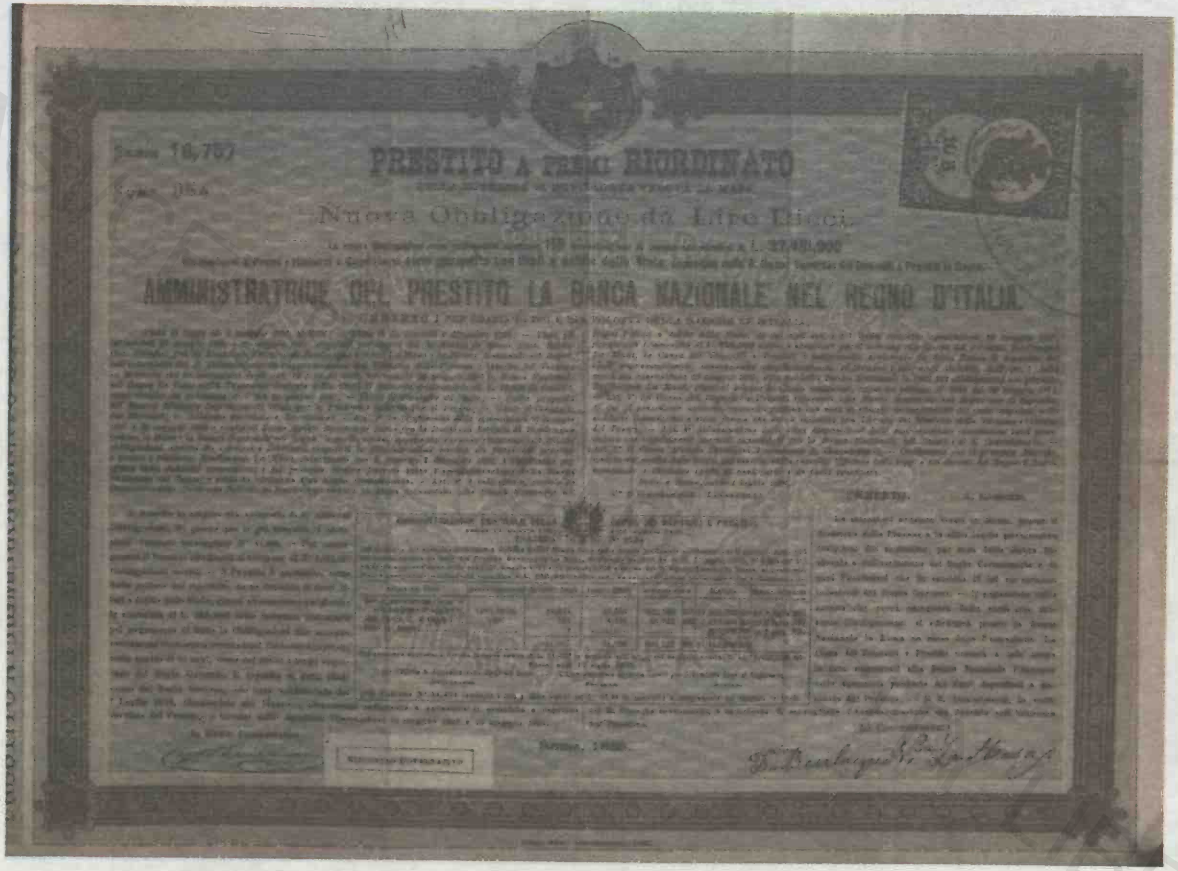
PRESTITO A PREMI RIORDINATO
Nuova Obbligazione da Lire Dieci
AMMINISTRATRICE DEL PRESTITO LA BANCA NAZIONALE NEL REGNO D'ITALIA

Planşa 15 – OBLIGAȚIUNE de 10 lire (Italia, 1888)

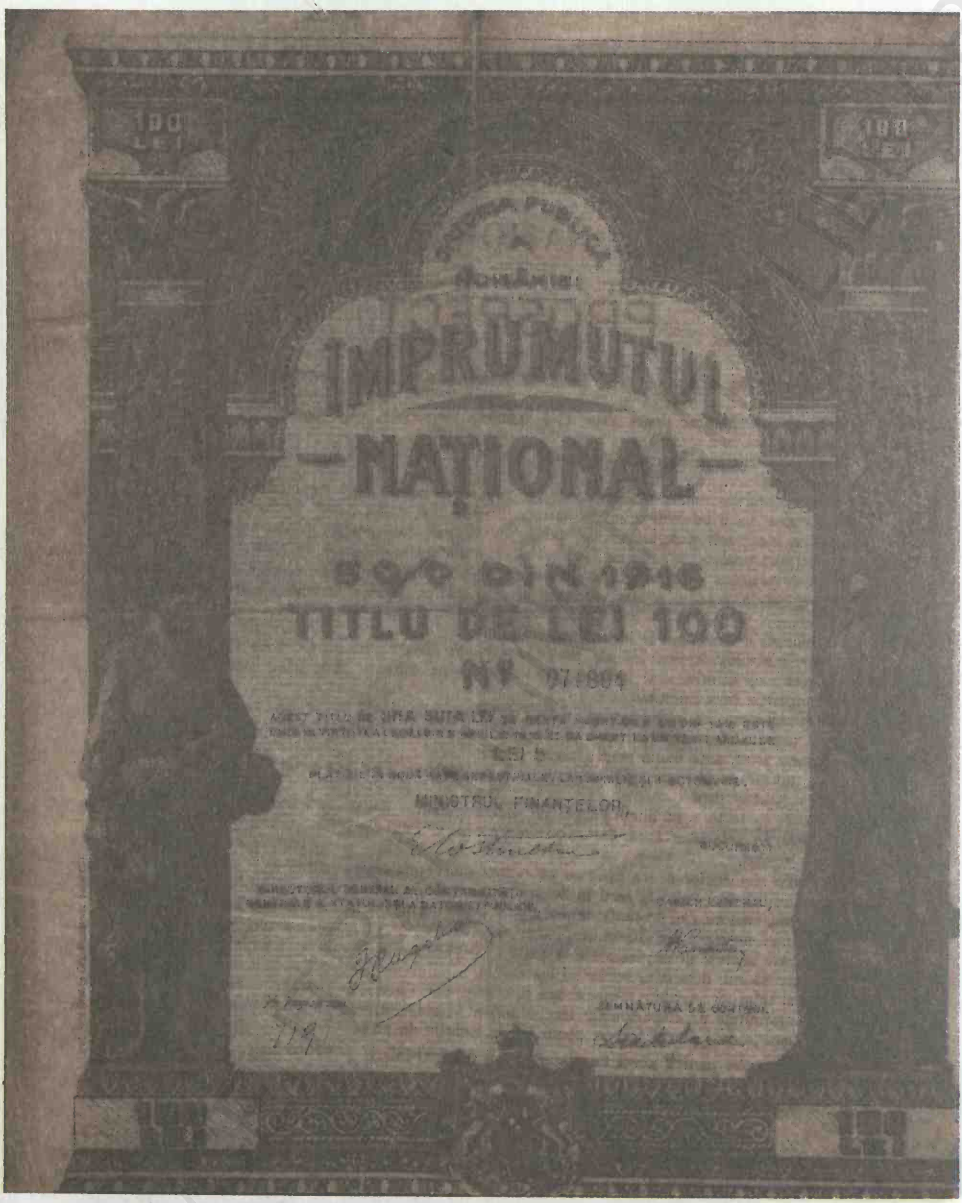

Planşa 16 – ÎMPRUMUTUL NAȚIONAL DIN 1916 – titlu de 100 lei (1916)

BCU IAȘI

CAISSE AUTONOME DES MONOPOLES
DU
ROYAUME DE ROUMANIE
(CASSA AUTONOMĂ A MONOPOLURILOR REGATULUI ROMÂNIEI)
EMPRUNT DE DÉVELOPPEMENT DE 1931
OBLIGATION EXTÉRIEURE AMORTISSABLE
7 1/2 % OR 1931 N° 624810
GARANTIE PAR L'ETAT ROUMAIN
EMPRUNT EXTÉRIEUR 7 1/2 % OR 1931
DE LA CAISSE AUTONOME DES MONOPOLES
DU ROYAUME DE ROUMANIE
Contresigné :
BANQUE DE PARIS ET DES PAYS-BAS
3, Rue d'Antin, Paris
Agent Financier de l'Emprunt.
Par :

Planșa 17 – CAISSE AUTONOME DES MONOPOLES DE ROUMANIE – obligațiune externă garantată de statul român emisă în baza Împrumutului de dezvoltare din anul 1931

RENTA ROMANA
DATORIA PUBLICĂ A ROMANIEI
4%
4%
RENTA UNIFICATĂ 4% AMORTIBILĂ
de 433.000.000 franci aur capital nominal
Emisiuni vechi din anii 1889, 1890, 1891, 1894, 1896, 1898, 1903 A. B., 1903 conv., 1908 și 1910
TITLU DE 2500 FRANCI AUR
No. 025350
Acest titlu de două mii cinci sute franci aur reprezintă cinci obligațiuni de 500 franci aur valoare nominală din rentele române 4% amortibile din 1889, 1890, 1891, 1894, 1896, 1898, 1903 A. B., 1903 conv., 1908 și 1910, emise în virtutea legilor cari au autorizat emisiunea diferitelor împrumuturi și înlocuește un titlu de egală valoare nominală din împrumuturile anterioare mai sus citate, în virtutea acordului din 31 Mai 1928, încheiat între Statul Român și Comitetul purtătorilor francezi de titluri de împrumuturi românești ale Datoriei externe, constituit pe lângă Asociația Națională a purtătorilor francezi de valori mobiliare, Comitetul purtătorilor belgieni de titluri de împrumuturi românești ale Datoriei externe, constituit pe lângă Asociația belgiană pentru apărarea deținătorilor de fonduri publice din Anvers, Asociația elvețiană a baucherilor din Bâle, Asociația bancară italiană și Comitetul olandez, acord ratificat prin legea publicată în Monitorul Oficial sub No. 163 din 28 Iulie 1928.
Prezentele obligațiuni poartă dobânda înscrisă pe fiecare cupon, atașat la acest titlu, plătibilă în franci aur la 1 Ianuarie și 1 Iulie a fiecărui an, conform scării indicată în articolul 2 al acordului din 31 Mai 1928, reprodus pe verso.
București, Ianuarie 1929.
Ministrul Finanțelor,
Directorul Datoriei Publice și Despăgubirilor de Război
Casierul Central al Trezoreriei Publice
No. folio 567
Semnătura de control
FRANCI AUR 2500
FRANCI AUR 2500

Planșa 18 – RENTA ROMÂNĂ – titlu de 2500 franci aur, în valoare de 5 obligațiuni în valoare de 500 franci aur (1929)

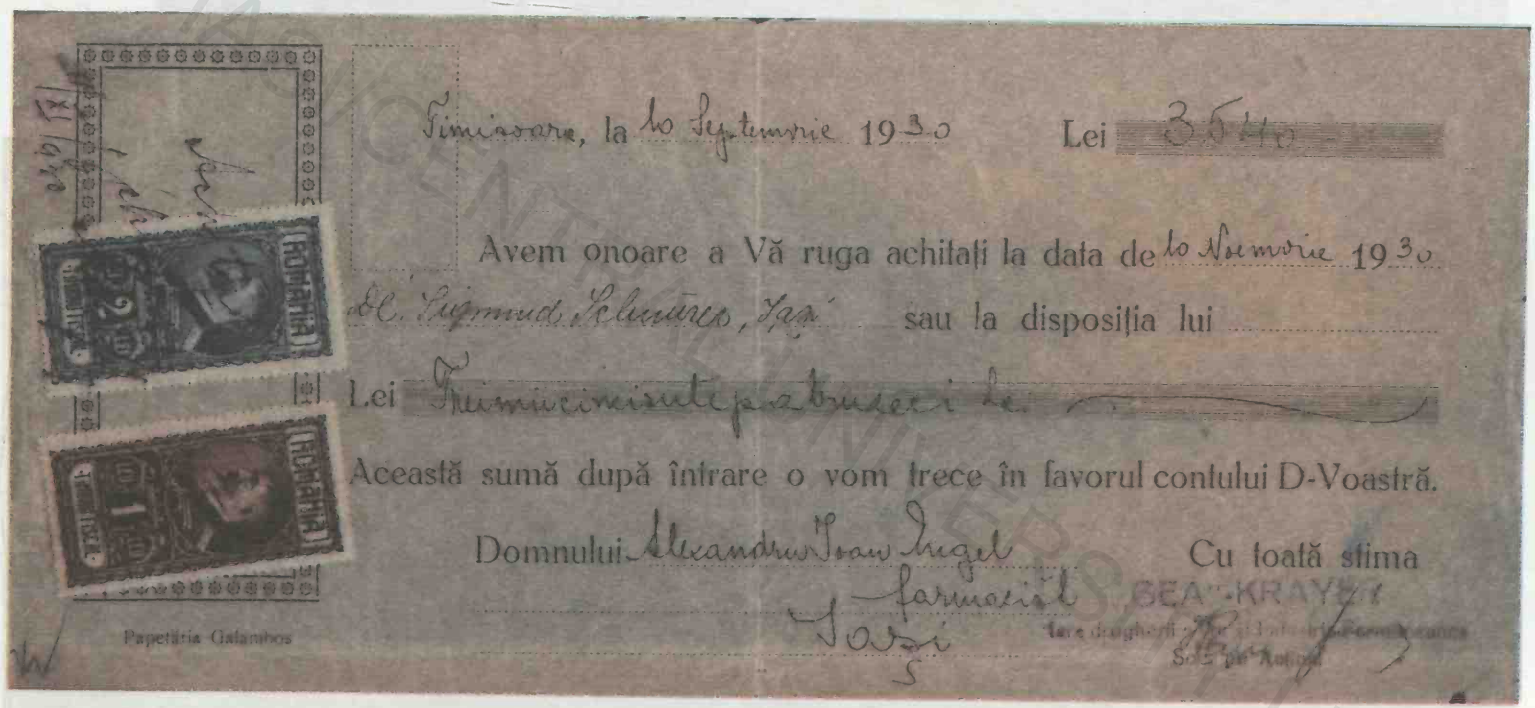

Planşa 19 – POLIȚĂ (România, 1930)

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

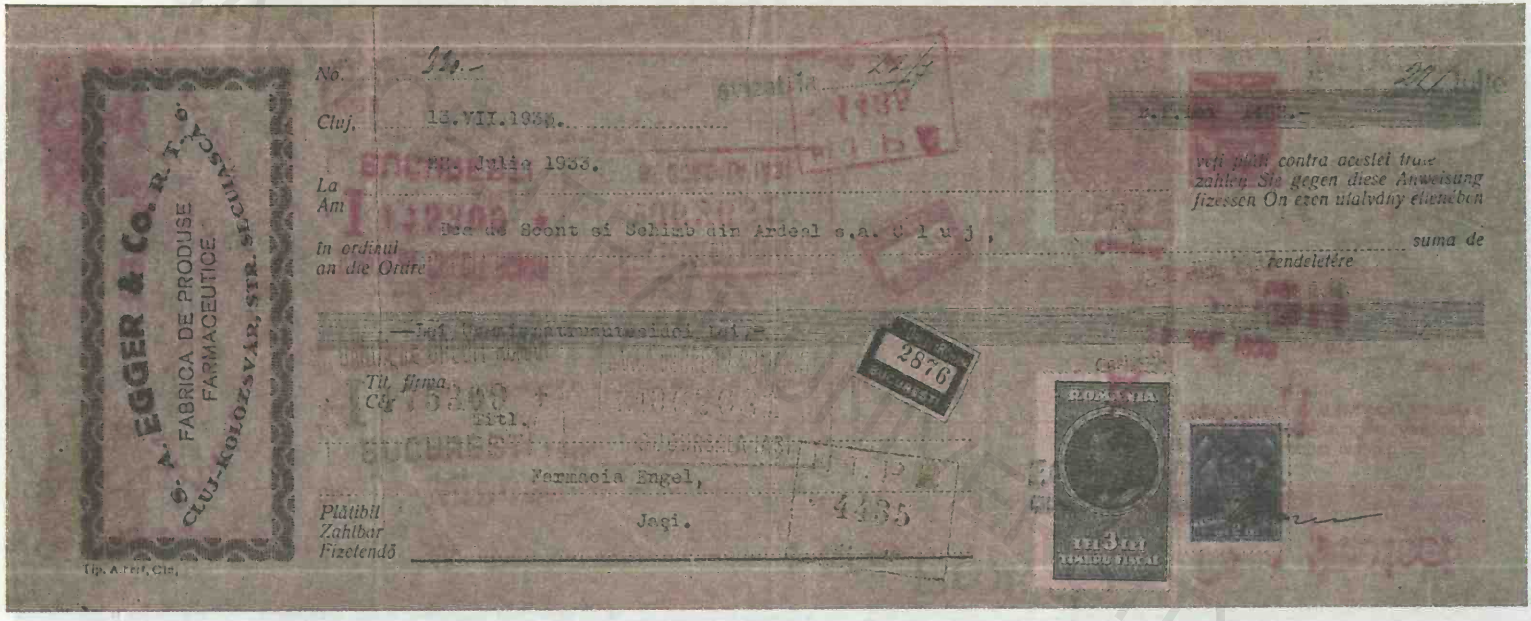

Planşa 20 – BILET LA ORDIN (România, 1933)

1.000
REGATUL ROMANIEI
1.000
MINISTERUL FINANȚELOR
BON DE IMPOZIT
LEI 1.000 CU DOBÂNDĂ DE 4% ANUAL
Nr. 297182
Emis în baza legii pentru reglementarea lichidării datoriilor arierate ale Statului, anterioare exercițiului 1932, publicată în Monitorul Oficial Nr. 83 din 8 Aprilie 1933.
MINISTRUL FINANȚELOR,
DIRECTORUL CASEI DE AMORTIZARE.
Semnătura de control,
1.000

Planşa 21 – BON DE IMPOZIT din 1933 în valoare de 500 lei cu dobândă de 4% anual, emis în baza legii pentru reglementarea lichidării datoriilor arierate ale statului anterioare exercițiului 1932 (Ministrul Finanțelor V. Madgearu)

500
REGATUL ROMANIEI
500
MINISTERUL FINANTELOR
BON DE IMPOZIT
LEI 500 CU DOBÂNDĂ DE 4% ANUAL
Emis în baza legii pentru reglementarea lichidării datoriilor arierate ale Statului, anterioare exercițiului 1932, publicată în Monitorul Oficial Nr. 83 din 8 Aprilie 1933.
MINISTRUL FINANTELOR,
Semnătura de control,
CASA DE AMORTIZARE,
500

Planşa 22 – BON DE IMPOZIT din 1933 în valoare de 1000 lei cu dobândă de 4% anual, emis în baza legii pentru reglementarea lichidării datoriilor arierate ale statului anterioare exercițiului 1932 (Ministrul Finanțelor I.C. Brătianu)

Planşa 23 – BILET LA ORDIN (Franța, 1912)

Planşa 24 – BILET LA ORDIN scontat DE SOCIETE GENERALE (Franța, 1912)

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Bibliografie

1. Allegret Jean Pierre, Courbis Bernard – *Monnaie et financement*, Paris, 2000;
2. Bailly Jean-Luc; Caire Gilles; Figliuzzi Archangelo; Lelièvre Valérie – *Économie monétaire et financière*, Bréal, Paris, 2000 ;
3. Basno Cezar, Dardac Nicolae – *Operaţiuni bancare. Instrumente şi tehnici de plată*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996;
4. Basno Cezar, Dardac Nicolae, Floricel Constantin – *Monedă, credit, bănci*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1994;
5. Basno Cezar; Dardac Nicolae – *Integrarea monetar bancară europeană*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2001;
6. Bezbach Pierre – *Inflaţie, deflaţie, dezinflaţie*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1992;
7. Brociner Andrew – *Europa monetară. SME, UEM, moneda unică*, Editura Institutul European, Iaşi, 1999;
8. Cerna Silviu – *Banii şi creditul în economia contemporană*, vol I şi II, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1994;
9. Cerna Silviu – *Sistemul monetar şi politica monetară*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996;
10. Cerna Silviu, ş.a., – *Economie monetară internaţională*, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2005;
11. Chirleşan Dan – *Metodele acţiunii bancare & gestiunea finanţelor publice, Vol. I Suportul doctrinar*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008;
12. Chirleşan Dan – *Metodele acţiunii bancare & gestiunea finanţelor publice, Vol. II Politicile financiar-monetare*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008;
13. Cocriş Vasile, Chirleşan Dan – *Managementul bancar şi analiză de risc în activitatea de creditare*, Editura Universitătii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2007;
14. Cocriş Vasile, Chirleşan Dan – *Economie bancară*, Editura Universitătii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, 2007;
15. Dardac Nicolae, Barbu Teodora – *Monedă, Bănci şi Politici monetare*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2005;
16. Dăianu Daniel – *Echilibrul economic şi moneda*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1993;
17. Dănilă Nicolae – *Euro, bipolarizarea monetară*, Editura Economică, Bucureşti, 1999;
18. Eijffinger Sylvester; de Haan Jakob – *European Monetary and Fiscal Policy*, Oxford University Press, Oxford, 2000;
19. Faugére Jean Pierre – *Moneda şi politica monetară*, Editura Institutul European, Iaşi, 2000;
20. Frisch Helmuth – *Teorii ale inflaţiei*, Editura Sedona, Timişoara, 1997;
21. Glyn Davies – *A history of money from ancient times to the present day*, revised edition, University of Wales Press, Cardiff, 1996;
22. Goux Jean-François – *Économie monétaire et financière. Théories, institutions, politiques*, 2e édition, Economica, Paris, 1995 ;
23. Hardwich Philip ş.a. – *Introducere în economia politică modernă*, Editura Polirom, Iaşi, 2002;
24. Hoanţă Nicolae – *Bani şi bănci*, Editura Economică, Bucureşti, 2001;

25. Ignat Ion – *Uniunea Europeană – De la Piața Comună la moneda unică*, Editura Economică, București, 2002;
26. Ionescu Lucian – *Băncile și operațiunile bancare*, Editura Economică, București, 1996;
27. Isărescu Mugur – *Banca Națională a României 1880-1995*, Editura Enciclopedică, București, 1995;
28. Jinga Victor – *Moneda și problemele ei contemporane*, vol. I-II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981;
29. Kiriţescu Costin – *Moneda, mică enciclopedie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982;
30. Kiriţescu Costin – *Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui*, vol. I-III, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1997;
31. Kiriţescu Costin; Dobrescu Emilian – *Băncile – Mică enciclopedie*, Editura Expert, Bucureşti, 1998;
32. Maioreanu Coloman – *Aurul și criza relațiilor valutar-financiare internaționale*, Editura Academiei, București, 1976;
33. Mankiw Gregory – *Macroeconomics*, fifth edition, Worth publishers, New York, 2002;
34. Manolescu Gheorghe – *Moneda și ipostazele ei*, Editura Economică, București, 1997;
35. Mayer Thomas; Duesenberry James; Aliber Robert – *Banii, activitatea bancară și economia*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1993;
36. Pintea Alexandru; Ruşcanu Gheorghi, – *Băncile în economia românească 1774-1995,* Editura Economică, București, 1995;
37. Plihon Dominique – *La monnaie et ses mécanismes*, Editions La Découvert & Syros, Paris, 2001 ;
38. Samuelson Nordhaus – *Economie*, Editura Teora, București, 2000;
39. Simone Claude – *Băncile*, Editura Humanitas, București, 1993;
40. Slăvescu Victor – *Istoricul B.N.R. 1880-1924*, Editura Cultura Națională, București, 1958;
41. Stoica Ovidiu – *Integrare financiar-monetară europeană*, Editura Junimea, Iași, 2003;
42. Stoica Victor, Deaconu Petre – *Bani și credit. Banii. Teoriile monetare. Administrarea banilor și politica monetară*, Editura Economică, București, 2003;
43. Teulon Frederic – *Sistemul monetar internațional*, Editura Institutul European, Iași, 1997;
44. Tudorache, Dumitru – *Monedă, bănci, credit*, Editura Sylvi, București, 2003;
45. Turliuc Vasile, Cocriș Vasile – *Monedă și credit*, Editura Ankarom, Iași, 1997;
46. Țugui Alexandru – *Inflația. Concepte, teorii și politici economice*, Editura Economică, București, 2000;
47. Ungurean Pavel – *Banking – produse și operațiuni bancare,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001;
48. Vijoli Aurel – *Sistemul bănesc în slujba claselor exploatatoare din România*, București, 1958;
49. Voinea Gheorghe – *Relații valutar - financiare internaționale*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2007;
50. Zăpodeanu Daniela – *Politici monetare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
51. *** Titluri de valoare din colecția personală a Conf. univ. dr. Valeriu Dornescu.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

***Colecţia* FIBAS** *este o iniţiativă comună a Şcolii Academice de Studii Postuniversitare „Finanţe-Bănci-Asigurări" şi a Editurii Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, lansată în anul 2005. Obiectivul major al acestei colecţii este de a contribui la formarea noului tip de profesionist în domeniul financiar-bancar şi respectiv în domeniul administraţiei publice, care să dispună de cunoştinţe şi capacităţi sporite în sfera ştiinţelor economice şi administrative.*

În colecţia FIBAS au apărut:

Ştefura, Gabriel,
Bugete publice şi fiscalitate
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2005
ISBN 973-703-084-2
476 pagini

Díez, Salvador Parrado,
Sisteme administrative comparate, traducere de Corodeanu D, Chirleşan D.
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2006
ISBN 973-703-091-5
310 pagini

Ştefura, Gabriel (coord.),
România şi problemele integrării europene,
vol I, *Finanţe. Monedă. Bănci*
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2005
ISBN (general) 973-703-087-7
ISBN (volum I) 973-703-088-5
322 pagini

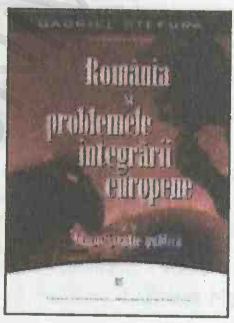

Ştefura, Gabriel (coord.),
România şi problemele integrării europene,
vol. II, *Administraţie publică*
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2006
ISBN (10) 973-703-087-7
ISBN (volum II) 973-703-089-3
ISBN(13) 978-973-703-089-4
213 pagini

Chirleşan, Dan,
Gestiunea proiectelor
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2006
ISBN (10) 973-703-169-5
ISBN(13) 978-973-703-169-3
372 pagini

Cocriş, Vasile; Chirleşan Dan,
Tehnica operatiunilor bancare. Repere teoretice şi studiu monografic
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2006
ISBN (10) 973-703-186-5
ISBN(13) 978-973-703-186-0
400 pagini

BCU IAŞI CENTRUL UNIVERSITARY LIBRARY

Chirleşan, Dan,
Administraţie publică. Sisteme
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2006
ISBN (10) 973-703-187-3
ISBN(13) 978-973-703-187-7
341 pagini

Ştefura, Gabriel (coord.),
România şi problemele integrării europene, vol. III
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN (general) 973-703-087-7
ISBN (13, volum III) 978-973-703-185-3, ISBN 973-703-185-7
315 pagini

Turliuc, Vasile; Cocriş, Vasile; Stoica, Ovidiu; Boariu, Angela; Dornescu, Valeriu; Chirleşan, Dan,
Monedă şi Credit
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-219-5
356 pagini

Ştefura Gabriel,
Bugete publice şi fiscalitate
Ediţia a II-a revizuită şi adăugită
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-220-1
376 pagini

Cocriş, Vasile; Chirleşan, Dan,
Management bancar şi analiza de risc în activitatea bancară . Teorie şi cazuri practice
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-227-6
350 pagini

Cocriş, Vasile; Chirleşan Dan,
Economie bancară. Repere teoretice şi studiu monografic
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-267-6
440 pagini

Pintilescu, Carmen, *Analiza statistică multivariată*
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-229-4
272 pagini

Ciprian Ionel, Turturean,
Introducere in analiza seriilor de timp cu SPSS - ghid aplicativ
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN 978-973-703-325-3
150 pagini

BCU BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARY

Ştefura, Gabriel,
Proces bugetar public
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-284-3
205 pagini

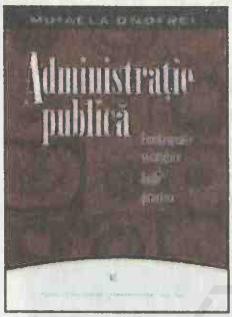

Onofrei, Mihaela,
Administraţie Publică. Fundamente ştiinţifice şi bune practici
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-274-4
238 pagini

Voinea, M. Gheorghe,
Relaţii valutar-financiare internaţionale
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-257-7
286 pagini

Boariu, Angela;
Zugravu, Bogdan,
Relaţii valutar-financiare internaţionale. Aplicaţii practice şi probleme
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-271-3
233 pagini

Chirleşan, Dan,
Administraţie publică.Sisteme
Ediţia a II-a revizuită şi adăugită
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2007
ISBN 978-973-703-290-4
600 pagini

Díez, Salvador Parrado,
Ghid pentru elaborarea planurilor de creştere a calităţii în administraţia publică
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi
ISBN 978-973-703-224-9

Voinea, M. Gheorghe,
Chirleşan, Dan, (coordonatori.)
Guvernarea în noile ţări membre ale UE, reguli sau strategii. Conferinţa internaţională FIBAS, mai 2007
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN 978-973-703-228-7
350 pagini

Sorin Mihăescu
Control financiar-bancar Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi

BCU "ALEXANDRU IOAN CUZA" UNIVERSITY LIBRARY

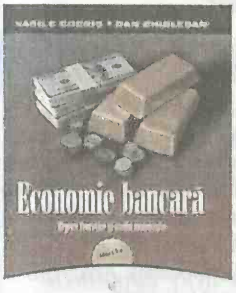

Cocriş, Vasile; Chirleşan Dan,
Economie bancară. Repere teoretice şi studiu monografic
Ediţia a II-a revizuită şi adăugită
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN 978-973-703-363-5
463 pagini

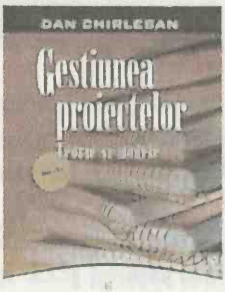

Chirleşan, Dan,
Gestiunea proiectelor
Ediţia a II-a revizuită şi adăugită
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN 978-973-703-365-9
379 pagini

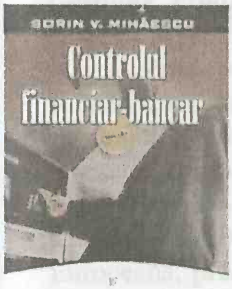

Mihăescu, Sorin V.
Controul financiar-bancar
Ediţia a II-a revizuită
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN 978-973-703-361-1
292 pagini

Ştefura, Gabriel A.
Proces bugetar public
Ediţia a II-a revizuită
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN 978-973-703-359-8
211 pagini

Dornescu, Valeriu,
Finanţarea investiţiilor
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN 978-973-703-381-9
222 pagini

Roman, Angela; Zugravu, Bogdan,
Relaţii valutar-financiare internaţionale. Aplicaţii practice şi probleme
Ediţia a II-a revizuită
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN 978-973-703-360-4
241 pagini

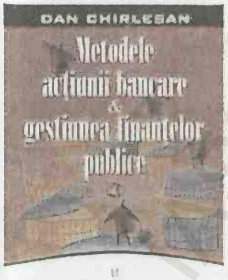

Chirleşan, Dan,
Metodele acţiunii bancare & gestiunea finanţelor publice, vol. I Suportul doctrinar
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN(general) 978-973-703-221
ISBN 978-973-703-222-5
249 pagini

Chirleşan, Dan,
Metodele acţiunii bancare & gestiunea finanţelor publice, vol. II Politicile financiar-monetare
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN(general) 978-973-703-221
ISBN 978-973-703-223-2
457 pagini

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Prisacariu, Maria; Ursu, Silviu; Andrieș, Alin;
Pieţe şi instrumente financiare,
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2008
ISBN 978-973-703-391-8
454 pagini

Cocriş, Vasile; Chirleşan, Dan,
Management bancar şi analiza de risc în activitatea bancară . Teorie şi cazuri practice
Ediţia a II-a revizuită
Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi, 2009
ISBN 978-973-703-364-2
382 pagini

În curs de apariţie în 2009-2010:

1. Cocriş, Vasile; Chirleşan Dan, *Sisteme Bancare Vest-Europene*
2. Roman Angela, *Politici monetare şi de credit*
3. Dornescu Valeriu, *Euro şi integrarea europeană monetară*
4. Jaba, Elisabeta, *Statistică pentru afaceri*
5. Ştefura, Gabriel (coord.), *Universitatea europeană în contextul globalizării*
6. Díez, Salvador Parrado, Chirleşan, Dan; Corodeanu, Daniela, *Reforma sectorului public în ţările UE*
7. Işan, Vasile; Popescu, Ada, *Istoria procesului de construcţie europeană*
8. Ştefura, Gabriel; Tofan, Mihaela, *Armonizare legislativă şi drept european comunitar*
9. Bucătaru, Dumitru, *Management financiar. Decizii financiare de firmă*
10. Prutianu, Ştefan, *Comunicare şi negociere în afaceri*
11. Lungu, Nicolae, *Sisteme moderne de asigurări*
12. Mircea Georgescu, Daniela Popescul, Diana Genete, *Sisteme informationale de birou in sprijinul administratiei electronice*
13. Airinei, Dinu, *Modernizarea sistemului informational in institutiile publice*
14. Georgescu, Iulia, *Contabilitate publică*
15. Iaţco, Constantin, *Control financiar, expertiza si audit in institutiile publice*
16. Dornescu Valeriu, *Finanţarea investiţiilor*
17. Jesús Huerta De Soto, *Monedă, credit bancar şi cicluri economice*

BCU IAȘI - CENTRU UNIVERSITAR - LIBRARY

WWW.FIBAS.UAIC.RO

Şcoala Academică de Studii Postuniversitare Finanţe – Bănci – Asigurări (FIBAS), face parte din cadrul şcolilor masterale care îşi desfăşoară activitatea în cadrul Facultăţii de Economie şi Administrarea Afacerilor a Universităţii Alexandru Ioan Cuza Iaşi.

Creată în anul 2000 cu sprijinul financiar al Băncii Mondiale şi al Guvernului României prin intermediul granturilor 211 şi 235, Şcoala FIBAS oferă trei direcţii de specializare, de tip master, absolvenţilor licenţiaţi de studii superioare şi anume: ***Gestiune Financiar Bancară (GFB)***, ***Finanţe şi Administraţie Publică Europeană (FAPE)*** şi ***Gestiune Financiară şi Audit în Instituţiile Publice (GFAIP)***.

Prima specializare, **Gestiune Financiar Bancară**, pregăteşte noi funcţionari bancari cu o înaltă calificare, adresându-se în acelaşi timp şi angajaţilor existenţi din domeniul financiar-bancar, familiarizându-i pe aceştia cu noile tehnologii şi procedee utilizate în domeniul financiar-bancar.

Cea de-a doua specializare, **Finanţe şi Administraţie Publică Europeană**, pune accentul pe formarea de noi funcţionari publici, conform normelor impuse de Uniunea Europeană, precum şi pe pregătirea şi familiarizarea funcţionarilor publici existenţi cu sistemul de administraţie publică europeană.

Cea de-a treia specializare, **Gestiune Financiară şi Audit în Instituţiile Publice**, oferă posibilitatea de formare a tinerilor specialişti în domeniul auditului şi a gestiunii financiare pentru instituţiile publice. De asemenea, ea oferă auditorilor şi lucrătorilor din administraţia publică suportul teoretic şi practic pentru familiarizarea lor cu noile procedee de auditare şi gestiune a instituţiilor publice. Specializarea reprezintă un modul de învăţământ postuniversitar unicat la nivel naţional.

Şcoala FIBAS deţine o bază materială modernă, oferind facilităţi de studiu la nivel european, precum şi un corp profesoral dedicat activităţii pedagogice. De asemenea periodic, Şcoala organizează conferinţe pe teme economico-financiare de actualitate, la care sunt invitaţi şi profesori de renume internaţional (atât din ţările Uniunii Europene, cât şi din America de Sud, Australia sau Statele Unite ale Americii).

Contact:
Secretariatul Scolii FIBAS
B-dul Carol I, nr. 11, 700505 – Iaşi (România)
corp C, etaj 4, sala C 602
Tel.: 0232.201820, fax: 0232.201660,
Orange: 0741.377861, Vodafone:0723.365024
www.fibas.uaic.ro,
e-mail: **fibas@uaic.ro**

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TIPARUL EXECUTAT LA
IMPRIMERIA EDITURII UNIVERSITĂȚII
„ALEXANDRU IOAN CUZA" DIN IAȘI
700511 Iași, Păcurari 9, tel./fax 0232 314947
Format: 70×100/16
Apărut: 2009
Comanda: 100

Informații și comenzi:
www.editura.uaic.ro
editura@uaic.ro

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

VASILE TURLIUC • VASILE COCRIȘ • OVIDIU STOICA
ANGELA ROMAN • VALERIU DORNESCU • DAN CHIRLEȘAN

Monedă și credit

Cartea aceasta evidențiază progresele înregistrate în realitatea monetară, bancară și de credit și, de asemenea, instituțiile cele mai semnificative ale acestui domeniu.
Locul monedei și creditului în mecanismul economiei de piață nu doar că este diferit de cel ocupat în fosta economie socialistă planificată central, ci este chiar fundamental opus.
Rolul monedei în organizarea economiei, în exprimarea necesităților societății aflate în continuă și sensibilă schimbare și, mai ales, în promovarea eficienței economice a trebuit să fie mereu reconfigurat de activitatea economică reală.

9789737 033666

FIBAS School